

การพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่าง
มีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

หลักสูตรและการสอน (กลุ่มวิชาการประถมศึกษา) แบบ 2.1

ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2567

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

การพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้าน
การคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
หลักสูตรและการสอน (กลุ่มวิชาการประถมศึกษา) แบบ 2.1
ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน
มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2567
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยศิลปากร

DEVELOPMENT OF AN ENRICHMENT CURRICULUM ON MEDIA LITERACY IN
THE DIGITAL ERA TO ENHANCE CRITICAL THINKING ABILITY FOR ELEMENTARY
SCHOOL STUDENTS

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Doctor of Philosophy CURRICULUM AND INSTRUCTION
Department of Curriculum and Instruction
Academic Year 2024
Copyright of Silpakorn University

หัวข้อ	การพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อ เสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา
โดย	นางดวงเดือน วรรณกุล
สาขาวิชา	หลักสูตรและการสอน (กลุ่มวิชาการประถมศึกษา) แบบ 2.1
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประณัฐ กิจรุ่งเรือง
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรพิมล รอดเคราะห์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สรัญญา จันทร์ชูสกุล

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

.....คนบดีคณะศึกษาศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. คณิต เขียววิชัย)

พิจารณาเห็นชอบโดย

.....ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร. จินตวิทย์ คล้ายสังข์)
.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประณัฐ กิจรุ่งเรือง)
.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรพิมล รอดเคราะห์)
.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สรัญญา จันทร์ชูสกุล)
.....ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อุบลวรรณ ส่งเสริม)

620630009 : หลักสูตรและการสอน (กลุ่มวิชาการประถมศึกษา) แบบ 2.1

คำสำคัญ : หลักสูตรเสริม, ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ, การรู้เท่าทันสื่อ, ยุคดิจิทัล

นาง ดวงเดือน วรรณกุล: การพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประณัฐ กิจรุ่งเรือง

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและประเมินความต้องการจำเป็นสำหรับการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล 2) เพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล 3) เพื่อทดลองใช้หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล และ 4) เพื่อสรุปผลการใช้และปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล แบบประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา แบบทดสอบวัดความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา และแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและประเมินความต้องการจำเป็นสะท้อนให้เห็นว่าหลักสูตรควรมุ่งเน้นการบูรณาการความรู้และทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่อผ่านกิจกรรมที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริงในบริบทชีวิตประจำวัน เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณและตอบสนองอัตลักษณ์ของโรงเรียน

2. ผลการพัฒนาหลักสูตรเสริมแสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบของหลักสูตรมีความเหมาะสมครอบคลุมหลักการ จุดมุ่งหมาย สาระสำคัญ วิธีการจัดกิจกรรม ระยะเวลา สื่อและแหล่งเรียนรู้ รวมถึงการประเมินผลอย่างเป็นระบบ

3. ผลการทดลองใช้หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา พบว่า

3.1 นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่าเกณฑ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่าผู้เรียนมีความสามารถในการระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการนิยามปัญหา ($M = 4.50$, $SD = 0.80$) ด้านการพิจารณาตัดสินข้อมูล ($M = 4.60$, $SD = 0.75$) ด้านการวิเคราะห์และประเมินแหล่งข้อมูล ($M = 4.70$, $SD = 0.90$) ด้านการแก้ปัญหา ($M =$

4.80, SD = 0.80) และด้านการลงข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผล ($M = 4.40$, SD = 0.85) ในทุกด้านมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ และอยู่ในระดับมาก แสดงว่านักเรียนสามารถใช้กระบวนการคิดเชิงวิจารณ์ญาณได้ดี

3.2 นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยด้านความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลสูงกว่าค่าเกณฑ์ในทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การรู้และเข้าใจการเลือกบริโภคสื่อ ($M = 4.50$, SD = 0.85) การรู้จักประเภทของสื่อในชีวิตประจำวัน ($M = 4.20$, SD = 1.10) สื่อที่สร้างค่านิยมและอุดมคติ ($M = 4.20$, SD = 1.10) การใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันและปลอดภัย ($M = 4.70$, SD = 0.90) มารยาทในการติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์ ($M = 4.60$, SD = 0.95) การใช้ประโยชน์จากสื่อ ($M = 4.30$, SD = 1.05) ในทุกด้านมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์และอยู่ในระดับมาก สะท้อนถึงความสามารถในการรู้เท่าทันสื่ออย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 ความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.68$, SD = 0.47) โดยให้คะแนนสูงสุดในด้านผู้สอน ($M = 4.91$, SD = 0.28) และต่ำสุดในด้านการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ($M = 4.60$, SD = 0.46) ซึ่งสะท้อนว่าผู้เรียนให้ความสำคัญกับการสื่อสารของครูผู้สอน และยังมีพื้นที่ในการพัฒนาในด้านการประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตจริง

4. ผลการสรุปและปรับปรุงหลักสูตรชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณจำเป็นต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและสังคมในศตวรรษที่ 21

620630009 : Major CURRICULUM AND INSTRUCTION

Keyword : ENRICHMENT CURRICULUM, CRITICAL THINKING ABILITY, MEDIA LITERACY, DIGITAL ERA

MRS. Duangduen WANNAKUL : DEVELOPMENT OF AN ENRICHMENT CURRICULUM ON MEDIA LITERACY IN THE DIGITAL ERA TO ENHANCE CRITICAL THINKING ABILITY FOR ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS Thesis advisor : Assistant Professor Dr. Poranat Kitroongrueng

The purposes of this research were to 1) to study the foundational information and assess the necessary requirements for developing a supplementary curriculum on media literacy in the digital age 2) to develop a supplementary curriculum on media literacy in the digital age 3) to test the supplementary curriculum on media literacy in the digital age and 4) to summarize the results of using and revising the supplementary curriculum on media literacy in the digital age to promote critical thinking abilities for primary school students. An example is a Year 6 stadium with 20 people. The research tools include a supplementary curriculum on media literacy in the digital age, a form to assess the suitability of the supplementary curriculum on media literacy in the digital age, a form to assess critical thinking abilities of elementary school students. Test to measure knowledge of media literacy in the digital age for elementary school students. and a questionnaire on students' opinions on the supplementary curriculum on media literacy in the digital age. Data analysis using basic statistics such as mean, standard deviation. and content analysis.

Research Findings:

1. The analysis of foundational information and assessment of needs revealed that the curriculum should focus on integrating media literacy knowledge and skills through hands-on activities grounded in real-life contexts. This approach promotes critical thinking and reflects the unique identity of the school.

2. The development of the supplementary curriculum demonstrated that its components were appropriate and comprehensive. These included guiding principles, objectives, core content, instructional methods, duration, learning media and resources, as well as a systematic evaluation process.

3. The implementation of the supplementary curriculum on digital media literacy to enhance critical thinking skills among elementary students yielded the following results:

3.1 Students' average critical thinking scores were significantly higher than the established criteria at the .05 level, indicating a high level of ability. When analyzed by dimension, the results showed: problem definition ($M = 4.50$, $SD = 0.80$), judgment and decision-making ($M = 4.60$, $SD = 0.75$), analysis and evaluation of information sources ($M = 4.70$, $SD = 0.90$), problem-solving ($M = 4.80$, $SD = 0.80$), and drawing logical conclusions ($M = 4.40$, $SD = 0.85$). All dimensions scored above the criteria and at a high level, reflecting students' strong capacity for critical thinking.

3.2 Students' average knowledge scores on digital media literacy were significantly higher than the criteria in all areas at the .05 level. The results by dimension included: understanding and selecting media consumption ($M = 4.50$, $SD = 0.85$), recognizing types of media in daily life ($M = 4.20$, $SD = 1.10$), identifying media that promote values and ideologies ($M = 4.20$, $SD = 1.10$), using technology safely and mindfully ($M = 4.70$, $SD = 0.90$), etiquette in online communication ($M = 4.60$, $SD = 0.95$), and using media for beneficial purposes ($M = 4.30$, $SD = 1.05$). All areas scored above the benchmark and at a high level, indicating effective media literacy knowledge.

3.3 Students' overall satisfaction with the supplementary curriculum on media literacy was at the highest level ($M = 4.68$, $SD = 0.47$). The highest rating was in the area of instruction ($M = 4.91$, $SD = 0.28$), while the lowest was in the application of knowledge ($M = 4.60$, $SD = 0.46$). This suggests that students highly value teacher communication, though there is room for improvement in applying knowledge to real-life situations.

4. The results of the curriculum refinement and revision indicate that developing a curriculum to enhance critical thinking requires systematic and continuous planning to align with student contexts and the evolving technological and social landscape of the 21st century.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความเมตตากรุณาเป็นอย่างสูงจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรณัฐ กิจรุ่งเรือง และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พรพิมล รอดเคราะห์ อาจารย์ที่ปรึกษา วิทยานิพนธ์ ศาสตราจารย์ ดร. จินตวิธ คล้ายสังข์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อุบล วรรณ สงเสริม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สรัญญา จันทรชูสกุล ผู้ทรงคุณวุฒิที่กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำ ช่วยเหลือและสนับสนุนตลอดระยะเวลาของการดำเนินการผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริโรจน์ ผลพันธิน อธิการบดีมหาวิทยาลัยสวนดุสิต ที่มอบทุนการศึกษาเพื่อพัฒนาบุคลากรในการศึกษาระดับปริญญาเอก และ ดร.ขวัญภา สุขคร ผู้อำนวยการมหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์ลำปาง ที่ให้การสนับสนุนในการดำเนินการเป็นอย่างดี

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.จิระ จิตสุภา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิดา เหล่มตระกูล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัลยา ชนะภักย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุมาลี งามสมบัติ และ ดร.วัชรีย์ เหล่มตระกูล ที่กรุณาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และอาจารย์พวงผกา ปวีณบำเพ็ญ ที่กรุณาสละเวลามาเป็นวิทยากรสนทนากลุ่มให้คำปรึกษาให้การสนับสนุน และให้กำลังใจมาโดยตลอด

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพพร แพทย์รัตน์ ผู้จัดการโรงเรียน รวมถึงครูใหญ่ ฝ่ายวิชาการ และครูผู้สอนโรงเรียนสาธิตลอออุทิศ ลำปาง ที่อนุเคราะห์และอำนวยความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขอขอบพระคุณคณาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ตลอดจนเพื่อนร่วมหลักสูตรหลักสูตรปริญญา ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน รุ่นที่ 12 รวมถึงรุ่นพี่หลายคน ที่เกื้อกูล และได้ให้กำลังใจที่ดีเสมอมาท้ายที่สุดขอขอบพระคุณคุณพ่อคุณติ คุณแม่บัวผัน คณานุศักดิ์ คุณแม่ศรีสอางค์ วรรณกุล ที่ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้วิจัยได้ศึกษาจนสำเร็จ และขอขอบคุณกำลังใจอันดีจากคุณสามิ นายปิยพันธ์ วรรณกุล เด็กชายบุญญพัฒน์ วรรณกุล และเด็กหญิงปิ่นชญา วรรณกุล ที่เป็นพลังใจที่ทำให้ผู้วิจัยสามารถเล่าเรียนจนประสบความสำเร็จในการศึกษาครั้งนี้

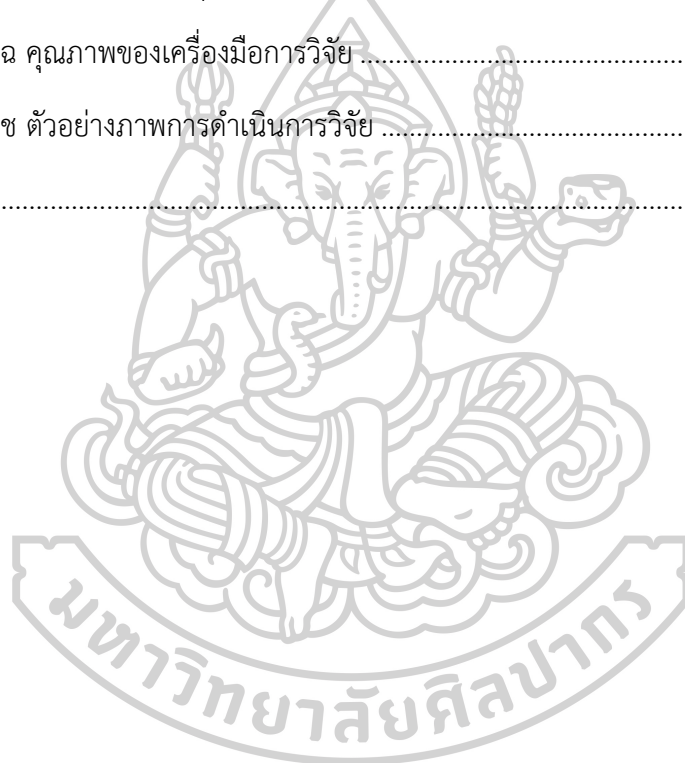
ดวงเดือน วรรณกุล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ฌ
สารบัญตาราง.....	ฉ
สารบัญภาพ.....	๗
บทที่ 1 บทนำ	1
กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย	9
คำถามการวิจัย	14
วัตถุประสงค์การวิจัย	14
สมมติฐานการวิจัย	15
ขอบเขตการวิจัย	15
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	16
ประโยชน์ที่ได้รับ.....	18
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	20
2.1 แนวคิดด้านการวิจัยและพัฒนา.....	22
2.2 แนวคิดด้านการพัฒนาหลักสูตรและหลักสูตรเสริม.....	36
2.3 แนวคิดด้านความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking).....	74
2.4 แนวคิดด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	104
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล	114
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	127

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R ₁) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและประเมินความต้องการจำเป็น สำหรับการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถ ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา	131
ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรเสริม (Design and Development: D ₁) การ ออกแบบและการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริม ความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา	140
ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research; R ₂) การทดลองใช้หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา.....	155
ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development : D ₂) การประเมินและรับรองหลักสูตรเสริมด้านการ รู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับ นักเรียนประถมศึกษา	161
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	165
ตอนที่ 1 ผลการศึกษาและวิเคราะห์ ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการออกแบบ และพัฒนาหลักสูตรเสริม ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา.....	166
ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถ ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา.....	186
ตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้าง ความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โดย จำแนกเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้	202
ตอนที่ 4 ผลการประเมินและรับรองหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริม ความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา	206
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	211
5.1 สรุปผลการศึกษา	212
5.2 การอภิปรายผล.....	216
5.3 ข้อเสนอแนะ	223
รายการอ้างอิง	225

ภาคผนวก.....	233
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญการสนทนากลุ่ม	234
ภาคผนวก ข รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ	236
ภาคผนวก ค หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการ คิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา	238
ภาคผนวก ง เครื่องมือวิจัย	328
ภาคผนวก จ แบบตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย	354
ภาคผนวก ฉ คุณภาพของเครื่องมือการวิจัย	360
ภาคผนวก ช ตัวอย่างภาพการดำเนินการวิจัย	389
ประวัติผู้เขียน	393

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 2.1 การสังเคราะห์องค์ประกอบของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development)	36
ตารางที่ 2.2 องค์ประกอบของหลักสูตรตามแนวคิดของนักการศึกษา	49
ตารางที่ 2.3 แสดงขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร	65
ตารางที่ 2.4 แสดงความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	98
ตารางที่ 3.1 สรุปขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R ₁) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและประเมินความต้องการจำเป็นสำหรับการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา	139
ตารางที่ 3.2 แผนผังการสร้างข้อสอบ (Test blue print) แบบวัดความสามารถด้านการคิดอย่างมี วิจารณญาณ	147
ตารางที่ 3.3 โครงสร้างแบบวัดความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับชั้น ประถมศึกษา	149
ตารางที่ 3.4 เกณฑ์การให้คะแนนแบบวัดความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลสำหรับนักเรียน ระดับชั้นประถมศึกษา	150
ตารางที่ 3.5 สรุปขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรเสริม (Design and Development: D ₁) การออกแบบและการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริม ความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา	154
ตารางที่ 3.6 แผนการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษารายสัปดาห์	159
ตารางที่ 3.7 สรุปขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research; R ₂) การทดลองใช้หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทัน สื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา	161
ตารางที่ 3.8 สรุปขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development : D ₂) การประเมินและรับรองหลักสูตร เสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับ นักเรียนประถมศึกษา	164

ตารางที่ 4.1 ผลการประเมินความเหมาะสมหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อ เสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา	200
ตารางที่ 4.2 ตารางแสดงผลประเมินความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระดับ ประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ลำปาง.....	203
ตารางที่ 4.3 ตารางแสดงผลประเมินความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล ของนักเรียนระดับ ประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ลำปาง.....	204
ตารางที่ 4.4 แสดงความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อ เสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา	205
ตารางที่ 4.5 แสดงผลการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพของหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุค ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษาฉบับ สมบูรณ์.....	208

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	13
ภาพที่ 2.1 แสดงรูปแบบของหลักสูตรตามแนวคิดของสมิธ สแตนเลย์และชอร์ส	50
ภาพที่ 2.2 แสดงรูปแบบของหลักสูตรตามแนวคิดของทาบา	51
ภาพที่ 2.3 แสดงรูปแบบของหลักสูตรตามแนวคิดของนีเกลย์และอีแวนด์	52
ภาพที่ 2.4 แสดงรูปแบบของหลักสูตรตามแนวคิดของไซส์	53
ภาพที่ 2.5 แสดงรูปแบบของหลักสูตรตามแนวคิดของแมคนีล	54
ภาพที่ 2.6 แสดงรูปแบบของหลักสูตรตามแนวคิดของเซเลอร์, อเล็กซานเดอร์และเลวีส์	54
ภาพที่ 2.7 แสดงวัฏจักรของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร	61
ภาพที่ 2.8 แสดงการประเมินหลักสูตรตามแบบของโพรวิส	68
ภาพที่ 2.9 แสดงการประเมินหลักสูตรตามหลักการของ CIPP Model	69
ภาพที่ 2.10 รูปแบบการเรียนรู้ของ Kolb ความคิดรวบยอด (Abstract conceptualization).....	107
ภาพที่ 2.11 วัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT	107
ภาพที่ 2.12 วัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT 8 ขั้น.....	110
ภาพที่ 3.1 กรอบการดำเนินการวิจัย	130

บทที่ 1

บทนำ

ในยุคปัจจุบันสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา โดยเฉพาะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่เข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวัน เทคโนโลยีถูกนำมาใช้เพื่ออำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต แก้ไขปัญหา และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความทันสมัยมากขึ้น ระบบการสื่อสารแบบไร้พรมแดนช่วยให้ผู้คนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารจากทั่วโลกได้อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง สื่อดิจิทัลจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ ความบันเทิง และการสื่อสารของผู้คนในทุกช่วงวัย โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชน ซึ่งอยู่ในวัยที่กำลังพัฒนาทัศนคติและกระบวนการคิดส่งผลให้พวกเขาใช้สื่อหลากหลายรูปแบบเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นคลิปวิดีโอ เกมออนไลน์ สื่อโซเชียลมีเดีย หรือการเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์มต่าง ๆ จากรายงานผลการสำรวจการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือนโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติและกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (2566) พบว่า อัตราการใช้อินเทอร์เน็ตของประชากรไทยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 56.8 ในปี 2561 เป็นร้อยละ 86.6 ในปี 2566 โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนอายุต่ำกว่า 18 ปี มีอัตราการใช้งานสูงถึงร้อยละ 98.2 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนเป็นกลุ่มที่มีการบริโภคสื่อดิจิทัลมากที่สุด และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง

การเข้าถึงสื่อดิจิทัลจะเปิดโลกการเรียนรู้และเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้กับผู้เรียนแต่ขณะเดียวกันก็ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรม ทัศนคติ ค่านิยม และการรับรู้ข้อมูล ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสี่ยงในหลายมิติ อาทิ การตกเป็นเหยื่อของข่าวปลอม (Fake News) การรับข้อมูลบิดเบือน การซึมซับความรุนแรง หรือค่านิยมที่ไม่เหมาะสม หากผู้เรียนขาดทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการรู้เท่าทันสื่อ (Potter, 2013; Hobbs, 2010) การส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อควบคู่กับการปลูกฝังคุณลักษณะของการเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นช่วงวัยที่เหมาะสมสำหรับการวางรากฐานด้านทักษะพื้นฐานทางความคิด การเรียนรู้ และการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (UNESCO, 2015) การจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เผชิญสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวัน ผ่านกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับสื่อ เช่น ข่าวออนไลน์ คลิปวิดีโอ หรือโฆษณา จะช่วยให้นักเรียนฝึกฝนการคิดวิเคราะห์ แยกแยะ และตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผล (Hobbs, 2010) แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต โดยเฉพาะในวัยเรียนที่ควรส่งเสริมทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 เช่น ความคิดสร้างสรรค์ การคิดเชิงวิพากษ์ และ

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีความรับผิดชอบ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

จากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนนั้น สำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ และสำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงกิจการโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (2558) ได้ให้ความสำคัญกับกลุ่มเด็กและเยาวชนในวัยเรียนว่าเป็นกลุ่มที่ต้องส่งเสริมคุณลักษณะพลเมืองประชาธิปไตยที่รู้เท่าทันสื่อ การรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัลเป็นความสามารถในการป้องกันตนเองจากการถูกจูงใจจากเนื้อหาของสื่อ การสามารถวิเคราะห์เนื้อหาของสื่ออย่างมีวิจารณญาณ เพื่อให้สามารถควบคุมการตีความเนื้อหาของสื่อที่ดู ฟัง หรือมีปฏิสัมพันธ์ด้วยแทนที่จะให้การสื่อความหมายของสื่อเป็นไปตามเจตนาของผู้ผลิตได้ นอกจากนี้ใน การใช้ชีวิตประจำวันในสังคมบริโภคนิยม ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสินค้า ผลิตภัณฑ์บริการต่าง ๆ ตลอดจนความเชื่อ ค่านิยม อีกทั้งการเมืองอย่างไม่ทันตั้งตัว ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องมีสติและปัญญาในการเลือกรับข่าวสาร ไตร่ตรอง และใช้ข้อมูล เหล่านั้นให้เกิดประโยชน์ คนที่รู้เท่าทันสื่อจะมีทางเลือกมากขึ้นในการบริโภคและการใช้ชีวิตประจำวันเพราะรู้ว่าจะจัดการกับสื่อและสารต่างๆ ที่เข้ามาหาด้วยมุมมองที่หลากหลาย ยิ่งไปกว่านั้นการรู้เท่าทันสื่อยังเป็นการเพิ่มพลังและอำนาจให้แก่ตัวเองในการควบคุมความเชื่อและพฤติกรรมส่วนตัวของเราได้ เช่น ไม่เชื่อตามโฆษณาว่าคุณค่าหรือความงามอยู่ที่ผิวขาวหรือผมสวยจึงไม่จำเป็นต้องซื้อสินค้าด้วยเหตุผลนั้น แต่พิจารณาจากคุณภาพและประโยชน์จริง ๆ ของสินค้านั้น เป็นต้น (สุรพล วิรุฬห์รักษ์ , 2562) จากกรณีนี้สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน และ เครือข่ายการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองประชาธิปไตย (2559) จึงได้อธิบายคุณลักษณะพลเมืองประชาธิปไตยที่รู้เท่าทันสื่อเพื่อให้เกิดการส่งเสริมในทางที่ถูกต้องว่าเป็นพลเมืองที่มีสมรรถนะในการเข้าถึง เข้าใจ วิเคราะห์ ตีความ ตรวจสอบ และคิดอย่างมีวิจารณญาณสามารถประเมินประโยชน์และโทษในการเลือกรับใช้ประโยชน์ และสร้างสรรค์สื่อ เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างอำนาจรัฐ ทูต สื่อ ตลอดจน บริบททางสังคมและเศรษฐกิจ เป็นผู้ที่เคารพสิทธิและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมที่หลากหลายได้อย่างรับผิดชอบ และสามารถใช้อือเป็นเครื่องมือในการต่อรองอำนาจ และสร้างการเปลี่ยนแปลงในฐานะพลเมืองประชาธิปไตยยุคดิจิทัลที่กระตือรือร้นในการมีส่วนร่วม และมุ่งเน้นความยุติธรรมทางสังคมเป็นสำคัญ ซึ่งคุณลักษณะพลเมืองประชาธิปไตยที่รู้เท่าทันสื่อนั้น ครู อาจารย์ ตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา จนถึงมหาวิทยาลัยต้องให้ความสำคัญโดยการพัฒนาความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 24 ข้อ 2 ได้เน้นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการฝึกทักษะ กระบวนการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา รวมไปถึงข้อ 3 เน้นการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง รวม

ไปถึงนโยบายของหน่วยงานต่าง ๆ ในทั่วโลกที่เน้นการพัฒนาความสามารถด้านการคิด (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) และองค์กรชั้นนำระดับโลก เช่น OECD และ World Economic Forum ได้แนะนำให้สถานศึกษาและสถานประกอบการทั่วโลกพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิจักษ์ญาณในทุกระดับ เพื่อให้บุคคลสามารถตีความ วิเคราะห์ และตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผล (OECD, 2019; World Economic Forum, 2020) แนวทางนี้เป็นการเตรียมความพร้อมสำหรับการใช้ชีวิตและการทำงานในโลกยุคใหม่ที่เต็มไปด้วยความซับซ้อนและข้อมูลข่าวสารมากมาย

การคิดอย่างวิจักษ์ญาณเป็นกระบวนการคิดพิจารณาไตร่ตรอง อย่างมีเหตุผล มีหลักเกณฑ์ และตรวจสอบหลักฐาน ข้อเท็จจริงต่าง ๆ อย่างรอบคอบเกี่ยวกับข้อมูลที่เป็นปัญหา หรือข้อมูลที่คลุมเครือ โดยอาศัยความรู้ ความคิด และประสบการณ์ของตนเองในการคิดทบทวน เพื่อนำไปสู่การสรุปอย่างสมเหตุสมผลก่อนที่จะตัดสินใจว่าจะเชื่อหรือไม่เชื่อหรือตัดสินใจก่อนว่าจะกระทำหรือไม่กระทำ ความคิดอย่างวิจักษ์ญาณมีองค์ประกอบของความคิดอย่างมีเหตุผลนั้น ประกอบด้วย จุดหมาย คือ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของความคิด รวมถึงแนวทางแก้ปัญหาหรือเพื่อหาความคิด, ประเด็นคำถาม คือ ปัญหาหรือคำถามที่ต้องการรู้ ผู้คิดสามารถระบุปัญหาคำถามต่าง ๆ รวมทั้งระบุปัญหาที่สำคัญที่ต้องการแก้ได้ หรือคำถามสำคัญที่ต้องการรู้, สารสนเทศ คือ ข้อมูล ความรู้ต่าง ๆ เพื่อใช้ประกอบการคิด ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้มาควรมีความกว้างลึก ชัดเจน ยึดหยุ่นได้ และมีความถูกต้อง ข้อมูลเชิงประจักษ์ คือ ข้อมูลที่ได้มานั้นต้องเชื่อถือได้ มีความชัดเจน และถูกต้องและมีความเพียงพอต่อการใช้เป็นพื้นฐานของการคิดอย่างเหตุผล, แนวคิดอย่างมีเหตุผล คือ แนวคิดทั้งหลายที่มีอาจรวมถึงกฎ ทฤษฎี หลักการ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีความจำเป็นสำหรับการคิดอย่างมีเหตุผล และแนวคิดที่ได้มานั้นต้องมีความเกี่ยวข้องกับปัญหา หรือคำถามที่ต้องการหาคำตอบ และต้องเป็นแนวคิดที่ถูกต้อง ข้อสันนิษฐานเป็นองค์ประกอบสำคัญของทักษะการคิดอย่างเหตุผล เพราะผู้คิดต้องมีความสามารถในการตั้งข้อสันนิษฐานให้มีความชัดเจน สามารถตัดสินใจได้เพื่อประโยชน์ในการหาข้อมูลมาใช้ในการคิดอย่างมีเหตุผล และการนำไปใช้และผลเป็นองค์ประกอบสำคัญของความคิดอย่างมีเหตุผลซึ่งผู้คิดต้องคำนึงถึงผลกระทบ และมองถึงผลรวมกับการนำไปใช้ได้ (World Health Organization, 1997; เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2557 และประจักษ์ ปภักษ์, 2562)

การพัฒนาความสามารถด้านการคิดโดยเฉพาะการคิดอย่างวิจักษ์ญาณนอกจากจะสร้างคุณลักษณะพลเมืองประชาธิปไตยที่รู้เท่าทันสื่อให้กับเด็กและเยาวชนในวัยเรียนแล้วยังส่งผลที่ดีในหลายด้านดังที่องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Organization for Economic Co-operation and Development :[OECD]) (2019) ที่เป็นที่ให้ความสำคัญกับความสามารถด้านการคิดโดยเฉพาะการคิดอย่างวิจักษ์ญาณ จากเหตุผลว่าการคิดอย่างวิจักษ์ญาณมีส่วนทำให้ชีวิตพลเมืองโลกนั้นมีทิศทางที่ดีขึ้นจากปัจจัยที่เศรษฐกิจของ OECD ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมมากขึ้น ผู้คนจะต้องมีส่วนร่วมและเรียนรู้นวัตกรรมมากขึ้นยิ่งไปกว่านั้นเมื่อสังคมกลายเป็นสังคมดิจิทัลมี

ปัญญาประดิษฐ์และหุ่นยนต์ที่อาจนำสังคมไปสู่ระบบที่ทุกอย่างทำงานอย่างด้วยระบบอัตโนมัติ ความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking : CT) จะมีคุณค่ามากขึ้นสำหรับการตัดสินใจบางอย่างที่รอบคอบซึ่งระบบอัตโนมัติไม่สามารถทำได้ ซึ่งมูลนิธิเพื่อเยาวชนชาวออสเตรเลีย (Foundation for Young Australians) ที่ได้สำรวจและพบว่าในปัจจุบันนี้สังคมมีความต้องการกลุ่มคนที่มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่าทักษะด้านอื่น ๆ เพิ่มจากใน ปี 2012-2015 (สิทธิพล วิบูลย์ธนากุล, 2563)

หน่วยงานทางการศึกษาในประเทศไทยเล็งเห็นความสำคัญและความต้องการดังกล่าว จึงได้ลงทุนด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชนในด้านต่าง ๆ รวมถึงการคิดเชิงวิจารณ์ (Critical Thinking) โดยใช้งบประมาณหนึ่งในห้าของงบประมาณแผ่นดินรายจ่ายการศึกษา ซึ่งสูงถึง 6.5 แสนล้านบาท ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศ OECD แม้ว่าการลงทุนทางการศึกษาต่อคนจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ผลลัพธ์ยังคงไม่เป็นที่น่าพอใจ (OECD, 2018) ผลการประเมินด้านการคิดแบบมีวิจารณญาณของนักเรียนไทยยังคงสะท้อนถึงความท้าทายและปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบการศึกษาไทย โดยมีผลการประเมินในหลายระดับ ได้แก่ 1) ผลการประเมิน PISA (Programme for International Student Assessment) ประเมินความสามารถในการแก้ปัญหาและการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนอายุ 15 ปีทั่วโลก โดยพบว่านักเรียนไทยมีผลการประเมินด้านการคิดเชิงวิจารณ์และการแก้ปัญหาต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศในกลุ่ม OECD โดยเฉพาะในด้านการอ่าน การคิดคำนวณ และการวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ (OECD, 2018) 2) ผลการประเมิน ONET ในระดับชาติ ในการสอบ ONET (Ordinary National Educational Test) ที่จัดโดยสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (สทศ.) พบว่านักเรียนไทยมีคะแนนต่ำในวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และภาษาไทย ซึ่งเป็นวิชาที่ต้องใช้การคิดเชิงวิจารณ์ในการวิเคราะห์และแก้ปัญหา คะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำ โดยเฉพาะในด้านที่ต้องอาศัยการคิดวิเคราะห์และการสรุปเหตุผล (สทศ., 2560) 3) การศึกษาและวิจัยภายในประเทศจากการวิจัยของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560) พบว่า นักเรียนไทยส่วนใหญ่ขาดทักษะการคิดเชิงวิจารณ์ เนื่องจากวิธีการสอนและเนื้อหาหลักสูตรที่เน้นการจดจำข้อเท็จจริงมากกว่าการคิดวิเคราะห์ที่ลึกซึ้ง ครูและอาจารย์หลายท่านยังให้ความคิดเห็นว่ามีแนวโน้มที่จะขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ที่เป็นระบบ และ 4) การประเมินจากผลสำรวจ World Economic Forum รายงาน Future of Jobs ของ World Economic Forum ระบุว่าทักษะการคิดเชิงวิจารณ์ยังเป็นทักษะที่ขาดแคลนในตลาดแรงงานของไทย และการพัฒนาทักษะดังกล่าวยังเป็นความท้าทายสำคัญในด้านการศึกษา เนื่องจากการฝึกฝนและการสอนยังไม่ได้มุ่งเน้นทักษะนี้อย่างเพียงพอ (World Economic Forum, 2020) การพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในนักเรียนไทยจึงต้องการการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการเรียนการสอน การปรับปรุงหลักสูตรที่เน้นการแก้ปัญหาและการคิดวิเคราะห์ รวมถึงการฝึกทักษะการตั้งคำถาม การประเมินข้อมูล และการตัดสินใจที่มีเหตุผล

ปรับปรุงเหล่านี้จะช่วยให้นักเรียนไทยมีความพร้อมสำหรับการใช้ชีวิตในโลกที่มีความซับซ้อนและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

การพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณจำเป็นต้องมีการฝึกฝนและสนับสนุนอย่างเหมาะสมตั้งแต่ระดับประถมศึกษาโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการตั้งคำถาม การท้าทาย ข้อคิดเห็น การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง และการสนับสนุนให้เด็กคิดวิเคราะห์อย่างอิสระด้วยเหตุนี้ การสร้างแนวทางการเรียนการสอนที่ช่วยให้เด็กมีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อระบบการศึกษาที่จะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและศักยภาพของเยาวชนไทยในการเป็นพลเมืองที่สามารถคิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหาได้ในอนาคตได้ ซึ่งการคิดอย่างมีวิจารณญาณสามารถแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามลักษณะและกระบวนการคิด ซึ่งแต่ละประเภทมีบทบาทสำคัญในการช่วยให้บุคคลสามารถตัดสินใจและแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีประเภทหลัก ๆ ดังนี้ 1) การคิดวิเคราะห์ (Analytical Thinking) การคิดวิเคราะห์คือกระบวนการแยกแยะและตรวจสอบข้อมูลอย่างละเอียด โดยการแยกส่วนประกอบต่าง ๆ ของปัญหาหรือสถานการณ์ออกมาเพื่อเข้าใจถึงความเชื่อมโยงและเหตุผล การคิดวิเคราะห์ช่วยให้เราสามารถมองเห็นปัญหาในมิติต่าง ๆ และเข้าใจถึงสาเหตุและผลกระทบของแต่ละปัจจัยได้อย่างชัดเจน 2) การคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) การคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการคิดที่เปิดกว้างและยืดหยุ่น โดยไม่ยึดติดกับกรอบความคิดเดิม ๆ เพื่อให้สามารถพัฒนาแนวคิดและทางเลือกใหม่ ๆ ได้ การคิดสร้างสรรค์ช่วยให้สามารถมองเห็นแนวทางแก้ปัญหาที่แปลกใหม่ ซึ่งมักเป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อนหรือต้องการวิธีการที่แตกต่างจากเดิม 3) การคิดเชิงระบบ (Systematic Thinking) การคิดเชิงระบบเน้นการมองภาพรวมและการเชื่อมโยงระหว่างส่วนต่าง ๆ ของปัญหาหรือสถานการณ์ การคิดในลักษณะนี้ช่วยให้เราสามารถวิเคราะห์ปัญหาในภาพรวม เข้าใจถึงความสัมพันธ์และผลกระทบที่เกิดขึ้นในระบบทั้งหมด ไม่เพียงแต่ส่วนย่อยเท่านั้น และ 4) การคิดเชิงเหตุผล (Logical Thinking) การคิดเชิงเหตุผลมุ่งเน้นการใช้หลักการและเหตุผลในการวิเคราะห์และสรุปผล โดยใช้ข้อเท็จจริงและหลักฐานที่ชัดเจน การคิดเชิงเหตุผลช่วยให้สามารถทำความเข้าใจถึงลำดับขั้นตอนของปัญหาและตรวจสอบข้อสรุปที่ได้ว่ามีความสมเหตุสมผลหรือไม่ 5) การคิดเชิงประเมินผล (Evaluative Thinking) การคิดเชิงประเมินผลเน้นการตรวจสอบและประเมินค่าของข้อมูล ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล และการตรวจสอบคุณภาพของแนวคิดหรือผลลัพธ์ที่ได้ การคิดเชิงประเมินผลช่วยให้สามารถเลือกสิ่งที่ดีที่สุดจากตัวเลือกต่าง ๆ และสามารถแยกแยะได้ว่าอะไรที่เป็นประโยชน์ต่อการแก้ปัญหา และ 6) การคิดเชิงปรัชญา (Philosophical Thinking) การคิดเชิงปรัชญาเน้นการพิจารณาปัญหาหรือแนวคิดในเชิงลึก ค้นหาความหมายและคุณค่าที่อยู่เบื้องหลังสถานการณ์หรือปัญหา ซึ่งช่วยให้เข้าใจถึงมิติทางจิตวิญญาณและจริยธรรม การคิดในลักษณะนี้ส่งเสริมให้เราพิจารณาปัญหาอย่างรอบคอบและมีมุมมองที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น การใช้ประเภทการคิดอย่างมีวิจารณญาณเหล่านี้ร่วมกันช่วยให้นักเรียนสามารถคิดอย่าง

เป็นระบบ แก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถปรับตัวให้เข้ากับความท้าทายใหม่ ๆ ในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี (Brookfield, 2012; Ennis, 2011; Facione, 2015; Lipman, 2003; Paul & Elder, 2014; Senge, 2006)

การพัฒนาความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณในเด็กเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันที่เต็มไปด้วยข้อมูลจำนวนมากและปัญหาที่มีความซับซ้อนหลากหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และเทคโนโลยี โดยเฉพาะในสังคมยุคดิจิทัลที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายเพียงปลายนิ้ว การมีทักษะในการแยกแยะข้อมูล ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และพิจารณาประเด็นต่าง ๆ อย่างรอบด้านจึงกลายเป็นคุณลักษณะสำคัญที่ต้องปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็ก ทั้งนี้ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณยังเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเชื่อมโยงกับทักษะอื่น ๆ เช่น การคิดเชิงสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา การตัดสินใจ และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในผู้เรียนระดับประถมศึกษาจำเป็นต้องใช้วิธีการเรียนการสอนที่หลากหลาย ยืดหยุ่น และคำนึงถึงพัฒนาการตามวัยของผู้เรียนแต่ละคน ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง การฝึกคิด และการสะท้อนความคิดอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะวิธีการสอนที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน และการตั้งคำถามที่กระตุ้นความคิด เช่น 1) วิธีการสอนแบบซักร้าน (Socratic Method) เป็นเทคนิคที่เน้นการตั้งคำถามปลายเปิดเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนตั้งข้อสงสัยต่อสิ่งที่ตนเองเชื่อหรือเข้าใจ กระบวนการซักถามนี้ช่วยฝึกให้ผู้เรียนเรียนรู้ที่จะตั้งคำถามกับข้อมูล ทำทลายความคิดเห็นของตนเอง และเรียนรู้จากมุมมองที่หลากหลาย นอกจากนี้ยังช่วยให้เด็กมีความกล้าในการแสดงความคิดเห็น รู้จักคิดย้อนกลับ และใช้เหตุผลในการอธิบายหรือปกป้องจุดยืนของตน ซึ่งเป็นหัวใจของการคิดวิจารณ์ (ทิสนา แคมมณี, 2556) 2) วิธีการสอนแบบกรณีศึกษา (Case Study) วิธีการนี้ช่วยฝึกฝนให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ปัญหา ประมวลข้อมูล ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และแสดงจุดยืนของตนได้อย่างมั่นใจ ครูสามารถนำสถานการณ์จริงมาเป็นตัวอย่างและใช้คำถามซักร้านเพื่อทดสอบความชัดเจนของความคิดเห็นของผู้เรียน ซึ่งอาจทำให้ผู้เรียนปรับเปลี่ยนหรือยืนยันจุดยืนของตนได้ (ทิสนา แคมมณี, 2562) การสอนในลักษณะนี้ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจสถานการณ์จากหลายมุมมองและตัดสินใจได้ดีขึ้น และ 3) วิธีการสอนแบบ 4 MAT วิธีนี้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความถนัดของตนเอง ผ่านกิจกรรมที่กระตุ้นสมองทั้งสองซีก ช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และตัดสินใจ นอกจากนี้ วิธีการนี้ยังทำให้ผู้เรียนรู้สึกสนุกกับการเรียนรู้และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ การใช้วิธีการสอนที่หลากหลายในการพัฒนาเด็กให้มีความสามารถในการคิดเชิงวิจารณ์จะช่วยให้เด็กสามารถคิดอย่างเป็นระบบ ตัดสินใจได้อย่างชาญฉลาด และเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับปัญหาและความท้าทายที่หลากหลายในอนาคตได้

โรงเรียนสาธิตละอออุทิศเป็นหนึ่งในสถาบันการศึกษาที่มุ่งเน้นการส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณในเด็กและเยาวชนอย่างเต็มรูปแบบเพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนมีทักษะในการ

วิเคราะห์ข้อมูล ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และสามารถประเมินสถานการณ์ที่ซับซ้อนได้ การสอนที่โรงเรียนสาธิตละอออุทิศจึงมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนในทุกมิติผ่านกิจกรรมและกระบวนการที่ส่งเสริมการคิดเชิงวิเคราะห์ โดยมีแนวทางสำคัญต่างๆ ดังเช่น 1) การออกแบบหลักสูตรที่กระตุ้นการคิด โรงเรียนออกแบบกิจกรรมและบทเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการตั้งคำถาม สร้างข้อสันนิษฐาน และพิจารณาข้อมูลอย่างมีเหตุผล การเรียนการสอนในลักษณะนี้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทดลองและเผชิญสถานการณ์จริง ทำให้พวกเขาเรียนรู้การตัดสินใจด้วยตนเอง 2) การใช้วิธีการสอนที่เน้นการปฏิบัติจริง (Experiential Learning) โรงเรียนสาธิตละอออุทิศมุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบของการทดลองหรือการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง เช่น การใช้กรณีศึกษาหรือสถานการณ์จำลอง เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในบริบทที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของพวกเขา 3) การส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโรงเรียนสนับสนุนการทำงานกลุ่ม การอภิปราย และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างเพื่อนในชั้นเรียน การพูดคุยและถกเถียงช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนการคิดวิเคราะห์ เข้าใจมุมมองที่หลากหลาย และพัฒนาทักษะการฟังและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น 4) การประเมินผลที่เน้นกระบวนการแทนที่จะเน้นเพียงคะแนน โรงเรียนสาธิตละอออุทิศให้ความสำคัญกับการประเมินกระบวนการคิดของผู้เรียนไม่ว่าจะเป็นการตั้งคำถาม การหาข้อมูล การวิเคราะห์ และการตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับคำแนะนำและสะท้อนเพื่อปรับปรุงพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง และ 4) การฝึกฝนให้รู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศด้วยการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล โรงเรียนเน้นการฝึกฝนให้ผู้เรียนรู้เท่าทันสื่อ โดยให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูล ข่าวสาร และการใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัย ซึ่งจะช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถประเมินข้อมูลในโลกออนไลน์ได้อย่างมีเหตุผลและรอบคอบ

การดำเนินงานของโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ได้มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ สามารถคิด วิเคราะห์ และตัดสินใจในสถานการณ์ที่หลากหลายได้อย่างมีเหตุผล และมีศักยภาพในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ โรงเรียนจึงได้บูรณาการกระบวนการส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณไว้ในรายวิชา “อ่าน เขียน สะท้อนคิด” ซึ่งเป็นรายวิชาตามโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียน (โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ, 2565) โดยมุ่งหวังให้นักเรียนระดับประถมศึกษาฝึกฝนการคิดอย่างเป็นระบบ ตั้งเป้าหมายของการคิด พิจารณาประเด็นอย่างลึกซึ้ง และยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง อย่างไรก็ตามจากการเก็บข้อมูลภาคสนามเบื้องต้นของผู้วิจัยร่วมกับครูประจำชั้นในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า นักเรียนหลายคนยังขาดทักษะสำคัญ เช่น การตั้งคำถามเชิงวิพากษ์ การประเมินข้อเท็จจริงจากแหล่งข้อมูลสื่อ และการสรุปอย่างเป็นเหตุเป็นผล ซึ่งสะท้อนว่าการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาดังกล่าวที่มีเวลาเรียนเพียงสัปดาห์ละ 1 ครั้ง อาจยังไม่เพียงพอในการพัฒนาการรู้เท่าทันสื่ออย่างมีวิจารณญาณ (Critical Media Literacy) อย่างลึกซึ้งและต่อเนื่อง นอกจากนี้จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่างานวิจัยในประเทศไทย

จำนวนมากยังคงให้ความสำคัญกับการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หรือการรู้เท่าทันสื่อในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษาเป็นหลัก ขณะทีงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรในระดับประถมศึกษาที่ยึดทั้งสองแนวคิดร่วมกันอย่างเป็นระบบยังมีอยู่อย่างจำกัด โดยเฉพาะหลักสูตรที่ออกแบบกิจกรรมจากสถานการณ์สื่อในชีวิตประจำวันของเด็กประถม ซึ่งควรคำนึงถึงเนื้อหา วิธีการเรียนรู้ และการใช้สื่อที่เหมาะสมกับช่วงวัย แนวโน้มดังกล่าวสอดคล้องกับแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2566–2580 ซึ่งประกาศโดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (สกศ.) ที่ได้ระบุแนวทางสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยให้สถานศึกษาทุกระดับส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันเทคโนโลยีสารสนเทศ การคิดวิเคราะห์ และการใช้ข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณเพื่อรองรับการใช้ชีวิตและการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2566)

ผลการรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากโรงเรียนสาธิตลอออุทิศ ลำปาง สะท้อนให้เห็นว่าครูผู้สอนหลายท่านมีความต้องการเครื่องมือหรือกิจกรรมเสริมที่สามารถเชื่อมโยงบทเรียนกับสถานการณ์สื่อในโลกจริง โดยเฉพาะการฝึกให้นักเรียนตั้งคำถามกับสิ่งที่พวกเขาอ่าน ดู หรือฟัง การวิเคราะห์เจตนาของผู้ผลิตสื่อ และการประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลออนไลน์ ซึ่งเป็นจุดอ่อนสำคัญที่พบในห้องเรียน จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนาแนวทางการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมทักษะดังกล่าวได้อย่างเป็นรูปธรรมและเหมาะสมกับช่วงวัย ดังนั้น การจัดทำหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณควบคู่กับการรู้เท่าทันสื่อสำหรับนักเรียนประถมศึกษาจึงถือเป็นแนวทางที่สามารถตอบสนองทั้งต่ออัตลักษณ์ของโรงเรียน เป้าหมายเชิงนโยบายของชาติ และความท้าทายทางสังคมในโลกดิจิทัลได้อย่างรอบด้าน ตลอดจนสอดคล้องกับข้อเสนอแนะขององค์การระดับนานาชาติ เช่น World Economic Forum (2020) และ OECD (2018) ที่เน้นให้การศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องบูรณาการทักษะการคิด การสื่อสาร การใช้เทคโนโลยี และการสร้างสรรค์อย่างมีวิจารณญาณ เพื่อเตรียมพลเมืองให้พร้อมสำหรับโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นหลักในการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย ในการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิด อย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ดังต่อไปนี้

1. การวิจัยและพัฒนา
2. การพัฒนาหลักสูตรเสริม
3. ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
4. การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
5. การรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล

1. การวิจัยและพัฒนา

ผู้วิจัยได้ศึกษาและพัฒนาหลักสูตรเสริมนี้ด้วยกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน (Research : R₁) ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่ เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ประถมศึกษา ความสามารถในการคิดอย่างมี วิจารณญาณ การรู้เท่าทันสื่อ รวมถึงนโยบายรัฐบาล นโยบายการศึกษา จากการสำรวจความคิดเห็น ของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษา ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา หลักสูตรเสริม (Development : D₁) การออกแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อใน ยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา จากการสังเคราะห์ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร และได้สรุปขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 5 ขั้นตอน คือ 1) วิเคราะห์ความต้องการ ข้อมูลพื้นฐาน 2) การกำหนดจุดมุ่งหมาย 3) การออกแบบหลักสูตร การ ออกแบบพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิด อย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา มีองค์ประกอบจากการสังเคราะห์ไว้ดังต่อไปนี้ (1) หลักการและเหตุผล (2) จุดมุ่งหมาย (3) สาระสำคัญ เนื้อหาและกิจกรรม (4) ระยะเวลาของการเรียน การสอน (5) สื่อและแหล่งการเรียนรู้ (6) การวัดประเมินผล ขั้นตอนที่ 3 การนำไปใช้ (Research : R₂) ดำเนินการวิจัยเพื่อนำหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้าน การคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษาไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับประถมศึกษาปี ที่ 6 โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ลำปาง และในระหว่างการพัฒนาหลักสูตรเสริมมีการดำเนินการเก็บ ข้อมูลที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาหลักสูตรในขั้นต่อไป และขั้นตอนที่ 4 ปรับปรุงหลักสูตรเสริม

(Development : D₂) เป็นการทบทวน ปรับปรุงแก้ไข และสรุปผลการใช้หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา (Mahdjoubi, 2009; ขวลิต ชูกำแพง, 2559; มาเรียม นิลพันธุ์, 2558)

2. การพัฒนาหลักสูตรเสริม

จากการศึกษาแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเสริม หมายถึง มวลประสบการณ์การเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดขึ้นเพื่อเสริมสร้างหลักสูตรเดิมที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริมจะกำหนดขึ้นตามคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน อาจมีสาระเป็นเนื้อหาในรายวิชา โครงการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ เพิ่มเติม หรือคาบเกี่ยวกับหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แต่จะมีความลึกและความหลากหลายมากกว่า รวมถึงมีการขยายกลยุทธ์ หรือวิธีการสอนให้แตกต่างไปจากเดิม (Davis and Rim, 1994; ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2559 และยุทธ ไถยวรรณ 2559) และองค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรอย่างน้อยควรมี 8 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการและเหตุผล 2) จุดมุ่งหมาย 3) สาระสำคัญ 4) เนื้อหา 5) กิจกรรม 6) ระยะเวลา 7) สื่อและแหล่งการเรียนรู้ และ 8) การวัดประเมินผล องค์ประกอบทั้ง 8 มักเรียงลำดับก่อนหลัง มีตัวนำทางคือ เป้าหมายหรือจุดประสงค์ ซึ่งจะไปกำหนดงานหรือสิ่งที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน ทำให้เห็นแนวทางว่าเนื้อหาสาระใดควรจัดให้กับผู้เรียนอย่างน้อยเพียงใด ประสบการณ์ที่ผู้เรียนควรจะได้รับ มีอะไรบ้าง จากนั้นจึงมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งผู้สอนจะมีบทบาทที่สำคัญ ในการกำหนดยุทธศาสตร์การเรียนการสอน (Instruction Strategic) เลือกกระบวนการ วิธีการและกิจกรรมการเรียน การสอนอย่างสอดคล้อง ตอบสนองการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมไปถึงวัสดุอุปกรณ์ สื่อที่จะช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนการสอน และองค์ประกอบสุดท้ายคือ การประเมินผลจะต้องมีการออกแบบการประเมินโดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับองค์ประกอบด้านจุดประสงค์ เนื้อหาสาระและวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหรือประสบการณ์การเรียนรู้ (Saylor and Alexander, 1974; Beauchamp, 1981; Ornstein and Hunkin, 2009; ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2559; ยุทธ ไถยวรรณ, 2559; รัตน์ะ บัวสนธ์, 2563) ผู้วิจัยพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา ดังต่อไปนี้ 1) วิเคราะห์ความต้องการข้อมูลพื้นฐาน 2) การกำหนดจุดมุ่งหมาย 3) การออกแบบหลักสูตร 4) นำหลักสูตรใช้ในสถานศึกษา 5) สรุปผลการใช้หลักสูตรและปรับปรุงแก้ไข (Dessler, 1999; Graves, 2000; Grathorn et al., 2019; Nunan, 2001; บุญเลี้ยง ทุมทอง, 2553; มารุต พัฒนา, 2562; วิชัย วงษ์ใหญ่, 2554)

3. ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

จากการศึกษาแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคิดวิจารณ์ หมายถึง กระบวนการคิดพิจารณาไตร่ตรอง อย่างมีเหตุผล มีหลักเกณฑ์ และตรวจสอบหลักฐาน ข้อเท็จจริงต่าง ๆ อย่างรอบคอบเกี่ยวกับข้อมูลที่เป็นปัญหา หรือข้อมูลที่คลุมเครือ โดยอาศัยความรู้ ความคิด

และประสบการณ์ของตนเองในการคิดทบทวน เพื่อนำไปสู่การสรุปอย่างสมเหตุสมผล ก่อนที่จะตัดสินใจว่าจะเชื่อหรือไม่เชื่อ หรือตัดสินใจก่อนว่าจะกระทำหรือไม่ (Göçmen & Coşkun, 2019; World Health Organization, 1997; เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2557; ประจักษ์ ปฏิทัศน์, 2562) ในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณไว้ 5 ด้าน ดังนี้ 1) ความสามารถในการนิยามปัญหา 2) ความสามารถพิจารณาตัดสินข้อมูล 3) ความสามารถในการวิเคราะห์ ตีความ เรื่องที่ดู ฟัง หรืออ่าน เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจได้ 4) ความสามารถในการแก้ปัญหา และ 5) ความสามารถในการลงข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผล (Ennis & Millman, 1985; Facione, 2015; Kneeder, 1987; Stobaugh, 2013; เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2557; ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ, 2556)

4. การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

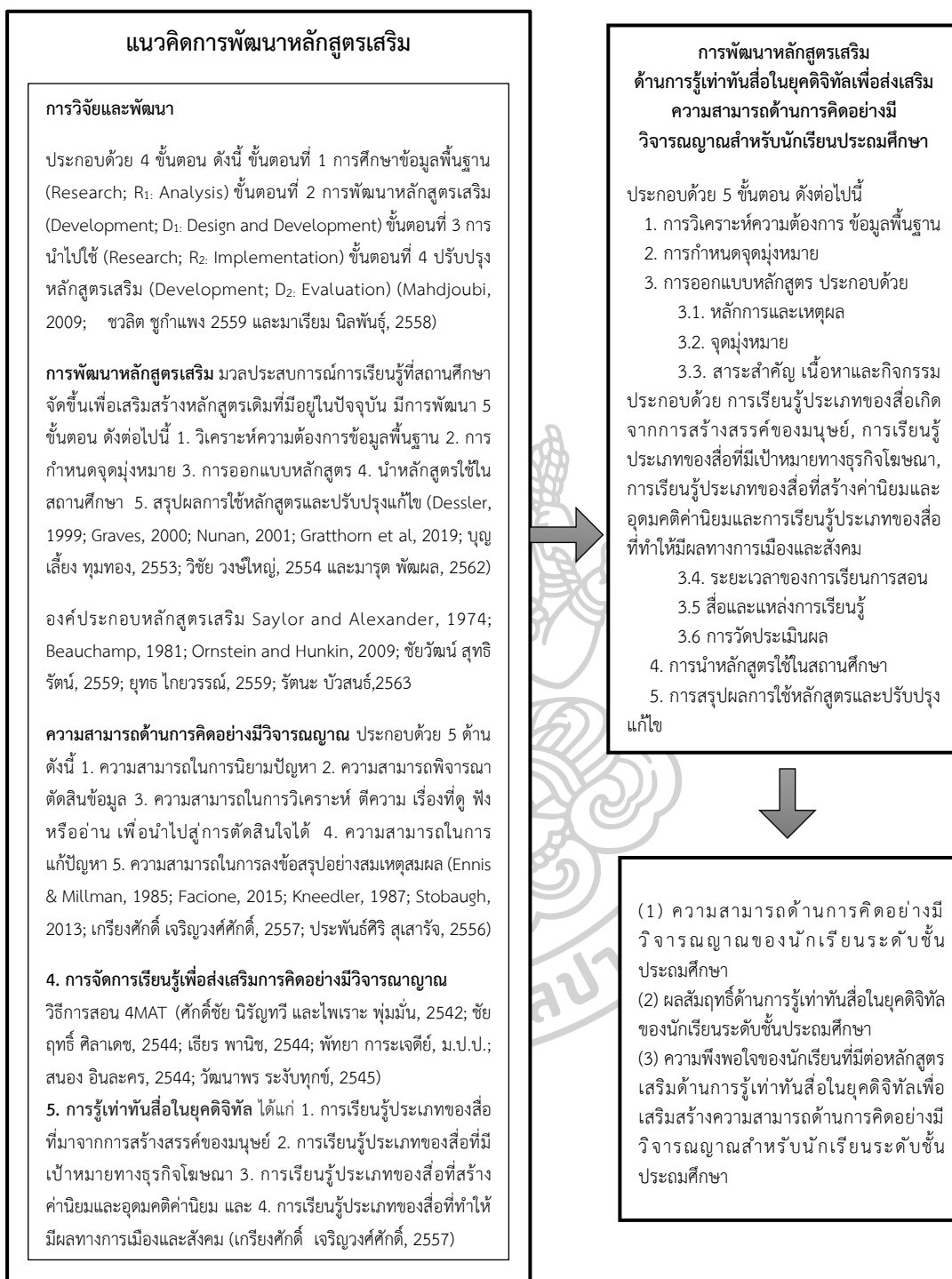
จากการศึกษาแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบ วิธีการ และเทคนิคการสอน ดังนี้ 1) วิธีการสอนแบบเน้นภาระงาน 2) วิธีการสอนแบบซักค้าน 3) วิธีการสอนเพื่อพัฒนาคิดขั้นสูงเชิงระบบ 4) วิธีการสอนวิธีสอนแบบกรณีศึกษา 5) วิธีการสอนแบบ 4 MAT และ 6) วิธีการสอนโดยใช้เทคนิคหมวก 6 ใบ (Edward de Bono, 1996; Ellis, 2003; Joyce & Weil, 2007; Nunan, 2004; ทิศนา ขัมมณี, 2556; พิมพันธ์ เตชะคุปต์, 2556; ศักดิ์ชัย นิรัญทวี และไพเราะ พุ่มมัน, 2542; สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ, 2561) ในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการสอนแบบ 4 MAT เป็นการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนรู้อย่างเท่าเทียมกันตามความถนัดของตนเองของแต่ละคน กิจกรรมช่วยพัฒนาสมองทั้ง ซีกซ้ายและซีกขวา ระบบการคิดตัดสินใจ ทำให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียนรู้ และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กระบวนการเรียนรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT มีขั้นตอนดำเนินการ 8 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 สร้างประสบการณ์ ขั้นที่ 2 วิเคราะห์ประสบการณ์ หรือสะท้อนความคิดจากประสบการณ์ ขั้นที่ 3 ปรับประสบการณ์เป็นความคิดรวบยอดหรือแนวคิด ขั้นที่ 4 พัฒนาความรู้ความคิด ขั้นที่ 5 ลงมือปฏิบัติตามแนวคิดที่ได้เรียนรู้ ขั้นที่ 6 สร้างชิ้นงานเพื่อสะท้อนความเป็นตนเอง ขั้นที่ 7 วิเคราะห์ผลงานและแนวทางการนำไปประยุกต์ใช้ ขั้นที่ 8 นำเสนอและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้กับผู้อื่น (ศักดิ์ชัย นิรัญทวี และไพเราะ พุ่มมัน, 2542; ชัยฤทธิ์ ศิลาเดช, 2544; เอียร พานิช, 2544; สอนง อินละคร, 2544; วัฒนาพร ระงับทุกข์, 2545) ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT เป็นการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนรู้อย่างเท่าเทียมกันตามความถนัดของตนเองของแต่ละคน กิจกรรมช่วยพัฒนาสมองทั้งซีกซ้ายและซีกขวาทำให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียนรู้ และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

5. การรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันสื่อพบว่า การรู้เท่าทันสื่อ หมายถึง ทักษะหรือความสามารถในการเข้าถึง วิเคราะห์ ประเมิน และสร้างสรรค์สื่อในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลือกบริโภคสื่อได้อย่างมีวิจารณญาณปกป้องตนเองจากเนื้อหาที่บิดเบือนหรือไม่เหมาะสม และใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และมีส่วนร่วมในสังคมอย่างสร้างสรรค์ (Silver, 2009; อุษา บิ๊กกินส์, 2555; สำนักงาน กสทช. และสำนักงานคุ้มครองผู้บริโภคในกิจการกระจายเสียงฯ, 2557; สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน, 2559) ในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้ แนวคิด การรู้เท่าทันสื่อของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2557) เป็นกรอบในการออกแบบเนื้อหาหลักสูตรเสริมสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา เนื่องจากเป็นแนวคิดที่มีความชัดเจน ครอบคลุม และสามารถประยุกต์ใช้กับผู้เรียนในช่วงวัยดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม โดยเน้นการวิเคราะห์สื่อจากหลากหลายมิติ ทั้งด้านการผลิต จุดประสงค์ และอิทธิพลทางสังคม แนวคิดนี้ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การเรียนรู้ว่าสื่อมาจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ ผู้เรียนจะตระหนักว่าสื่อทุกชนิดไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเอง แต่เป็นผลจากกระบวนการคิดและตัดสินใจของมนุษย์ ซึ่งแฝงด้วยมุมมอง ประสพการณ์ และวัตถุประสงค์เฉพาะ 2) การเรียนรู้ว่าสื่อถูกสร้างขึ้นเพื่อเป้าหมายทางธุรกิจและการโฆษณา เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจว่าสื่อส่วนใหญ่มีเป้าหมายในการสร้างรายได้ ส่งเสริมสินค้า หรือสร้างอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรมของผู้บริโภค 3) การเรียนรู้ว่าสื่อมีการสอดแทรกค่านิยมและอุดมการณ์ สื่ออาจสะท้อนหรือส่งเสริมค่านิยมบางอย่าง เช่น ความรุนแรง ความงามตามอุดมคติ หรือบทบาททางเพศ ซึ่งอาจมีผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมของผู้รับสาร และ 4) การเรียนรู้ว่าสื่อมีผลกระทบทางการเมืองและสังคม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์และตั้งคำถามต่อบทบาทของสื่อที่มีต่อความคิดการเลือกตั้ง การเคลื่อนไหวทางสังคม หรือกระบวนการยุติธรรม แนวคิดนี้จึงเหมาะสมอย่างยิ่งกับการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ซึ่งนักเรียนประถมศึกษาจำเป็นต้องเข้าใจบริบทของสื่ออย่างรอบด้านพร้อมทั้งส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) และ ความสามารถในการแยกแยะและตั้งคำถาม อันเป็นเป้าหมายหลักของหลักสูตรเสริมที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นในการศึกษาในครั้งนี้

จากแนวคิดในการวิจัยที่ได้นำเสนอมาข้างต้นนำไปสู่การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่อง

การพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา มีผู้วิจัยกำหนดคำถามในการวิจัยไว้ดังนี้

- ## วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและประเมินความต้องการจำเป็นสำหรับการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

- 3.1 เพื่อศึกษาความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระดับชั้น
ประถมศึกษาหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล

- 3.2 เพื่อศึกษาผลการเรียนรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาหลังการใช้หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

3.3 เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

4. เพื่อประเมินและรับรองหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา

สมมติฐานการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา มีสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

1. นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลมีความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่าค่าระดับเกณฑ์ร้อยละ 70
2. นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล จะมีความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อสูงกว่าค่าระดับเกณฑ์ร้อยละ 70
3. ความคิดเห็นของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาที่มีต่อหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ อยู่ในระดับมากขึ้นไป

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้สำหรับการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ลำปาง จำนวน 2 ห้องเรียน รวมจำนวนทั้งสิ้น 40 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 20 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม

2. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

2.1 ตัวแปรต้น (Independent Variable) คือ หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่

1. ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา
2. ผลการเรียนรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา
3. ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้มุ่งเน้นการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ 1) การเรียนรู้ว่าสื่อมาจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ 2) การเรียนรู้ว่าสื่อมีเป้าหมายทางธุรกิจและการโฆษณา 3) การเรียนรู้ว่าสื่อมีการสอดแทรกค่านิยมและอุดมการณ์ และ 4) การเรียนรู้ว่าสื่อมีผลกระทบทางการเมืองและสังคม

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การวิจัยนี้ดำเนินการในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 โดยทดลองใช้หลักสูตรเป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ติดต่อกันในช่วงเดือน มกราคม – มีนาคม พ.ศ. 2567

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนาหลักสูตรเสริม หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหลักสูตรเดิมของโรงเรียนให้ได้ผลดียิ่งขึ้นทั้งในด้านการวางจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาวิชา การเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายใหม่ที่วางไว้ มาจากกระบวนการวิจัยและพัฒนา 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการจำเป็น คือ การศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ประถมศึกษา ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การรู้เท่าทันสื่อ รวมถึงนโยบายรัฐบาล นโยบาย การศึกษารวมถึงการสัมภาษณ์บุคลากรทางการศึกษา ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา เป็นการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมี วิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1) วิเคราะห์ความต้องการ ข้อมูลพื้นฐาน ขั้นตอนที่ 2) การกำหนดจุดมุ่งหมาย ขั้นตอนที่ 3) การออกแบบหลักสูตรตาม

องค์ประกอบ 6 องค์ประกอบ คือ หลักการและเหตุผล, จุดมุ่งหมาย, สาระสำคัญ เนื้อหาและกิจกรรม , ระยะเวลาของการเรียนการสอน, สื่อและแหล่งการเรียนรู้, การวัดประเมินผล ขั้นที่ 4) นำหลักสูตรใช้ในสถานศึกษา และ ขั้นที่ 5) การสรุปผลการใช้หลักสูตรและปรับปรุงแก้ไข

2. หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา หมายถึง มวลประสบการณ์และการเรียนรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อที่สร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา มีสาระเป็นเนื้อหาในรายวิชา โครงการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ เพิ่มเติม หรือคาบเกี่ยวกับหลักสูตรเดิม โดยมีองค์ประกอบของหลักสูตรเสริม ดังนี้ 1) หลักการและเหตุผล 2) จุดมุ่งหมาย 3) สาระสำคัญ เนื้อหาและกิจกรรม ประกอบด้วย 6 กิจกรรม คือ กิจกรรมที่ 1 รู้และเข้าใจการเลือกบริโภคสื่อ กิจกรรมที่ 2 ประเภทของสื่อในชีวิตประจำวัน กิจกรรมที่ 3 การใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันและปลอดภัย กิจกรรมที่ 4 รอบรู้กฎหมายคอมพิวเตอร์ กิจกรรมที่ 5 มารยาทในการติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์ และกิจกรรมที่ 6 การใช้ประโยชน์จากสื่อ 4) ระยะเวลาของการเรียนการสอน 5) สื่อและแหล่งการเรียนรู้ และ 6) การวัดและประเมินผล

3. ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ หมายถึง พฤติกรรมของนักเรียน ที่แสดงออก ดังต่อไปนี้ 1) ความสามารถในการนิยามปัญหา เป็นการศึกษาสถานการณ์ ข้อมูลข่าวสาร ประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อพิจารณาปัญหา ทำความเข้าใจถึงเหตุของปัญหารวมถึงการนิยามความหมายของคำข้อความ 2) ความสามารถพิจารณาตัดสินข้อมูล เป็นการลงข้อสรุปถึงความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลต่าง ๆ 3) ความสามารถในการวิเคราะห์ ตีความ เรื่องที่ดู ฟัง หรืออ่านเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจ เป็นการพิจารณาจำแนกประเภทของข้อมูล 4) ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นการประยุกต์ใช้การสรุปอ้างอิงหรือนำไปปฏิบัติ และ 5) ความสามารถในการลงข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผล เป็นการพิจารณาถึงผลลัพธ์และประโยชน์จากการใช้ข้อมูล โดยวัดจากแบบวัดความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นซึ่งมีลักษณะเป็นสถานการณ์ทั้งหมด 6 สถานการณ์ให้ผู้เรียนได้เลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ (30 คะแนน)

4. การรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล หมายถึง ความรู้และความเข้าใจของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับลักษณะ เนื้อหา และบทบาทของสื่อดิจิทัลในชีวิตประจำวัน ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้น ซึ่งประกอบด้วย 6 กิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ 1) รู้และเข้าใจการเลือกบริโภคสื่อ 2) ประเภทของสื่อในชีวิตประจำวัน 3) การใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันและปลอดภัย 4) รอบรู้กฎหมายคอมพิวเตอร์ 5) มารยาทในการติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์ และ 6) การใช้ประโยชน์จากสื่อ โดยมีขอบข่ายขององค์ประกอบการเรียนรู้เท่าทันสื่อ ดังนี้ 1) สื่อที่มาจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ เป็นสื่อทุกประเภทที่เกิดจากความคิดและฝีมือของมนุษย์ซึ่งผู้เรียน

ควรตระหนักว่าสื่อเหล่านี้เป็นผลลัพธ์จากการเลือกสรรมุมมอง ไม่ใช่ข้อเท็จจริงล้วน ๆ 2) สื่อที่มีเป้าหมายทางธุรกิจและโฆษณา เป็นสื่อที่มุ่งหวังผลทางการตลาด ซึ่งผู้เรียนต้องสามารถแยกแยะได้ว่าสื่อใดมีจุดประสงค์แฝงเพื่อผลกำไร 3) สื่อที่สร้างค่านิยมและอุดมการณ์ เป็นสื่อที่มีอิทธิพลในการหล่อหลอมความคิด ความเชื่อ หรือบรรทัดฐานของสังคม ซึ่งอาจส่งผลต่อการสร้างภาพลักษณ์ส่วนตัวของผู้รับสาร และ 4) สื่อที่มีผลกระทบทางการเมืองและสังคม เป็นสื่อที่มีบทบาทในการชี้นำหรือโน้มน้าวความคิดเห็นสาธารณะในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ความยุติธรรม สิทธิเสรีภาพ หรือความเคลื่อนไหวทางสังคม การวัดผลการรู้เท่าทันสื่อใช้แบบทดสอบหลังเรียนรู้ที่พัฒนา โดยผู้วิจัยเป็นแบบอัตนัยจำนวน 6 ข้อ ซึ่งออกแบบโดยอิงจากเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรมในหลักสูตร เพื่อประเมินระดับความเข้าใจของนักเรียนในแต่ละองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่ออย่างรอบด้าน

5. วิธีการสอนแบบ 4MAT หมายถึง วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ออกแบบตามหลักการทำงานของสมองทั้งสองซีกและวัฏจักรการเรียนรู้ของมนุษย์ โดยแบ่งผู้เรียนออกเป็น 4 กลุ่มตามรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ได้แก่ กลุ่มที่เรียนรู้จากประสบการณ์ กลุ่มที่เน้นเหตุผล กลุ่มที่ต้องการลงมือทำ และกลุ่มที่ต้องการเชื่อมโยงกับโลกจริง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงเนื้อหาตามสไตล์การเรียนรู้ของตนเองและพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณผ่านกระบวนการเรียนรู้ 8 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างประสบการณ์ 2) การสะท้อนและวิเคราะห์ประสบการณ์ 3) การสังเคราะห์เป็นแนวคิดหลัก 4) การขยายแนวคิด 5) การนำไปปฏิบัติ 6) การสร้างชิ้นงาน 7) การวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้ 8) การนำเสนอและแลกเปลี่ยนประสบการณ์

5. ความคิดเห็นผู้เรียน หมายถึง การสะท้อนความรู้สึกและทัศนคติที่มีต่อหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ในด้านเนื้อหา กิจกรรม สื่อการเรียนรู้ที่ใช้ใน กิจกรรม การประเมิน และประโยชน์ที่ได้รับ ซึ่งวัดจากแบบสอบถามความคิดเห็นมีลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

6. นักเรียน หมายถึง ผู้เรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ

ประโยชน์ที่ได้รับ

การพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา การวิจัยนี้มีประโยชน์ที่ได้รับดังต่อไปนี้

ประโยชน์เชิงนโยบาย

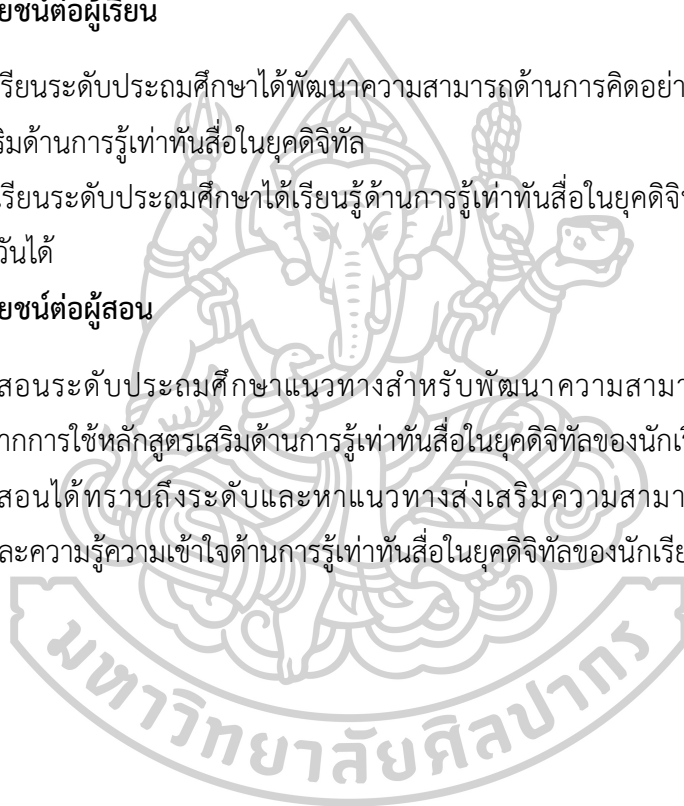
1. สถานศึกษาได้แนวทางในการนำหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณไปประยุกต์ใช้สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา
2. สถานศึกษาในสังกัดอื่น ๆ นำหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณไปประยุกต์ปรับใช้ตามบริบทของสถานศึกษาสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาในระดับต่าง ๆ ได้

ประโยชน์ต่อผู้เรียน

1. ผู้เรียนระดับประถมศึกษาได้พัฒนาความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณจากการใช้หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล
2. ผู้เรียนระดับประถมศึกษาได้เรียนรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ประโยชน์ต่อผู้สอน

1. ผู้สอนระดับประถมศึกษาแนวทางสำหรับพัฒนาความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณจากการใช้หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลของนักเรียนระดับประถมศึกษา
2. ผู้สอนได้ทราบถึงระดับและหาแนวทางส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณและความรู้ความเข้าใจด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลของนักเรียนระดับประถมศึกษา

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development R&D) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและประเมินความต้องการจำเป็นสำหรับการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา 2. พัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา 3. ทดลองใช้หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา จำแนกเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ 3.1) ศึกษาความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล 3.2) ศึกษาผลการเรียนรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลหลังการใช้หลักสูตรเสริม 3.3) ศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล และ 4. ประเมินและรับรองหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษาโดยผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 แนวคิดด้านการวิจัยและพัฒนา

2.1.1 ความหมายและความเป็นมาของการวิจัยและพัฒนา

2.1.2 ลักษณะและประเภทของการวิจัยและพัฒนา

2.1.3 กระบวนการวิจัยและพัฒนาและแนวการปฏิบัติในการออกแบบวิจัยและพัฒนา

2.1.4 การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยและพัฒนา

2.1.5 การเขียนรายงานและรูปแบบรายงานการวิจัย

2.1.6 ข้อดีและข้อจำกัดของการวิจัยและพัฒนา

2.2 แนวคิดด้านการพัฒนาหลักสูตรเสริม

2.2.1 ความหมายของหลักสูตรและหลักสูตรเสริม

2.2.2 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรและหลักสูตรเสริม

2.2.3 องค์ประกอบของหลักสูตรและหลักสูตรเสริม

2.2.4 รูปแบบของหลักสูตรและหลักสูตรเสริม

2.2.5 ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร

2.2.6 การประเมินหลักสูตร

2.2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและหลักสูตรเสริม

2.3 แนวคิดด้านความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

2.3.1 ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

2.3.2 แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

2.3.3 ทฤษฎีพัฒนาการเชาวน์ปัญญาที่สนับสนุนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

2.3.4 กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

2.3.5 แบบทดสอบการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

2.3.6 งานวิจัยที่เกี่ยวกับความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

2.4 แนวคิดด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

2.4.1 วิธีการสอนแบบ 4 MAT

2.4.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล

2.5.1 ความหมายของการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล

2.5.2 เหตุผลที่ต้องรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล

2.5.3 ทักษะที่จำเป็นในการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล

2.5.4 การวิเคราะห์และรู้ทันสื่อในยุคดิจิทัล

2.5.5 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล

2.1 แนวคิดด้านการวิจัยและพัฒนา

การวิจัยและพัฒนา (Research and Development - R&D) เป็นกระบวนการที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตและเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ การวิจัยและพัฒนาครอบคลุมตั้งแต่การศึกษาข้อมูลเบื้องต้น การทดลอง การวิเคราะห์ปัญหา และการสร้างสรรค์วิธีแก้ไข รวมถึงการนำผลการวิจัยมาประยุกต์ใช้งานจริง แนวคิดด้านการวิจัยพัฒนานั้นเน้นการค้นหาคำตอบใหม่ผ่านการทดลองและการสังเคราะห์ข้อมูลที่แม่นยำ รวมถึงการปรับปรุงเทคโนโลยี ผลิตภัณฑ์ หรือกระบวนการทำงานที่มีอยู่เพื่อให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น นอกจากนี้ การวิจัยและพัฒนายังเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความสามารถทางการแข่งขันขององค์กรและประเทศ เพื่อให้สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของโลกได้อย่างยั่งยืน

2.1.1 ความเป็นมาและความหมายของการวิจัยและพัฒนา

การวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) มีประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการอย่างยาวนาน โดยเฉพาะในโลกตะวันตก ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดของนวัตกรรมและประดิษฐ์กรรมสำคัญทางด้านวิทยาศาสตร์ อุตสาหกรรม และเทคโนโลยี เช่น การค้นพบวัคซีนไข้ทรพิษโดย Edward Jenner ในปี 1796 การประดิษฐ์หลอดไฟฟ้าโดย Thomas Edison ในปี 1879 การคิดค้นโทรศัพท์โดย Alexander Graham Bell ในปี 1876 รวมถึงการพัฒนาคอมพิวเตอร์ในช่วงทศวรรษ 1940 และการเกิดของอินเทอร์เน็ตจากโครงการ ARPANET ในปี 1969 สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นผลผลิตของกระบวนการวิจัยและพัฒนาที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของมนุษยชาติ (Castells, 2001; Edison Innovation Foundation, n.d.; WHO, n.d.)

การวิจัยพัฒนามีบทบาทสำคัญต่อการแข่งขันและพัฒนาเทคโนโลยียุคใหม่ ทำให้เกิดบริษัทที่มุ่งพัฒนาความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) เช่น บริษัท Microsoft (1975), บริษัท Apple (1976), สำนักข่าว CNN (1980), Dell (1983), Lotus Software (1982), เป็นต้น ด้วยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดด ทำให้เกิดระบบการสื่อสารสารสนเทศยุคใหม่ ด้วยการเกิดของ Wikipedia(2001), Google (2004), YouTube (2004), Line (2010), Facebook (2012) เป็นต้น

จากวิวัฒนาการของความก้าวหน้าในการพัฒนานวัตกรรม และประดิษฐ์กรรมสำคัญของโลกที่ผ่านมาแสดงให้เห็นบทบาทสำคัญของนักวิทยาศาสตร์ นักประดิษฐ์ หรือนักวิจัยในการสังเกตสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างหลักการ แนวคิดองค์ความรู้ใหม่อย่างเป็นระบบ

เพื่อการออกแบบ ทดลองทดสอบ และทำการปรับปรุงแก้ไขจนนวัตกรรมและประดิษฐ์กรรมนั้นเกิด ประสิทธิภาพประสิทธิภาพซึ่งมีรากฐานจากกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) นั่นเอง

ความหมายของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีองค์ประกอบของการประสานกันระหว่าง“การวิจัย” และ “การพัฒนา” โดยการวิจัยเป็นกระบวนการตรวจสอบ (ยืนยันความถูกต้องและน่าเชื่อถือ) แสวงหา (สืบค้นองค์ความรู้ที่มีอยู่แต่ยังไม่มีการค้นพบมาก่อน) หรือการสร้างประดิษฐ์กรรม (นวัตกรรมหรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน) โดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ส่วนการพัฒนา เป็นกระบวนการปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นและเหมาะสมกว่าเดิมหรือเปลี่ยนแปลงวิธีการหรือผลผลิต จนมีประสิทธิผลและประสิทธิภาพอันเป็นประโยชน์ต่อบุคคล หน่วยงาน องค์กร สถาบัน หรือสังคมโดยรวม

ชวลิต ชูกำแพง (2559) ได้กล่าวว่า การวิจัยและพัฒนาหมายถึง การวิจัยที่มุ่งนำเอาความรู้จากการวิจัยบริสุทธิ์ไปวิจัยต่อโดยพัฒนาเป็นเทคนิคหรือวิธีการที่สามารถนำไปใช้แก้ปัญหา วิจัยและพัฒนาเป็นการวิจัยที่มีจุดหมายเพื่อสร้างหรือค้นหาแนวคิด แนวทาง วิธีปฏิบัติ และทดลองใช้ผลการดำเนินการในขั้นตอนนี้ จะทำให้ผู้วิจัยสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้สอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่จะใช้ ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้น จนได้ผลเป็นที่น่าพอใจแล้วจึงนำไปเผยแพร่ใช้ในวงกว้างเพื่อพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ยุทธ ไกยวรรณ (2559) กล่าวว่า การวิจัยและพัฒนา เป็นการวิจัยที่มีจุดหมายเพื่อสร้างหรือ ค้นหาแนวคิด แนวทาง วิธีปฏิบัติหรือสิ่งประดิษฐ์ที่นำไปใช้เพื่อพัฒนากลุ่มคนหน่วยงานหรือองค์กร จุดหมายปลายทางที่คาดหวังจึงเป็นการมุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เช่นแนวคิด พฤติกรรม วิธีปฏิบัติที่คาดว่าจะดีขึ้น โดยพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมให้ตรงกับความต้องการในประเด็นปัญหาที่ต้องการแก้ไขได้ เนื้อหาถึงกระบวนการวิจัย การวิเคราะห์ความต้องการของการวิจัยและพัฒนา

อิทธิกาญจนา แก้วเทพ และกัจจกร หลุยยะพงศ์ (2560) กล่าวว่า เป็นการวิจัย ลักษณะหนึ่งที่มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนางาน พัฒนาวิชาชีพ หรือการพัฒนาวิถีชีวิตของมนุษย์ ซึ่งในปัจจุบัน องค์กรจำนวนมากได้พยายามส่งเสริมให้บุคลากรในสังกัดมีความรู้ความสามารถด้านการวิจัยและพัฒนา โดยเชื่อว่า การวิจัยและพัฒนาจะช่วยให้ได้ทางเลือกหรือวิธีการใหม่ ๆ ที่จะช่วยให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ

อิทธิพัทธ์ สุตันทพรกุล (2562) กล่าวว่า การวิจัยและพัฒนา หมายถึงกระบวนการศึกษา ค้นคว้าอย่างมีระบบมีจุดหมายเพื่อพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ซึ่งมี 2 ลักษณะ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ประเภทสื่อวัสดุอุปกรณ์ (Material) และผลิตภัณฑ์ประเภทวิธีการหรือกระบวนการ (Process) โดยดำเนินการทดสอบในสภาพจริงและทำการปรับปรุงผลิตภัณฑ์หลาย ๆ รอบ จนได้

ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนากลุ่มคน หน่วยงานหรือองค์กรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ได้รับความนิยมใช้กันอย่างกว้างขวางในการวิจัย

อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2562) กล่าวว่า การวิจัยและพัฒนา R & D Research and Development เป็นการศึกษาที่เป็นทั้งการวิจัยพื้นฐาน (Basic Research) มีจุดมุ่งหมายในการ ออกแบบนวัตกรรมหรือสิ่งผลิตใหม่ ๆ และการศึกษาในส่วนที่เป็นการวิจัยพื้นฐานนั้น เป็นการศึกษาวิจัยที่มุ่งหาความรู้ความจริงเกี่ยวกับทฤษฎี หลักการ กฎเกณฑ์ในการหาความรู้ทางวิชาการ เป็นการศึกษาที่มุ่งการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้คือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Research : R1)

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development : D1)

ขั้นตอนที่ 3 การนำไปใช้ (Research : R2)

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุง (Development : D2)

โดยสรุป การวิจัยและพัฒนาเป็นกระบวนการที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างนวัตกรรมที่มีคุณภาพ ผ่านการศึกษาอย่างเป็นระบบ การทดลองใช้จริง และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองต่อ ปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

2.1.2 ลักษณะและประเภทของการวิจัยและพัฒนา

การวิจัยและพัฒนาเป็นกระบวนการที่สำคัญในการขับเคลื่อนนวัตกรรมและสร้างองค์ความรู้ใหม่ อธิพัทธ์ สุวทันพรกุล (2562) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการวิจัยและพัฒนาว่าเป็น กระบวนการที่มุ่งเน้นทั้งการค้นคว้าความรู้ใหม่และการปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่ให้ดียิ่งขึ้น ลักษณะสำคัญ ของการวิจัยและพัฒนาประกอบด้วยความเป็นระบบ การมีเป้าหมายชัดเจน การอาศัยข้อมูลที่แม่นยำ และการประยุกต์ใช้งานในสถานการณ์จริงเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมและเศรษฐกิจ (อธิพัทธ์ สุวทันพรกุล, 2562)

การวิจัยและพัฒนาไม่เพียงแต่มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการใหม่ แต่ยัง ครอบคลุมการสร้างกระบวนการและเทคนิคที่เพิ่มประสิทธิภาพและคุณค่า การวิจัยและพัฒนาจึงมี บทบาทสำคัญในการสร้างความสามารถในการแข่งขัน และเพิ่มศักยภาพของประเทศในการ ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมและเทคโนโลยี ซึ่งมีลักษณะและประเภทของการวิจัย และพัฒนา ดังนี้

1. เป็นการนำความรู้หรือความเข้าใจที่สร้างขึ้นมาพัฒนาเป็นตัวแบบใช้งาน เป็นการทําวิจัยเพื่อแสวงหาหรือสร้างสรรค์ภูมิปัญญาใหม่ แล้วทำการพัฒนาด้วยการคิดค้น ต่อยอดความรู้ความเข้าใจดังกล่าวให้อยู่ ในรูปต้นแบบการพัฒนาที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในวงกว้างได้ เช่น ผลผลิตกระบวนการหรือการบริการใหม่ ๆ ที่ตอบสนองความต้องการจำเป็นของผู้ใช้และสังคม

2. เป็นการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เนื่องจากจุดแข็งของการวิจัยและพัฒนา³ กระบวนการหลัก ได้แก่การวิจัย การพัฒนา และการเผยแพร่ ดังนั้น การศึกษาค้นคว้าเพื่อให้ได้ความรู้หรือความเข้าใจในแง่มุมใหม่ สำหรับนำไปพัฒนาผลิตภัณฑ์ และถ่ายทอดไปสู่ผู้ใช้ในวงกว้าง จึงต้องกระทำอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ที่กล่าวว่า “อย่างเป็นระบบ” เป็นการดำเนินงานที่เป็นไปตามขั้นตอนของกระบวนการวิจัยและพัฒนา ส่วนที่กล่าวว่า “อย่างต่อเนื่อง” เป็นกระบวนการดำเนินงานที่จะต้องกระทำติดต่อกัน โดยใช้ระยะเวลาในการทากิจกรรมการวิจัยและพัฒนา และเผยแพร่ผลผลิตไปสู่ผู้ใช้อย่างกว้างขวางและเป็นรูปธรรมต้องใช้ระยะเวลา

3. มีการดำเนินงานอย่างเป็นวัฏจักรด้วยวิธีการที่เชื่อถือได้ การทําวิจัยและพัฒนาทุกขั้นตอน จะต้องกระทำอย่างพิถีพิถันภายใต้การกำกับติดตาม แล้วตรวจสอบซ้ำหลายครั้งเพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าผลผลิตขั้นสุดท้าย (End of Product) ของกระบวนการวิจัยและพัฒนาที่อยู่ในรูปของผลิตภัณฑ์มีความถูกต้องและเชื่อถือได้ตรงตามระดับมาตรฐานก่อนการเผยแพร่ไปสู่ผู้ใช้หรือสังคม

4. ใช้วิธีการผสมผสานวิธีการเชิงปริมาณ และวิธีการเชิงคุณภาพในการวิจัย การวิจัยและพัฒนาโดยทั่วไปนักวิจัยจะใช่วิธีการผสมผสานวิธีการเชิงปริมาณ และวิธีการเชิงคุณภาพตามฐานคติที่อยู่ภายใต้กระบวนการทัศน์ แบบปฏิบัตินิยม ประโยชน์นิยมเป็นหลัก เช่น ผสมผสานวิธีการเชิงปริมาณ ได้แก่การวิจัยเชิงสำรวจในขั้นตอนการ การรวบรวมข้อมูลที่เป็นต่อการออกแบบผลิตภัณฑ์ และการวิจัยเชิงทดลองในขั้นตอนทดสอบคุณภาพ ของผลิตภัณฑ์และวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่การศึกษาเฉพาะกรณีในขั้นตอนการเผยแพร่ผลิตภัณฑ์สู่กลุ่มผู้ใช้หรือชุมชนใดชุมชนหนึ่ง

5. มุ่งเน้นการตอบสนองต่อผู้ต้องการใช้ผลการวิจัย และ พัฒนา จุดเน้นสำคัญของการวิจัยและพัฒนาเป็นการดำเนินการวิจัยที่จะต้องตอบสนองความต้องการของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลผู้ประสงค์จะนำผลิตภัณฑ์ที่เป็นวิทยาการสมัยใหม่ไปใช้งาน และหรือประกอบการตัดสินใจแก้ปัญหาที่มีอยู่ในหน่วยงาน องค์กรหรือชุมชน ดังนั้น ในการออกแบบการวิจัยและพัฒนา นักวิจัยกำหนดให้ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในการวิจัยไปใช้ประโยชน์มีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายของการวิจัยและพัฒนา ตั้งคำถามหรือโจทย์การวิจัย รวมทั้งการสนับสนุนงบประมาณ เป็นต้น ทั้งนี้ นอกจากจะเป็นการสร้างความรู้สึกร่วมกันในการทําวิจัยและพัฒนาแล้ว ยังจะส่งผลต่อการยอมรับและการนำผลิตภัณฑ์ไปใช้อีกด้วย

6. ผลของการวิจัยและพัฒนาที่มีคุณค่าและมูลค่าสูงสามารถจดทะเบียนเป็นสิทธิบัตรได้ ผลของการวิจัยและพัฒนาโดยเฉพาะที่อยู่ในรูปผลิตภัณฑ์ที่เป็นภูมิปัญญา ที่เกิดจากการสร้างสรรค์ และการลงทุนลงแรงของนักวิจัย อาจจะมีคุณค่า (Value) และมูลค่า (Worth) เชิงพาณิชย์หรือเป็นประโยชน์ในแง่การทำกำไรสูงนักวิจัยสามารถจดทะเบียนเพื่อคุ้มครองสิทธิให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตรและพระราชบัญญัติสิทธิบัตรทั้งในประเทศและนานาชาติได้

ประเภทของการวิจัยและพัฒนา มีดังนี้ (อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล, 2562) การทำวิจัยเพื่อแสวงหาหรือสร้างสรรค์ภูมิปัญญาใหม่ แล้วทำการพัฒนาด้วยการคิดค้นต่อยอดความรู้ความเข้าใจดังกล่าวให้อยู่ ในรูปต้นแบบการพัฒนาที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในวงกว้างได้ เช่น ผลผลิตกระบวนการหรือการบริการใหม่ ๆ ที่ตอบสนองความต้องการจำเป็นของผู้ใช้และสังคมหน่วยงานองค์กรและ สถาบันสำคัญต่าง ๆ ต่างก็มีการลงทุนทรัพยากรในการศึกษาค้นคว้าเพื่อค้นพบหรือสร้างนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กรด้วยกันทั้งนั้น การวิจัยและพัฒนาจึงเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการบรรลุความสำเร็จของหน่วยงานองค์กรสถาบัน ในช่วงเวลาที่ผ่านมามีความเข้าใจผิดเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนาอยู่ว่าการวิจัยและพัฒนาจะต้องพึ่งเทคโนโลยีขั้นสูง หรือเป็นเทคโนโลยีที่ใช้เฉพาะองค์กรขนาดใหญ่เท่านั้นความเป็นจริงแล้วหน่วยงานต่างมีความจำเป็นในการศึกษาออกแบบเพื่อปรับปรุงพัฒนาวิธีการหรือผลผลิตที่ใช้อยู่ตลอดเวลา เพื่อก้าวไปข้างหน้าอย่างมั่นคงเหมาะสมกับบริบท สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกภายนอกที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา

Mahdjoubi (2009) ได้จำแนกประเภทของการทำวิจัย และ พัฒนาไว้เป็น 4 แบบ ดังนี้

1) การวิจัยและพัฒนาที่เน้นขั้นตอนการวิจัยการวิจัยและพัฒนาเป็นระเบียบวิธีวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมหรือประดิษฐ์กรรม โดยมีวิธีดำเนินการ 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ขั้นตอนการวิจัยพื้นฐานเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ 2) ขั้นตอนการวิจัยประยุกต์เพื่อนำความรู้ใหม่มาประยุกต์ใช้ในการสร้างวิธีการ (วิธีการปฏิบัติ) หรือผลผลิต (สิ่งประดิษฐ์) และ 3) ขั้นตอนการพัฒนาเพื่อเปลี่ยนแปลงปรับปรุงและแก้ไขวิธีการหรือผลผลิตจนมีประสิทธิผลและประสิทธิภาพ

2) การวิจัยและพัฒนาที่เน้นกระบวนการพัฒนาการวิจัยและพัฒนาเป็นระเบียบวิธีวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมหรือประดิษฐ์กรรมผ่านกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มจากความต้องการของผู้ใช้ จากนั้นจึง 1) ออกแบบประดิษฐ์กรรมเบื้องต้นแบบลองถูกลองผิด 2) ออกแบบประดิษฐ์กรรมอย่างเป็นระบบ 3) ทำการวิจัย การทดลองและการปรับปรุง 4) พัฒนาประดิษฐ์กรรมออกสู่ตลาด และผู้ใช้นำผลผลิตไปใช้ประโยชน์

3) การวิจัยและพัฒนาที่เน้นการออกแบบการพัฒนาการวิจัยและพัฒนาเป็นระเบียบวิธีวิจัย เพื่อสร้างนวัตกรรมหรือประดิษฐ์กรรม โดยใช้กระบวนการออกแบบและปรับปรุงพัฒนาควบคู่กันไป จนได้ผลผลิตที่พึงประสงค์และเป็นประโยชน์อย่างกว้างขวางซึ่งสามารถวิจัยและพัฒนาได้ใน 2 รูปแบบ

3.1) สังเคราะห์องค์ความรู้รูปแบบและพัฒนาผลผลิตผู้วิจัยสังเคราะห์องค์ความรู้ (Synthesis) และบูรณาการองค์ความรู้ (Integration) เพื่อนำมาใช้ออกแบบและพัฒนาปรับปรุง (Design and Development) จนได้ผลผลิตที่พึงประสงค์

3.2) การวิจัยพื้นฐาน ออกแบบ และพัฒนาผลผลิตผู้วิจัยทำการวิจัยพื้นฐาน เพื่อแสวงหาองค์ความรู้ใหม่สำหรับนำมาใช้ในการออกแบบและพัฒนาปรับปรุง (Design and Development) จนได้ผลผลิตที่พึงประสงค์

4) การวิจัยและพัฒนาที่เน้นแหล่งความคิดของการพัฒนาการวิจัยและพัฒนาเป็นระยะวิจัย เพื่อพัฒนาแนวคิดใหม่ โดยการใช้การผสมผสานความคิดจากหลายแหล่งมาใช้ในการออกแบบ ทดสอบ และพัฒนาปรับปรุง แนวความคิดอาจได้มาจากการวิจัยที่จัดทำขึ้น การวิจัยที่ผ่านมา ความต้องการของตลาด หรือความคิดสร้างสรรค์ของผู้วิจัย หน่วยงานหรือ สถาบันนามาพัฒนา ออกแบบและพัฒนาผลผลิต

โดยสรุป จากการศึกษาลักษณะและประเภทของการวิจัยและพัฒนา พบว่า R&D เป็น กระบวนการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างนวัตกรรมและยกระดับคุณภาพของผลิตภัณฑ์ กระบวนการนี้ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีความต่อเนื่อง และตรวจสอบได้ โดยอาศัยทั้งวิธีการ เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในการวิจัย อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับการตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้หรือกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง ลักษณะสำคัญของการวิจัยและพัฒนา ได้แก่ การสังเคราะห์ ความรู้เพื่อสร้างแบบจำลองหรือผลิตภัณฑ์ การดำเนินงานอย่างมีวิสัยทัศน์และมีคุณภาพ การผสมผสาน วิธีการวิจัยที่หลากหลาย และการสร้างผลงานที่มีมูลค่าในเชิงเศรษฐกิจหรือสามารถจดสิทธิบัตรได้ ขณะที่ประเภทของการวิจัยและพัฒนาที่มีความหลากหลาย ทั้งที่เน้นกระบวนการวิจัย เน้นการพัฒนา เน้นการออกแบบ หรือเน้นการผสมผสานแหล่งความคิดจากหลากหลายด้านเพื่อสร้างนวัตกรรมใหม่ ด้วยเหตุนี้ การวิจัยและพัฒนาจึงไม่ใช่เพียงกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เทคโนโลยี และการศึกษา โดยเฉพาะในบริบทของการ พัฒนาหลักสูตรหรือแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน

2.1.3 กระบวนการวิจัยและพัฒนาและแนวการปฏิบัติในการออกแบบวิจัยและพัฒนา

กระบวนการวิจัยและพัฒนา มีขั้นตอน ดังนี้ (Mahdjoubi, 2009)

1. การสำรวจสังเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการ เป็นการดำเนินการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) หรือการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อหาคำตอบเกี่ยวกับสภาพปัญหาความต้องการเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์รวมทั้งลักษณะที่เหมาะสมของผลิตภัณฑ์ที่ต้องการให้พัฒนา ผลการดำเนินการในขั้นตอนนี้จะทำให้ผู้วิจัยสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้สอดคล้องเหมาะสมกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่จะใช้ผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้น

2. การออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ เป็นการดำเนินการโดยการนำความรู้และผลการวิจัยที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาพัฒนา ผลิตภัณฑ์ การกำหนดวิธีที่จะพัฒนาผลิตภัณฑ์ และทรัพยากรที่ต้องการเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทั้งในด้านกำลังคน งบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์ และระยะเวลา หลังจากนั้นจึงต้องดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีลักษณะหรือรูปแบบตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ส่วนผลิตภัณฑ์ที่จะพัฒนามีลักษณะอย่างไรหรือส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์มีอะไรบ้างจะขึ้นอยู่กับชนิดของผลิตภัณฑ์นั้น ๆ ในขั้นตอนของการพัฒนาผลิตภัณฑ์นี้จะต้องใช้บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในการสร้างผลิตภัณฑ์แต่ละชนิด

3. การทดลองใช้ผลิตภัณฑ์ เมื่อสร้างผลิตภัณฑ์เสร็จแล้วจะต้องไปตรวจสอบความเหมาะสมและประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์ ถ้าหากผลการ ตรวจสอบ ความเหมาะสมและประสิทธิภาพยังไม่เป็นที่พึงพอใจหรือมีบางส่วนที่ไม่สมบูรณ์จะต้องดำเนินการปรับปรุงแก้ไขจนกระทั่งผลิตภัณฑ์มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด สำหรับการทดลองใช้ผลิตภัณฑ์จะดำเนินการ ดังนี้

3.1 การทดลองกับกลุ่มเป้าหมายขนาดเล็ก เป็นการทดลองเบื้องต้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมผลประเมินเชิงคุณภาพเบื้องต้นของผลิตภัณฑ์นิยมทดลองใช้ผลิตภัณฑ์เก็บรวบรวมข้อมูลโดยสังเกต สัมภาษณ์สอบถาม แล้วนำข้อมูลไปวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงรูปแบบของผลิตภัณฑ์

3.2 ทดลองกับกลุ่มเป้าหมายขนาดใหญ่ เป็นการนำผลิตภัณฑ์ไปทดลองกับกลุ่มเป้าหมายที่มีขนาดใหญ่หรือเรียกว่ากลุ่มนำร่อง (Pilot group) โดยมีการทดสอบก่อนและหลังการใช้ผลิตภัณฑ์นำผลที่ประเมินเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์หรือกลุ่มควบคุมที่เหมาะสม วัตถุประสงค์หลักของการทดลองใช้ผลิตภัณฑ์ในกลุ่มขนาดใหญ่ เพื่อต้องการที่จะบ่งชี้ว่าผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหรือไม่ ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ในการดำเนินการของขั้นตอนนี้จะใช้การวิจัยเชิงทดลอง (Experimental design) แล้วนำผลการวิจัยมาแก้ไขปรับปรุงผลิตภัณฑ์

3.3 การทดลองความพร้อมนำไปใช้ หลังจากปรับปรุงรูปแบบผลิตภัณฑ์จนมีความมั่นใจในด้านคุณภาพผู้วิจัยจึงนำรูปแบบไปทดลองใช้ เพื่อตรวจสอบความพร้อมสู่การปฏิบัติโดยรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และสังเกตเพื่อตรวจสอบว่าผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นมีความพร้อมที่จะนำไปใช้ได้หรือไม่เพียงใดแล้วนำเสนอเสนอแนะที่ได้จากขั้นตอนนี้มาแก้ไขปรับปรุงผลิตภัณฑ์ เช่น คู่มือในการใช้ผลิตภัณฑ์มีความชัดเจนหรือไม่เป็นต้น การดำเนินการในขั้นตอนนี้ เป็นการประเมินผลการใช้ผลิตภัณฑ์ในภาพรวมทั้งหมด ซึ่งจะประเมินทั้งตัวผลิตภัณฑ์กระบวนการใช้ผลิตภัณฑ์ผลที่ได้รับจากการใช้ผลิตภัณฑ์ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เป็นต้นผลที่ได้จากการประเมินจะนำไปสู่การตัดสินใจปรับปรุงผลิตภัณฑ์นั้น ๆ หากพิจารณาแล้วพบว่าไม่คุ้มค่าหรือเสี่ยงอันตรายก็จะยุติการใช้ผลิตภัณฑ์นั้น แต่ถ้าหากผลการประเมินพบว่าผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้ได้เป็นอย่างดีก็จะนำไปสู่การดำเนินการขั้นต่อไปคือการจดลิขสิทธิ์ การเผยแพร่ และการประชาสัมพันธ์ในวงกว้าง

4. การเผยแพร่ผลิตภัณฑ์ เป็นการนำผลการวิจัยและผลิตภัณฑ์ไปเผยแพร่ เช่น การนำเสนอในที่ประชุมสัมมนาทางวิชาการหรือวิชาชีพ การตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารทางวิชาการ การติดต่อหน่วยงานเพื่อจัดทำผลิตภัณฑ์หรือติดต่อกับบริษัทเพื่อผลิตจำหน่ายและเผยแพร่ในวงกว้างต่อไป

การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เป็นลักษณะหนึ่งของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ที่ใช้กระบวนการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบมุ่งพัฒนาทางเลือกหรือวิธีการใหม่ ๆ เพื่อใช้ในการยกระดับคุณภาพงานหรือคุณภาพชีวิตการวิจัยและพัฒนา เป็นการวิจัยเชิงทดลอง โดยมีการพัฒนาต้นแบบนวัตกรรม (หมายถึงสื่อ/สิ่งประดิษฐ์หรือวิธีการ) แล้วมีการทดลองใช้เพื่อตรวจสอบคุณภาพในเชิงประจักษ์ทั้งนี้ในนวัตกรรมที่นำมาทดลอง คือ ปฏิบัติการ (Treatment) หรือตัวแปรต้นโดยมี "ดัชนีคุณภาพ" ในลักษณะใดลักษณะหนึ่งเป็นตัวแปรตาม

การวิจัยและพัฒนาจะให้ผลลัพธ์ที่สำคัญ 3 ลักษณะคือ

1. นวัตกรรมประเภทวัสดุ ซึ่งอาจเป็นประเภท วัสดุอุปกรณ์ หรือชิ้นงาน เช่น รถยนต์คอมพิวเตอร์ชุดการสอน สื่อการสอน ชุดกิจกรรม เสริมความรู้คู่มือประเภทการทำงาน เป็นต้น

2. นวัตกรรมประเภทรูปแบบ วิธีการ กระบวนการ อาทิ รูปแบบการสอน วิธีการสอน รูปแบบการบริหารจัดการ ระบบการทำงาน Quality Control (Q.C.) Total Quality Management (TQM) The Balanced Scorecard (BSC) ระบบ ISO เป็นต้น

3. ผลงานวิชาการประเภทงานวิจัยและพัฒนา คุณค่าของงานจะอยู่ที่ "สิ่งประดิษฐ์/ ผลงานเป็นชิ้นเป็นอันที่สร้างขึ้น" หรือ "วิธีการ รูปแบบการทำงานหรือรูปแบบการจัดการ" ที่พัฒนาขึ้น ผลงานวิจัยและพัฒนา ที่มีคุณค่ามาก คือ การที่สามารถสร้างสิ่งประดิษฐ์หรือวิธีการได้

แนวการปฏิบัติในการออกแบบวิจัยและพัฒนาในการออกแบบวิจัยและพัฒนา จะต้องกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะของการวิจัยอย่างชัดเจน กำหนดตัวบ่งชี้หรือประเด็นที่มุ่งศึกษา กำหนดแหล่งข้อมูล หรือผู้ใช้ข้อมูลในการวิจัยหรือทดลองนวัตกรรมกำหนดแนวทาง การเก็บรวบรวมข้อมูล และเครื่องมือที่ใช้ และกำหนดแนวทางการวิเคราะห์หรือตัดสินคุณภาพนวัตกรรม ทุกการการดังกล่าวนี้ ควรจะถูกกำหนดไว้ล่วงหน้า และเป็นที่ยอมรับตรงกันระหว่างกลุ่มผู้เกี่ยวข้องต่าง ๆ รายละเอียดเป็นดังนี้ (Mahdjoubi, 2009)

1. การออกแบบในเรื่องประชากรและกลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยจะต้องกำหนดเป้าหมายของประชากร หรือกลุ่มเป้าหมายในการใช้วัดกรรมอย่างชัดเจน

2. การออกแบบในเรื่องการวัดตัวแปร หรือการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยจะต้องกำหนดประเด็น ตัวบ่งชี้ที่ต้องการวัด พร้อมทั้งกำหนดแหล่งข้อมูล หรือผู้ให้ข้อมูลหลักอย่างครบถ้วน กำหนดประเภทเครื่องมือหรือวิธีการวัด ช่วงเวลาในการวัด (เช่น วัดก่อน และเมื่อเสร็จสิ้นการทดลอง) พร้อมกำหนดแนวปฏิบัติในการพัฒนาเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวัดแต่ละรายการ กล่าวโดยสรุป จะต้องสรุปว่าตัวบ่งชี้ หรือประเด็นในการวัดในครั้งนั้น ๆ ประกอบด้วยอะไรบ้าง แต่ละตัวบ่งชี้หรือแต่ละประเด็น จะใช้เครื่องมือหรือวิธีการใดในการเก็บรวบรวมข้อมูล จะพัฒนาเครื่องมือแต่ละชนิดอย่างไร และจะจัดเก็บรวบรวมข้อมูลเมื่อไรบ้าง

ในการเลือกใช้เครื่องมือวัด ซึ่งมีหลายชนิด อาทิ แบบทดสอบ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบประเมินคุณลักษณะต่าง ๆ เป็นต้น การตัดสินใจว่าจะเลือกใช้เครื่องมือวัดชนิดใด จะต้องคำนึงถึงธรรมชาติ หรือลักษณะของตัวบ่งชี้ที่ต้องการวัด และข้อจำกัดต่าง ๆ อาทิ ถ้าเป็นตัวบ่งชี้ประเภทความรู้ ก็ใช้แบบทดสอบ ถ้าเป็นพฤติกรรม ก็ใช้แบบประเมิน พฤติกรรม ถ้าเป็นเจตคติ ก็ใช้แบบวัดเจตคติ เป็นต้น หรือในบางครั้ง ผู้ประเมินได้เลือกใช้เป็น แบบสอบถามที่ประกอบด้วยสาระหลายตอน แต่ละตอนมุ่งวัดตัวบ่งชี้ที่แตกต่างกัน

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อการวิจัยและพัฒนาวัตกรรม ผู้วิจัยจะต้องระลึกเสมอว่า จะต้องเน้นในเรื่องความรวดเร็ว คล่องตัว มีประสิทธิภาพ สามารถรวบรวมข้อมูลได้อย่างรวดเร็วทันกับช่วงเวลาต่าง ๆ ในขณะดำเนินการทดลองนวัตกรรม และกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลจะต้องไม่เกิดผลกระทบเชิงลบต่อกระบวนการพัฒนา

3. การออกแบบในเรื่องสถิติแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติที่ใช้ในงานวิจัยและพัฒนาสามารถเลือกใช้สถิติในลักษณะเดียวกับงานวิจัยทั่วไป ซึ่งจะมีทั้งสถิติเชิงบรรยาย (Descriptive Statistics) และสถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) ซึ่งการเลือกใช้วิธีการทางสถิติที่เหมาะสม จะเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลงานวิจัยได้รายละเอียดเกี่ยวกับวิธีการทางสถิติเหล่านี้สามารถศึกษาได้จาก

เอกสารหรือตำราทั่วไป โดยผลลัพธ์ที่ได้จากการวางแผนและออกแบบวิจัย และพัฒนา คือกรอบแนวทางการวิจัย หรือโครงการวิจัยที่มีรายละเอียดครบถ้วนสมบูรณ์

ตัวแปรต้น ตัวแปรตามในงานวิจัย

ในงานวิจัยและพัฒนา ตัวแปรต้น (Independent Variable) คือ ตัวนวัตกรรม หรือปฏิบัติการ (Treatment) ที่ผู้วิจัยให้กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งอาจหมายถึง สื่อ/ ชุดสื่อ หรือวิธีการใหม่ ๆ ส่วนตัวแปรตาม คือ ตัวแปรที่เป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากการใส่ปฏิบัติการ เช่น ความรู้ความเข้าใจ เจตคติ ทักษะ หรือสภาพการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เป็นต้น (รัตน์ บัสนันท์, 2563)

เครื่องมือวิจัยในงานวิจัยและพัฒนา

เครื่องมือวิจัยในงานวิจัยและพัฒนา ประกอบด้วย 2 ส่วนที่สำคัญ คือ (วิสารรัตน์ พันต่วน และธฤตพน อุสวัสต์ 2561 : 1461)

1. เครื่องมือทดลอง หรือชุดนวัตกรรมการวิจัยและพัฒนาจะมีคุณค่ามากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้วิจัยในการแสวงหานวัตกรรมที่สร้างสรรค์ ทันสมัย และมีประสิทธิภาพ (ลงทุนไม่มาก สะดวกใช้ สะดวกปฏิบัติ ให้ประสิทธิผลตามที่คาดหวัง) ซึ่งการแสวงหานวัตกรรมที่สร้างสรรค์ผู้วิจัยจะต้องทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีหรือกรณีตัวอย่างนวัตกรรมที่หลากหลาย ก่อนที่จะสังเคราะห์เป็นนวัตกรรมที่จะนำมาทดลอง ทั้งนี้ ผู้วิจัยควรจะสามารถชี้บ่ง หรือระบุลักษณะที่เห็นว่าเป็นจุดเด่น ความคิดสร้างสรรค์หรือความเหมาะสมของนวัตกรรมได้อย่างชัดเจนอีกทั้งจะต้องเป็นนวัตกรรมที่มีความถูกต้อง เหมาะสมตามหลักวิชา

2. เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล หรือเครื่องมือวัดตัวแปรในการออกแบบด้านการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะต้องวิเคราะห์บทบาทวัตถุประสงค์ของการวิจัยกำหนดหรือระบุตัวแปรหรือประเด็นที่มุ่งศึกษา กำหนดแหล่งข้อมูลหรือผู้ให้ข้อมูลที่จะหาให้ได้ข้อมูลที่มีความตรงหรือถูกต้อง กำหนดวิธีการหรือเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และกำหนดแนวทางการพัฒนาเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างชัดเจน

โดยสรุป กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) เป็นแนวทางการวิจัยที่มุ่งสร้างนวัตกรรม ผลิตภัณฑ์ หรือวิธีการใหม่ ๆ ให้ตอบสนองความต้องการของผู้ใช้ โดยมีขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ 1) การศึกษาปัญหาและความต้องการ 2) การออกแบบและพัฒนา 3) การทดลองใช้และปรับปรุง และ 4) การเผยแพร่ใช้งานจริง ซึ่งแต่ละขั้นตอนจะมีการประเมินผลอย่างเป็นระบบเพื่อให้มั่นใจในคุณภาพของนวัตกรรม การออกแบบงานวิจัยและพัฒนาต้องชัดเจนทั้งในด้านวัตถุประสงค์ ตัวแปร เครื่องมือ วิธีเก็บข้อมูล และแนวทางวิเคราะห์ โดยทั่วไป ตัวแปรต้นคือสิ่งที่

ได้รับการพัฒนา เช่น สื่อหรือกระบวนการ ส่วนตัวแปรตามคือผลลัพธ์ เช่น ความรู้ ทักษะ หรือเจตคติ เครื่องมือที่ใช้จึงแบ่งเป็น 1) เครื่องมือทดลองหรือนวัตกรรม และ 2) เครื่องมือวัดผล เช่น แบบทดสอบ หรือแบบสอบถาม R&D จึงเป็นกระบวนการที่อาศัยหลักวิทยาศาสตร์ ความเป็นระบบ และการประเมินผลในสถานการณ์จริง ซึ่งมีศักยภาพสูงในการยกระดับคุณภาพของการศึกษาและการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน

2.1.4 การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยและพัฒนา

การเลือกใช้วิธีการทางสถิติ เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยและพัฒนาขึ้นอยู่กับชนิดของ ตัวแปรหรือตัวชี้วัดที่ทำการวิจัย ซึ่งโดยทั่วไป จะมีวิธีการทางสถิติดังต่อไปนี้ (ประเวศน์ มหารัตน์สกุล, 2557)

1. วิเคราะห์ความถี่ ร้อยละ สำหรับตัวแปรตัดตอนทีวัดโดยเครื่องมือประเภทแบบ ตรวจสอบรายการหรืออาจใช้การเปรียบเทียบสัดส่วนด้านสถิติอ้างอิง ไค สแควร์
2. วิเคราะห์ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนทดสอบความรู้หรือคะแนน จากมาตรประมาณค่าและใช้สถิติอ้างอิง การทดสอบค่าที (t-test) สำหรับการเปรียบเทียบคะแนน ทดสอบก่อนเรียนกับหลังเรียนหรือเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย 2 กลุ่ม หรือ การวิเคราะห์ความแปรปรวน เพื่อการตรวจสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยกรณีทดสอบหลายกลุ่ม เป็นต้น
3. วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สำหรับข้อความประเภทปลายเปิด หรือใช้เขียน แสดงความคิดเห็น หรือบรรยายสภาพความเปลี่ยนแปลงหลังการใช้นวัตกรรม

โดยสรุป การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยและพัฒนาเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้สามารถ ประเมินคุณภาพและประสิทธิภาพของนวัตกรรมหรือผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นได้อย่างเป็นระบบ โดย ต้องเลือกใช้วิธีทางสถิติให้เหมาะสมกับประเภทของข้อมูลและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ทั้งนี้ สถิติเชิง พรรณนา เช่น ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้เพื่ออธิบายลักษณะของข้อมูล เบื้องต้น ขณะที่สถิติเชิงอ้างอิง เช่น t-test หรือ ANOVA ใช้ตรวจสอบความแตกต่างหรือผลของการใช้ ผลิตภัณฑ์ ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพสามารถวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อสกัดประเด็นสำคัญ การวางแผนเลือกวิธีวิเคราะห์ที่เหมาะสมตั้งแต่ต้น จะช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือให้กับผลวิจัย และทำให้ สามารถสรุปผลได้อย่างชัดเจนและสอดคล้องกับเป้าหมายของการวิจัยและพัฒนา

2.1.5 การเขียนและรูปแบบรายงานการวิจัย

การเขียนรายงานผลการวิจัยและพัฒนา มีจุดเน้นที่การบอกเล่ากระบวนการพัฒนาและผล การใช้นวัตกรรม พร้อมทั้งต้องแสดงผลงานที่ได้จากการพัฒนา คือ สื่อ อุปกรณ์ ชิ้นงาน หรือรูปแบบ ทำงานอย่างชัดเจน (ยุทธ ไกยวรรณ, 2559)

ในการนำเสนอผลงานวิจัยและพัฒนานวัตกรรม ลักษณะการนำเสนอโดยทั่วไป จะปรากฏ ใน 2 ลักษณะคือ

1. ผลงานประเภทสิ่งประดิษฐ์ อาทิ พัฒนาสื่อ อุปกรณ์ ชิ้นงาน ฯลฯ การนำเสนอจะ ประกอบด้วย 2 ส่วนสำคัญ คือ 1) ตัวสื่อ นวัตกรรมหรือสิ่งประดิษฐ์และ 2) รายงานการพัฒนาหรือ รายงานผลการ ทดลองใช้ ผลงานวิจัยและพัฒนาในลักษณะนี้จะมีคุณค่ามากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับ ความน่าสนใจ ความสร้างสรรค์ของตัวผลงาน สื่อ อุปกรณ์หรือชิ้นงาน เป็นสำคัญ

2. ผลงานประเภททดลองรูปแบบการบริหาร หรือรูปแบบการปฏิบัติการ อาทิ ทดลอง รูปแบบการสอน รูปแบบการทำงานใหม่ ๆ ฯลฯ ผลงานประเภทนี้จะนำเสนอเป็นเล่มเดียว ในลักษณะ ของรายงานการทดลองหรือรายงานการพัฒนา โดยจะต้องอธิบายให้เห็นรูปแบบของนวัตกรรมอย่างเป็น รูปธรรมชัดเจน

รูปแบบรายงานการวิจัย การออกแบบรายงานการวิจัย หรือการกำหนดโครงสร้างของ รายงานสามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ มีความหลากหลายในลักษณะเดียวกับประเภทของการ วิจัย รายงานการวิจัยแต่ละประเภท หรือแต่ละเรื่อง อาจมีกรอบโครงสร้างหรือจุดเน้นในการเรียบ เรียงที่แตกต่างกัน อย่างไรก็ตามเพื่อประโยชน์ ในการสื่อสารให้เข้าใจตรงกันระหว่างนักวิจัย จึงมีแนว ปฏิบัติในการเขียนรายงานการวิจัยที่ ค่อนข้างจะเป็นสากล เป็นที่ยอมรับตรงกัน ดังรูปแบบต่อไปนี้ (รัตนะ บัวสนธ์, 2563)

1. รูปแบบรายงานผลการพัฒนานวัตกรรม มีส่วนประกอบที่สำคัญคือ

บทที่ 1 ความเป็นมาและเหตุผลในการพัฒนานวัตกรรม

บทที่ 2 แนวทางดำเนินการพัฒนานวัตกรรม

บทที่ 3 ผลการพัฒนานวัตกรรม

2. รูปแบบรายงานกึ่งวิชาการ

โดยสรุป ในการเขียนรายงานการวิจัยและพัฒนา ผู้วิจัยอาจดำเนินการตามกรอบโครงสร้าง ของรายงานการวิจัยที่เป็นแบบสากลทั่วไป หรืออาจปรับเปลี่ยนโครงสร้างของรายงานให้เหมาะสมกับ

ลักษณะหรือประเภทของการวิจัย อย่างไรก็ตามเนื้อหาสาระของรายงานจะต้องสะท้อนให้เห็นสาระที่สำคัญอย่างน้อย 3 ส่วน คือ 1) ความเป็นมาของปัญหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2) แนวทางการวิจัย และ 3) ผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย ในกรณีของรายงานการวิจัยและพัฒนา จะต้องสื่อสารให้ทราบอย่างน้อย คือ 1) ความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของการพัฒนานวัตกรรม 2) วิธีดำเนินการพัฒนานวัตกรรม และ 3) ผลการพัฒนานวัตกรรมทั้งในเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ

2.1.6 ข้อดีและข้อจำกัดของการวิจัยและพัฒนา

ข้อดีและข้อจำกัดของการวิจัยและพัฒนา มีดังนี้ (ขวลิต ชูกำแพง, 2559)

1. ข้อดีของการวิจัยและพัฒนา

1.1 ทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ซึ่งนำไปใช้ในการพัฒนาบุคลากรหรือองค์กร การวิจัยและพัฒนาเป้าหมายเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์นี้เป็นเสมือนเครื่องมือที่ใช้ในการพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพและพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งการพัฒนาดังกล่าวสอดคล้องกับความต้องการของบุคลากรและองค์กร

1.2 ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีความหมายและตรงกับความต้องการของผู้ใช้เนื่องจากกระบวนการวิจัยและพัฒนาเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องคือนักวิจัยนำผลิตภัณฑ์ไปใช้ประโยชน์เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย โจทย์การวิจัย และสนับสนุนการวิจัย ดังนั้น จึงมีแนวโน้มที่เป็นไปได้สูงที่จะทำให้เกิดผลิตภัณฑ์ที่มีความหมาย เชื่อมโยงกับสภาพวิถีการดำเนินชีวิตและการทำงานอย่างสอดคล้องกลมกลืน รวมทั้งตอบสนองความต้องการ จำเป็นในการใช้งานของผู้ใช้อย่างแท้จริง

1.3 มีส่วนส่งเสริมชื่อเสียงและรายได้แก่นักวิจัยผู้สร้างสรรค์งานวิจัย ในการทำวิจัยและพัฒนา ถ้าผู้วิจัยใช้ความรู้และภูมิปัญญาของตนในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าทางสังคมและมีมูลค่าทางการตลาดก็จะมีส่วนส่งเสริมให้ผู้วิจัยมีชื่อเสียงและรายได้จากการเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์หรือสิทธิบัตรในผลิตภัณฑ์ได้พัฒนาขึ้น

2. ข้อจำกัดของการวิจัยและพัฒนา

การวิจัยและพัฒนาจะใช้ระยะเวลา พลังสติปัญญาและจิตใจ รวมทั้งค่าใช้จ่ายจำนวนมาก การวิจัย ประเภทนี้ส่วนมากต้องการระยะเวลาในการทำวิจัย รวมทั้งบุคลากรทางการวิจัยที่มีสติปัญญาดีเยี่ยมมีจิตใจที่มุ่งมั่นและทุ่มเทต่อการทำงานวิจัยอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังต้องใช้งบประมาณในการลงทุนค่อนข้างสูง การวิจัยและพัฒนาเป็นกระบวนการสำคัญที่ขับเคลื่อนการสร้างนวัตกรรมและองค์ความรู้ใหม่ เพื่อพัฒนาสินค้า บริการ และกระบวนการต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้น

ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ลักษณะสำคัญของการวิจัยและพัฒนาคือ ความเป็นระบบ การมีเป้าหมายที่ชัดเจน การใช้ข้อมูลที่แม่นยำ และการประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงเพื่อสนองตอบความต้องการของสังคม การวิจัยและพัฒนานี้จึงไม่เพียงสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ เท่านั้นแต่ยังเสริมศักยภาพในการแข่งขันและเพิ่มความพร้อมของประเทศในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R&D) เนื่องจากเหมาะสมอย่างยิ่งต่อการสร้างหลักสูตรเสริมที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะเฉพาะด้านให้แก่ผู้เรียนในระดับประถมศึกษา โดยเฉพาะการเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณผ่านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล กระบวนการวิจัยและพัฒนาเปิดโอกาสให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินการศึกษาอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การวิเคราะห์บริบทและความต้องการของผู้เรียน การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสม ไปจนถึงการทดลองใช้และประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรในสถานการณ์จริง นอกจากนี้ แนวทาง R&D ยังช่วยให้สามารถพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ลำปาง และตอบสนองต่อปัญหาที่แท้จริงที่พบจากข้อมูลภาคสนาม อีกทั้งยังสอดคล้องกับแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2566–2580 ซึ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ การรู้เท่าทันเทคโนโลยี และการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้เรียนในระดับประถมศึกษาที่ต้องการการออกแบบการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับวัยและบริบท ด้วยเหตุนี้ การเลือกใช้แนวทาง R&D จึงถือเป็นกรอบวิธีการที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพที่สุดในการออกแบบ พัฒนา และประเมินหลักสูตรเสริมในครั้งนี้ ซึ่งไม่เพียงเติมเต็มช่องว่างของงานวิจัยเดิมเท่านั้น แต่ยังเอื้อต่อการขยายผลเชิงนวัตกรรมในบริบทอื่นได้ในอนาคต ซึ่งก่อนการออกแบบกระบวนการวิจัยในงานครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนาจากแหล่งอ้างอิงที่สำคัญ เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบหลักที่ใช้ในการวิจัยและพัฒนาสามารถจำแนกออกเป็นหมวดหมู่ตามหัวข้อหลัก ได้แก่ ความหมาย ลักษณะ ประเภท กระบวนการ แนวปฏิบัติ ตัวแปร เครื่องมือ การวิเคราะห์ข้อมูล และรูปแบบรายงาน ดังแสดงในตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 การสังเคราะห์องค์ประกอบของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development)

นักคิดทฤษฎี	ความหมายของการวิจัยและพัฒนา	ลักษณะของการวิจัยและพัฒนา	ประเภทของการวิจัยและพัฒนา	กระบวนการวิจัยและพัฒนา	แนวทางการปฏิบัติในการออกแบบวิจัยและพัฒนา	ตัวแปรต้น ตัวแปรตามในงานวิจัย	เครื่องมือวิจัยในงานวิจัยและพัฒนา	การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยและพัฒนา	การเขียนรายงานวิจัยและพัฒนา	รูปแบบรายงานการวิจัย	ความถี่
Mahdjoubi (2009: 25-27)			✓	✓	✓						3
ชวลิต ชูกำแหง (2559: 121)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	10
ชวลิต ชูกำแหง (2559 : 121)	✓										1
ยุทธ ไกยวรรณ (2559 : 243)	✓								✓		2
กาญจนา แก้วเทพ และกำจร หลุยยะพงศ์ (2560 : 531)	✓										1
อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2562 : 146)	✓										1
อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล, 2562 : 1-13)		✓	✓								2
วิสารัตน์ พันตวน และธฤตพน อู่สวัสดิ์ (2561 : 1461)						✓	✓				2
ประเวศน์ มหารัตน์สกุล (2557 : 142)								✓			1
รัตน์ บัวสนธ์ (2563 : 114)						✓				✓	2
มาเรียม นิลพันธุ์ (2558)	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	10

จากตารางแสดงให้เห็นว่าผู้วิจัยเลือกใช้แนวคิดการวิจัยและพัฒนาของ มาเรียม นิลพันธุ์ (2558) และชวลิต ชูกำแหง (2559) เป็นแนวทางหลักเนื่องจากทั้งสองท่านได้เสนอองค์ประกอบที่ครอบคลุมทุกขั้นตอนของกระบวนการ R&D และมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การออกแบบหลักสูตรเสริมของงานวิจัยนี้ โดยเสริมด้วยแนวคิดของ Mahdjoubi (2009) ซึ่งเน้นการออกแบบและพัฒนาเชิงระบบในบริบทการศึกษา

2.2 แนวคิดด้านการพัฒนาหลักสูตรและหลักสูตรเสริม

การพัฒนาหลักสูตรเสริมและการจัดทำหลักสูตรเสริมเป็นกระบวนการสำคัญที่มุ่งเน้นการส่งเสริมและเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ให้แก่แก่นักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีบทบาทในการสนับสนุนหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรสถานศึกษาที่ใช้อยู่เดิม เพื่อให้การเรียนรู้ของผู้เรียนมีความสมบูรณ์และตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะด้านได้อย่างตรงจุด หลักสูตรเสริมถูกออกแบบขึ้นเพื่อตอบสนองต่อบริบทเฉพาะของผู้เรียนในแต่ละช่วงวัย ไม่ว่าจะเป็นด้านวิชาการ ทักษะการคิด

เชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ หรือการพัฒนาทักษะชีวิตในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่ผู้เรียนต้องเผชิญกับปริมาณข้อมูลมหาศาลและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรเสริมจึงไม่ใช่เพียงการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมเท่านั้น หากแต่เป็นการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายชัดเจน ใช้แนวทางทางวิชาการที่เป็นระบบ มีการวางแผนด้านเนื้อหา วิธีการเรียนรู้ การจัดกิจกรรม และการประเมินผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาศักยภาพได้อย่างรอบด้านและมีความพร้อมในการใช้ชีวิตในสังคมปัจจุบันและอนาคตอย่างมั่นใจ

2.2.1 ความหมายของหลักสูตรและหลักสูตรเสริม

2.2.1.1 หลักสูตรในอดีตที่ผ่านมาเมื่อพิจารณาตามช่วงเวลาต่าง ๆ พบว่า ความหมายของหลักสูตรได้มีการปรับเปลี่ยนไปตามแนวคิดของแต่ละคน ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมความหมายของหลักสูตรจากนักการศึกษาทั้งในและต่างประเทศไว้หลายท่าน ดังนี้

Bobbitt (1918) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร หมายถึงรายการของสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กและเยาวชนต้องทำและมีประสบการณ์ด้วยวิธีการพัฒนาความสามารถในการทำสิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวไว้ดี เพื่อสามารถดำรงชีวิตในวัยผู้ใหญ่ได้

Caswell, H.L and Campbell, D.S (1935) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ทุกอย่างที่จัดให้แก่เด็กโดยอยู่ในความดูแลและการสอนของครู

Taba (1962) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร หมายถึงสื่อกลางหรือวิถีทางที่จะนำเด็กไปสู่จุดหมายปลายทาง

Mackenzine (1964) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร หมายถึง การที่ผู้เรียนได้พบกับบุคคลหรือสิ่งต่าง ๆ มีการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้ว มีสัญญาว่าต้องปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้ทำไว้ต่อกัน เป็นการมีส่วนร่วมระหว่างครู เพื่อนนักเรียน สิ่งแวดล้อม วัสดุอุปกรณ์การเรียน เนื้อหา วิชา ความคิด หรือสัญลักษณ์ชนิดต่าง ๆ

Neagley and Evans (1967) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดเพื่อช่วยให้นักเรียนได้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ตามความสามารถของนักเรียน

Shaver and Berlak (1968) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร หมายถึง กิจกรรมที่ครูจัดให้นักเรียนได้เล่นเพื่อให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้

Lavatelli et al (1972) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร หมายถึง ชุดของการเรียนและประสบการณ์สำหรับเด็กซึ่งโรงเรียนวางแผนไว้เพื่อให้เด็กบรรลุถึงจุดหมายของการศึกษา

Lewis and Miel (1972) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร หมายถึง สิ่งที่สังคมคาดหวังและมุ่งหวังให้เกิดกับเด็ก

คณะอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตรของมหาวิทยาลัยนอร์ทเธอร์นอิลลินอยส์ (Northern Illinois University, 1972) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร หมายถึง กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู และเนื้อหาสาระในส่วนที่เป็นงานทางการศึกษาซึ่งประกอบด้วยข้อมูล ทักษะและค่านิยมเพื่อนำไปสู่จุดหมายปลายทางที่ได้กำหนดไว้

Good (1973) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ประการ ดังนี้

- 1) หลักสูตร หมายถึง เนื้อหาวิชาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษา
- 2) หลักสูตร หมายถึง คำโครงทั่วไปของเนื้อหาหรือสิ่งเฉพาะที่จะต้องสอนโดยโรงเรียนเป็นผู้จัดให้กับเด็ก เพื่อให้มีความรู้ขั้นหรือรับใบประกาศนียบัตร
- 3) หลักสูตร หมายถึง กลุ่มวิชาและการจัดประสบการณ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งนักเรียนได้ เล่าเรียนภายใต้คำแนะนำของโรงเรียน และสถาบันการศึกษา

Trump and Miller (1973) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร หมายถึง กิจกรรมการเรียนการสอนชนิดต่าง ๆ ที่เตรียมการไว้และจัดให้แก่เด็กนักเรียนโดยโรงเรียนหรือระบบโรงเรียน

Saylor and Alexander (1974) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร หมายถึง แผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้ให้แก่บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือจุดหมายที่วางไว้โดยมีโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบ

Wheeler (1974) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์การเรียนรู้ซึ่งโรงเรียนหรือสถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียน

Crow (1980) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร หมายถึง ประสบการณ์ที่นักเรียนได้รับทั้งภายในและภายนอกโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนมีการพัฒนาด้านร่างกาย สังคม ปัญญา และจิตใจ

Oliva (1982) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร หมายถึง แผนหรือโปรแกรมสำหรับประสบการณ์ทั้งหลายที่ผู้เรียนจะต้องประสบภายใต้การอำนวยการของโรงเรียน

Caswell, H.L and Campbell, D.S (1935) ได้ให้ความหมายหลักสูตร ครอบคลุม 5 ลักษณะ ให้ชื่อย่อว่า “SOPEA” กล่าวคือ ครอบคลุมความหมายหลักสูตรที่เป็นรูปธรรมชัดเจน เช่น รายวิชา เนื้อหาวิชาที่เรียน จนกระทั่งความหมายที่มีลักษณะที่เป็นนามธรรม คือ ประสบการณ์ทั้งหมดที่จัดให้ผู้เรียน มีลำดับความหมายจากรูปธรรมไปสู่นามธรรม ดังนี้

S = หลักสูตร คือ รายวิชาหรือเนื้อหาวิชาที่เรียน (Curriculum as Subjects and Subject Master) หรือ หลักสูตร คือ รายวิชาหรือเนื้อหาวิชาที่จัดเตรียมไว้ให้ผู้เรียนในระดับ การศึกษาระดับใดระดับหนึ่งหรือสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง

O = หลักสูตร คือ จุดหมายที่ผู้เรียนพึงบรรลุ (Curriculum as Objectives) หรือ หลักสูตร หมายถึง สิ่งที่นักเรียนต้องเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้บรรลุจุดหมายและจุดประสงค์ที่ได้ กำหนดไว้

P = หลักสูตร คือ แผนสำหรับจัดโอกาสการเรียนรู้หรือประสบการณ์ที่คาดหวังแก่นักเรียน (Curriculum as Plans) จะเน้นแสดงเกี่ยวกับจุดหมายหรือวัตถุประสงค์ การออกแบบหลักสูตร การ นำหลักสูตรไปใช้ (คือการสอน) และการประเมินผล เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ปฏิบัติ โดยมุ่ง ให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ และพฤติกรรมตามที่กำหนดในหลักสูตร แผนนี้ถูกสร้างขึ้นมาจาก สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง หรือกลุ่มบุคคลหนึ่ง ๆ โดยเฉพาะ

E = หลักสูตร คือ ประสบการณ์ทั้งปวงของผู้เรียนที่จัดโดยโรงเรียน (Curriculum as Learners' Experiences)

A = หลักสูตร คือ กิจกรรมทางการศึกษาที่จัดให้กับผู้เรียน (Curriculum as Educational Activities) ซึ่งจะมองหลักสูตรในแง่ของกิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ประสบการณ์ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

รัตนะ บัวสนธ์ (2563) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร หมายถึง หลักสูตรที่สร้างขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายเฉพาะเจาะจงเป็นเรื่องราว เฉพาะอย่างสำหรับกลุ่มบุคคลเฉพาะบางกลุ่มเพื่อ เพิ่มพูนความรู้หรือประสบการณ์ หรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือทัศนคติของบุคคลไปในทางที่ ต้องการ แผนงานที่มีจุดมุ่งหมายเฉพาะ ประกอบด้วยรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดเนื้อหาวิชา กิจกรรม และประสบการณ์ ให้แก่ผู้เรียน มีการกำหนดขอบเขตของแต่ละเนื้อหา แผนการสอน วัสดุอุปกรณ์ที่ ใช้ วิธีการสอน นอกจากนี้ยังมีการกำหนดแนวทางในการตรวจสอบผลที่ได้จากการดำเนินการตาม แผนงานหรือ การประเมินแผนงานด้วย

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2559) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร หมายถึง การ บูรณา การศิลปะการเรียนรู้ และมวลประสบการณ์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ซึ่งสามารถนำไปสู่การจัดกิจกรรมการ

เรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามสิ่งที่สังคมคาดหวัง และมีการกำหนดแผนงาน ไว้ล่วงหน้าโดยเป้าหมายของหลักสูตรที่มุ่งหวังให้ผู้เรียนสามารถเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและประสบความสำเร็จในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมแห่งอนาคต และในปัจจุบัน สามารถปรับปรุงพัฒนาให้เอื้อประโยชน์ต่อผู้เรียนได้มีความรู้ความสามารถสูงสุดตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

กระทรวงศึกษาธิการ (2560) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร หมายถึง รายวิชา หรือเนื้อหาสาระที่สอน มวลประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้แก่เด็ก กิจกรรมการเรียนการสอน สิ่งที่สังคมคาดหวังหรือมุ่งหวังจะให้เด็กได้รับ โดยการเพิ่มพูนความรู้และการฝึกทักษะเน้นที่สื่อกลางหรือวิถีทางที่จะนำเด็กไปสู่จุดหมายปลายทาง ข้อผูกพันระหว่างนักเรียนกับครูและสิ่งแวดล้อมทางการเรียน กระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน ครูและสิ่งแวดล้อมทางการเรียน รวมไปถึงกิจกรรมที่อยู่นอกห้องเรียน หรือกิจกรรมนอกหลักสูตร

สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2562) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะ คุณภาพและมาตรฐานในการจัดการอาชีวศึกษาที่พึงประสงค์ เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการส่งเสริม การกำกับดูแล การตรวจสอบการประเมินผลและการประกันคุณภาพการจัดการอาชีวศึกษาแผน ซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรมและมวลประสบการณ์ ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้

วรรณดี สุทธินรากร ภูวเรศ อับดุลลดา และ สมเกียรติ สุทธินรากร (2564) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หลักสูตร หมายถึง 1) รายการที่โรงเรียนกำหนดสอนและรวมทั้งวัสดุหลักสูตรอื่น ๆ 2) รายวิชาที่สอนให้กับเด็ก 3) รายวิชาที่โรงเรียนเปิดสอน และ 4) การวางแผนจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งทางโรงเรียนจัดเสนอแนะ

จากการให้นิยามหลักสูตรของนักการศึกษาต่าง ๆ สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง กิจกรรมทางการศึกษา หรือประสบการณ์ทุกอย่างที่จัดให้กับผู้เรียนไว้อย่างเป็นระบบทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ซึ่งแสดงถึงจุดหมาย การออกแบบหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ดังนั้นแล้วหลักสูตรจึงเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาทุกระดับ

2.2.1.2 หลักสูตรเสริม (Enrichment Curriculum)

หลักสูตร เป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาทุกระดับ ทั้งนี้ เนื่องจาก หลักสูตรเป็นสิ่งที่กำหนดเนื้อหาทางวิชาการและมวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผู้เรียนพึงได้รับ จากการศึกษาตลอดหลักสูตร จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความหมายของหลักสูตร ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้ให้

ความหมายไว้แตกต่างกันมากมาย หลายแง่หลายมุมนั้น พบว่า ความหมายของหลักสูตรที่เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปในสถาบันการศึกษา ทั้งในประเทศ และต่างประเทศมี 2 ลักษณะ

1.1 ความหมายในทางแคบ หมายถึง รายงานกระบวนวิชา กลุ่มรายวิชา เนื้อหาที่จัดเป็นระบบหรือลำดับ ประกอบด้วย เป้าหมาย จุดประสงค์ แผนการเรียน การประเมินผลผู้เรียน รวมทั้งอุปกรณ์การสอนต่าง ๆ ที่รวบรวมไว้ใช้สอนในโรงเรียน เพื่อการสำเร็จการศึกษาในสาขาวิชานั้นๆ (Beauchamp, 1981)

1.2 ความหมายในทางกว้าง หมายถึง กิจกรรมการเรียนการสอน และ มวลประสบการณ์ต่างๆ อย่าง ที่สถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียน ตามความคาดหวังของสังคม ทั้งในห้องเรียน (in-class) นอกห้องเรียน (extra class) รวมไปถึงกิจกรรมนอกหลักสูตร (Extra-curricular) เป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน ผู้สอน และสภาพแวดล้อม ทางการศึกษา เป็นการสื่อกลาง หรือวิถีทางที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ของผู้เรียนในแนวทางที่พึงปรารถนา ทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ ทักษะ เจตคติ และค่านิยมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสมต่อการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข (Saylor, Alexander and Lewis, 1981)

หลักสูตรเสริม (Enrichment Curriculum) จัดอยู่ในกลุ่มความหมาย ของหลักสูตรกว้าง และอีกแนวทางหนึ่ง ซึ่งสถานศึกษาและบุคคลที่เกี่ยวข้อง ใช้วางแผน จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ได้ตรงตามเจตนารมณ์หรือ ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา และชุมชน ดังนั้น หลักสูตรเสริม จึงเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษา

Passow (1985) กล่าวว่า หลักสูตรเสริมในความหมายเดิมแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ เป็นการสอนและการเลือกและการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับธรรมชาติและความต้องการของผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ และ 2) เป็นการขยาย และปรับหลักสูตรและวิธีการสอนสำหรับผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษในชั้นเรียนปกติ ส่วนในปัจจุบัน หลักสูตรเสริมเป็นหลักสูตรที่ขยายความกว้างและความลึกมากกว่า หลักสูตรปกติ ที่เพิ่มขึ้นทั้งความรู้ ทักษะ และพัฒนาทักษะความคิด ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาที่นอกเหนือ หรือคาบเกี่ยวกับหลักสูตรปกติที่มีอยู่ นอกจากนี้

Davis and Rimm (1994) ได้กล่าวถึง หลักสูตรเสริม ว่าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษาที่ต้องจัดทำขึ้นเพื่อเป็นแนวทางให้บุคคล ที่เกี่ยวข้องใช้ในการวางแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนได้ตรงตามเจตนารมณ์ หรือเหมาะสมกับบริบทความพร้อมของชุมชน เป็นไปตามสภาพปัญหาและความต้องการ ของผู้เรียน มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจ และทัศนคติทางบวกต่อการเรียนรู้ มีความเชื่อมั่นในตนเองและชี้นำตนเองได้ ทั้งนี้หลักสูตรเสริมเป็นหลักสูตรที่ขยาย ทั้งแนวกว้างและแนวลึกมากกว่าหลักสูตรปกติ โดยเพิ่มทั้งความรู้และทักษะซึ่งอาจมีเนื้อหา นอกเหนือหรือคาบเกี่ยวกับหลักสูตรปกติก็ได้ หลักสูตรเสริมเป็นหลักสูตรที่พัฒนาทักษะ ความคิดและมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียน

เกิดแรงจูงใจและเจตคติทางบวกต่อการเรียนรู้ มีความเชื่อมั่นในตนเองและชี้นำตนเองได้ นอกจากนี้หลักการสำคัญของหลักสูตรเสริม คือวิธีการสอนเพื่อบรรลุเป้าหมายทางกระบวนการและทางเนื้อหา ซึ่งเป้าหมาย ทางกระบวนการนั้น ประกอบด้วย กรพัฒนากระบวนการหรือทักษะต่าง ๆ เช่น ความคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดเชิงวิทยาศาสตร์ และการเชื่อมโยงระหว่างเนื้อหากับมโนทัศน์ ในส่วนเป้าหมาย ทางเนื้อหานั้นจะประกอบไปด้วยเนื้อหาในรายวิชา โครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่ใช้ในการพัฒนากระบวนการหรือทักษะ

ดังนั้นสรุปได้ว่า หลักสูตรเสริม หมายถึง มวลประสบการณ์การเรียนรู้ ที่สถานศึกษาจัดขึ้นเพื่อเสริมสร้างหลักสูตรเดิมที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยวัตถุประสงค์ ของหลักสูตรเสริมจะกำหนดขึ้นตามคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดกับผู้เรียน อาจมีสาระ เป็นเนื้อหาในรายวิชา โครงการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ เพิ่มเติม หรือคาบเกี่ยวกับหลักสูตรเดิม ที่มีอยู่แต่จะมีความลึกและความหลากหลายมากกว่า รวมถึงมีการขยายกลยุทธ์ หรือวิธีการสอนให้แตกต่างไปจากเดิม มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นทั้งทฤษฎีและปฏิบัติเพื่อพัฒนากระบวนการคิดในระดับที่สูงขึ้น

จากการศึกษาค้นคว้าและรวบรวมความหมายของ “หลักสูตร” และ “หลักสูตรเสริม” จากนักการศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่า แนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย โดยมีทั้งมุมมองในเชิงโครงสร้างของเนื้อหา รายวิชา และกิจกรรมทางการศึกษา ตลอดจนแนวคิดในเชิงกระบวนการที่เน้นประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หลักสูตรไม่ใช่เพียงรายการเนื้อหาที่จัดให้เรียนรู้เท่านั้น แต่ยังรวมถึงการวางแผน การจัดกิจกรรม และการประเมินผลอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายของการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกัน “หลักสูตรเสริม” ถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการศึกษาในยุคปัจจุบัน โดยมุ่งเติมเต็มช่องว่างหรือเสริมสร้างทักษะเฉพาะด้านที่หลักสูตรปกติอาจยังไม่ครอบคลุม โดยเฉพาะทักษะในศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและบริบทของสถานศึกษาได้อย่างตรงจุด ดังนั้น การทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับความหมายของหลักสูตรและหลักสูตรเสริม จึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรให้มีความเหมาะสม มีประสิทธิภาพ และสามารถนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน

2.2.2 การพัฒนาหลักสูตรและหลักสูตรเสริม

2.2.2.1 การพัฒนาหลักสูตร มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

Taba (1962) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า การพัฒนาหลักสูตรหมายถึง การเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงหลักสูตรเดิมให้ได้ผลดียิ่งขึ้นทั้งในด้านการวางจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาวิชา การเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล เพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายใหม่ที่วางไว้ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร คือ การเปลี่ยนแปลงทั้งระบบหรือทั้งหมด ทั้งจุดมุ่งหมายและวิธีการ ซึ่งมีผลกระทบทางด้านความคิดและความรู้สึกของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ส่วนการปรับปรุงหลักสูตร คือ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพียงบางส่วนโดยไม่เปลี่ยนแปลงแนวความคิดพื้นฐานหรือรูปแบบของหลักสูตร

Good (1973) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่าเกิดขึ้นได้ 2 ลักษณะ คือ 1) การปรับปรุงหลักสูตร คือ วิธีการพัฒนาหลักสูตรเพื่อให้เหมาะสมกับโรงเรียน หรือระบบโรงเรียน จุดมุ่งหมายของการสอน วัสดุอุปกรณ์ วิธีสอน รวมทั้งการประเมินผล 2) การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร คือ การแก้ไขหลักสูตรให้แตกต่างไปจากเดิม เป็นการสร้างโอกาสทางการเรียนขึ้นใหม่

Saylor and Alexander (1974) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่าการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือการจัดทำหลักสูตรขึ้นมาใหม่ โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย รวมไปถึงการผลิตเอกสารต่าง ๆ สำหรับผู้เรียนด้วย

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2559) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การพยายามวางโครงการที่จะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด การจัดเนื้อหาการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล เพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายใหม่ที่วางไว้ โอสิวาได้สรุปความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร คือ แผนงานหรือโครงการในการจัดประสบการณ์ทั้งหมดให้แก่ผู้เรียน โดยแผนงานต่าง ๆ จะระบุเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ระบุไว้ มีขอบเขตกว้างขวาง หลากหลาย ดังนั้น หลักสูตรเป็นได้ทั้งหน่วยการเรียนรู้ รายวิชา หรือ หัวข้อย่อยในรายวิชา ทั้งนี้แผนงานหรือโครงการดังกล่าว อาจจัดขึ้นได้ทั้งในและนอกชั้นเรียน ภายใต้การบริหารและดำเนินงานของสถานศึกษา

ยุทธ ไกยวรรณ (2559) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่าการพัฒนาหลักสูตร หมายถึง 1) การทำหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และ 2) เป็นการสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมเป็นพื้นฐานอยู่เลย เพื่อเปลี่ยนแปลงแก้ไขทัศนคติ ความรู้ หรือความชำนาญงานให้ดีขึ้น โดยผ่านประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพในกิจกรรมหนึ่ง หรือหลาย ๆ กิจกรรม

ไพฑูรย์ สีนลรัตน์ (2562) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า การพัฒนาหลักสูตรหมายถึง การจัดทำหลักสูตรแม่บท เพื่อนำไปใช้โดยแพร่หลายทั้งระบบการศึกษาเป็นหลักสูตรที่ได้ทำการยกร่างและได้ผ่านการทดลองและทดสอบ จนแน่ใจว่าสามารถนำไปใช้ได้โดยทั่วไปจึงเป็นกระบวนการทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำหลักสูตรขึ้นใหม่ หรือการปรับปรุงหลักสูตรที่มีอยู่แล้ว

จากการรวบรวมแนวคิดของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ พบว่าการพัฒนาหลักสูตรหมายถึง กระบวนการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง หรือจัดทำหลักสูตรใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายทางการศึกษา ความต้องการของผู้เรียน และบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยกระบวนการดังกล่าวครอบคลุมทั้งด้านการกำหนดจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนการวัดและประเมินผลอย่างเป็นระบบ การพัฒนาหลักสูตรจึงเป็นหัวใจสำคัญของการยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคดิจิทัลที่ผู้เรียนต้องเผชิญกับความท้าทายและข้อมูลที่หลากหลาย การออกแบบหลักสูตรที่ตอบสนองต่อทักษะสำคัญ เช่น การคิดอย่างมีวิจารณญาณและการรู้เท่าทันสื่อ จึงเป็นบทบาทสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรที่เน้นผลลัพธ์การเรียนรู้เชิงคุณภาพและการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน

2.2.2.2 การพัฒนาหลักสูตรเสริม มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2560) อธิบายว่า การพัฒนาหลักสูตรเสริมหมายถึงการจัดทำหลักสูตรเพิ่มเติมจากหลักสูตรแกนกลาง โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมศักยภาพผู้เรียนในด้านต่าง ๆ เช่น วิชาการ ทักษะชีวิต และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ทั้งนี้ควรสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและความต้องการของผู้เรียน

รัตนะ บัวสนธิ์ (2563) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรเสริมคือการจัดการเรียนรู้เฉพาะเรื่องหรือกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เพื่อเพิ่มพูนความรู้หรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมผู้เรียน โดยมีองค์ประกอบที่ชัดเจน ได้แก่ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม วิธีการสอน และการประเมินผล

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2559) ระบุว่า การพัฒนาหลักสูตรเสริมคือการจัดการเรียนรู้ที่เพิ่มเติมจากหลักสูตรปกติ เพื่อส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนอย่างรอบด้าน และให้เหมาะสมกับศักยภาพเฉพาะบุคคล

Passow (1985) ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรเสริมว่า เดิมเป็นการเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนที่มีความสามารถพิเศษ และต่อมาได้พัฒนาไปสู่หลักสูตรที่มีทั้งความลึกและความกว้างมากกว่าหลักสูตรปกติ

Davis และ Rimm (1994) เสนอว่า หลักสูตรเสริมเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของสถานศึกษา มุ่งพัฒนาทั้งด้านเนื้อหา ทักษะ และกระบวนการคิดของ

ผู้เรียน เพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจ ความเชื่อมั่นในตนเอง และความสามารถในการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

VanTassel-Baska (2003) ให้ความหมายว่า การพัฒนาหลักสูตรเสริมคือการออกแบบ กิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดขั้นสูง การวิจัยเชิงอิสระ และการประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์จริง โดยเน้นความหลากหลายและการเชื่อมโยงข้ามสาระวิชา

จากการศึกษาทบทวนแนวคิดของนักการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ พบว่า การพัฒนาหลักสูตร คือกระบวนการที่มีเป้าหมายเพื่อปรับปรุงหรือสร้างหลักสูตรใหม่ให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน บริบททางสังคม และแนวโน้มการศึกษาในยุคสมัยที่เปลี่ยนไป โดยเน้นการกำหนดจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหา กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตลอดจนการประเมินผลอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและพัฒนาผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกัน การพัฒนาหลักสูตรเสริมได้รับการยอมรับว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการขยายโอกาสการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเน้นการเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่นอกเหนือจากหลักสูตรปกติ เพื่อตอบสนองความต้องการจำเพาะของผู้เรียน รวมถึงพัฒนาทักษะที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการรู้เท่าทันสื่อ การพัฒนาหลักสูตรเสริมจึงมิใช่เพียงการเติมเต็มเนื้อหา แต่เป็นการสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น สอดคล้องกับศักยภาพเฉพาะตัวของผู้เรียน และเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและยั่งยืนยิ่งขึ้นในอนาคต

2.2.3 องค์ประกอบของหลักสูตรและหลักสูตรเสริม

2.2.3.1 องค์ประกอบของหลักสูตร

การออกแบบหลักสูตรหรือแผนการเรียนรู้ นั้น เป็นการวางแผนเพื่อให้การพัฒนาผู้เรียน บรรลุจุดประสงค์ ดังนั้น การนำสาระสำคัญหรือองค์ประกอบต่าง ๆ มารวมกันอย่างเป็นระบบ สอดคล้องเหมาะสม จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้หลักสูตรเสริมมีความสมบูรณ์สำหรับนำไปใช้ โดยจัดทำเป็นรายละเอียดเอกสารหลักสูตรที่มีโครงการและองค์ประกอบต่าง ๆ ครบถ้วน เพื่อให้ผู้ที่นำหลักสูตรไปใช้เห็นขอบเขตของวัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผลซึ่งสามารถนำไปเป็นแนวปฏิบัติได้ อย่างไรก็ตามการจำแนกองค์ประกอบของหลักสูตรอาจมีรายละเอียดที่ต่างกันตามจุดเน้นของการนำไปใช้ หรือมุมมองของนักพัฒนาหลักสูตร มีผู้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรเสริมไว้ดังนี้

Tyler (1949) กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตรมีดังนี้ 1) จุดประสงค์ 2) เนื้อหาวิชา 3) วิธีการจัด และ 4) การประเมินผล

Taba (1962) กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตรมีดังนี้ 1) วัตถุประสงค์ทั่วไปและ วัตถุประสงค์เฉพาะวิชา 2) เนื้อหาวิชาและจำนวนชั่วโมงสอนแต่ละวิชา 3) กระบวนการสอนและการเรียนหรือการนำหลักสูตรไปใช้ 4) โครงการประเมินผลการสอนตามหลักสูตร

Saylor and Alexander (1974) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วย 1. แผน 2. ขอบเขตของหลักสูตร 3. การออกแบบหลักสูตร 4. รูปแบบการประเมินผล 5. ระเบียบการประเมินผล

Beauchamp (1981) กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตรมีดังนี้ 1) เนื้อหาสาระและวิธีการจัด 2) จุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะ 3) แนวการนำหลักสูตรไปใช้สอน และ 4) การประเมินผล

Ornstein and Hunkin (2009) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการออกแบบหลักสูตรซึ่งต้องพิจารณาธรรมชาติและการจัดเรียงองค์ประกอบพื้นฐาน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. วัตถุประสงค์ (Objectives) 2. เนื้อหา (Content) 3. ประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Experiences) 4. การประเมินผล (Evaluation)

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2559) กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตรมีดังนี้ 1) ความมุ่งหมาย 2) เนื้อหา 3) การนำหลักสูตรไปใช้ 4) การประเมินผล

ยุทธ ไกยวรรณ (2559) ได้มีการจัดทำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 โดยกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ดังนี้ 1) หลักการ 2) จุดหมาย 3) โครงสร้าง 4) การจัดหลักสูตร 5) การจัดเวลาเรียน 6) การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ 7) สาระและมาตรฐานการเรียนรู้ 8) การจัดการเรียนรู้ 9) สื่อการเรียนรู้ 10) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 11) เกณฑ์ การผ่านช่วงชั้นและการจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12) เอกสารหลักฐานการศึกษา 13) การเทียบโอนผลการเรียน 14) การพัฒนาศักยภาพครู 15) การจัดหลักสูตรสถานศึกษา 16) การกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงาน

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2559) ได้กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ไว้ดังนี้ 1) วิสัยทัศน์ 2) หลักการ 3) จุดหมาย 4) สมรรถนะสำคัญของ ผู้เรียน 5) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ 6) มาตรฐานการเรียนรู้ 7) ตัวชี้วัด 8) สาระการเรียนรู้ 9) สาระ และมาตรฐานการเรียนรู้ 10) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 11) ระดับการศึกษา 12) การจัดเวลาเรียน 13) โครงสร้างเวลาเรียน 14) การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ 15) การจัดการเรียนรู้ 16)

สื่อการเรียนรู้ 17) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 18) การบริหารจัดการหลักสูตร 19) มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด

รัตน์ บัสนันท์ (2563: 114) กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตรมีดังนี้ 1) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 2) จุดประสงค์ของการเรียนการสอน 3) เนื้อหาสาระและประสบการณ์ 4) ยุทธศาสตร์ การเรียนการสอน 5) วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน 6) การประเมินผล

2.2.3.2 องค์ประกอบของหลักสูตรเสริม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2560) ชี้ให้เห็นว่า หลักสูตรเสริมควรประกอบด้วยองค์ประกอบที่ครอบคลุม เช่น หลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมาย เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ตลอดจนต้องเชื่อมโยงกับบริบทของสถานศึกษา และความต้องการของผู้เรียนอย่างเป็นระบบและเป็นรูปธรรม

Passow (1985) อธิบายว่า องค์ประกอบของหลักสูตรเสริมควรให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีทั้งความลึกและความกว้างของเนื้อหา โดยเน้นการส่งเสริมกระบวนการคิดขั้นสูง เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการสร้างสรรค์ ซึ่งเหมาะสมอย่างยิ่งกับผู้เรียนที่มีศักยภาพสูง

Davis และ Rimm (1994) กล่าวเพิ่มเติมว่า หลักสูตรเสริมที่มีประสิทธิภาพควรมีองค์ประกอบที่ส่งเสริมแรงจูงใจภายในของผู้เรียน โดยกำหนดจุดมุ่งหมายเฉพาะ เนื้อหาที่ขยายจากหลักสูตรปกติ กิจกรรมที่ยืดหยุ่น และรูปแบบการประเมินผลที่หลากหลาย เพื่อให้สามารถพัฒนาได้ตามความสนใจและศักยภาพของผู้เรียน

VanTassel-Baska (2003) เสนอว่า การออกแบบหลักสูตรเสริมควรมีองค์ประกอบที่เอื้อต่อการคิดขั้นสูง การวิจัยอิสระ และการบูรณาการความรู้ข้ามสาระวิชา โดยองค์ประกอบของหลักสูตรควรครอบคลุมทั้งเป้าหมาย เนื้อหา ประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผลอย่างสอดคล้องกัน

รัตน์ บัสนันท์ (2563) เน้นว่า องค์ประกอบของหลักสูตรเสริมควรประกอบด้วย จุดมุ่งหมายของหลักสูตร จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม เนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้ วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนรู้ และการประเมินผลอย่างเป็นระบบ

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2559) ระบุว่า หลักสูตรที่มีคุณภาพควรประกอบด้วยความมุ่งหมาย เนื้อหา วิธีการจัดการเรียนรู้ และการประเมินผลที่สอดคล้องกัน โดยเฉพาะในกรณีของหลักสูตรเสริมควรมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับใช้ได้กับบริบทเฉพาะของผู้เรียน

กล่าวโดยสรุป องค์ประกอบของหลักสูตรเสริมตามแนวคิดของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศนั้น มีความหลากหลายแต่สอดคล้องกันในประเด็นสำคัญ คือการวางเป้าหมายที่ชัดเจน การคัดสรรเนื้อหาที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน การออกแบบประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายและท้าทาย รวมถึงการประเมินผลที่สอดคล้องกับเป้าหมาย เพื่อให้การจัดการเรียนรู้สามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างครอบคลุม รอบด้าน และยั่งยืน

จากการศึกษาทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตรและหลักสูตรเสริมจากทั้งนักวิชาการไทยและต่างประเทศ พบว่าแม้จะมีรายละเอียดหรือจุดเน้นที่แตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละแนวคิด แต่ล้วนให้ความสำคัญกับองค์ประกอบหลักที่จำเป็นต่อการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรที่มีคุณภาพ ซึ่งสามารถจำแนกออกได้อย่างครอบคลุมทั้งด้านเป้าหมาย เนื้อหา วิธีการจัดการเรียนรู้ และการประเมินผล

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำสาระสำคัญจากการสังเคราะห์ดังกล่าวมาใช้ในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล โดยกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 6 ด้านสำคัญ ได้แก่ 1) หลักการและเหตุผล ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดและที่มาของการพัฒนาหลักสูตร 2) จุดมุ่งหมายที่สะท้อนความสามารถหรือคุณลักษณะที่ต้องการพัฒนาให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน 3) สาระสำคัญ เนื้อหา และกิจกรรม ที่คัดสรรให้สอดคล้องกับเป้าหมายและเหมาะสมกับช่วงวัย 4) ระยะเวลาของการเรียนการสอนที่ชัดเจนและเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน 5) สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ที่ใช้ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ให้หลากหลายและน่าสนใจ 6) การวัดและประเมินผล ที่เน้นการสะท้อนผลลัพธ์ของการเรียนรู้ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ องค์ประกอบทั้ง 6 นี้จึงเป็นโครงสร้างหลักที่ผู้วิจัยใช้ในการพัฒนาหลักสูตรเสริมให้เกิดความเป็นระบบ มีทิศทางที่ชัดเจน และสามารถนำไปใช้ได้จริงในสถานศึกษา พร้อมตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในโลกยุคใหม่อย่างรอบด้าน ดังตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 องค์ประกอบของหลักสูตรตามแนวคิดของนักการศึกษา

องค์ประกอบของหลักสูตร ตามแนวคิดของนักการศึกษา	Saylor and Alexander (1974)	Beauchamp (1981)	Ornstein and Hunkin (2009)	ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2559)	ยุทธ ไถยวรรณ (2559)	รัตน์ บัวสนธ์(2563)	ความถี่
หลักการและเหตุผล	✓				✓	✓	3
จุดมุ่งหมาย / วัตถุประสงค์	✓	✓	✓	✓	✓	✓	6
สาระสำคัญ เนื้อหา และกิจกรรม	✓	✓	✓	✓	✓	✓	6
ระยะเวลาของการเรียนการสอน	✓			✓	✓	✓	4
สื่อและแหล่งการเรียนรู้				✓	✓	✓	3
การวัดและประเมินผล	✓	✓	✓	✓	✓	✓	6
การจัดกิจกรรมการเรียนรู้	✓			✓			2
การนำหลักสูตรไปใช้	✓	✓					2

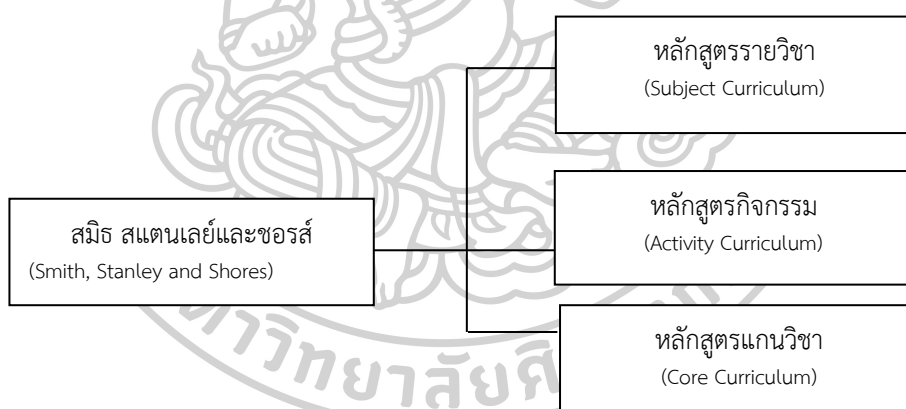
จากการศึกษาและสังเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตรตามแนวคิดของนักการศึกษา พบว่า องค์ประกอบที่มีความถี่ตั้งแต่ 3 แหล่งอ้างอิงขึ้นไป มีจำนวนทั้งสิ้น 6 องค์ประกอบ ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นโครงสร้างหลักในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรเสริมในครั้งนี้ ได้แก่ 1) หลักการและเหตุผล คือ กรอบแนวคิด ทฤษฎี และบริบททางการศึกษาที่เป็นที่มาของการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งช่วยให้หลักสูตรมีจุดเริ่มต้นที่ชัดเจนและมีทิศทางที่สามารถอธิบายได้ทางวิชาการ 2) จุดมุ่งหมาย เป็นการกำหนดทิศทางและผลลัพธ์ที่คาดหวังจากการจัดการเรียนรู้ เช่น คุณลักษณะ ทักษะ หรือความสามารถของผู้เรียนที่หลักสูตรต้องการพัฒนาให้เกิดขึ้นอย่างชัดเจน 3) สาระสำคัญ เนื้อหา และกิจกรรม ครอบคลุมทั้งการคัดเลือกหัวข้อ เนื้อหา และการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และเหมาะสมกับช่วงวัยและบริบทของผู้เรียน 4) ระยะเวลาของการเรียนการสอน เป็นการวางแผนกรอบเวลาในการจัดการเรียนรู้ของแต่ละหน่วยหรือแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา และความสามารถของผู้เรียนในระดับประถมศึกษา 5) สื่อและแหล่งการเรียนรู้รวมถึงเครื่องมือ แหล่งข้อมูล และสภาพแวดล้อมที่ใช้สนับสนุนการเรียนรู้ ทั้งในและนอกห้องเรียน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความน่าสนใจ ความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมของผู้เรียน 6) การวัดและประเมินผล เป็นการออกแบบเครื่องมือ วิธีการ และเกณฑ์ที่ใช้ในการวัดความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ เพื่อนำผลไปปรับปรุงการสอน และประเมินคุณภาพ

ของหลักสูตร ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ประกอบเหล่านี้เป็นแนวทางหลักในการจัดทำหลักสูตรเสริมที่มี
ความเป็นระบบ ชัดเจน และสามารถนำไปใช้ได้จริง โดยยังคงความยืดหยุ่นตามบริบทของโรงเรียน
และผู้เรียนในยุคดิจิทัล ทั้งนี้ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและพัฒนาศักยภาพ
ของผู้เรียนได้อย่างครอบคลุมและยั่งยืน

2.2.4 รูปแบบของหลักสูตรและหลักสูตรเสริม

2.2.4.1 รูปแบบของหลักสูตร

นักการศึกษาหลายท่านได้กำหนดรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสามารถแบ่งออกเป็น
หลายประเภท ซึ่งแต่ละประเภทเน้นการเสริมสร้างความรู้และทักษะเฉพาะด้านที่แตกต่างกันไปตาม
เป้าหมายการเรียนรู้ ดังนี้ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2562) ได้กล่าวถึงรูปแบบของหลักสูตรเสริมของนัก
การศึกษาชาวต่างประเทศ ซึ่งสามารถเขียนเป็นภาพ ดังแสดงในภาพที่ 2.1 – 2.6

ภาพที่ 2.1 แสดงรูปแบบของหลักสูตรตามแนวคิดของสมิธ สแตนเลย์และชอร์ส
ที่มา : Smith, Stanley and Shores (n.d., unpaged; อ้างถึงใน ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2562)

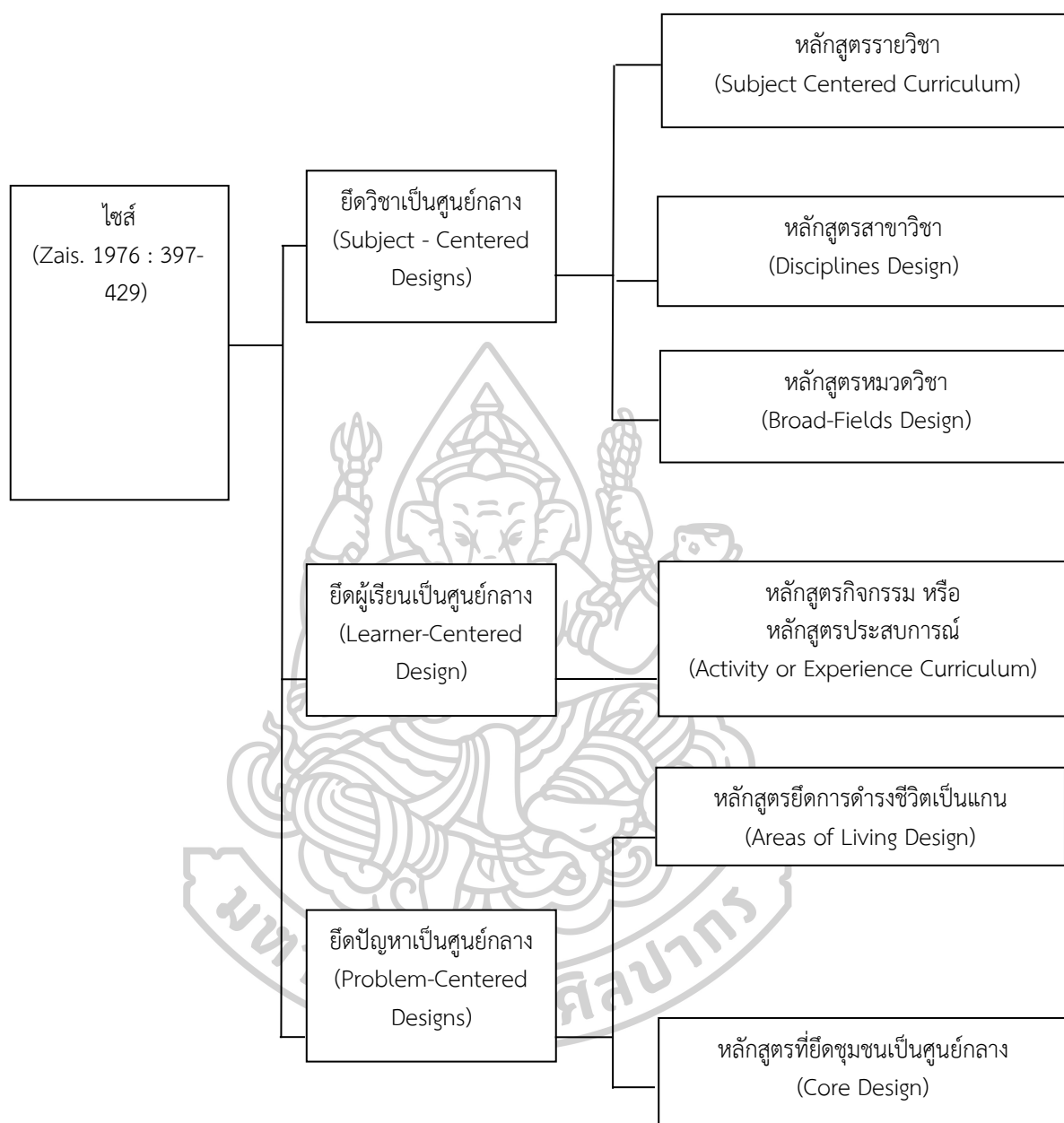

ภาพที่ 2.2 แสดงรูปแบบของหลักสูตรตามแนวคิดของทาบา
ที่มา : Taba (n.d., unpaged; อ้างถึงใน ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2562

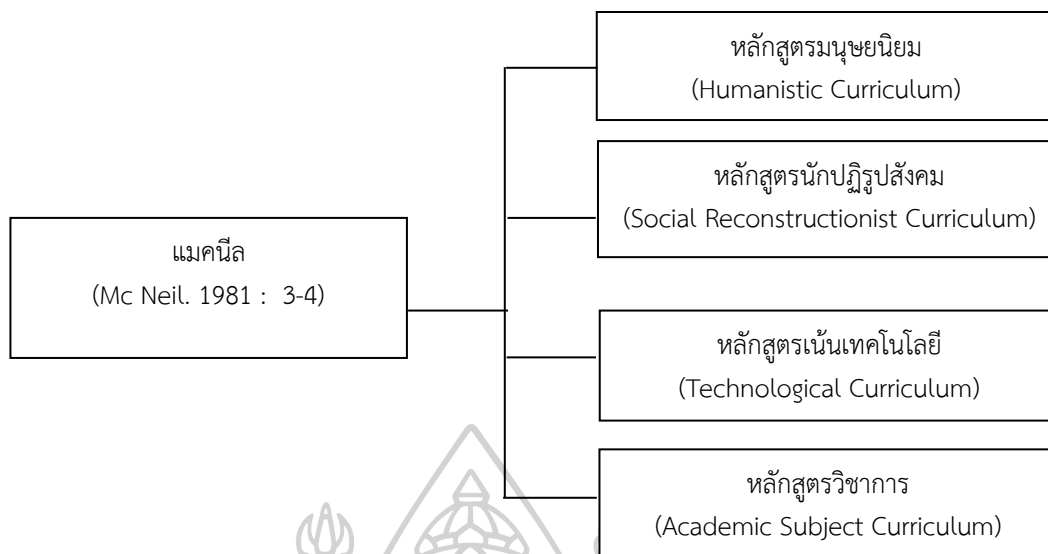

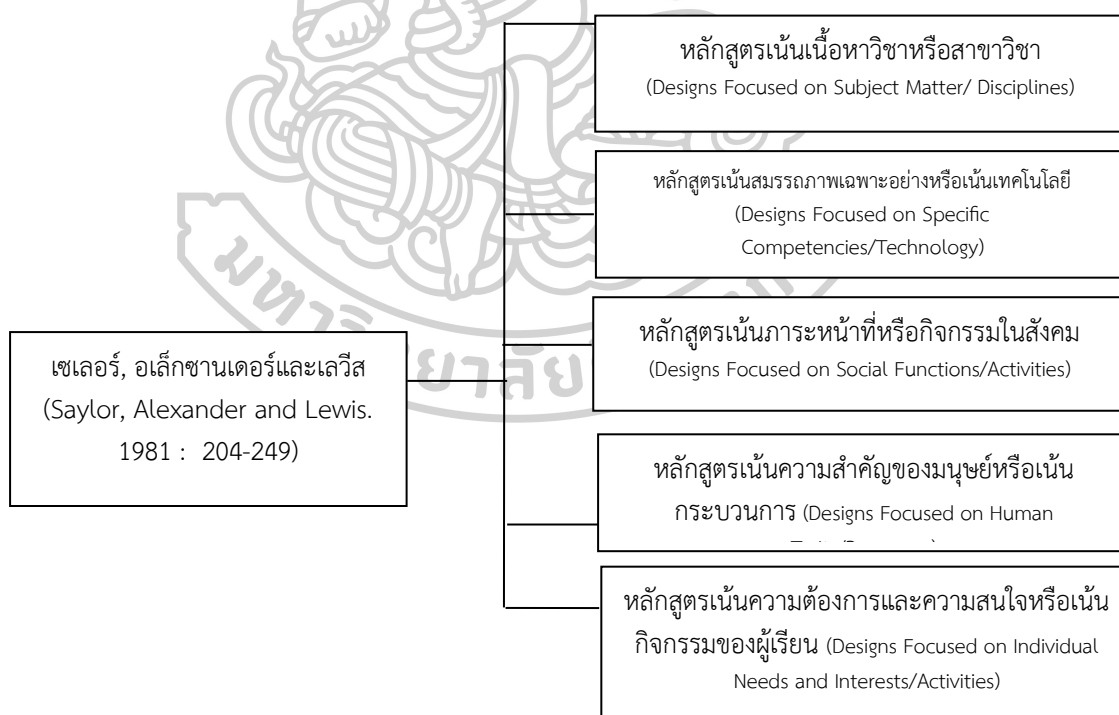
ภาพที่ 2.3 แสดงรูปแบบของหลักสูตรตามแนวคิดของนีเกลย์และอีแวนด์
ที่มา : Neagley and Evans (n.d., unpagged; อ้างถึงใน ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2562)

ภาพที่ 2.4 แสดงรูปแบบของหลักสูตรตามแนวคิดของไซส์
ที่มา : Zais (n.d., unpagged; อ้างถึงใน ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2562)

ภาพที่ 2.5 แสดงรูปแบบของหลักสูตรตามแนวคิดของแมคเนล
ที่มา : Mc Neil (n.d., unpagged; อ้างถึงใน ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2562)

ภาพที่ 2.6 แสดงรูปแบบของหลักสูตรตามแนวคิดของเซเลอร์, อเล็กซานเดอร์และเลวิส
ที่มา : Saylor, Alexander and Lewis (n.d., unpagged; อ้างถึงใน ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2562)

บุญชม ศรีสะอาด (2560) ได้จำแนกรูปแบบของหลักสูตรออกเป็น 9 รูปแบบ ดังนี้

1. หลักสูตรรายวิชา (Subject Curriculum) เป็นรูปแบบหลักสูตรที่เก่าแก่ที่สุด ซึ่งมีลักษณะ ดังนี้

1.1 เนื้อหาสาระในแต่ละวิชาจะแยกจากกันโดยเด็ดขาด

1.2 แต่ละวิชาจะมีลำดับ มีหลักเหตุผล มีการจัดเรียงเนื้อหาสาระและวิธีการค้นคว้าของตนเอง

1.3 ไม่ได้โยงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับการปฏิบัติจริง

1.4 การเลือกและจัดเนื้อหาวิชาให้คิดว่านักเรียนสามารถนำไปใช้ได้เมื่อต้องการ

2. หลักสูตรสหสัมพันธ์ (Correlated Curriculum) มีการนำเนื้อหาวิชาตั้งแต่ 2 วิชาขึ้นไปที่สัมพันธ์กันมาผนวกเข้าด้วยกันโดยไม่ทำลายขอบเขตวิชาเดิม

3. หลักสูตรผสมผสาน (Fused Curriculum) เป็นการสอนหลายวิชาเหมือนกับวิชาเดียว คือ รวมวิชาตั้งแต่ 2 วิชาขึ้นไปเป็นวิชาเดียว

4. หลักสูตรหมวดวิชา (Board Fields Curriculum) เป็นรูปแบบหลักสูตรที่ขยายจากหลักสูตรแบบสหสัมพันธ์และแบบผสมผสาน

5. หลักสูตรวิชาแกน (Core Curriculum) เป็นรูปแบบหลักสูตรที่มีวิชาใดวิชาหนึ่งหรือกลุ่มวิชาหนึ่งเป็นแกนของวิชาอื่น

6. หลักสูตรที่เน้นทักษะกระบวนการ (Process Skills) เป็นทักษะเกี่ยวกับกระบวนการในการเรียนรู้ ให้ความสำคัญของกระบวนการมากกว่าโครงสร้างที่ตายตัวของความรู้

7. หลักสูตรที่เน้นสมรรถฐาน (Competency or Performance-Base Curriculum) เป็นหลักสูตรที่เน้นความสามารถในการปฏิบัติ

8. หลักสูตรที่เน้นกิจกรรมและปัญหาทางสังคม (Social Activities and Problem Curriculum) เชื่อว่า หลักสูตรควรตรงกับการดำรงชีวิตในสังคมจริง ควรเป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาหรือเกี่ยวกับชีวิตในสังคมในชุมชน หรือเชื่อว่าเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การปรับปรุงสังคมโดยใช้โรงเรียนเป็นठीอบรมนักเรียนโดยตรง

9. หลักสูตรที่เน้นความต้องการและความสนใจของแต่ละบุคคล (Individual and

Interest Curriculum) การใช้หลักสูตรนี้จะพบมากที่สุดในการจัดให้มีทางเลือกสำหรับนักเรียน แต่ละคน หลักสูตรที่จัดอยู่ในประเภทที่เน้นความต้องการและความสนใจของแต่ละบุคคลมีรูปแบบที่มีลักษณะเฉพาะที่น่าสนใจ ดังนี้

9.1 หลักสูตรมนุษยนิยม (Humanistic Curriculum) มีจุดสำคัญอยู่ที่การเน้นบูรณาการ คือช่วยให้ผู้เรียนเกิดบูรณาการอารมณ์ ความคิด และการกระทำ หลักสูตรแบบนี้ใช้หลักส่วนรวมของจิตวิทยาเกสตัลท์ เพื่อให้หลักสูตรกระตุ้นผู้เรียนให้มีประสบการณ์ที่กว้างขวาง

9.2 หลักสูตรประสบการณ์ (Experience Curriculum) ซึ่งมีชื่อเรียกอีก 2 ชื่อ คือ หลักสูตรกิจกรรม และหลักสูตรยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง หลักสูตรแบบนี้ยึดหลักการที่ว่า มนุษย์เรียนรู้จากประสบการณ์ เรียนรู้จากการกระทำด้วยตนเอง ลักษณะของหลักสูตรแบบนี้ มีดังนี้

1) เป็นหลักสูตรที่มีวิธีการตรงกันข้ามกับวิธีการของหลักสูตรแบบรายวิชา ปรึชญาตามหลักสูตรนี้มองการศึกษาว่าเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกับชีวิต เป็นความมกงามทั้งตัวของแต่ละบุคคลที่สอดคล้องกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมของเขา

2) เริ่มจากความสนใจและความต้องการของเด็ก

3) การจัดเนื้อหาสาระของหลักสูตรจะยึดเอากิจกรรมและประสบการณ์เป็นหลัก และจัดเนื้อหาสาระของเรื่องที่จะเรียนเป็นหน่วยประสบการณ์ต่าง ๆ

4) การเรียนการสอนเน้นการแก้ปัญหา ให้ผู้เรียนได้วางแผนลงมือกระทำเพื่อหาประสบการณ์อันเกิดจากการแก้ปัญหานั้น ๆ ได้ด้วยตนเอง

ยุทธ โภยวรรณ (2559 : 243) ได้สรุปภาพรวมของหลักสูตรในลักษณะต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1. หลักสูตรรายวิชา (Subject Curriculum or Subject Centered Curriculum) เป็นหลักสูตรที่เน้นเนื้อหาความรู้เป็นหลัก ประกอบด้วยเนื้อหาสาระที่สำคัญได้แก่ ความคิดรวบยอด ทักษะ กฎเกณฑ์ หลักเกณฑ์ต่าง ๆ เน้นที่ผลการเรียนจากเนื้อหาสาระอย่างเดียว ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างเหมือนกันไม่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ไม่ได้เน้นความสนใจหรือความต้องการของผู้เรียน แต่เน้นที่ทฤษฎีและการถ่ายทอดเนื้อหาวิชามากกว่าการนำไปใช้ ดังนั้น การทำข้อสอบจึงมีความสำคัญมากกว่าการนำไปใช้ในชีวิตจริง

2. หลักสูตรรวมวิชา (Broad-Field Curriculum) เป็นหลักสูตรที่รวบรวมศาสตร์และวิชาต่าง ๆ ที่มีเนื้อหาสาระใกล้เคียงกันเข้าไว้ในหมวดวิชาใหญ่ เช่น หมวดวิชาภาษาไทย และภาษาต่างประเทศเข้าด้วยกัน ประกอบด้วย วรรณคดี การอ่าน การสื่อสาร การใช้ภาษา หลักภาษา

ซึ่งตัวอย่างของหลักสูตรรวมวิชา จะเห็นได้ชัดเจนในหลักสูตรการศึกษาพุทธศักราช 2503 ทั้งในระดับ ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา

3. หลักสูตรแกนวิชา (Core Curriculum) เป็นหลักสูตรที่ผสมผสานเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่ใกล้เคียงกันอยู่เป็นหมวดหมู่เดียวกัน เน้นวิธีการแก้ปัญหา ซึ่งจะเป็นปัญหาของบุคคลหรือส่วนรวมก็ได้ จะใช้เวลาเรียนติดต่อกันในแต่ละครั้งประมาณ 2-3 ชั่วโมง โดยครูเป็นผู้คอยให้คำแนะนำปรึกษา จัดการเรียนการสอนแบบหน่วย และมีการจัดทำหน่วยการเรียนรู้หลาย ๆ หน่วย ที่เน้นการบูรณาการ

4. หลักสูตรสัมพันธ์วิชา (Correlated Curriculum) เป็นหลักสูตรที่มีความสัมพันธ์กันในหมวดวิชาหรือระหว่างวิชา มีความสอดคล้องต่อเนื่อง เชื่อมโยงกันไม่ขาดตอน เช่น วรรณคดีกับประวัติศาสตร์ คณิตศาสตร์กับวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

5. หลักสูตรประสบการณ์ (Experience Curriculum) หรือหลักสูตรที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ (Child-Centered Curriculum) หรือหลักสูตรยิ่ดการดำรงชีวิต (Area of Living Design) มีลักษณะที่คล้ายกัน กล่าวคือ การจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนรู้หรือประสบการณ์ใด ๆ ก็ตาม ต้องจัดขึ้นเพื่อสนองความต้องการของผู้เรียน เพื่อให้มีความเจริญงอกงามในทุก ๆ ด้าน มีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของการดำรงชีวิต โดยผู้เรียนมีบทบาทมีส่วนร่วมในการเลือกเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นประโยชน์ และตรงกับจุดหมายในหลักสูตร ลักษณะการร่วมกิจกรรมจะต้องอยู่บนพื้นฐานความถนัด ความสนใจของผู้เรียน เรียนรู้ด้วยการแก้ปัญหาและสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้

6. หลักสูตรบูรณาการ (Integrated Curriculum) เป็นหลักสูตรที่รวมประสบการณ์ การเรียนรู้ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ซึ่งคัดเลือกมาจากหลายวิชา แล้วจัดเป็นกลุ่มหรือหมวดหมู่ของประสบการณ์ เป็นการบูรณาการเข้าด้วยกัน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์สัมพันธ์และต่อเนื่องมีคุณค่าต่อการดำเนินชีวิต จะเห็นได้ชัดเจนในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ซึ่งเป็นหลักสูตรที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียน โดยนำวิชาหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เรียกว่า มวลประสบการณ์ มาจัดกลุ่มเพื่อสร้างเสริมให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงาม ได้แก่ กลุ่มทักษะที่เป็นเครื่องมือการเรียนรู้ กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ และกลุ่มประสบการณ์พิเศษ

สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2562 : 15) ได้สรุปรูปแบบของหลักสูตรที่สำคัญไว้ 9 รูปแบบ ดังนี้

1. หลักสูตร เป็นแผนปฏิบัติงานหรือเครื่องชี้แนวทางปฏิบัติงานของครู เพราะหลักสูตรจะกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผลไว้เป็นแนวทาง
2. หลักสูตรเป็นข้อกำหนดแผนการเรียนการสอน อันเป็นส่วนรวมของประเทศ เพื่อนำไปสู่ความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาชาติ
3. หลักสูตรเป็นเอกสารของทางราชการ เป็นบัญญัติของรัฐบาล หรือเป็นธรรมนูญในการจัดการศึกษา เพื่อให้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฏิบัติตาม
4. หลักสูตรเป็นเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา เพื่อควบคุมการเรียนการสอนในสถานศึกษาระดับต่าง ๆ และยังเป็นเกณฑ์มาตรฐานอย่างหนึ่งในการจัดสรรงบประมาณ บุคลากร อาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ ของการศึกษาของรัฐแก่สถานศึกษาอีกด้วย
5. หลักสูตรเป็นแผนการดำเนินงานของผู้บริหารการศึกษาที่จะอำนวยความสะดวกและควบคุม ดูแลติดตามให้เป็นไปตามนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐบาลด้วย
6. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาการของเด็กตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา
7. หลักสูตรจะกำหนดและลักษณะรูปร่างของสังคมในอนาคตได้ว่า จะเป็นไปในรูปแบบใด
8. หลักสูตรจะกำหนดแนวทางให้ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ความประพฤติที่จะเป็นประโยชน์ต่อสังคม อันเป็นการพัฒนากำลังซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ได้ผล
9. หลักสูตรจะเป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึงความเจริญของประเทศ เพราะการศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน ประเทศใดจัดการศึกษาโดยมีหลักสูตรที่เหมาะสม ทันสมัย มีประสิทธิภาพทันต่อเหตุการณ์และการเปลี่ยนแปลงย่อมได้กำลังที่มีประสิทธิภาพสูง

สรุปได้ว่า รูปแบบของหลักสูตรเสริมที่นักวิชาการแบ่งไว้มีถึง 17 รูปแบบ คือ 1) หลักสูตรเนื้อหาวิชาหรือสาขาวิชาหรือรายวิชา 2) หลักสูตรเพื่อชีวิตและสังคม 3) หลักสูตรกิจกรรมหรือประสบการณ์หรือหลักสูตรที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญหรือเน้นความต้องการและความสนใจหรือเน้นกิจกรรมของผู้เรียน 4) หลักสูตรแบบแกนหรือแกนวิชา 5) หลักสูตรบูรณาการ 6) หลักสูตรหมวดวิชาหรือรวมวิชา 7) หลักสูตรเน้นกระบวนการทางสังคมและภาระหน้าที่ในชีวิตประจำวัน 8) หลักสูตรสัมพันธ์วิชา 9) หลักสูตรเน้นวัฒนธรรม 10) หลักสูตรเน้นความสำคัญของมนุษย์หรือเน้นกระบวนการ

11) หลักสูตรเน้นสมรรถภาพเฉพาะอย่างหรือเน้นเทคโนโลยี 12) หลักสูตรสาขาวิชา 13) หลักสูตรมนุษยนิยม 14) หลักสูตรนักปฏิรูปสังคม 15) หลักสูตรวิชาการ 16) หลักสูตรที่ยึดชุมชนเป็นศูนย์กลาง ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้รูปแบบของหลักสูตรกิจกรรมหรือประสบการณ์หรือหลักสูตรที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญหรือเน้นความต้องการและความสนใจหรือเน้นกิจกรรมของผู้เรียน

2.2.4.2 รูปแบบของหลักสูตรเสริม

หลักสูตรเสริม (Enrichment Curriculum) เป็นหลักสูตรที่ออกแบบขึ้นเพิ่มเติมจากหลักสูตรปกติ เพื่อเสริมสร้างทักษะ ความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะที่เฉพาะเจาะจงให้กับผู้เรียน โดยมีความยืดหยุ่นในการออกแบบตามความสนใจ ความสามารถ หรือความจำเป็นของกลุ่มเป้าหมาย รูปแบบของหลักสูตรเสริมจึงมีความหลากหลายทั้งในด้านโครงสร้าง จุดมุ่งหมาย และวิธีการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบริบทของสถานศึกษาและสภาพแวดล้อมของผู้เรียน

Passow (1985) เสนอว่ารูปแบบของหลักสูตรเสริมอาจมีทั้งในลักษณะที่เน้นการเพิ่มความลึก (depth) และความกว้าง (breadth) ของเนื้อหา เพื่อกระตุ้นการคิดขั้นสูง เช่น การวิเคราะห์ การวิจัย และการสร้างสรรค์ ซึ่งเหมาะสมอย่างยิ่งกับผู้เรียนที่มีศักยภาพในการเรียนรู้สูง

Davis และ Rimm (1994) ให้ความสำคัญกับรูปแบบหลักสูตรเสริมที่ยืดหยุ่น สามารถปรับให้สอดคล้องกับศักยภาพ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน โดยเน้นการเรียนรู้แบบมีแรงจูงใจภายใน การกำหนดจุดมุ่งหมายเฉพาะ และการประเมินผลอย่างหลากหลาย

VanTassel-Baska (2003) เสนอว่า การออกแบบหลักสูตรเสริมควรเน้นกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดขั้นสูง การวิจัยอิสระ และการบูรณาการความรู้ข้ามสาระวิชา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้และนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2560) ชี้ให้เห็นว่าหลักสูตรเสริมในบริบทการศึกษาไทย ควรออกแบบให้ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญ เช่น หลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมาย เนื้อหา กิจกรรม สื่อและแหล่งเรียนรู้ รวมถึงการประเมินผล โดยเชื่อมโยงกับบริบทของโรงเรียนและความต้องการของผู้เรียน

จากการศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบของหลักสูตรเสริมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล โดยเลือกใช้ รูปแบบบูรณาการ (Integrated Enrichment Model) ผสมผสานกับ การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-based Learning) ซึ่งเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง โดยเฉพาะทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รูปแบบดังกล่าวยังสอดคล้องกับแนว

ทางการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนในระดับประถมศึกษา ที่ต้องคำนึงถึงวัยและความพร้อมของผู้เรียน ตลอดจนการสร้างแรงจูงใจภายใน การส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีความหมาย และการเชื่อมโยงกับชีวิตจริงในสังคมยุคใหม่

2.2.5 ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรเสริม

นักการศึกษาหลายท่านได้ให้แนวคิดและลำดับขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรที่ช่วยให้เห็นภาพรวมของการปฏิบัติงานที่เป็นระบบไว้หลายแนวทางสำหรับการพัฒนาหลักสูตรเสริมได้ประยุกต์แนวทางเป็นพื้นฐานของการพัฒนา ดังนี้

Tyler (1950) ได้เสนอขั้นตอน การพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วยกระบวนการที่เป็นระบบ และมีความชัดเจนในการตั้งวัตถุประสงค์และประเมินผล โดยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ทางการศึกษา คือการกำหนดวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้ผู้เรียนบรรลุเมื่อจบการเรียนรู้ ซึ่งวัตถุประสงค์เหล่านี้ควรสะท้อนถึงความต้องการของสังคม พัฒนาการของผู้เรียน และความรู้ที่สำคัญในเนื้อหาวิชา เพื่อใช้เป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนาหลักสูตร

2. การเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสม เป็นประสบการณ์การเรียนรู้ที่ออกแบบควรสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ประสบการณ์การเรียนรู้นี้อาจเป็นกิจกรรม กรณีศึกษา โครงการ หรือวิธีการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและบรรลุวัตถุประสงค์ได้จริง

3. การจัดลำดับและโครงสร้างของประสบการณ์การเรียนรู้ คือ การจัดลำดับประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องและเป็นไปตามลำดับพัฒนาการของผู้เรียน เพื่อให้การเรียนรู้มีความต่อเนื่อง โดยเรียงจากง่ายไปยากหรือตามขั้นตอนที่เชื่อมโยงกัน ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความเข้าใจอย่างเป็นระบบ

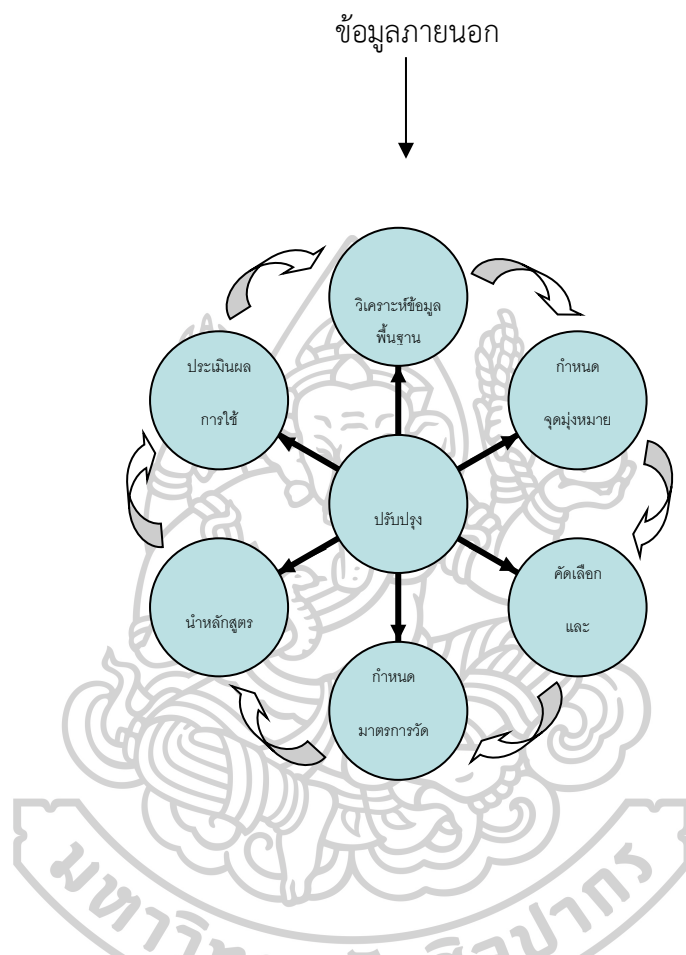
4. การประเมินผลการเรียนรู้และความสำเร็จของวัตถุประสงค์ เน้นการประเมินผลเพื่อให้ทราบว่าผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ การประเมินอาจใช้วิธีการทดสอบ การสังเกตพฤติกรรม หรือการวิเคราะห์งานของผู้เรียน ขั้นตอนนี้ช่วยให้สามารถตรวจสอบและปรับปรุงหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรของ Tyler นี้ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย เพราะมีโครงสร้างชัดเจนในการวางแผนและพัฒนาหลักสูตร โดยเชื่อมโยงระหว่างวัตถุประสงค์ ประสบการณ์การเรียนรู้ และการประเมินผล

Taba (1962: 12) ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 7 ขั้นตอน คือ 1) สำรวจปัญหา ความต้องการและความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม 2) กำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษา 3) คัดเลือก

เนื้อหาวิชาที่จะนำมาสอน 4) จัดลำดับ เนื้อหาสาระ 5) คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้ 6) จัดลำดับ ประสบการณ์การเรียนรู้ 7) กำหนดวิธีการประเมินผลและแนวทางปฏิบัติ

มารุต พัฒนาผล (2562) ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 7 ขั้นตอน ดังภาพที่ 2.7

ภาพที่ 2.7 แสดงวัฏจักรของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร

ที่มา : มารุต พัฒนาผล (2562)

จากภาพที่ 2.7 สามารถอธิบายถึงวัฏจักรของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ ข้อมูลทางด้านประวัติและปรัชญาการศึกษา ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนและทฤษฎีการเรียนรู้ ข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรม และข้อมูลเกี่ยวกับธรรมชาติของเนื้อหาวิชา เพื่อให้ทราบสภาพปัญหาและความต้องการของสังคมและของผู้เรียน

ขั้นที่ 2 การกำหนดจุดมุ่งหมาย เพื่อเป็นการแก้ปัญหาและสนองความต้องการที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นที่ 1

ขั้นที่ 3 การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระ เนื้อหาสาระที่จะนำมาสอนเป็นเสมือนสื่อกลางที่จะพาผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในขั้นที่ 2

ขั้นที่ 4 การกำหนดมาตรการวัดและประเมินผล การประเมินผลเป็นการกำหนดมาตรการให้ทราบว่า ควรจะวัดและประเมินอะไรบ้างจึงจะสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ขั้นที่ 5 การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการนำหลักสูตรไปสู่ภาคปฏิบัติ ถ้าจะให้มีประสิทธิภาพจะต้องอาศัยกิจกรรมและกระบวนการต่าง ๆ เช่น การจัดทำเอกสารและคู่มือการใช้หลักสูตร การเตรียมบุคลากร การบริหารและบริการหลักสูตร การดำเนินการสอนตามหลักสูตร การนิเทศและติดตามผลการใช้หลักสูตร

ขั้นที่ 6 การประเมินผลการใช้หลักสูตร มีความมุ่งหมายที่จะประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรเพื่อให้ทราบว่า ผลผลิตที่ได้จากหลักสูตรนั้นเป็นไปตามจุดมุ่งหวังของสังคมและผู้เรียนเพียงใด ถ้าพบข้อบกพร่องก็จะมีปรับปรุงแก้ไขในขั้นตอนต่อไป

ขั้นที่ 7 การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร เป็นกระบวนการของการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่ใช้อยู่ให้มีความเหมาะสมหรือสอดคล้องกับสภาพสังคมมากขึ้น จะเริ่มปรับปรุงแก้ไขในขั้นตอนใดของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรก็ได้ แต่เมื่อเริ่มที่ขั้นตอนใดก็ต้องดำเนินการในขั้นต่อไปให้ครบทุกกระบวนการในวัฏจักรของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร

Beauchamp (1981) ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรว่าประกอบไปด้วยกิจกรรมที่สำคัญ 4 ขั้นตอน คือ 1) การจัดทำหลักสูตรต้นแบบ 2) การจัดทำหลักสูตรแม่บท 3) การนำหลักสูตรไปใช้ 4) การประเมินผลหลักสูตร

Dessler (1999) กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาหลักสูตรมี 5 ขั้นตอนได้แก่ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ความจำเป็นโดยระบุทักษะความสามารถที่จำเป็นต้องมีการปฏิบัติงาน ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบการสอนโดยจัดการพัฒนาหลักสูตรตามแผนที่วางไว้ ขั้นตอนที่ 3 สร้างหลักสูตร ให้เป็นจริงและชี้แจงต่อตัวแทนเจ้าหน้าที่เพื่อทบทวนแก้ไขปรับปรุงโดยใช้ผลจากการนำร่องเพื่อให้แน่ใจในประสิทธิภาพของหลักสูตร ขั้นตอนที่ 4 การนำไปใช้ควรกระตุ้นให้เกิดความสำเร็จด้วยการเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ ขั้นตอนที่ 5 ประเมินผลและติดตามใช้เครื่องมือในการวัดผลสะท้อนกลับหรือทดสอบก่อนหลังเพื่อวัดว่าผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรบ้าง

Graves (2000: 11) ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 4 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ (Goal and Objective) 2) การออกแบบหลักสูตร (Curriculum Designing) 3) การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implement) และ 4) การประเมินหลักสูตร (Curriculum Evaluation)

Nunan (2001: 28-35) ได้เสนอขั้นตอน การพัฒนาหลักสูตรไว้ 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเตรียมโครงสร้างของหลักสูตร 2) ขั้นเตรียมวัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอน 3) ขั้นดำเนินการ 4) ขั้นการประเมินผล

บุญเลี้ยง ทุมทอง (2553 : 53) ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 5 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดจุดหมายของหลักสูตร 2) การจัดเนื้อหาของหลักสูตร 3) การนำหลักสูตรไปใช้ 4) การประเมินผลหลักสูตร 5) การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554) ได้สรุปแนวคิดและขั้นตอน กระบวนการพัฒนาหลักสูตรดังนี้ 1. คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรกำหนดจุดมุ่งหมายหลักการและโครงสร้างและการออกแบบหลักสูตร ขึ้นมาโดยอาศัยข้อมูลจากสภาพปัญหาและความต้องการของสังคมปัจจุบันโดยปรึกษาหารือกับผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขาวิชาอย่าสม่ำเสมอ 2. ยกร่างเนื้อหาสาระแต่ละกลุ่มประสบการณ์แต่ละหน่วย การเรียนและแต่ละรายวิชาโดยปรึกษาหารือจากผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขาวิชาคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรร่วมกับผู้เชี่ยวชาญแต่ละสาขาวิชาเป็นผู้กำหนดผลการเรียนรู้จุดประสงค์เชิงพฤติกรรมหรือจุดประสงค์การเรียนรู้วางแผนการสอนทำบันทึกการสอนผลิตสื่อการสอน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล 3. นำหลักสูตรที่พัฒนาได้แล้วไปทดลองใช้ในสถานศึกษานำร่อง (สถานศึกษาทดลองใช้หลักสูตรใหม่) โดยคณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรกำหนดไว้ถ้ามีข้อบกพร่องก็ทำการแก้ไขปรับปรุงโดยปรึกษาหารือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาย่อยตลอดเวลา 4. อบรมผู้สอนผู้บริหารทุกระดับและบุคลากรทางการศึกษาให้เข้าใจหลักสูตรใหม่เพื่อจะได้ใช้หลักสูตรใหม่ให้ถูกต้องเหมาะสมตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรรวมทั้งการประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ 5. นำหลักสูตรไปใช้ปฏิบัติการสอนที่สถานศึกษาก่อนประกาศใช้หลักสูตรสนับสนุนให้ผู้บริหารและผู้สอนนำหลักสูตรไปปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ในสถานศึกษาต่อไปกิจกรรมการใช้หลักสูตรใหม่มี 4 ประการ คือ 5.1 การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน คือจัดทำวัสดุหลักสูตร ได้แก่ เอกสารหลักสูตรสื่อและอุปกรณ์การสอนที่จำเป็นที่จะต้องใช้ในการเรียนการสอน 5.2 ผู้บริหารจัดเตรียมสิ่งต่าง ๆ เช่น บุคลากรวัสดุหลักสูตร และบริการต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่อบรมผู้สอนและบุคลากรฝ่ายสนับสนุนการใช้หลักสูตรจัดห้องสมุดห้องเรียนห้องปฏิบัติการ แหล่งเรียนรู้ และสื่อการสอนทุกชนิดรวมทั้งจัดงบประมาณสนับสนุนการบริหารหลักสูตร 5.3 การสอนเป็นหน้าที่ของผู้สอนประจำการทั่วไปที่จะต้องดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้ประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร 5.4 การ

ประเมินผลเพื่อให้ทราบข้อบกพร่องของหลักสูตรและดำเนินการแก้ไข ปรับปรุงต่อไป การประเมินผล มี 2 ประเภท คือ การประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนและการประเมินผลหลักสูตรการประเมินผล หลักสูตร ได้แก่ การประเมินเอกสารหลักสูตร ประเมินผล การนำหลักสูตรไปใช้ประเมินผลสัมฤทธิ์ ของผู้เรียนประเมินผลการใช้หลักสูตรในการประเมินผลหลักสูตรนั้นจะต้องประเมินผลอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่องเพราะว่าทุกสิ่งทุกอย่างในสังคมปัจจุบันย่อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สังคม วัฒนธรรมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเครื่องมือสื่อสารเครื่อง อำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิต และการประกอบอาชีพแต่ละสาขาวิชาที่มีการเปลี่ยนแปลง และพัฒนาอยู่ตลอดเวลา

บุญชม ศรีสะอาด (2560) ได้สรุปหลักของการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

- 1) ใช้พื้นฐานจากประวัติศาสตร์ ปรัชญา สังคม จิตวิทยา และวิชาความรู้ต่าง ๆ
- 2) พัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม โดยวิเคราะห์ปัญหาความ ต้องการและความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม
- 3) พัฒนาให้สอดคล้องกับระดับพัฒนาการ ความต้องการและความสนใจของ ผู้เรียน
- 4) พัฒนาให้สอดคล้องกับหลักของการเรียนรู้
- 5) ในการเลือกและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ จะต้องพิจารณาความเหมาะสมใน ด้านความยากง่าย ลำดับก่อนหลัง ความต่อเนื่อง และบูรณาการของประสบการณ์ต่าง ๆ
- 6) พัฒนาในทุกจุดอย่างประสานสัมพันธ์กันตามลำดับ
- 7) พิจารณาถึงความเป็นไปได้สูงในทางปฏิบัติ
- 8) พัฒนาอย่างเป็นระบบ
- 9) พัฒนาอย่างต่อเนื่องไม่หยุดยั้ง
- 10) มีการวิจัยติดตามผลอยู่ตลอดเวลา
- 11) ดำเนินการในรูปของคณะกรรมการ
- 12) อาศัยความร่วมมืออย่างจริงจังของผู้เชี่ยวชาญและผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย

มารุต พัฒนาผล (2562) ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 7 ขั้นตอน คือ

- 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาหลักสูตร 2) การดำเนินการร่างหลักสูตร 3) การ

กำหนดจุดมุ่งหมายหลักสูตร 4) การกำหนดเนื้อหาหรือสาระของหลักสูตร 5) การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอน 6) การกำหนดการวัดและประเมินผลการนำหลักสูตรไปใช้ 7) การประเมินผลหลักสูตร

สรุปได้ว่า ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรมีทั้งแบบที่มีขั้นตอนน้อยไปจนถึงมีขั้นตอนมาก ซึ่งมีแนวทางการพัฒนาหลักสูตรบางขั้นตอนที่มีลักษณะคล้ายกัน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน 2) การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) การกำหนดเนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ 4) การนำหลักสูตรไปใช้ 5) การประเมินผลการใช้หลักสูตร และ 6) การปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ผู้วิจัยได้พิจารณาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรข้างต้นแล้ว สนใจที่จะนำกระบวนการพัฒนาหลักสูตรของ Tabá (1962), Tyler (1949), Beauchamp (1981), Graves (2000), Nunan (2001), มารุต พัฒนา (2562), และ บุญเลี้ยง ทุมทอง (2553) มาสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตร โดยกระบวนการวิจัยและพัฒนา ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ความต้องการ ข้อมูลพื้นฐาน 2) การกำหนดจุดมุ่งหมาย 3) การออกแบบหลักสูตร 4) การนำหลักสูตรใช้ในสถานศึกษา 5) การสรุปผลการใช้หลักสูตรและปรับปรุงแก้ไข ดังตารางที่ 2.3

ตารางที่ 2.3 แสดงขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร

องค์ประกอบ	Dessler (1999)	Graves (2000)	Nunan (2001)	Gratthorn et al. (2019)	บุญเลี้ยง ทุมทอง (2553)	วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554)	มารุต พัฒนา (2562)	ความถี่
การวิเคราะห์ความต้องการ ข้อมูลพื้นฐาน	✓	✓		✓			✓	4
การกำหนดจุดมุ่งหมาย	✓	✓		✓	✓	✓	✓	6
การออกแบบหลักสูตร	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	7
การเตรียมวัสดุอุปกรณ์			✓			✓		2
การนำหลักสูตรไปใช้	✓	✓	✓		✓	✓	✓	6
การอบรมและสนับสนุนผู้สอน						✓		1
การประเมินผล	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	7
การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตร		✓			✓	✓	✓	4

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบ พบว่าองค์ประกอบที่ปรากฏบ่อยและมีความสอดคล้องกัน ในแนวคิดของนักการศึกษาอย่างน้อย 4 แหล่งขึ้นไป ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ความต้องการหรือข้อมูลพื้นฐาน ซึ่งเป็นขั้นตอนสำคัญในการค้นหาสภาพปัญหา ความ

ต้องการจำเป็นของผู้เรียนและบริบทของสังคม เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดกรอบของหลักสูตร 2) การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งเป็นการกำหนดผลลัพธ์ของการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ เป็นตัวชี้ทิศทางในการคัดเลือกเนื้อหาและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) การออกแบบหลักสูตร โดยรวมถึงการคัดเลือกและจัดลำดับเนื้อหา การกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม และการออกแบบวิธีการวัดผลที่สอดคล้องกับเป้าหมาย 4) การนำหลักสูตรไปใช้ในสถานศึกษา ซึ่งหมายถึง การนำนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้จริงกับผู้เรียนในสภาพแวดล้อมของโรงเรียน และ 5) การประเมินผลและการปรับปรุงหลักสูตร ซึ่งเป็นการสะท้อนผลของการใช้หลักสูตรในเชิงประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อปรับปรุงและพัฒนาให้หลักสูตรเหมาะสมยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้นำองค์ประกอบทั้ง 5 ขั้นตอนดังกล่าวมาเป็นกรอบแนวทางในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล โดยแต่ละขั้นตอนได้ผ่านการสังเคราะห์จากแนวคิดของนักวิชาการที่ได้รับการยอมรับ และมีความสอดคล้องกับลักษณะของงานวิจัยแบบวิจัยและพัฒนา (R&D) ซึ่งเน้นกระบวนการที่เป็นระบบ และสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ ทั้งนี้เพื่อให้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพ ครอบคลุม และตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในโลกยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2.6 การประเมินหลักสูตร

แนวคิดในการประเมินหลักสูตรเสริมได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผู้นำในการประเมินหลักสูตรอย่างเป็นระบบที่นักการศึกษาให้การยอมรับ คือ ไทเลอร์ (Tyler) โดยทั่วไปแล้ว การประเมินหลักสูตรจะมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การพิจารณาคุณค่าของหลักสูตร แต่จะส่งผลให้ทราบถึงผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน ประสิทธิภาพของหลักสูตร และการตัดสินใจทางเลือกที่ดีที่สุดของผู้บริหารสถานศึกษา

ยุทธ ไกยวรรณ (2559) กล่าวว่า ปัจจุบันรูปแบบของการประเมินหลักสูตรสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1) รูปแบบของการประเมินหลักสูตรที่สร้างเสริมใหม่ ๆ เป็นการประเมินผลก่อนนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งในกลุ่มนี้จะเสนอรูปแบบที่เด่น ๆ คือ รูปแบบการประเมินหลักสูตรด้วยเทคนิค การวิเคราะห์แบบปุยแซงค์ (Puissance Analysis Technique) เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบ 3 ส่วนของหลักสูตร คือ จุดมุ่งหมาย กิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียนการสอน ซึ่งมีขั้นตอน 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 รวบรวมรายละเอียดขององค์ประกอบของหลักสูตรทั้ง 3 ส่วน

ขั้นที่ 2 การใช้ตารางวิเคราะห์ปุยแซงค์

ขั้นที่ 3 การใช้สูตรของปุยแซงค์คำนวณหาคุณภาพของหลักสูตร (P.M.)

ขั้นที่ 4 การแปลผลของค่า P.M. โดยอาศัยเกณฑ์ในการคำนวณ ดังนี้

ค่า P.M. ตั้งแต่ 1-4 แสดงว่า มีคุณภาพต่ำ

P.M. ตั้งแต่ 4-10 แสดงว่า มีคุณภาพปานกลาง

P.M. ตั้งแต่ 10-18 แสดงว่า มีคุณภาพสูง

2) รูปแบบของการประเมินหลักสูตรในระหว่างหรือหลังการใช้หลักสูตร ซึ่งในกลุ่มนี้สามารถแบ่งเป็นกลุ่มย่อย ๆ ได้เป็น 4 กลุ่ม คือ

2.1) รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก (Goal Attainment Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่จะประเมินว่า หลักสูตรมีคุณค่ามากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาจากจุดมุ่งหมายเป็นหลัก กล่าวคือ พิจารณาว่าผลที่ได้รับเป็นไปตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ ได้แก่

2.1.1) รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ ซึ่งจะมีการใช้คำถามในการประเมินผลหลักสูตร เช่น การเขียนจุดประสงค์ชัดเจนหรือไม่ เนื้อหาที่จัดสอดคล้องกับจุดประสงค์หรือไม่ วิธีการจัดกิจกรรมเหมาะสมที่จะทำให้บรรลุจุดประสงค์หรือไม่ วิธีการวัดผลเหมาะสมที่จะทำให้ได้ผลตามจุดประสงค์หรือไม่ ขั้นตอนใน 4 ขั้นตอนมีความเชื่อมโยงกันหรือไม่

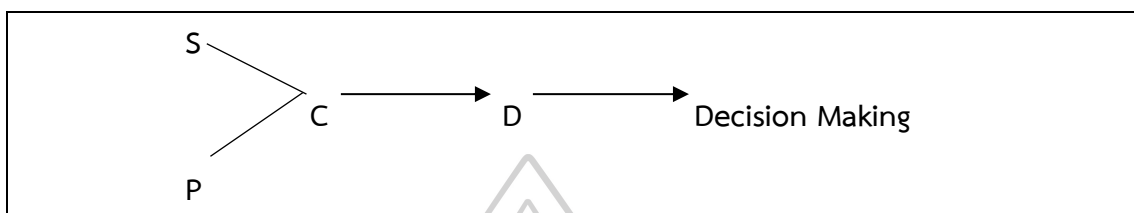
2.1.2) รูปแบบการประเมินหลักสูตรของแฮมมอนด์ (Robert L. Hammond) ซึ่งได้เสนอแนวทางการประเมินหลักสูตร 5 ขั้นตอน คือ 1) แยกหลักสูตรที่จะประเมินออกมา 2) ให้นิยามตัวแปรเชิงบรรยาย 3) เขียนจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม 4) วัดพฤติกรรมออกมาในแนวของจุดประสงค์ 5) วิเคราะห์ผล สรุปผลตามจุดประสงค์

2.2) รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ไม่ยึดเป้าหมาย (Goal Free Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่ไม่นำความคิดของผู้ประเมินเป็นตัวกำหนดความคิดในโครงการประเมิน ผู้ประเมินจะประเมินเหตุการณ์ที่เกิดตามสภาพความเป็นจริง ความเป็นอิสระในการประเมิน และต้องไม่มีความลำเอียง เช่น รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสคริฟเวน (Scriven)

2.3) รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ยึดเกณฑ์เป็นหลัก (Criterion Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญในการตัดสินคุณค่าของหลักสูตรโดยใช้เกณฑ์เป็นหลัก เช่น รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสเตค (Stake)

2.4) รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ช่วยในการตัดสินใจ (Decision-Making Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่เน้นการทำงานอย่างมีระบบเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการเสนอผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหารหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่

2.4.1) รูปแบบการประเมินหลักสูตรของโพรวัส (Provus) ใช้วิธีพิจารณาโดยยึดมาตรฐานของหลักสูตรเป็นหลัก โดยการนำสิ่งที่สังเกตได้จากหลักสูตรไปเทียบเคียงกับมาตรฐานหรือจุดประสงค์ แล้วนำผลการเทียบเคียงมาอธิบายจุดอ่อนเพื่อนำไปปรับปรุงหลักสูตร ซึ่งสามารถเขียนเป็นแผนภาพได้ดังภาพที่ 2.8

ภาพที่ 2.8 แสดงการประเมินหลักสูตรตามแบบของโพรวัส

ที่มา : Provus (n.d. : unpaged; อ้างถึงใน มารุต พัฒนา, 2562)

จากภาพที่ 2.8 อธิบายได้ว่า

S = Standard เป็นขั้นตอนแรกของการประเมินหลักสูตรที่ผู้ประเมินจะต้องกำหนดมาตรฐานหรือจุดประสงค์ของหลักสูตร

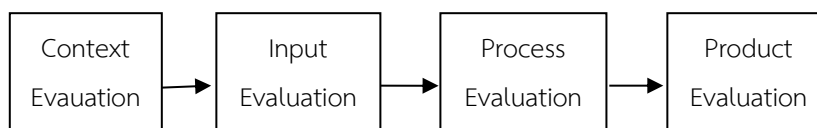
P = Performance เป็นขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลจากผลการปฏิบัติ เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับมาตรฐาน

C = Compare เป็นการนำมาตรฐานและผลการปฏิบัติมาเปรียบเทียบกัน

D = Discrepancy จากผลการเปรียบเทียบข้อมูลตามมาตรฐานที่กำหนด ผู้ประเมินจะทราบว่า มีช่องว่างตรงส่วนใดบ้างที่ทำให้ผลการปฏิบัติไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่ตั้งไว้

Decision Making เป็นขั้นตอนที่ผู้ประเมินจะต้องตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรว่า ควรจะปรับปรุง เปลี่ยนแปลงอะไรบ้างจึงจะมีความเหมาะสม.

2.4.2) รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) เป็นรูปแบบการประเมินหลักสูตรที่นิยมใช้มากที่สุด ซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปว่า CIPP Model ซึ่งสามารถเขียนเป็นแผนภาพได้ดังภาพที่ 2.9

ภาพที่ 2.9 แสดงการประเมินหลักสูตรตามหลักการของ CIPP Model

ที่มา : Stufflebeam (n.d. : unpaged; อ้างถึงใน มาร์ต พัฒนา, 2562)

จากภาพที่ 2.9 แสดงการประเมินหลักสูตรตามหลักการของ CIPP Model อธิบายได้ว่า

C = Context Evaluation หมายถึง การประเมินบริบทหรือสภาพแวดล้อมของหลักสูตร รวมทั้งความต้องการและความจำเป็นที่ต้องใช้หลักสูตร

I = Input Evaluation หมายถึง การประเมินตัวป้อนหรือทรัพยากรต่าง ๆ ที่นำมาใช้เพื่อตอบสนองวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

P = Process Evaluation หมายถึง การประเมินกระบวนการหรือ การดำเนินการขณะปฏิบัติการตามหลักสูตร

P = Product Evaluation หมายถึง การประเมินผลผลิตหรือขั้นตอน การวัดผลและประเมินผล ผลลัพธ์ที่ออกมาว่าจะสมควรดำเนินการต่อไป หรือควรจะนำมาปรับปรุง

Nunan (2001: 28-35) และ Stufflebeam แนวคิดนี้กล่าวถึงการประเมินหลักสูตร โดยครอบคลุม 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ บริบท (Context), ปัจจัยเบื้องต้น (Input), กระบวนการ (Process), และผลผลิต (Product) โดยเมื่อประเมินองค์ประกอบเหล่านี้แล้ว จะนำไปสู่การตัดสินใจใน 4 ขั้นตอนสำคัญดังนี้

1. การตัดสินใจด้านการวางแผน (Planning Decision) การตัดสินใจนี้เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์บริบท ซึ่งเป็นการประเมินสภาพแวดล้อมและความต้องการพื้นฐาน เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์และทิศทางการวางแผนหลักสูตร
2. การตัดสินใจด้านการกำหนดโครงสร้างหลักสูตร (Structuring Decision) หลังจากประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input) แล้ว จึงตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดโครงสร้างหลักสูตร ซึ่งครอบคลุมทรัพยากรที่จำเป็น การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ และกลยุทธ์ที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตร
3. การตัดสินใจด้านการนำไปใช้ (Implementing Decision) เมื่อตรวจสอบกระบวนการ (Process) ของหลักสูตร จะตัดสินใจเกี่ยวกับวิธีการนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งรวมถึงการดำเนินการตามแผนและการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการนำไปใช้
4. การตัดสินใจด้านการนำไปใช้ใหม่ (Recycling Decision) หลังจากประเมินผลผลิต

(Product) ของหลักสูตรแล้ว จะตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงหรือพัฒนาหลักสูตรใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับผลลัพธ์และข้อค้นพบจากการประเมิน

สรุปได้ว่า รูปแบบการประเมินหลักสูตรแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) รูปแบบของการประเมินหลักสูตรที่สร้างเสร็จใหม่ ๆ และ 2) รูปแบบของการประเมินหลักสูตรในระหว่างหรือหลังการใช้หลักสูตร ซึ่งสามารถแบ่งเป็นกลุ่มย่อย ๆ คือ 2.1) รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก ได้แก่ รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ และรูปแบบการประเมินหลักสูตรของแฮมมอนด์ 2.2) รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ไม่ยึดเป้าหมาย ได้แก่ รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสคริฟเวน 2.3) รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ยึดเกณฑ์เป็นหลัก ได้แก่ รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสแตค 2.4) รูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ช่วยในการตัดสินใจ ได้แก่ รูปแบบการประเมินหลักสูตรของโพรวิส และรูปแบบการประเมินหลักสูตรของสตัฟเฟิลบีม

2.2.7 งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเสริม

ปัทิตา รอดประพันธ์ (2559) ทำการศึกษาเกี่ยวกับ การพัฒนาหลักสูตรเยาวชนรู้เท่าทันสื่อตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรเยาวชนรู้เท่าทันสื่อตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีขั้นตอนการดำเนินการตามกระบวนการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ 1) ศึกษาความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับการเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่อ 2) สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับคุณลักษณะการรู้เท่าทันสื่อและแนวทางการพัฒนาหลักสูตร 3) ศึกษาการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียน ผลสรุปจากการสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างการรู้เท่าทันสื่ออยู่ในระดับ

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร พบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมและสอดคล้องทุกองค์ประกอบ และนำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นเป็นหลักสูตรที่เน้นกระบวนการโดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2557 จำนวน 30 คน ที่สมัครใจเรียนกิจกรรมรู้เท่าทันสื่อ ใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน จากการทดลอง พบว่า 1) ค่าเฉลี่ยคะแนนจากการทดสอบการรู้เท่าทันสื่อหลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ค่าเฉลี่ยจากแบบสอบถามความตระหนักในการรู้เท่าทันสื่อหลังทดลองมีค่าสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทาง

สถิติที่ระดับ .05 และ 3) ค่าเฉลี่ยจากแบบประเมินพฤติกรรมการรู้เท่าทันสื่อหลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลหลักสูตร เป็นการตรวจสอบและประเมินผลหลักสูตร แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) การสังเกตพฤติกรรมการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียนหลังการทดลองใช้ 2 สัปดาห์ และ 2) การประเมินความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรหลังการทดลองใช้หลักสูตร พบว่านักเรียนมีพฤติกรรมการรู้เท่าทันสื่อโดยภาพรวมอยู่ในระดับดี และนักเรียนมีความคิดเห็นต่อหลักสูตรหลังการทดลองใช้หลักสูตรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

จริยา ทองหอม (2560) ทำการศึกษาเกี่ยวกับ การพัฒนาหลักสูตรออนไลน์เพื่อเสริมสร้างทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรม โดยมีความมุ่งหมาย 1) เพื่อพัฒนาหลักสูตรออนไลน์เพื่อเสริมสร้างทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรม และ 2) เพื่อศึกษาประสิทธิผลของหลักสูตรออนไลน์เพื่อเสริมสร้างทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรม โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (ร่าง) หลักสูตรออนไลน์เพื่อเสริมสร้างทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรม ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรออนไลน์เพื่อเสริมสร้างทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรม ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตรออนไลน์เพื่อเสริมสร้างทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรม การวิเคราะห์เชิงปริมาณ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ การหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ค่าที (t-test แบบ Dependent) ค่าอำนาจจำแนกแบบ Item total correlation ค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟา และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา โดยการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์จากเอกสาร การทดลอง การบันทึกผลระหว่างการทดลอง บันทึกพฤติกรรมผู้เรียนและการนำเสนอผลงานของผู้เรียน

พชรภรณ์ เชียงสิน (2560) ทำการศึกษาเกี่ยวกับ การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างการคิดอย่างมีวิจารณญาณทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาและศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างการคิดอย่างมีวิจารณญาณทางคณิตศาสตร์ด้วยการวิจัยและพัฒนา ซึ่งทำการศึกษา กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนธัญรัตน์ จ.ปทุมธานี ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2559 จำนวน 47 คน ใช้เวลาในการทดลอง 15 ชั่วโมง วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งเป็น 8 ขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้วิจัยเป็นแบบทดสอบ วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นเพื่อหาค่าสถิติพื้นฐาน โดยผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างการคิดอย่างมีวิจารณญาณทางคณิตศาสตร์ ซึ่งมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ขั้นตอน และ 4) การประเมิน โดยในขั้นตอนของรูปแบบมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นกระตุ้นการคิด 2) ขั้นปฏิบัติการเรียนรู้ 3)

ชั้นนำเสนอ และ 4) ขั้นสะท้อน ภายหลังจากผู้เรียนนำเสนอขั้นตอนการแก้ปัญหาเสร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้สอนจะให้ข้อมูลป้อนกลับไปยังผู้เรียน แนะนำแนวทางแก้ไข ปรับปรุงข้อผิดพลาด พัฒนาการคิดอย่างมี วิจารณ์ญาณทางคณิตศาสตร์ โดยผู้สอนใช้วิธีที่หลากหลายในการประเมินและประเมินตามสภาพจริง เป็นระยะ ๆ ตั้งแต่การระบุประเด็นปัญหา การพิจารณาข้อมูล การตัดสินใจแก้ปัญหา และการ นำเสนอ

2. ระหว่างการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณทาง คณิตศาสตร์ในระยะเวลาที่ 1 ถึง 4 เป็นเวลา 5 สัปดาห์ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีค่าเฉลี่ยการ ประเมินการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณทางคณิตศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ 0.5

3. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างการคิดอย่างมี วิจารณ์ญาณทางคณิตศาสตร์มีค่าเฉลี่ยการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณทางคณิตศาสตร์สูงกว่าก่อนใช้ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณทางคณิตศาสตร์อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ 0.5

สิริพร ดีน้อย (2561) ทำการศึกษาเกี่ยวกับ การพัฒนารูปแบบการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ สำหรับนักเรียนประถมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนารูปแบบการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ สำหรับนักเรียนประถมศึกษา และมีวัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัด กิจกรรมการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ 2) สร้างรูปแบบการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ 3) ทดลองใช้รูปแบบ การคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ และ 4) ประเมินรูปแบบการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ศึกษาสภาพปัจจุบันของการจัดกิจกรรมการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษาผู้วิจัย ใช้วิธีการสอบถามครูผู้สอนชั้นประถมศึกษา จำนวน 127 คนซึ่งเป็นตัวแทนของแต่ละโรงเรียน สร้าง รูปแบบจากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งผลจากการสัมภาษณ์ครูผู้สอน จำนวน 8 คน ที่ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง ตรวจสอบคุณภาพรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ด้วย แบบประเมินความเหมาะสม การทดลองใช้รูปแบบได้ทดลองกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/2 โรงเรียนบ้านในเมือง จังหวัดอุดรธานี ปีการศึกษา 2560 จำนวน 35 คน และประเมินรูปแบบการคิด อย่างมีวิจารณ์ญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษาโดยครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/2 จำนวน 10 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test dependent)

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัจจุบันของการจัดกิจกรรมการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณของ โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีเขต 1 พบว่า ทุก โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ ในรูปแบบต่าง ๆ กัน โดยส่งเสริมให้นักเรียนมี

ความสามารถด้านแยกแยะข้อเท็จจริงด้วยกิจกรรมการอ่านจับใจความสำคัญโดยมีการจัดกิจกรรมแบบบูรณาการในวิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์มากที่สุด

2. รูปแบบการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ประกอบด้วยการจัดกิจกรรมพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 4 ขั้น คือ (1) ขั้นการระบุประเด็นปัญหา (2) ขั้นการสร้างทางเลือก (3) ขั้นการวิเคราะห์ทางเลือก (4) ขั้นการตัดสินใจและติดตามประเมินผลการตัดสินใจ

กมลรัตน์ วงศ์ถามาตย์ (2562) ทำการศึกษาเกี่ยวกับ การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการสอนคิดวิเคราะห์สำหรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการสอนคิดวิเคราะห์สำหรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ 2) ประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรโดยศึกษาผลที่เกิดขึ้นกับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูที่เข้ารับการอบรมและผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู จำนวน 60 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้จากนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ผลการวิจัย พบว่า หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการสอนคิดวิเคราะห์สำหรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ มีคุณภาพในระดับมาก ประสิทธิภาพของหลักสูตรที่เกิดขึ้นกับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู ทำให้นักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมีความรู้ความเข้าใจ เจตคติและทักษะการสอนคิดวิเคราะห์หลังการฝึกอบรมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนกลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดวิเคราะห์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ภรณ์ ศิริวิศาลสุวรรณ (2562) ทำการศึกษาเกี่ยวกับ การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างทักษะชีวิตในยุคดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาและหาประสิทธิภาพหลักสูตรเสริมสร้างทักษะชีวิตในยุคดิจิทัล 2) ศึกษาประสิทธิผลของหลักสูตรเสริมสร้างทักษะชีวิตในยุคดิจิทัล โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะคือ 2.1) ศึกษาพัฒนาการทักษะชีวิตในยุคดิจิทัลก่อน ระหว่าง และหลังการใช้หลักสูตร 2.2) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการหลักสูตรเสริมสร้างทักษะชีวิตในยุคดิจิทัล และ 3) ขยายผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างทักษะชีวิตในยุคดิจิทัล ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development : R & D) โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธีที่มีลักษณะเป็นแบบแผนเชิงผสมผสานแบบรองรับภายในด้วยการศึกษาเชิงปริมาณเสริมด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบแผนการวิจัยแบบอนุกรมเวลา โดยทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 จำนวน 31 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 โรงเรียนวัดบางปะกอก สำนักงานเขตราชวัตรบูรณะ กรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย หลักสูตร

เสริมสร้างทักษะชีวิตในยุคดิจิทัล คู่มือการใช้หลักสูตรเสริมสร้างทักษะชีวิตในยุคดิจิทัลหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้แบบประเมินทักษะชีวิตในยุคดิจิทัล และแบบบันทึกของฉันทวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย พบว่า

1. ผลการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างทักษะชีวิตในยุคดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) โครงสร้างเนื้อหา 4) กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 5) สื่อและแหล่งเรียนรู้ 6) การวัดและประเมินผล และรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างทักษะชีวิตในยุคดิจิทัล (NICE Model) ซึ่งรูปแบบประกอบด้วย 4 ชั้น คือ ชั้นที่ 1 วิเคราะห์ความต้องการขั้นที่ 2 บูรณาการเนื้อหาสาระ ชั้นที่ 3 สร้างประสบการณ์การเรียนรู้แบ่งออกเป็น 4 ชั้น (MINE) คือ 1) ชั้นปรับเปลี่ยนวิธีคิด (Mindset) 2) ชั้นพิชิตแรงบันดาลใจ (Inspiration) 3) ชั้นใส่ใจการเรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติ (Nature of Learning) และ 4) ชั้นนำไปสู่การเสริมสร้างพลังความสามารถ (Empowerment) และชั้นที่ 4 ประเมินผล

2. ประสิทธิภาพของหลักสูตรเสริมสร้างทักษะชีวิตในยุคดิจิทัล พบว่า 2.1) นักเรียนมีพัฒนาการทักษะชีวิตในยุคดิจิทัลของอยู่ในระดับมากที่สุด และ 2.2) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริมสร้างทักษะชีวิตในยุคดิจิทัลอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลการขยายผลการใช้หลักสูตรเสริมสร้างทักษะชีวิตในยุคดิจิทัล พบว่า 3.1) นักเรียนมีพัฒนาการทักษะชีวิตในยุคดิจิทัลของอยู่ในระดับมากที่สุด และ 3.2) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรเสริมสร้างทักษะชีวิตในยุคดิจิทัลอยู่ในระดับมากที่สุด

2.3 แนวคิดด้านความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking)

แนวคิดด้านความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) เป็นทักษะสำคัญที่ช่วยให้บุคคลสามารถวิเคราะห์ ประเมิน และตัดสินใจได้อย่างมีเหตุผลและแม่นยำ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณช่วยให้บุคคลพิจารณาปัจจัยและข้อมูลต่าง ๆ อย่างรอบด้าน สามารถแยกแยะข้อเท็จจริงออกจากความคิดเห็น และตั้งคำถามเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้รับเพื่อให้เข้าใจถึงเหตุผลหรือเบื้องหลังของเหตุนั้น ๆ ในบริบทการศึกษา ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา การตัดสินใจ

การคิดเชิงตรรกะ และการตั้งคำถามอย่างมีระบบ ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้และการใช้ชีวิตในโลกที่ข้อมูลเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว การปลูกฝังความสามารถนี้ยังช่วยให้นักเรียนสามารถรับมือกับข้อมูลข่าวสารในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้สามารถแยกแยะข่าวลวง และมีความพร้อมในการรับรู้และวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างรอบคอบ

2.3.1 ความหมายของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ความคิดวิจรรย์ญาณมาจากภาษาอังกฤษ คำว่า “Critical Thinking” เป็นการคิดอย่างมีทิศทางหรือเป็นการคิดอย่างมีจุดมุ่งหมาย หรือเป็นการคิดอย่างมีเหตุผล (Reasoning Thinking) เป็นลักษณะการคิดชนิดที่บุคคลใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา (Hilgard, 1962) ซึ่งได้มีผู้นำมาใช้ชื่อภาษาไทยแตกต่างกันไป เช่น การคิดวิพากษ์วิจารณ์ ความมีวิจรรย์ญาณ การคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณ และความคิดวิจรรย์ญาณ ดังนั้นเพื่อความเข้าใจตรงกัน สำหรับการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอใช้คำว่า “ความคิดวิจรรย์ญาณ” นักการศึกษาและนักจิตวิทยาได้ให้ความหมายของความคิดวิจรรย์ญาณในแง่ต่าง ๆ ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

Dressel and Mayhew (1957) ได้ให้ความหมายความคิดวิจรรย์ญาณว่าการใช้ความคิดในลักษณะวิเคราะห์ สังเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาโดยยึดหลักการคิดด้วยเหตุผล จากข้อมูลที่เป็นจริงมากกว่าอารมณ์และการคาดเดา โดยพิจารณาความเป็นไปได้ในแง่มุมต่าง ๆ ว่าจะอะไรคือความจริง อะไรคือความถูกต้อง คิดด้วยความรอบคอบระมัดระวัง ใช้สติปัญญา และทักษะการคิดอย่างไตร่ตรอง มีวิจรรย์ญาณมากกว่าการใช้อารมณ์ที่ทำให้เกิดความลำเอียง ซึ่งมีผลเสียต่อการตัดสินใจ

Watson and Glaser (1964) ได้ให้ความหมาย ความคิดวิจรรย์ญาณไว้ว่า เป็นความคิดประกอบด้วย ทักษะคิด ความรู้ และทักษะโดยทักษะคิด หมายถึง ทักษะคิดต่อการแสวงหาความรู้ และการยอมรับการแสวงหาหลักฐานมาสนับสนุนสิ่งที่อ้างว่าเป็นจริง แล้วใช้ความรู้ด้านการอนุมานการสรุปใจความสำคัญและการสรุปเป็นกรณีทั่วไปโดยตัดสินจากหลักฐานอย่างสมเหตุสมผล สอดคล้องกับหลักตรรกวิทยา ตลอดจนทักษะในการใช้ทักษะคิดและความรู้ดังกล่าว มาประเมินและตัดสินความถูกต้องของข้อความ

Good (1973) ได้ให้ความหมายความคิดวิจรรย์ญาณว่า เป็นความคิดซึ่งดำเนินการตามหลักของการประเมินอย่างรอบคอบต่อข้ออ้าง และหลักฐานเพื่อนำไปสู่ข้อสรุปที่เป็นไปได้อย่างแท้จริง ตลอดจนการพิจารณาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องทั้งหมด และการใช้กระบวนการตรรกวิทยาได้อย่างถูกต้องสมเหตุสมผล

Ruggiero (1984) ได้ให้ความหมายความคิดวิจารณ์ญาณว่าเป็นการตรวจสอบคำตอบของประเด็นปัญหา หรือปัญหาที่นำเสนออย่างละเอียดรอบคอบ เพื่อตัดสินความหนักแน่น หรือความไม่หนักแน่นของคำตอบ

Beyer (1985) ได้สรุปถึงความหมายของความคิดวิจารณ์ญาณว่า “เป็นกระบวนการพิจารณาตัดสินใจ ความเชื่อถือ และคุณค่าของข้อมูลหรือความรู้ในการกล่าวอ้างถึง โดยการคิดวิจารณ์ญาณประกอบด้วยทักษะซึ่งบุคคลสามารถใช้และมีแนวโน้มว่าจะต้องใช้ในการพิจารณาตัดสินใจ เพื่อให้ได้คุณค่าและความน่าเชื่อถืออย่างแน่นอน”

Ennis (1985) ได้ให้ความหมายความคิดวิจารณ์ญาณไว้ว่า “ความคิดวิจารณ์ญาณเป็นความคิดอย่างมีเหตุผล และคิดแบบตรรกะตรง ก่อนที่จะเชื่อ หรือก่อนลงมือปฏิบัติ”

Norris (1989) ให้ความหมายว่าความคิดวิจารณ์ญาณเป็นการคิดที่เป็นเหตุเป็นผล และมีการสะท้อนความคิดที่มุ่งสู่การตัดสินใจที่จะทำ หรือจะเชื่อ

Kurland (1995) กล่าวว่าความคิดวิจารณ์ญาณเกี่ยวข้องกับการใช้เหตุผล ใช้สติปัญญาและมีความคิดที่เปิดกว้าง ซึ่งตรงกันข้ามกับการใช้อารมณ์ไม่ยกใช้สติปัญญา ดังนั้นความคิดวิจารณ์ญาณจึงยึดหลักของเหตุผลมากกว่าอารมณ์ มีความถูกต้องแม่นยำ พิจารณาความเป็นไปได้ในแง่มุมต่าง ๆ ต้องการจะหาว่าอะไรคือความจริงมากกว่าอะไรคือความถูกต้อง และไม่ยกใช้อคติส่วนตัวมาทำให้การตัดสินเบี่ยงเบน

World Health Organization (1997) ให้ความหมายว่า ความคิดวิจารณ์ญาณเป็นความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร และประเมินปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติ และพฤติกรรม เช่น ค่านิยม แรงกดดันจากกลุ่มเพื่อน อิทธิพลจากสื่อต่าง ๆ ที่มีผลต่อการดำรงชีวิต

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2557) ได้สรุปความหมายของความคิดวิจารณ์ญาณไว้ว่า คือ การเห็นปัญหา สามารถวิเคราะห์ปัญหาได้ต่อนั้น คือ การพิจารณาข้อมูลที่เกี่ยวข้องและตัดสินใจเลือกทางเลือกต่าง ๆ โดยยึดเหตุผลเป็นหลักสำคัญ โดยมีการคิดวิจารณ์ญาณว่าเป็นความสามารถในการวิเคราะห์หาสาเหตุและเหตุผลที่นำมาสนับสนุนความเชื่อเพื่อหาทางเลือกและตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยตนเอง ซึ่งความคิดวิจารณ์ญาณประกอบด้วย เจตคติ (Attitudes) ความรู้ (Knowledge) และ ทักษะ (Skill)

Göçmen, Ö., & Coşkun, H. (2019) ได้กล่าวว่า ความคิดวิจารณ์ญาณ มีความสำคัญมากในการดำรงชีวิต ทำให้ผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความสามารถในการวิเคราะห์ การหาคำตอบเพื่อลงสรุปเหตุการณ์ต่าง ๆ เพื่อตัดสินเลือกหรือไม่เลือกกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่เป็นปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้อย่างสมเหตุสมผล ถูกต้องและ

เหมาะสมโดย มีกิจกรรมกระตุ้น ให้เกิดความคิดวิเคราะห์และการเรียนรู้ ส่งเสริมความรู้และประสบการณ์

ประจักษ์ ปฏิทัศน์ (2562) ให้ความหมายไว้ว่า กระบวนการคิดไตร่ตรองอย่างรอบคอบ เกี่ยวกับสถานการณ์ที่เป็นปัญหาคลุมเครือมีความขัดแย้งเพื่อตัดสินใจว่าสิ่งใดควรเชื่อหรือไม่ควรเชื่อ การพัฒนาบุคคลากรให้มีระบบการคิดเชิงระบบจะช่วยให้องค์กรมีประสิทธิภาพ การทำงานต่าง ๆ ในภาพใหญ่ขององค์กรสอดคล้องสัมพันธ์กันด้วยระบบที่มีส่วนประกอบต่าง ๆ ที่เชื่อมสัมพันธ์กันรวมเป็นหนึ่ง สิ่งใดควรทำสิ่งใดไม่ควรทำ โดยใช้ความรู้ความคิดจากประสบการณ์ของตนจากข้อมูลที่รอบด้าน ทั้งข้อมูลเชิงวิชาการ ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อม และข้อมูลส่วนตัวของผู้คิด

จากการพิจารณาความหมายของความคิดวิจารณ์ญาณพอที่จะสรุปได้ว่า ความคิดวิจารณ์ญาณ หมายถึง กระบวนการคิดพิจารณาไตร่ตรอง อย่างมีเหตุผล มีหลักเกณฑ์ และตรวจสอบหลักฐาน ข้อเท็จจริงต่าง ๆ อย่างรอบคอบเกี่ยวกับข้อมูลที่เป็นปัญหา หรือข้อมูลที่คลุมเครือ โดยอาศัยความรู้ ความคิด และประสบการณ์ของตนเองในการคิดทบทวน เพื่อนำไปสู่การสรุปอย่างสมเหตุสมผล ก่อนที่จะตัดสินใจว่าจะเชื่อหรือไม่เชื่อ หรือตัดสินใจก่อนว่าจะกระทำหรือไม่กระทำ

2.3.2 แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณ

ผู้เชี่ยวชาญหลายท่านได้อธิบายถึงแนวคิดเกี่ยวกับความคิดวิจารณ์ญาณไว้ที่น่าสนใจ มีดังนี้

แนวคิดของ Dressel and Mayhew (1957) ความคิดวิจารณ์ญาณประกอบด้วยความสามารถต่าง ๆ 5 ด้าน คือ

1. ความสามารถในการนิยามปัญหา ประกอบด้วย

1.1 ความสามารถในการตระหนักถึงความเป็นไปของปัญหาได้แก่ การล่วงรู้ถึงเงื่อนไขต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กันในสภาพการณ์การรู้ถึงความขัดแย้งและเรื่องราวที่สำคัญในสภาพการณ์ความสามารถในการระบุจุดเชื่อมต่อที่ขาดหายไปของชุดเหตุการณ์หรือความคิดและการรู้ถึงสภาพปัญหาที่ยังไม่มีคำตอบ

1.2 ความสามารถในการนิยามปัญหาได้แก่ การระบุถึงธรรมชาติของปัญหาความเข้าใจถึงสิ่งที่เกี่ยวข้อง และจำเป็นในการแก้ปัญหาสามารถนิยามองค์ประกอบของปัญหาซึ่งมีความยุ่งยากและเป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมสามารถจำแนกแยกแยะองค์ประกอบของปัญหาที่มีความซับซ้อนออกเป็นส่วนประกอบที่สามารถจัดกระทำได้สามารถระบุองค์ประกอบที่สำคัญของปัญหาสามารถจัดองค์ประกอบให้เป็นลำดับขั้นตอน

2. ความสามารถในการเลือกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการหาคำตอบของปัญหา คือ ความสามารถตัดสินใจว่า ข้อมูลใดมีความจำเป็นต่อการแก้ปัญหาความสามารถในการระบุว่าคุณสมบัติควรยอมรับหรือไม่ การเลือกตัวอย่างของข้อมูลที่มีความเพียงพอและเชื่อถือได้ตลอดจนการจัดระบบระเบียบข้อมูล

3. ความสามารถในการระบุข้อตกลงเบื้องต้น ประกอบด้วยความสามารถในการระบุข้อตกลงเบื้องต้นที่ผู้อ้างเหตุผลไม่ได้กล่าวไว้ ความสามารถในการระบุข้อตกลงเบื้องต้นที่คัดค้านการอ้างเหตุผล และความสามารถในการระบุข้อตกลงเบื้องต้นที่ไม่เกี่ยวข้องกับการอ้างเหตุผล

4. ความสามารถในการกำหนด และเลือกสมมติฐาน ประกอบด้วย การค้นหาการชี้แนะ (Clues) ต่อคำตอบของปัญหา การกำหนดสมมติฐานต่าง ๆ โดยอาศัยข้อมูลและข้อตกลงเบื้องต้นการเลือกสมมติฐานที่มีความเป็นไปได้มากที่สุดมาพิจารณาเป็นอันดับแรก การตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างสมมติฐานที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลที่ยังไม่ทราบ

5. ความสามารถในการสรุปอย่างสมเหตุสมผล และการตัดสินความสมเหตุสมผลของการคิดหาเหตุผล ซึ่งประกอบด้วย

5.1 ความสามารถในการลงสรุปอย่างสมเหตุสมผลโดยอาศัยข้อตกลงเบื้องต้น สมมติฐานและข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การระบุความสัมพันธ์ระหว่างคำกับประพจน์ การระบุถึงเงื่อนไขที่จำเป็นและเงื่อนไขที่เพียงพอ การระบุความสัมพันธ์เชิงเหตุผล และความสามารถในการระบุและกำหนดข้อสรุป

5.2 ความสามารถในการพิจารณาตัดสินความสมเหตุสมผลของกระบวนการที่นำไปสู่ข้อสรุป ได้แก่ การจำแนกการสรุปที่สมเหตุสมผล จากการสรุปที่อาศัยค่านิยม ความพึงพอใจ และความลำเอียง การจำแนกกระบวนความคิดหาเหตุผลที่มีข้อสรุปได้แน่นอนกับการคิดหาเหตุผลที่ไม่สามารถหาข้อสรุปที่เป็นข้อยุติได้

5.3 ความสามารถในการประเมินข้อสรุป โดยอาศัยเกณฑ์การประยุกต์ใช้ ได้แก่ การระบุเงื่อนไขที่จำเป็นต่อการพิสูจน์ข้อสรุป การรู้ถึงเงื่อนไขที่ทำให้ข้อสรุปไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ และการตัดสินความเพียงพอของข้อสรุปในลักษณะที่เป็นคำตอบของปัญหา

อีกทั้ง Stobaugh, R. (2013) กล่าวว่า โดยความคิดในขั้นวิเคราะห์นั้นสามารถจำแนกเป็น 5 ด้านย่อย คือ ด้านการจำแนก ด้านการจัดหมวดหมู่ ด้านการสรุป ด้านการประยุกต์และด้านการคาดการณ์ เป็นต้น ซึ่งความสามารถด้านการวิเคราะห์สามารถพัฒนาได้จากการจัดประสบการณ์ที่หลากหลาย และจากบรรยากาศของการเรียนรู้ร่วมกัน เช่น การแลกเปลี่ยนความคิด การชี้แจงเหตุผล

การแก้ปัญหา รวมถึงวิธีการที่จะส่งผลต่อความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ ดังนั้นความสามารถ
 สำหรับด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) ประกอบด้วย

1. สิ่งที่น่าสนใจในใจ ความรู้ที่เกิดขึ้นภายในใจก่อให้เกิดการแสวงหาความรู้ต่อไป สติปัญญาที่
 จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างถูกต้องและสมควร

2. การคิดเป็นการแสดงถึงการกระทำ วิธีการหรือกรรมวิธีที่เกิดจากการ ทำหน้าที่ของจิตใจ
 ในเรื่องต่าง ๆ ที่กระทำเป็นขั้นตอน เช่น การคิดแก้ปัญหาคณิตศาสตร์และการตัดสินใจ เป็นต้น

3. การคิดเป็นกระบวนการทางสมองของมนุษย์ซึ่งมีศักยภาพสูงมาก และเป็นส่วนที่ทำให้
 มนุษย์แตกต่างไปจากสัตว์โลกอื่น ๆ ตั้งแต่อดีต มนุษย์ที่มีความสามารถในการคิด ในแต่ละยุคแต่ละ
 สมัยต่างกัน ก็ได้พยายามคิดหาคำอธิบายเกี่ยวกับการคิด ซึ่งแฝงอยู่ในเรื่องการเรียนรู้ของมนุษย์ไว้
 หลากหลาย การศึกษาและแนวคิดในอดีต จะเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สามารถช่วยให้เกิดความเข้าใจใน
 แนวคิดใหม่ ๆ เพิ่มคุณภาพการเรียนรู้ของมนุษย์ได้

4. การตีความหมายและการประมวลผลข้อมูลภายใน สมอง (Brain) หรือจิตใจ (Mind) เป็น
 กระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ที่ทำให้มนุษย์ฉลาดกว่าสัตว์อื่น ๆ

5. การคิดนั้นเป็นกระบวนการทางสมองที่ถูกกำกับโดยจิตใจส่วนจิตนั้นถูกกำกับโดยบริบท
 ของข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์ศีลธรรมของแต่ละคน อีกทอดหนึ่ง หากบุคคลมีจิตใจมั่นคงมี
 ประสบการณ์ลึกกว้าง มีสติสัมปชัญญะ การคิดย่อมเที่ยงธรรมถูกต้องตามหลักทำนองคลองธรรม

6. การคิดเป็นกระบวนการทำงานของสมอง ที่เป็นไปตามธรรมชาติของมนุษย์แต่ละคน
 อันเป็นผลมาจากประสบการณ์เดิม สิ่งเร้าและสภาพแวดล้อมที่เข้ามากระทบส่งผลให้เกิด

7. ความคิดในการสามารถแก้ปัญหา หรือปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและสถานการณ์
 ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นการคิดจึงเป็นกระบวนการทำงานของสมองที่เกิดขึ้นเมื่อมีสิ่งที่มากระทบกับประสาท
 สัมผัส เมื่อประมวลผลกับความรู้ประสบการณ์เดิมแล้วจะได้คำตอบในสิ่งที่คิด

ซึ่งมีกระบวนการด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) ดังนี้

1. สามารถเลือกวิธีการต่าง ๆ ได้อย่างมีเหตุผล
2. สามารถแสดงความคิดเห็นโต้แย้ง หรือสนับสนุนได้อย่างมีเหตุผล
3. สามารถบอกข้อคิดจากเรื่องที่ดู ฟัง หรืออ่าน และเชื่อมโยงนำไปใช้กับชีวิตจริง
4. สามารถคิดวิเคราะห์เรื่องที่ดู ฟัง หรืออ่าน เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจได้

แนวคิดของ Watson and Glaser (1964) ได้กล่าวว่า ความคิดวิจารณ์ญาณ ประกอบด้วย ทักษะ ความรู้ และทักษะ ในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1. ทักษะในการสืบเสาะ ซึ่งประกอบด้วยความสามารถในการเห็นปัญหา และความ ต้องการที่จะสืบเสาะค้นหาข้อมูล หลักฐานมาพิสูจน์ เพื่อหาข้อเท็จจริง

2. ความรู้ในการหาแหล่งข้อมูลอ้างอิง และการใช้ข้อมูลอ้างอิงอย่างมีเหตุผล

3. ทักษะในการประยุกต์ใช้ความรู้และทัศนคติดังกล่าวมาใช้ให้เป็นประโยชน์จากการศึกษา ค้นคว้าการวิจัยต่าง ๆ เกลเซอร์ ได้ผลสรุปว่า การวัดความสามารถทางความคิดวิจารณ์ญาณ ต้องวัด ความสามารถย่อย ๆ ซึ่งมีอยู่ 5 ด้าน คือ

1. ความสามารถในการอ้างอิง (Inferences) เป็นการวัดความสามารถในการตัดสินใจแนก ความน่าจะเป็นของข้อสรุปว่า ข้อสรุปใดเป็นจริงหรือเป็นเท็จ

2. ความสามารถในการยอมรับข้อตกลงเบื้องต้น (Recognition of Assumptions) เป็น การวัดความสามารถในการจำแนกว่า ข้อความใดเป็นข้อตกลงเบื้องต้น หรือไม่เป็นข้อตกลงเบื้องต้น

3. ความสามารถในการนิรนัย (Deduction) เป็นการวัดความสามารถในการหาข้อสรุป อย่างสมเหตุสมผลจากข้ออ้างโดยใช้หลักตรรกศาสตร์

4. ความสามารถในการตีความ (Interpretation) เป็นการวัดความสามารถในการให้ น้าหนักข้อมูล หลักฐาน เพื่อตัดสินใจตัดสินความเป็นไปได้ของข้อสรุป

5. ความสามารถในการประเมินข้อโต้แย้ง (Evaluation of Arguments) เป็นการวัด ความสามารถในการจำแนกการใช้เหตุผลว่าสิ่งใดเป็นความสมเหตุสมผล

นอกจากนี้ ตามแนวคิดของ Ennis and Millman (1985) ได้กำหนดว่า การคิดอย่างมี วิจารณ์ญาณ มีองค์ประกอบ 3 ส่วน คือ

1. การนิยามปัญหา/สิ่งที่เกี่ยวข้องและการทำให้กระจ่างประกอบด้วยความสามารถต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ระบุประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่สำคัญ ระบุข้อสรุป

1.2 ระบุเหตุผลที่ปรากฏ และไม่ปรากฏ

1.3 ตั้งคำถามให้เหมาะสมในแต่ละสถานการณ์

1.4 ระบุข้อตกลงเบื้องต้น

2. การพิจารณาตัดสินข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยความสามารถต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ตัดสินความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลและการสังเกต

2.2 การตัดสินความเกี่ยวข้องของข้อมูลกับปัญหา

2.3 ตระหนักในความคงเส้นคงวาของข้อมูล

3. การอ้างอิงเพื่อการแก้ปัญหาและการลงข้อสรุปอย่างสมเหตุผลซึ่งประกอบด้วยความสามารถต่าง ๆ ดังนี้

3.1 ตัดสินสรุปแบบอุปนัยและอ้างอิง

3.2 การนิรนัย

3.3 ทำนายผลที่จะเกิดขึ้นตามมา

นอกจากนี้ แนวคิดของ Kneedler (1987) ได้กำหนดความสามารถในความคิดวิจารณ์ญาณ เป็น 3 กลุ่ม คือ

1. การนิยามและการทำความเข้าใจระดับของปัญหา ซึ่งจำแนกเป็น 4 ความสามารถย่อย ได้แก่

1.1 การระบุเรื่องราวที่สำคัญ หรือการระบุปัญหาเป็นความสามารถในการระบุใจความสำคัญของเรื่องที่ทำให้อ้างเหตุผล ภาพลัทธิทางการเมือง การใช้เหตุผลต่าง ๆ และข้อสรุปในการอ้างเหตุผล

1.2 การเปรียบเทียบความคล้ายคลึงและความแตกต่างระหว่างคนวัตถุสิ่งของ ความคิดหรือผลลัพธ์ตั้งแต่ 2 อย่างขึ้นไป

1.3 การกำหนดว่าข้อมูลใดมีความเกี่ยวข้อง เป็นความสามารถในการจำแนก ระหว่างข้อมูลที่สามารถพิสูจน์ความถูกต้องได้ กับข้อมูลที่ไม่สามารถพิสูจน์ความถูกต้องได้ รวมทั้งการจำแนกระหว่างข้อมูลที่เกี่ยวข้อง กับข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องราว

1.4 การกำหนดคำถามที่เหมาะสม เป็นความสามารถในการกำหนดคำถาม ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจที่ลึกซึ้ง และชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องราว

2. การพิจารณาตัดสินข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กับปัญหา จำแนกเป็น 6 ความสามารถย่อย ได้แก่

2.1 การจำแนกหลักฐาน เป็นลักษณะข้อเท็จจริง ความคิดเห็น ซึ่งพิจารณาตัดสินโดยใช้เหตุผล เป็นความสามารถในการประยุกต์เกณฑ์ต่าง ๆ เพื่อการพิจารณาตัดสินลักษณะคุณภาพของการสังเกตและการคิดหาเหตุผล

2.2 การตรวจสอบความสอดคล้องเป็นความสามารถในการตัดสินว่าข้อความหรือสัญลักษณ์ที่กำหนด มีความสอดคล้องสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และมีความสอดคล้องกับบริบททั้งหมดหรือไม่

2.3 การระบุข้อตกลงเบื้องต้นที่ไม่ได้กล่าวอ้างเป็นความสามารถในการระบุข้อตกลงเบื้องต้นใดที่ไม่ได้กล่าวไว้ในบริบท

2.4 การระบุภาพพจน์ (Stereotypes) ในการอ้างเหตุผล เป็นความสามารถของการระบุความคิดที่บุคคลยึดติด (Fixed Notions) หรือความคิดตามประเพณีนิยม (Conventional Notions)

2.5 การระบุความมีอคติปัจจัยทางอารมณ์และการโฆษณา เป็นความสามารถในการระบุความมีอคติในการอ้างเหตุผล และการตัดสินความเชื่อถือได้ของแหล่งข้อมูล

2.6 การระบุความแตกต่างระหว่างระบบค่านิยม (Value System) และอุดมการณ์ (Ideologies) เป็นความสามารถในการระบุความคล้ายคลึงและความแตกต่างระหว่างระบบค่านิยมและอุดมการณ์

3. การแก้ปัญหาหรือการลงสรุป จำแนกเป็น 2 ความสามารถย่อย ได้แก่

3.1 การระบุความเพียงพอของข้อมูลเป็นความสามารถในการตัดสินใจว่าข้อมูลที่มีอยู่เพียงพอทั้งด้านปริมาณและคุณภาพต่อการนำไปสู่ข้อสรุปการตัดสินใจหรือการกำหนดสมมติฐานที่เป็นไปได้หรือไม่

3.2 การพยากรณ์ผลลัพธ์ที่อาจเป็นไปได้ เป็นความสามารถในการทำนายผลลัพธ์ที่อาจเป็นไปได้ของเหตุการณ์ หรือชุดของเหตุการณ์ต่าง ๆ

แนวคิดของ (Harnadek, 1998 : 35-40) ได้กล่าวว่าความคิดวิจารณ์ ประกอบด้วย

1. ลักษณะของผู้ที่มีความคิดอย่างมีวิจารณ์

1.1 เป็นผู้มีใจกว้าง คือ ยอมรับฟังและพิจารณาความคิดเห็นของผู้อื่นไม่ยึดมั่น ถิ่นมั่นความคิดเห็นของตนเป็นหลัก และตัดสินใจด้วยข้อมูลประกอบเพียงพอ

1.2 มีความไวต่อความรู้สึกของผู้อื่น เข้าใจผู้อื่น

1.3 เปลี่ยนความคิดเห็นที่ตนมีอยู่ได้ ถ้ามีข้อมูลที่มีเหตุผลมากกว่า

1.4 กระตือรือร้นในการค้นหาข้อมูลและความรู้

1.5 เป็นผู้มีเหตุผล

2. ทักษะความสามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณ ควรประกอบด้วย 12 ทักษะ ดังต่อไปนี้

2.1 ความสามารถกำหนดหรือระบุประเด็นคำถามหรือปัญหา

- ระบุปัญหาที่สำคัญได้ชัดเจน
- ระบุเกณฑ์เพื่อตัดสินคำตอบที่เป็นไปได้

2.2 ความสามารถวิเคราะห์ข้อโต้แย้ง

- ระบุข้อมูลที่มีเหตุผล หรือน่าเชื่อถือได้
- ระบุข้อมูลที่ไม่มีเหตุผล หรือน่าเชื่อถือได้
- ระบุความเหมือนและความแตกต่างของความคิดเห็น
- สรุปได้

2.3 ความสามารถถามด้วยคำถามที่ทำทหายและการตอบคำถามได้อย่างชัดเจน
ตัวอย่างคำถามที่ใช้ เช่น

- เพราะเหตุใด
- ประเด็นสำคัญคืออะไร
- ข้อความที่กำหนดนี้หมายความว่าอะไร
- ตัวอย่างที่เป็นไปได้อะไรบ้าง
- ความคิดเห็นของท่านต่อเรื่องนี้คืออะไร
- ให้พิจารณาว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร
- ข้อมูลที่มีเหตุผลคืออะไร
- ข้อมูลที่ไม่มีเหตุผลคืออะไร
- ข้อความที่กำหนดมานี้ “...” ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร

- ท่านมีความคิดเห็นอื่น ๆ เพิ่มเติมอีกหรือไม่ อย่างไร

2.4. ความสามารถพิจารณาความเชื่อถือของแหล่งข้อมูล

- เป็นข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญที่น่าเชื่อถือ
- เป็นข้อมูลที่ไม่มีข้อมูลโต้แย้ง
- เป็นข้อมูลที่ได้รับการยอมรับ
- เป็นข้อมูลที่สามารถให้เหตุผลว่าเชื่อถือได้

2.5 ความสามารถสังเกตและตัดสินผลข้อมูลที่ได้จากการสังเกตด้วยตนเอง โดยใช้เกณฑ์ต่อไปนี้

- เป็นข้อมูลที่ได้จากการสังเกตด้วยตนเองโดยใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ไม่ใช่เพียงได้ยินมาจากคนอื่น
- จากการบันทึกข้อมูลเป็นผลมาจากการสังเกตด้วยตนเอง และมีการบันทึกทันทีไม่ปล่อยทิ้งไว้นาน แล้วมาบันทึกภายหลัง

2.6 ความสามารถนิรภัยและตัดสินผลการนิรภัย คือ สามารถนำหลักการใหญ่ไปแตกเป็นหลักย่อย ๆ ได้ หรือนำหลักการไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้

2.7 ความสามารถอุปนัย และตัดสินผลการอุปนัย คือ ในการสรุปอ้างอิงไปยังกลุ่มประชากรนั้น กลุ่มตัวอย่างต้องเป็นตัวแทนของประชากร และก่อนที่จะมีการอุปนัยนั้นต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างถูกต้องตามแผนที่กำหนดและมีข้อมูลเพียงพอต่อการสรุปแบบอุปนัย

2.8 ความสามารถตัดสินคุณค่าได้

- สามารถพิจารณาทางเลือก โดยมีข้อมูลพื้นฐานเพียงพอ
- สามารถชั่งน้ำหนักระหว่างผลดี และผลเสียก่อนตัดสินใจ

2.9 ความสามารถให้ความหมายต่าง ๆ และตัดสินความหมาย เช่น

- สามารถบอกคำเหมือน คำที่มีความคล้ายกัน
- สามารถจำแนก จัดกลุ่มได้
- สามารถให้คำอธิบายเชิงปฏิบัติได้
- ยกตัวอย่างที่ไม่ใช่ได้

2.10 ความสามารถระบุข้อสันนิษฐานได้

2.11 ความสามารถตัดสินใจเพื่อนำไปปฏิบัติได้ เช่น ทักษะต่อไปนี้

- การกำหนดปัญหา
- การเลือกเกณฑ์ตัดสินผลที่เป็นไปได้
- กำหนดทางเลือกอย่างหลากหลาย
- เลือกทางเลือกเพื่อปฏิบัติ
- ทบทวนทางเลือกอย่างมีเหตุผล

2.12 การปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

โดยสรุป ทักษะความสามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณจาก 12 ทักษะ ดังกล่าวเมื่อนำมาพิจารณานั้น สามารถสรุปได้หลักการ 4 ประการ ดังต่อไปนี้ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2557)

1. ข้อมูลมีความชัดเจน (Clarity)
2. ข้อมูลและความรู้จากแหล่งต่าง ๆ มีความสมเหตุสมผลเป็นที่ยอมรับ (Basis)
3. ในการสรุปอ้างอิง (Inference) นั้น กระบวนการสรุปที่ใช้คือ 1) นิรนัย และ 2) อุปนัย ซึ่งในการสรุปต้องคำนึงถึงการตัดสินคุณค่า (Value Judgment) ด้วย
4. การปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ๆ (Interaction) การปฏิสัมพันธ์เพื่อให้ได้ข้อมูล ความรู้ต้องมีทักษะการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ

ลักษณะของบุคคลที่มีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ตามแนวทฤษฎีของ Ennis (1985 : 114-116) มีดังนี้

1. สามารถเข้าใจความหมายของข้อความหรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่จะนำมาอ้างเพื่อสนับสนุนเหตุผลหรือโต้แย้งต่าง ๆ
2. สามารถตัดสินข้อความที่คลุมเครือในเหตุผลที่เสนอและต้องมีความเข้าใจในความหมายของข้อความที่แตกต่างกัน
3. เป็นบุคคลที่สามารถพิจารณาและตัดสินข้อความที่ขัดแย้งกันได้เพื่อประโยชน์ในการตัดข้อความที่ขัดแย้งออก ลักษณะเช่นนี้ต้องอาศัยพื้นฐานทางตรรกศาสตร์
4. สามารถพิจารณาและตัดสินข้อความได้ว่ามีข้อมูลเพียงพอหรือไม่

5. สามารถพิจารณาและตัดสินใจสรุปตามที่มีข้อสนับสนุนได้ โดยใช้การตัดสินใจแบบอนุมาน
6. สามารถพิจารณาและตัดสินใจความที่มีหลักฐานและนำไปประยุกต์ใช้ได้
7. สามารถพิจารณาและตัดสินใจความที่สังเกตได้น่าเชื่อถือได้เพียงใด
8. สามารถพิจารณาและตัดสินใจเหตุผลในการลงข้อสรุปแบบอนุมานได้
9. สามารถพิจารณาและตัดสินใจได้มีการกำหนดปัญหาแล้วหรือยัง
10. สามารถพิจารณาข้อความที่เป็นข้อตกลงเบื้องต้นได้
11. สามารถพิจารณาว่ามีคำนิยามเพียงพอหรือยัง
12. สามารถพิจารณาข้อความที่กระทำโดยผู้เชี่ยวชาญว่าเป็นที่ยอมรับได้หรือไม่

แนวคิดจากศูนย์พัฒนาความคิดวิจารณ์ญาณ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2557) ได้กล่าวว่า ความคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณเป็นความคิดอย่างมีเหตุผลซึ่งองค์ประกอบของความคิดอย่างมีเหตุผลนั้นประกอบด้วย 8 ประการ

1. จุดหมาย คือ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของความคิด คือ คิดเพื่อหาแนวทางแก้ปัญหาหรือเพื่อหาความคิด
2. ประเด็นคำถาม คือ ปัญหาหรือคำตอบที่ต้องการรู้ คือ ผู้คิดสามารถระบุปัญหาคำถามต่าง ๆ รวมทั้งระบุปัญหาที่สำคัญที่ต้องการแก้ไข หรือคำถามสำคัญที่ต้องการรู้
3. สารสนเทศ คือ ข้อมูล ความรู้ต่าง ๆ เพื่อใช้ประกอบการคิด ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้มา ควรมีความกว้างลึก ชัดเจน ยึดหยุ่นได้ และมีความถูกต้อง
4. ข้อมูลเชิงประจักษ์ คือ ข้อมูลที่ได้มานั้นต้องเชื่อถือได้ มีความชัดเจน และถูกต้องและมีความเพียงพอต่อการใช้เป็นพื้นฐานของการคิดอย่างเหตุผล
5. แนวคิดอย่างมีเหตุผลคือ แนวคิดทั้งหลายที่มีอาจรวมถึงกฎ ทฤษฎี หลักการ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวมีความจำเป็นสำหรับการคิดอย่างมีเหตุผล และแนวคิดที่ได้มานั้นต้องมีความเกี่ยวข้องกับปัญหา หรือคำถามที่ต้องการหาคำตอบ และต้องเป็นแนวคิดที่ถูกต้องด้วย
6. ข้อสันนิษฐานเป็นองค์ประกอบสำคัญของทักษะการคิดอย่างเหตุผล เพราะผู้คิดต้องมีความสามารถในการตั้งข้อสันนิษฐานให้มีความชัดเจน สามารถตัดสินใจได้เพื่อประโยชน์ในการหาข้อมูลมาใช้ในการคิดอย่างมีเหตุผล

7. การนำไปใช้และผลที่ตามมาเป็นองค์ประกอบสำคัญของความคิดอย่างมีเหตุผลซึ่งผู้คิดต้องคำนึงถึงผลกระทบ คือ ต้องมีความสามารถคิดไกล คือ มองถึงผลที่ตามมา รวมถึงการนำไปใช้ได้หรือไม่เพียงใด

โดยสรุป แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่าการคิดอย่างมีวิจารณญาณไม่ใช่เพียงการตั้งคำถามหรือหาคำตอบ แต่เป็นกระบวนการคิดที่ครอบคลุมเป้าหมาย ข้อมูล หลักฐาน สมมุติฐาน และการพิจารณาผลลัพธ์อย่างรอบด้าน ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในยุคดิจิทัลที่ข้อมูลมีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

2.3.3 ทฤษฎีพัฒนาการทางเชาว์ปัญญาที่สนับสนุนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีพัฒนาการทางเชาว์ปัญญา

Piaget (1896-1980) เชื่อว่ามนุษย์เรามีแนวโน้มพื้นฐานติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด 2 ชนิด คือ

1. การจัดและรวบรวม (Organization) หมายถึง การจัดและรวบรวมกระบวนการต่าง ๆ ภายในเข้าเป็นระบบอย่างต่อเนื่องกัน เป็นระเบียบและมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

2. การปรับตัว (Adaptation) หมายถึง การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมเพื่ออยู่ในสภาพสมดุล การปรับตัวประกอบด้วยกระบวนการ 2 อย่าง คือ

2.1 การซึมซับหรือดูดซึมประสบการณ์ (Assimilation) เมื่อมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมก็จะซึมซับ หรือดูดซึมประสบการณ์ใหม่ให้รวมเข้าอยู่ในโครงสร้างของเชาว์ปัญญา (Cognitive Structure)

2.2 การปรับโครงสร้างทาง เชาว์ปัญญา (Accommodation) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของเชาว์ปัญญาที่มีอยู่แล้ว ให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์ใหม่ หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงความคิดเดิมให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมใหม่

สรุปแล้วในการพัฒนาการทางเชาว์ปัญญาของบุคคลต้องมีการปรับตัว ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการที่สำคัญ 2 อย่าง คือ การซึมซับ หรือดูดซึม และการปรับโครงสร้างทางเชาว์ปัญญา

นอกจากนี้เพียเจต์ ได้แบ่งพัฒนาการทางเชาว์ปัญญาออกเป็นขั้นใหญ่ ๆ 4 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นระดับเชาว์ปัญญา หมายถึง ระยะเวลาที่ก่อตัวริเริ่ม และรวบรวมความรู้คิด (Mental Operation) หรือเริ่มพัฒนาการทางเชาว์ปัญญา

2. การบรรลุถึงขั้นระดับเขาวนปัญญาขั้นที่หนึ่งจะเป็นรากฐานสำหรับการพัฒนาทางเขาวนปัญญาขั้นต่อไป

3. ระดับขั้นของการพัฒนาทางเขาวนปัญญาเป็นสิ่งที่เป็นไปตามขั้นไม่สับสน เป็นต้นว่าขั้นแรกต้องมาก่อนขั้นที่ 2 และขั้นที่ 2 ต้องมาก่อนขั้นที่ 3 เป็นต้น

4. ขั้นพัฒนาทางเขาวนปัญญา แต่ละขั้นเป็นรากฐานของขั้นต่อไป

เพียเจต์ ถือว่าเด็กทุกคนเกิดมาพร้อมที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และปฏิสัมพันธ์นี้ ทำให้เกิดพัฒนาทางเขาวนปัญญา เพียเจต์ แบ่งองค์ประกอบที่มีส่วนเสริมสร้างให้พัฒนาทางเขาวนปัญญา มี 2 องค์ประกอบ คือ

1. วุฒิภาวะ (Maturation) การเจริญเติบโตด้านสรีระวิทยาโดยเฉพาะเส้นประสาทและต่อมไร้ท่อมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาทางเขาวนปัญญา หรือจะต้องจัดประสบการณ์หรือสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับความพร้อมหรือวัยของเด็ก

2. ประสบการณ์ (Experience) ทุกครั้งที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมก็จะเกิดประสบการณ์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ชนิด คือ

2.1 ประสบการณ์ที่เนื่องมาจากปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ

2.2 ประสบการณ์เกี่ยวกับการคิดหาเหตุผลและทางคณิตศาสตร์ (Logical Mathematical Experience) ซึ่งมีความสำคัญในการแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะทางวิทยาศาสตร์

2.3 การถ่ายทอดความรู้ทางสังคม (Social Transmission) หมายถึง การที่พ่อแม่ครู และคนที่อยู่รอบตัวเด็กจะถ่ายทอดความรู้ให้เด็ก หรือสอนเด็กที่พร้อมจะรับถ่ายทอดด้วยกระบวนการซึมซาบประสบการณ์ หรือการปรับโครงสร้างทางสติปัญญา

2.4 กระบวนการพัฒนาสมดุล (Equilibration) หรือการควบคุมพฤติกรรมของตนเอง (Self-Regulation) ซึ่งอยู่ในตัวของแต่ละบุคคล เพื่อจะปรับความสมดุลของพัฒนาทางสติปัญญาขั้นต่อไปอีกขั้นหนึ่งซึ่งสูงกว่า โดยใช้กระบวนการซึมซาบประสบการณ์และการปรับโครงสร้างทางสติปัญญา

ขั้นพัฒนาทางเขาวนปัญญา

Piaget ได้แบ่งขั้นพัฒนาทางเขาวนปัญญา ออกเป็น 4 ขั้น คือ

1. ขั้นใช้ประสาทสัมผัส (Sensorimotor) ขั้นนี้เด็กมีอายุแรกเกิดถึง 2 ขวบ เพียเจต์ แบ่งขั้นนี้ออกเป็นขั้นย่อย 6 ขั้น ดังต่อไปนี้

1.1 ขั้นปฏิกิริยาสะท้อน (Reflexive) เด็กมีอายุแรกเกิดถึง 1 เดือน เป็นวัยที่ใช้พฤติกรรมรีเฟล็กซ์ หรือโดยประสาทอัตโนมัติที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิดและพยายามที่จะปรับให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม เช่น ดูคนมาจากนมแม่ ดูคนมาขวิด เป็นต้น พฤติกรรมเหล่านี้เกิดขึ้นเพื่อสนองตอบต่อสิ่งเร้าโดยอัตโนมัติเป็นพฤติกรรมที่ไม่เกิดจากการเรียนรู้

1.2 ขั้นพัฒนาการอวัยวะเคลื่อนไหวด้านประสบการณ์เบื้องต้น (Primary Circular Reactions) เด็กมีอายุ 1 เดือน ถึง 3 เดือน วัยนี้มักแสดงพฤติกรรมง่าย ๆ และทำซ้ำ ๆ โดยไม่เบื่อ

1.3 ขั้นพัฒนาการเคลื่อนไหวโดยมีจุดมุ่งหมาย (Secondary Circular Reactions) เด็กมีอายุ 4 เดือน ถึง 6 เดือน เป็นขั้นแรกที่แสดงพฤติกรรมโดยมีความตั้งใจ หรือมีจุดมุ่งหมาย เด็กจะเริ่มทำพฤติกรรมซ้ำเพราะความสนใจในผลของพฤติกรรมนั้น

1.4 ขั้นพัฒนาการประสานของอวัยวะ (Coordination of Secondary Reactions) เด็กมีอายุ 7 เดือน ถึง 10 เดือน ขั้นนี้เด็กเริ่มที่จะแก้ปัญหาอย่างง่าย ๆ เด็กจะใช้พฤติกรรมในอดีตที่ผ่านมาช่วยในการแก้ปัญหา เด็กวัยนี้จะสามารถหาของที่ซ่อนไว้ได้

1.5 ขั้นพัฒนาการความคิดริเริ่มแบบลองผิดลองถูก (Tertiary Circular Reactions) เด็กมีอายุ 11 เดือน ถึง 18 เดือน ในขั้นนี้เด็กเริ่มที่จะทดลองพฤติกรรมแบบลองผิด (Trial and Error) เด็กจะมีความสนใจในผลของพฤติกรรมใหม่ ๆ มักจะทดลองทำดูหลาย ๆ แบบ และสนใจผลที่เกิดขึ้น

1.6 ขั้นพัฒนาโครงสร้างเชาวน์ปัญญา เบื้องต้น (Beginning of Thought) เด็กมีอายุ 18 เดือน ถึง 2 ขวบ พัฒนาการทางเชาวน์ปัญญา ระดับนี้เป็นระดับสุดท้ายของขั้น Sensorimotor เด็กวัยนี้ สามารถที่จะประดิษฐ์วิธีใหม่ ๆ โดยใช้ความคิดในการแก้ปัญหา เด็กสามารถที่จะเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งหนึ่งกับสิ่งหนึ่ง และสามารถที่จะคิดแก้ปัญหาได้.

สรุปขั้น Sensorimotor เป็นขั้นของการพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญา ความคิดก่อนระยะเวลาที่เด็กอ่อนจะพูดและใช้ภาษาได้ เพียเจต์ กล่าวว่า เชาวน์ปัญญาของเด็กวัยนี้แสดงออกโดยทางการกระทำ เด็กสามารถแก้ปัญหาได้แม้จะไม่สามารถที่จะอธิบายได้

2. ขั้นควบคุมอวัยวะต่าง ๆ (Preoperational)

ขั้นนี้เด็กมีอายุ 18 เดือน ถึง 7 ขวบ เด็กวัยนี้มีโครงสร้างของเชาวน์ปัญญา (Structure) ที่จะใช้สัญลักษณ์แทนวัตถุสิ่งของอยู่รอบ ๆ ตัวได้ หรือมีพัฒนาการทางด้านภาษา เด็กวัยนี้จะเริ่มด้วยการพูดเป็นประโยชน์ และเรียนรู้คำต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เด็กจะรู้จักคิดในใจ อย่างไรก็ตามตามความคิดของเด็กวัยนี้ยังมีข้อจำกัดหลายอย่าง ลักษณะทางเชาวน์ปัญญา ของเด็กวัยนี้อาจสรุปได้ดังนี้

2.1 เด็กวัยนี้จะเข้าใจภาษา และทราบว่าของต่าง ๆ มีชื่อและใช้ภาษาเพื่อช่วยในการแก้ปัญหาได้

2.2 เด็กจะเลียนแบบผู้ใหญ่ในเวลาเล่นหรือเลียนแบบได้โดยตัวแบบไม่ต้องอยู่ต่อหน้า

2.3 มีการยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentrism) ไม่สามารถที่จะเข้าใจความคิดเห็นของผู้อื่น หรือไม่ได้คิดว่าผู้อื่นเขาจะคิดอย่างไร

2.4 เด็กวัยนี้ไม่สามารถจะทำการปัญหาการเรียงลำดับ (Serration) ได้ นอกจากนี้เด็กก็ยังไม่เข้าใจการคิดย้อนกลับ (Reversibility)

2.5 เด็กวัยนี้จะไม่เข้าใจความคงตัวของสาร (Conservation) เพราะเด็กวัยนี้จะให้เหตุผลจากรูปร่างที่เห็นไม่ใช่การแปลงรูปเป็นอย่างอื่น

สรุปชั้น Preoperational เป็นชั้นที่เขาวนปัญญาและความคิดของเด็กในวัย 18 เดือน ถึง 7 ขวบ ความคิดของเด็กวัยนี้ยังขึ้นอยู่กับการรับรู้เป็นส่วนใหญ่ ไม่สามารถที่จะใช้เหตุผลอย่างลึกซึ้งเป็นชั้นที่เด็กเริ่มใช้ภาษา สามารถที่จะบอกชื่อสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเขาและเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของเขา สามารถที่จะเรียนรู้ถึงสัญลักษณ์และใช้สัญลักษณ์ได้ เด็กวัยนี้มักจะเล่นสมมติ

3. ชั้นคิดอย่างเป็นรูปธรรม (Concrete Operations)

ชั้นนี้เด็กมีอายุ 7 ปี ถึง 11 ปี พัฒนาการทางด้านเขาวนปัญญา และความคิดของเด็กวัยนี้แตกต่างกับเด็กในชั้น Preoperational มาก เด็กวัยนี้จะสามารถที่จะสร้างกฎเกณฑ์ ในการแบ่งสิ่งแวดล้อมออกเป็นหมวดหมู่ได้ เพียเจต์ สรุปความแตกต่างของความคิดทางเขาวนปัญญา ของเด็กวัยนี้กับเด็กในชั้น Preoperational ดังต่อไปนี้

3.1 การสร้างภาพในใจ (Mental Representations) เด็กวัย 7 ถึง 11 ปี สามารถที่จะวาดภาพความคิดในใจได้ ซึ่งตรงข้ามกับเด็กในวัย 2 ถึง 7 ปี ซึ่งไม่สามารถที่จะทำได้

3.2 ความคงตัวของสาร (Conservation) เด็กวัย 7 ถึง 11 ปี สามารถที่จะบอกได้ว่าของเหลวหรือของแข็งจำนวนหนึ่งจะมีจำนวนคงที่ แม้ว่าจะเปลี่ยนแปลงรูปหรือสถานที่ว่าง

3.3 การคิดเปรียบเทียบ (Relational Terms) เด็กในวัย Concrete Operations สามารถที่จะคิดเปรียบเทียบได้ และสามารถที่จะเข้าใจว่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะใหญ่กว่า มากกว่าน้อยกว่าให้ขึ้นอยู่กับว่าเปรียบเทียบกับอะไร นอกจากนี้เด็กวัยนี้จะเข้าใจความหมายของส่วนย่อยและส่วนรวม

3.4 การแบ่งกลุ่มหรือจัดหมู่ (Class Inclusion) เด็กในวัย Concrete Operations สามารถที่จะตั้งกฎเกณฑ์ที่จะช่วยแบ่ง หรือจัดสิ่งแวดล้อม หรือสิ่งรอบ ๆ ตัวเป็นหมวดหมู่ได้

3.5 การเรียงลำดับ (Serialization and Hierarchical Arrangements) เด็กในวัย Concrete Operations สามารถที่จะจัดของตามลำดับ ความหนัก ความยาวได้

3.6 การคิดย้อนกลับ (Reversibility) เด็กวัยประถมศึกษา หรือ Concrete Operations สามารถที่จะคิดกลับได้ เช่น เด็กวัยนี้จะคิดได้ว่า ถ้า $5-7 = 12$ จะตอบปัญหาได้ว่า $12-7$ จะได้ 5 หรือ $12-5$ ได้ 7 เป็นต้น

สรุปชั้น Concrete Operations เด็กวัยนี้มีเชาวน์ปัญญา ที่มีคุณภาพแตกต่างจาก ชั้นPreoperational คือ สามารถที่จะอ้างอิงด้วยเหตุผล และไม่ขึ้นกับการรับรู้จากรูปร่างเท่านั้น เด็กวัยนี้สามารถแบ่งกลุ่มโดยใช้เกณฑ์หลาย ๆ อย่าง และคิดย้อนกลับ (Reversibility) ได้ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรม และความสัมพันธ์ของตัวเลขก็เพิ่มขึ้น

4. ชั้นคิดอย่างเป็นนามธรรม (Formal Operations)

ชั้นนี้เด็กมีอายุ 12 ปี ถึงวัยรุ่นใหญ่ ในชั้นนี้พัฒนาการทางเชาวน์ปัญญา และความคิดของเด็กเป็นขั้นสุดยอด คือเด็กในวัยนี้จะเริ่มคิดเป็นผู้ใหญ่ ความคิดแบบเด็กจะสิ้นสุดลง เด็กสามารถที่จะคิดหาสาเหตุผลนอกเหนือไปจากข้อมูลที่มีอยู่ สามารถที่จะคิดอย่างวิทยาศาสตร์ สามารถที่จะตั้งสมมติฐานและทฤษฎี และเห็นว่าความเป็นจริงที่เห็นด้วยการรับรู้ไม่สำคัญเท่ากับความคิดถึงสิ่งที่เป็นไปได้ (Possibility) เพียเจต์ ได้สรุปว่า “เด็กวัยนี้เป็นผู้ที่คิดเหนือไปกว่าสิ่งปัจจุบันสนใจที่จะสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับทุกสิ่งทุกอย่าง และมีความพอใจที่จะคิดพิจารณาเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่มีตัวตน หรือสิ่งที่เป็นนามธรรม”

2.3.3.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญา นีโอ-เพียเจต์ (Neo – Piagetian Theory of Development) ของ Case

แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญา

Case (1985-1992) ได้อธิบายพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญา โดยมีแนวคิดพื้นฐาน ดังนี้

1. ความคิดเป็นการประมวลสารสนเทศ หรือการประมวลข้อมูลข่าวสาร (Information Processing) และความคิดของบุคคลแต่ละวัย ขึ้นอยู่กับความสามารถของบุคคลที่จะรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เก็บไว้ในความจำระยะสั้น ปริมาณ และคุณภาพของข้อมูลข่าวสารที่ได้รับในสถานการณ์หนึ่ง ๆ

2. พัฒนาการความคิดขึ้นกับกลไกการเปลี่ยนแปลง (Change Mechanism) ดังนั้นการวิเคราะห์กลไกการเปลี่ยนแปลงที่เอื้อต่อการพัฒนาการทางเชาว์ปัญญาจึงมีความสำคัญมาก

3. การเปลี่ยนแปลงขึ้นกับการดัดแปลง ปรับปรุงกระบวนการใช้ยุทธศาสตร์ในการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นกระบวนการต่อเนื่อง (Continuous)

4. การวิเคราะห์งานที่ได้ทำมีความสำคัญในการเข้าใจพัฒนาการทางเชาว์ปัญญาจากแนวคิดพื้นฐานทั่วไปทั้ง 4 ข้อ ที่กล่าวมา เคส ได้มีแนวคิดพื้นฐานเฉพาะดังต่อไปนี้

1. พัฒนาการทางเชาว์ปัญญาเป็นไปตามขั้น (เหมือนทฤษฎีเพียเจต์)
2. พัฒนาการทางเชาว์ปัญญาเกิดขึ้น เพราะการเปลี่ยนแปลงความสามารถของเด็กที่จะรับข้อมูลข่าวสาร เก็บไว้ในความทรงจำระยะสั้น หรือความจำหลักช่วงระยะการทำงาน (Working Memory) การพัฒนาการทางเชาว์ปัญญาจากขั้น Preparations เป็นขั้น Concrete Operations ขึ้นกับความสามารถของเด็กที่จะสามารถรวมกลุ่มข้อมูลข่าวสารที่เป็นหน่วยอิสระเข้าด้วยกัน (Chunking) เป็นต้น

เคส อธิบายว่า ความสามารถในการเก็บข้อมูลข่าวสารไว้ในความจำระยะสั้น หรือความจำช่วงระยะทำงาน ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาวะของเด็ก เด็กเล็กจะมีความจำกัดของความจำระยะสั้นและความสามารถในการปรับปรุง ดัดแปลงกระบวนการยุทธศาสตร์ในการแก้ปัญหา ทั้งนี้เพราะความจำหลักช่วงระยะทำงาน ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาวะของเส้นประสาทที่อยู่ Frontal Lobe ของสมองขั้นพัฒนาการทางเชาว์ปัญญา

Case ได้แบ่งขั้นพัฒนาการทางเชาว์ปัญญา ออกเป็น 4 ขั้น เหมือนเพียเจต์ โดยถือความแตกต่างของ Mental Representation เป็นเกณฑ์

1. ขั้นใช้ประสาทสัมผัส (Sensorimotor) ขั้นนี้เด็กมีอายุ 4-20 เดือน เด็กเริ่มพัฒนาการรับรู้โดยใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ เช่น ตา หู จมูก และเริ่มพัฒนาการใช้วัยวะต่าง ๆ
2. ขั้นควบคุมอวัยวะต่าง ๆ (Representational Operations) ขั้นนี้เด็กมีอายุ 2-5 ปี เด็กเริ่มจินตนาการหรือภาพพจน์ที่เป็นรูปธรรม (Concrete) สามารถจำและเรียกมาใช้ได้
3. ขั้นตั้งสมมุติฐานอย่างมีเหตุผล (Logical Operations) ขั้นนี้เด็กมีอายุ 5-10 ปี เด็กสามารถจะบันทึกสิ่งเร้าที่เป็นนามธรรมไว้ได้ แต่มักอยู่ในขั้นเปลี่ยนแปรอย่างง่าย ๆ (Simple Transformation)

4. ขั้นคิดอย่างเป็นนามธรรม (Formal Operations) ขั้นนี้เด็กมีอายุ 11-18 ปี เด็กสามารถบันทึกสิ่งเร้าที่เป็นนามธรรมและสามารถจะเปลี่ยนแปลงได้อย่างซับซ้อน (Complex Transformation)

2.3.3.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางเชาว์ปัญญา ของ Vygotsky

ทฤษฎีพัฒนาการทางเชาว์ปัญญาของ Lev Vygotsky เป็นหนึ่งในทฤษฎีสำคัญที่เน้นบทบาทของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในการพัฒนาความคิดและการเรียนรู้ของมนุษย์ Vygotsky มองว่าการเรียนรู้และพัฒนาการทางปัญญาไม่ได้เกิดขึ้นจากการพัฒนาตามลำพังของเด็ก แต่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น รวมถึงการใช้ภาษาและเครื่องมือทางวัฒนธรรมในการสื่อสารและสร้างความเข้าใจ Vygotsky ได้เสนอแนวคิดหลัก เช่น Zone of Proximal Development (ZPD) หรือ "เขตพัฒนาที่อยู่ใกล้เคียง" ซึ่งเป็นช่วงที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ได้ดีที่สุดเมื่อมีการสนับสนุนจากผู้ที่มีความรู้มากกว่า และ Scaffolding หรือการให้การสนับสนุนที่เหมาะสมเพื่อช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะต่าง ๆ ทฤษฎีนี้จึงมีอิทธิพลต่อการออกแบบการเรียนรู้ที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมทางสังคมและการสอนที่สนับสนุนการพัฒนาคิดเชิงเหตุผลของผู้เรียน

แนวคิดหลักของทฤษฎี Vygotsky ประกอบด้วย

1. Zone of Proximal Development (ZPD) Vygotsky กล่าวถึง ZPD ว่าเป็นขอบเขตความสามารถของผู้เรียนซึ่งพวกเขาสามารถทำได้สำเร็จเมื่อได้รับการช่วยเหลือจากผู้อื่นที่มีความรู้หรือทักษะสูงกว่า เช่น ครูหรือเพื่อนร่วมชั้น การเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจะเกิดขึ้นในเขตนี้ เพราะเป็นช่วงที่ผู้เรียนพร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ หากได้รับการสนับสนุนที่เหมาะสม

2. Scaffolding (การสนับสนุน) Scaffolding คือการให้ความช่วยเหลือหรือแนวทางเพื่อให้ผู้เรียนสามารถทำงานหรือแก้ปัญหาได้สำเร็จ เมื่อผู้เรียนมีความสามารถมากขึ้น การช่วยเหลือจะค่อย ๆ ลดลงเพื่อให้พวกเขาสามารถทำได้ด้วยตนเอง การใช้ Scaffolding ในการเรียนรู้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะใหม่ได้อย่างมั่นคงและมีประสิทธิภาพ

3. บทบาทของภาษาในพัฒนาการเชาว์ปัญญา Vygotsky เชื่อว่าภาษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความคิด โดยเฉพาะในวัยเด็ก การสื่อสารผ่านการพูดและการฟังทำให้เด็กเข้าใจแนวคิดใหม่และแปลงความคิดเป็นคำพูด ซึ่งช่วยในการพัฒนาคิดเชิงเหตุผลและการวิเคราะห์

4. การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสังคม Vygotsky มองว่าการเรียนรู้ไม่ได้เกิดขึ้นแบบปัจเจก แต่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับสังคมรอบตัว เช่น ผู้ปกครอง ครู และเพื่อน ซึ่งมีบทบาทในการถ่ายทอดวัฒนธรรมและคุณค่า และช่วยสร้างพื้นฐานในการพัฒนาความคิด

5. Cultural Tools (เครื่องมือทางวัฒนธรรม) เครื่องมือทางวัฒนธรรม เช่น ภาษาและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ช่วยให้เด็กสามารถเข้าถึงความรู้และความคิดในระดับที่สูงขึ้น การใช้เครื่องมือเหล่านี้ในการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจโลกและคิดอย่างเป็นระบบ

บทบาทสำคัญของทฤษฎี Vygotsky

ทฤษฎีของ Vygotsky ชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสังคมและอาศัยการปฏิสัมพันธ์ที่ส่งเสริมการพัฒนาความคิด ทฤษฎีนี้มีอิทธิพลอย่างมากต่อแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning) การสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-Centered Learning) และแนวทางการเรียนรู้ที่คำนึงถึงบริบททางสังคม

Vygotsky (1886-1934 : 150) เน้นความสำคัญของวัฒนธรรมและสังคมและการเรียนรู้ที่มีต่อการพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญา กล่าวคือการเข้าใจพัฒนาการของมนุษย์จะต้องเข้าใจวัฒนธรรมที่เด็กได้รับการเลี้ยงดู เพราะตั้งแต่แรกเกิดมนุษย์จะได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมที่เป็นผลงานของมนุษย์คือ“วัฒนธรรม” วัฒนธรรมแต่ละวัฒนธรรมจะช่วยบ่งชี้ผลผลิตของการพัฒนาการของเด็ก เป็นต้นว่าเด็กควรจะเรียนรู้อะไรบ้าง ควรจะมีความสามารถทางใดบ้าง และนอกจากนี้ วิททอสกีถือว่าภาษาเป็นเครื่องมือของการคิดและพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญาขั้นสูงพื้นพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญา

Vygotsky ได้แบ่งระดับเชาวน์ปัญญา ออกเป็น 2 ชั้น คือ

1. ระดับเชาวน์ปัญญาเบื้องต้น (Elementary Mental Processes) หมายถึง ระดับสติปัญญามูลฐานตามธรรมชาติโดยไม่ต้องเรียนรู้เช่น เด็กสามารถดูคนม สามารถใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายจับต้องสัมผัส ตรวจสอบสิ่งแวดล้อมรอบตัว สามารถช่วยตัวเองตามธรรมชาติ

2. ระดับเชาวน์ปัญญาขั้นสูง (Higher Mental Processes) หมายถึง สติปัญญาที่เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นทำให้การอบรมเลี้ยงดูถ่ายทอดวัฒนธรรมให้โดยใช้ภาษา เด็กจะเรียนรู้ภาษา ทำให้เด็กเรียนรู้ความคิดรวบยอดสัญลักษณ์ต่าง ๆ ช่วยให้เด็กเข้าใจสิ่งแวดล้อมภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการคิด ภาษาจึงมีบทบาทที่สำคัญในการพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญา (Vygotsky, 1886-1934)

ดังนั้นทฤษฎีพัฒนาการทางเชาวน์ปัญญาของ Vygotsky เน้นว่าการพัฒนาความคิดของมนุษย์เกิดจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคม โดยอาศัยเครื่องมือทางวัฒนธรรมและภาษามาเป็นสื่อกลางในการเรียนรู้ แนวคิดสำคัญ เช่น Zone of Proximal Development (ZPD) ซึ่งระบุว่าเด็กจะเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อได้รับการสนับสนุนจากผู้ที่มีความรู้มากกว่า และ Scaffolding ที่เป็นการช่วยเหลือที่ลดลงตามความสามารถของผู้เรียน แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่พัฒนาร่วมกันในสังคมซึ่งช่วยสร้างความเข้าใจและการคิดเชิงวิเคราะห์ในผู้เรียน

โดยสรุป ทฤษฎีของ Vygotsky มีอิทธิพลอย่างมากต่อแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การเรียนรู้แบบร่วมมือ และการสอนที่คำนึงถึงบริบททางสังคม โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาการคิดอย่างมีเหตุผลและการคิดเชิงวิพากษ์ของผู้เรียนในระดับต่าง ๆ

2.3.4 กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

Decaroli (1973) ได้เสนอกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณไว้ 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การนิยามเป็นการกำหนดปัญหาทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของคำข้อความ และการกำหนดกฎเกณฑ์
2. การแสวงหาสมมติฐานการคิดถึงความสัมพันธ์เชิงเหตุผลหาทางเลือกและการพยากรณ์
3. การประมวลข่าวสารเป็นการระบุข้อมูลที่จำเป็นรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องหาหลักฐานและเก็บระบบข้อมูล
4. การตีความข้อเท็จจริงและการสรุปอ้างอิงจากหลักฐาน
5. การใช้เหตุผลโดยระบุเหตุผลความสัมพันธ์เชิงตรรกศาสตร์
6. การประเมินผลโดยอาศัยความสัมพันธ์เชิงตรรกศาสตร์
7. การประยุกต์ใช้การสรุปอ้างอิงหรือนำไปปฏิบัติ

Quellmalz (1985: 29-48) ได้เสนอกระบวนการคิดวิจารณ์ไว้ดังนี้

1. การระบุหรือกำหนดคำถาม วิเคราะห์ส่วนประกอบที่สำคัญและนิยามคำสำคัญ
2. การตัดสินความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลและการสังเกต
3. การสรุปอ้างอิงโดยการนิรนัย การอุปนัย การตัดสินคุณค่าและการตัดสินความเท็จ
4. การใช้เกณฑ์ตัดสินความเพียงพอของข้อสรุป

Facione (2015) ได้สรุปกระบวนการคิดวิจารณ์ไว้ดังนี้

1. การตีความ (interpretation)
2. วิเคราะห์ข้อมูล (analysis)
3. ประเมินผล (evaluation)

4. การสรุป (inference)
5. อธิบาย (explanation)
6. ควบคุมตนเอง (self-regulation)

อารี พันธมณี (2557: 121) ได้สรุปกระบวนการคิดวิจารณ์ญาณไว้ดังนี้

1. การระบุหรือทำความเข้าใจกับประเด็นปัญหา ข้อความ ข้ออ้าง หรือข้อโต้แย้ง
2. การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่พิจารณาจากแหล่งต่าง ๆ ที่มีอยู่
3. การพิจารณาความน่าเชื่อถือของข้อมูลและการระบุความเพียงพอของข้อมูล
4. การระบุลักษณะของข้อมูลแยกแยะความแตกต่างระหว่างข้อมูล
5. การตั้งสมมติฐานโดยอาศัยความสามารถการเชื่อมความสัมพันธ์และการตั้งสมมติฐาน
6. การประเมินสรุปอ้างอิงเพื่อหาเหตุผลสมผลหลังจากการตัดสินใจสรุปโดยใช้หลักตรรกศาสตร์

บรรจง อมรชีวิน (2556: 60) ได้สรุปกระบวนการคิดวิจารณ์ญาณไว้ดังนี้

1. การนิยามปัญหา หมายถึง การกำหนดปัญหาและทำความเข้าใจกับปัญหา โดยพิจารณาข้อมูลเพื่อกำหนดปัญหาข้อโต้แย้งหรือข้อมูลที่คลุมเครือ รวมทั้งนิยามความหมายของคำข้อความ
2. การรวบรวมข้อมูล หมายถึง การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาข้อโต้แย้งหรือข้อมูลที่คลุมเครือจากแหล่งต่าง ๆ รวมทั้งการตั้งข้อมูลหรือความรู้จากประสบการณ์เดิมที่มีอยู่มาใช้ วิธีการรวบรวมข้อมูลได้แก่ การสังเกตด้วยตนเองและรวบรวมข้อมูลจากการรายงานผลการสังเกตของผู้อื่น
3. การจัดระบบข้อมูล หมายถึง การพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล พิจารณาความเพียงพอของข้อมูล และการจัดระบบข้อมูล ภายหลังจากได้รวบรวมข้อมูลจะต้องพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งที่มาของข้อมูล เพราะข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งที่ไม่น่าเชื่อถืออาจนำไปสู่การสรุปที่ผิดพลาด
4. การตั้งสมมติฐาน หมายถึง การพิจารณาแนวทางการสรุปอ้างอิงของปัญหา ข้อโต้แย้งหรือข้อมูลที่คลุมเครือ โดยการนำข้อมูลที่มีการจัดระบบแล้วมาพิจารณาเชื่อมโยงหาความสัมพันธ์เพื่อกำหนดแนวทางการสรุปที่น่าเป็นไปได้ว่าจากข้อมูลที่ปรากฏสามารถเป็นไปได้ใน

ทิศทางใดบ้าง เพื่อที่จะได้พิจารณาเลือกแนวทางที่เป็นไปได้มากที่สุดหรือการตัดสินใจอย่างสมเหตุสมผล

5. การสรุปอ้างอิงโดยใช้หลักตรรกศาสตร์ หมายถึง การพิจารณาเลือกแนวทางที่สมเหตุสมผลที่สุดจากข้อมูลและหลักฐานที่มีอยู่ หลังจากกำหนดแนวทางเลือกที่อาจเป็นไปได้ ก็จะพยายามเลือกวิธีการหรือแนวทางที่เป็นไปได้มากที่สุดที่จะนำไปสู่การสรุปที่สมเหตุสมผล

6. การประเมินสรุปอ้างอิง หมายถึง การประเมินความสมเหตุสมผลของการสรุปอ้างอิงหลังจากตัดสินใจสรุปโดยใช้หลักตรรกศาสตร์จะต้องประเมินสรุปข้ออ้างอิงว่า สมเหตุสมผลหรือไม่ รวมทั้งพิจารณาว่าข้อสรุปนั้นสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้หรือไม่ ผลที่เกิดขึ้นจะเป็นอย่างไร

Harnadek (1998) ได้ทำการวิเคราะห์และสรุปลักษณะกระบวนการคิดวิจารณ์ญาณ เพื่อการประเมินและวิเคราะห์ได้เป็น 7 ด้าน ดังนี้

1. การระบุประเด็นปัญหาหรือทำความเข้าใจกับประเด็นปัญหา ข้อความหรือข้อโต้แย้ง
2. การรวบรวมข้อมูล เป็นความสามารถในการเก็บข้อมูลทั้งทางตรงและทางอ้อมจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ รวมถึงการดึงข้อมูลจากประสบการณ์เดิมที่มีอยู่
3. การพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลเป็นการวัดความสามารถในการพิจารณาประเมิน ตรวจสอบ ตัดสินข้อมูล ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพของบุคคลนั้น
4. การระบุลักษณะของข้อมูล เป็นการวัดความสามารถในการจำแนกประเภทของข้อมูล
5. การตั้งสมมติฐาน เป็นการวัดความสามารถเพื่อกำหนดขอบเขต แนวทางการพิจารณาหาข้อสรุปของคำถาม
6. การลงข้อสรุป เป็นการวัดความสามารถในการลงข้อสรุป โดยใช้เหตุผล คือ การใช้เหตุผลเชิงอุปนัย และการใช้เหตุผลเชิงนิรนัย
7. การประเมินผล เป็นการวัดความสามารถในการพิจารณาประเมินความถูกต้อง ความสมเหตุสมผลของข้อสรุป

จากแนวคิดความสามารถการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณที่นักการศึกษากล่าวข้างต้นนั้น ผู้วิจัยใช้แนวคิดของ Ennis and Millman (1985), Kneeder (1987), Rebecca Stobaugh (2013), Facione (2015) เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2557), ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2556) ซึ่งประกอบด้วย การวัดความสามารถทั้ง 5 ด้าน คือ 1) ความสามารถในการนิยามปัญหา 2) ความสามารถพิจารณา

ตัดสินข้อมูล 3) ความสามารถในการวิเคราะห์ ตีความ เรื่องที่ดู ฟัง หรืออ่าน เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจ
ได้ 4) ความสามารถในการแก้ปัญหา และ 5) ความสามารถในการลงข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผล

ตารางที่ 2.4 แสดงความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

องค์ประกอบของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	Ennis & Millman (1985)	Kneeder (1987)	Stobaugh (2013)	Facione (2015)	เกรียงศักดิ์ (2557)	ประพันธ์ศิริ (2556)	ความถี่
1. ความสามารถในการนิยามปัญหา	✓	✓		✓	✓		4
2. ความสามารถในการพิจารณาตัดสินข้อมูล	✓	✓		✓	✓		4
3. ความสามารถในการวิเคราะห์ข้อมูล			✓	✓		✓	3
4. ความสามารถในการตีความข้อมูล			✓	✓			2
5. ความสามารถในการแก้ปัญหา	✓	✓	✓	✓			4
6. ความสามารถในการลงข้อสรุป	✓	✓		✓		✓	4
7. ความสามารถในการอธิบายเหตุผล			✓	✓			2
8. ความสามารถในการควบคุมตนเอง				✓			1

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวคิดของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ ได้แก่ Ennis & Millman, Kneeder, Stobaugh, Facione, เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ และประพันธ์ศิริ สู่สารวิจัยพบว่า องค์ประกอบของการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่ปรากฏบ่อยครั้งและมีความสอดคล้องกันอย่างน้อย 4 แหล่งขึ้นไป ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ความสามารถในการนิยามปัญหาซึ่งหมายถึงการทำความเข้าใจสาระสำคัญของสถานการณ์หรือประเด็นที่กำลังพิจารณาเพื่อระบุคำถามหลักหรือจุดเน้นในการคิดได้อย่างชัดเจน 2) ความสามารถในการพิจารณาตัดสินข้อมูลโดยเน้นการตรวจสอบความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ และความสมเหตุสมผลของข้อมูลและแหล่งข้อมูล ก่อนนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจ 3) ความสามารถในการแก้ปัญหาซึ่งเกี่ยวข้องกับการนำข้อมูลเหตุผลและแนวคิดต่าง ๆ มาวิเคราะห์เพื่อเลือกแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการกับปัญหาหรือสถานการณ์ 4) ความสามารถในการลงข้อสรุป เป็นการสังเคราะห์ข้อมูลและหลักฐานอย่างมีระบบเพื่อสร้างข้อสรุปที่มีเหตุผล เป็นกลาง และอิงกับข้อเท็จจริง องค์ประกอบเหล่านี้ถือเป็นแก่นสำคัญของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยผู้วิจัยได้นำมาใช้เป็นกรอบแนวทางในการออกแบบหลักสูตรเสริมด้านการ

รู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถประเมินและจัดการกับข้อมูลในโลกออนไลน์ได้อย่างมีวิจารณญาณ รอบคอบ และมีความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นการสร้างพลเมืองดิจิทัลที่คิดเป็น วิเคราะห์ได้ และตัดสินใจอย่างมีเหตุผลภายใต้บริบทจริงของชีวิตประจำวัน

2.3.5 แบบทดสอบด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

แบบทดสอบความคิดวิจารณ์ที่สร้างขึ้นโดยอิงความรู้ทั่วไปซึ่งเป็นแบบทดสอบปรนัย มีดังนี้ (บรรจง อมรชีวิน, 2556)

1. แบบประเมินด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของวัตสันและเกลเซอร์ (Watson Glaser Critical Thinking Appraisal)

แบบทดสอบนี้สร้างโดยวัตสันและเกลเซอร์ ประมาณปี ค.ศ. 1937 และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ฉบับปรับปรุงล่าสุดในปี ค.ศ. 1980 สำหรับใช้กับนักเรียนระดับ ม.3 ถึงวัยผู้ใหญ่ แบบทดสอบมี 2 ฟอรัม ซึ่งคู่ขนาดกัน คือ ฟอรัม A และฟอรัม B แต่ละฟอรัมประกอบด้วยแบบทดสอบย่อย ข้อสอบรวมทั้งหมด 80 ข้อ ใช้เวลาสอบ 50 นาที แต่ละแบบทดสอบวัดความสามารถในความคิดต่าง ๆ ดังนี้

1.1 ความสามารถในการสรุปอ้างอิง (Inference) เป็นการวัดความสามารถในการตัดสินใจจำแนกความน่าจะเป็นของข้อสรุปว่าข้อสรุปใดเป็นจริงหรือเป็นเท็จ ลักษณะของแบบทดสอบย่อยนี้มีการกำหนดสถานการณ์มาให้ แล้วมีข้อสรุปของสถานการณ์ 3-5 ข้อ สรุปจากนั้นผู้ตอบต้องพิจารณาตัดสินใจว่า ข้อสรุปแต่ละข้อเป็นเช่นไร โดยเลือกจากตัวเลือก 5 ตัวเลือก ได้แก่ เป็นจริง (True) น่าจะเป็นจริง (Probably True) ข้อมูลที่ให้ไม่เพียงพอ (Insufficient Data) น่าจะเป็นเท็จ (Probably False) และเป็นเท็จ (False)

1.2 ความสามารถในการระบุข้อตกลงเบื้องต้น (Recognition of Assumption) เป็นการวัดความสามารถในการจำแนกว่า ข้อความใดเป็นข้อตกลงเบื้องต้น หรือไม่เป็นข้อตกลงเบื้องต้น ลักษณะของแบบทดสอบย่อยนี้มีการกำหนดสถานการณ์มาให้แล้ว มีข้อความตามสถานการณ์ละ 2-3 ข้อ จากนั้นผู้ตอบต้องพิจารณาตัดสินใจว่าข้อความในแต่ละข้อ ข้อใดเป็นหรือไม่เป็นข้อตกลงเบื้องต้นของสถานการณ์ทั้งหมด

1.3 ความสามารถในการนิรนัย (Deduction) เป็นการวัดความสามารถในการหาข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผลจากข้ออ้างโดยใช้หลักตรรกศาสตร์ลักษณะของแบบทดสอบย่อยนี้มีการ

กำหนดข้ออ้างมาให้ แล้วมีข้อสรุปตามมาข้ออ้างละ 2-3 ข้อ จากนั้นผู้ตอบต้องพิจารณาตัดสินว่าข้อสรุปในแต่ละข้อเป็นข้อสรุปที่จำเป็น เป็นไปได้ หรือไม่เป็นไปตามข้ออ้างนั้น

1.4 ความสามารถในการตีความ (Interpretation) เป็นการวัดความสามารถในการให้น้ำหนักข้อมูล หลักฐาน เพื่อตัดสินความเป็นไปได้ของข้อสรุป ลักษณะของแบบทดสอบย่อยนี้มีการกำหนดสถานการณ์มาให้แล้วมีข้อสรุปตามสถานการณ์ละ 2-3 ข้อ จากนั้นผู้ตอบต้องพิจารณาตัดสินว่าข้อสรุปในแต่ละข้อว่าน่าเชื่อถือ หรือไม่น่าเชื่อถือภายใต้สถานการณ์นั้น

1.5 ความสามารถในการประเมินข้อโต้แย้ง (Evaluation of Arguments) เป็นการวัดความสามารถในการจำแนกการใช้เหตุผลว่าสิ่งใดเป็นความสมเหตุสมผลลักษณะของแบบทดสอบย่อยนี้ มีการกำหนดชุดของข้อคำถามเกี่ยวกับประเด็นปัญหาสำคัญมาให้ ซึ่งแต่ละคำถามมีชุดของคำตอบพร้อมเหตุผลกำกับ จากนั้นผู้ตอบต้องพิจารณาตัดสินว่าคำตอบใดมีความสำคัญเกี่ยวข้องโดยตรงกับคำถามหรือไม่ และให้เหตุผลประกอบ

คุณภาพของแบบทดสอบนี้มีความเที่ยงแบบความสอดคล้องภายในโดยวิธีแบ่งครึ่งข้อสอบมีค่าตั้งแต่ 0.69 ถึง 0.85 และมีความเที่ยงแบบคงที่ โดยวิธีสอบซ้ำ (ระยะห่างระหว่างการทดสอบ 3 เดือน) เท่ากับ 0.73 มีการตรวจสอบความตรงโดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของคะแนนทดสอบกับคะแนนจากแบบทดสอบเขาวัวปัญญา แบบวัดเจตคติ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2. แบบทดสอบด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณคอร์เนล (Cornell Critical Thinking Test)

แบบทดสอบนี้สร้างโดยเอนนิสและมิลล์แมน ประมาณปี ค.ศ. 1961 และได้พัฒนามาเป็นระยะ ฉบับปรับปรุงล่าสุดคือ ปี ค.ศ. 1985 เอนนิส และมิลล์แมน ได้สร้างแบบทดสอบเป็น 2 ฉบับ ใช้วัดกับกลุ่มบุคคลต่างระดับกัน ดังนี้

2.1 แบบทดสอบความคิดวิจารณ์ญาณคอร์เนลระดับ X (Cornell Critical Thinking Test, Level X) แบบทดสอบความคิดวิจารณ์ญาณคอร์เนล ระดับ X เป็นแบบทดสอบที่ใช้สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงมัธยมศึกษา ประกอบด้วยข้อสอบ 71 ข้อ ใช้เวลาประมาณ 50 นาที เป็นแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ 3 ตัวเลือก แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ ความสามารถในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลและการสังเกต (Credibility of Sources and Observation) ความสามารถในการนิรนัย (Deduction) ความสามารถในการอุปนัย (Induction) ความสามารถในการระบุข้อตกลงเบื้องต้น (Assumption Identification)

2.2 แบบทดสอบความคิดวิจารณ์ญาณคอร์เนล ระดับ Z (Cornell Critical Thinking Test, Level Z) แบบทดสอบความคิดวิจารณ์ญาณคอร์เนล ระดับ Z เป็นแบบทดสอบที่ใช้สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายนักศึกษาระดับปริญญาตรีบัณฑิตวิทยาลัยรวมทั้งผู้ใหญ่ ประกอบด้วย ข้อสอบ 72 ข้อ ใช้เวลาประมาณ 50 นาที เป็นแบบทดสอบปรนัยชนิดเลือกตอบ 3 ตัวเลือก แบ่งออกเป็น 7 ตอน คือ ความสามารถในการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล (Credibility of Sources) ความสามารถในการพยากรณ์และการวางแผนการทดลอง (Prediction and Experimental Planning) ความสามารถต่อการอ้างเหตุผลผิดหลักตรรกะ (Fallacies) ความสามารถในการนิรนัย (Deduction) ความสามารถในการอุปนัย (Induction) ความสามารถในการให้คำจำกัดความ (Definition) ความสามารถในการระบุข้อตกลงเบื้องต้น (Assumption Identification) คุณภาพแบบทดสอบ Cornell Critical Thinking Test, Level X มีค่าความเที่ยงตั้งแต่ 0.67 ถึง 0.79 ส่วน Level Z มีค่าความเที่ยงตั้งแต่ 0.50 ถึง 0.77 ในด้านความตรงของแบบทดสอบมีการศึกษาทางด้านเนื้อหา ความตรงตามเกณฑ์และการวิเคราะห์ตัวประกอบ

3. แบบทดสอบความสามารถด้านการใช้เหตุผลทางภาษา (New Jersey Test of Reasoning Skills)

แบบทดสอบนี้สร้างโดยสถาบันส่งเสริมด้านปรัชญาสำหรับเด็ก (Institute for the Advancement of Philosophy for Children) เพื่อใช้ในโครงการปรัชญาสำหรับเด็กเมื่อปี ค.ศ. 1983 ใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ขึ้นไป จนถึงระดับมัธยมศึกษา แบบทดสอบนี้ต้องการวัดความสามารถด้านการใช้เหตุผลทางภาษา ลักษณะของแบบทดสอบเป็นแบบทดสอบปรนัยชนิดเลือกตอบ 3 ตัวเลือก ข้อสอบมีทั้งหมด 50 ข้อ แบ่งออกเป็น 5 ตอน คือ การระบุข้อตกลงเบื้องต้น (Assumption Identification) การอุปนัย (Induction) การอ้างเหตุผลที่ดี (Good Reasons) และ ชนิดและระดับ (Kind and Degrees) คุณภาพแบบทดสอบมีค่าความเที่ยงตั้งแต่ 0.85 จนถึง 0.91 สำหรับความตรงของแบบทดสอบ มีความครอบคลุมถึงทักษะสำคัญ 2 ประเภท ได้แก่ ทักษะการใช้เหตุผล ผลทักษะการสืบเสาะ

4. แบบทดสอบวัดความสามารถทางสมองขั้นสูง (Ross Test of Higher Cognitive Processes)

แบบทดสอบนี้สร้างโดย จอห์น และแคธริน เมื่อปี ค.ศ. 1976 และพัฒนาปรับปรุงในปีค.ศ. 1979 ใช้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แบบทดสอบนี้มุ่งวัดความสามารถทางสมองขั้นสูงระดับการวิเคราะห์ (Analysis) การสังเคราะห์ (Synthesis) และการประเมิน (Evaluation) ตามการจัดระดับความมุ่งหมายทางการศึกษาของบลูม (Bloom's Taxonomy of Education Objectives) ประกอบด้วยข้อสอบ 105 ข้อ แบ่งออกเป็น 2 ครั้ง โดย

ครั้งละประมาณ 60 นาที แบบทดสอบมีทั้งหมด 8 ตอน คือ การอุปมาอุปไมย (Analogies) การใช้เหตุผลแบบนิรนัย(Deductive Reasoning) ข้อสมมุติที่ขาดหายไป (Missing Premises) ความสัมพันธ์เชิงนามธรรม(Abstract Relations) การสังเคราะห์อย่างเป็นลำดับ (Sequential Synthesis) กลยุทธ์การตั้งคำถาม(Questioning Strategies) การวิเคราะห์ความตรงประเด็นของสารสนเทศที่ใช้(Analysis of Relevant and Irrelevant Information) และการวิเคราะห์คุณลักษณะ (Analysis of Attributes) ซึ่งในแต่ละตอนของแบบทดสอบวัดความสามารถขั้นการวิเคราะห์จะเป็นตอนที่ 1, 3 และ 7 ขั้นการสังเคราะห์เป็นตอนที่ 4, 5 และ 8 ส่วนขั้นการประเมินเป็นตอนที่ 2 และ 6 ในการสอบครั้งแรกใช้แบบทดสอบตอนที่ 1 ถึง 5 แบบทดสอบครั้งที่สองใช้แบบทดสอบตอนที่ 6 ถึง 8 ซึ่งการสอบทั้ง 2 ครั้ง เพื่อศึกษาถึงประสิทธิผลของโครงการ และสภาพของนักเรียนเป็นรายบุคคล

โดยสรุป แบบทดสอบการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่ได้รับการพัฒนาขึ้นในระดับสากล เช่น แบบทดสอบของวัตสันและเกลเซอร์ แบบคอร์เนล แบบทดสอบจากสถาบันปรัชญาสำหรับเด็ก และแบบ Ross ล้วนมุ่งประเมินทักษะการคิดเชิงเหตุผลในมิติต่าง ๆ ได้แก่ การนิรนัย อุปนัย การประเมินข้อโต้แย้ง การสรุปผล และการใช้เหตุผลอย่างเป็นระบบ แบบทดสอบเหล่านี้มีจุดเด่นทั้งในด้านเนื้อหาที่ครอบคลุมทักษะการคิดระดับสูง และมีคุณภาพด้านความเที่ยงตรงที่น่าเชื่อถือ จึงสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการประเมินความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียน และเป็นพื้นฐานในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้หรือหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาทักษะการคิดในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3.6 งานวิจัยที่เกี่ยวกับความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ดำรงศักดิ์ สุดเสนห์ (2561) ทำการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการสร้างเสริมศักยภาพการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21ตามธรรมชาติวิชาวิทยาศาสตร์ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ออกแบบและพัฒนากระบวนการสร้างเสริมศักยภาพการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ตามธรรมชาติวิชาวิทยาศาสตร์ 2) วิเคราะห์ศักยภาพการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียนหลังเรียนรู้ด้วยกระบวนการสร้างเสริมศักยภาพการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 3) ศึกษาเจตคติของนักเรียนต่อกระบวนการสร้างเสริมศักยภาพการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 4) ศึกษาคุณลักษณะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ตามธรรมชาติวิชาวิทยาศาสตร์ที่นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนมัธยมวาริชภูมิ ปีการศึกษา 2561 จำนวน 110 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษามี 5 ประเภท คือ 1) แผนการจัดการเรียนรู้

- 2) แบบประเมินผลการทำกิจกรรม 3) แบบบันทึกพฤติกรรม 4) แบบบันทึก (จดโน้ต) แบบ Cornell
 5) แบบประเมินเจตคติของนักเรียน ที่มีต่อกระบวนการสร้างเสริมศักยภาพการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
 6) แบบสัมภาษณ์

ผลการวิจัย พบว่า จากการออกแบบและพัฒนากระบวนการสร้างเสริมศักยภาพการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ตามธรรมชาติวิชาวิทยาศาสตร์จำแนกตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนากระบวนการสร้างเสริม ศักยภาพการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สรุปได้ดังนี้ 1. หลังจากการออกแบบและพัฒนากระบวนการสร้างเสริมศักยภาพการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ตามธรรมชาติวิชาวิทยาศาสตร์ทำให้ได้กิจกรรมการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน 1) กระตุ้น 2) กระเทาะ 3) กระทบ 4) กระพือ 5) กระจ่าง ดังปรากฏในแผนการจัดการเรียนรู้ ที่มีขั้นตอนอย่างเป็นรูปธรรม มีลำดับขั้นตอนชัดเจน ง่ายต่อการนำไปจัดการเรียนการสอน 2. หลังจากที่นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยกระบวนการสร้างเสริมศักยภาพการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ตามธรรมชาติวิชาวิทยาศาสตร์พบว่านักเรียนมีศักยภาพการคิดอย่างมี วิจารณญาณอย่างมีตรรกะเป็นขั้นตอน ก่อนที่จะตัดสินใจ จะเชื่อ หรือเห็นแย้งกับข้อมูลและสารสนเทศ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ ดี (2.19) 3. จากการศึกษาเจตคติของนักเรียนต่อกระบวนการสร้างเสริมศักยภาพการคิดอย่างมี วิจารณญาณพบว่า หลังเรียนรู้นักเรียนมีเจตคติต่อกระบวนการสร้างเสริมศักยภาพการคิดอย่างมี วิจารณญาณ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มาก (4.06) ที่สอดคล้องกับมาตรฐานเชิงปัญญาสากล (Universal Intellectual Standard) 4. จากการศึกษาคูณลักษณะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ตามธรรมชาติวิชาวิทยาศาสตร์ ที่นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันพบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ ดี (4.09) ที่สอดคล้องกับมาตรฐานเชิงปัญญาสากล (Universal Intellectual Standard)

ัญวลัย แก้วกล้า (2562) ได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค SCAMPER ในรายวิชา สังคมศึกษา เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาทักษะการคิดที่ลึกซึ้งและมีโครงสร้างชัดเจน ผ่านกิจกรรมที่ออกแบบให้ผู้เรียนได้ฝึกกระบวนการคิดอย่างหลากหลาย เช่น การตั้งคำถาม การเปรียบเทียบ การขยายแนวคิด และการประเมินข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) แบบกลุ่มเดียววัดก่อนและหลังเรียน (One Group Pretest-Posttest Design) กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามกระบวนการ SCAMPER ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน ได้แก่ S: Substitute (แทนที่), C: Combine (รวม), A: Adapt (ปรับใช้), M: Modify (ปรับเปลี่ยน), P: Put to other uses (ประยุกต์ใช้), E: Eliminate (ตัดทอน), และ R: Reverse (กลับด้าน) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และแบบบันทึกพฤติกรรมการเรียนรู้

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีพัฒนาการด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณในทุกด้าน โดยสามารถตั้งคำถามเชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีเหตุผล เปรียบเทียบความแตกต่างของข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ และให้ข้อสรุปที่มีความชัดเจนมากขึ้น ผลคะแนนการวัดหลังเรียนมีค่าสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า เทคนิค SCAMPER เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณในระดับประถมศึกษาได้อย่างชัดเจน

อัญชลี อุดมทรัพย์ (2563) ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนประถมศึกษาโดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-Based Learning) เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงผ่านสถานการณ์หรือปัญหาที่เกิดขึ้นในบริบทของผู้เรียน และเปิดโอกาสให้มีการค้นคว้า ถาม-ตอบ สะท้อนความคิดเห็น และอภิปรายร่วมกันอย่างเป็นระบบ การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เชื่อมโยงข้อเท็จจริง และแสดงเหตุผลเชิงตรรกะที่หลากหลาย

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีพัฒนาการด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่ชัดเจน โดยเฉพาะในด้านการตั้งคำถามเชิงลึก การวิเคราะห์เหตุผล และการสะท้อนความคิดเห็นอย่างมีลำดับขั้นตอน ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกมากขึ้น กล้าซักถาม แสดงความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มอย่างกระตือรือร้น แสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณในระดับประถมศึกษา

2.4 แนวคิดด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ดังปรากฏรายละเอียดเกี่ยวข้องต่อไปนี้

2.4.1 วิธีสอนแบบ 4 MAT

วิธีสอนแบบ 4MAT เป็นแนวทางที่ช่วยสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อสไตล์การเรียนรู้ของผู้เรียนทุกคน โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาการคิดวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้ (Huang & Yang, 2019; Ahmed, 2020) และวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT ที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ ได้แก่ ความหมายของวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT ขั้นตอนของวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT ความเชื่อพื้นฐานของวัฏจักรการเรียนรู้ 4 MAT ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT การทำงานของ

สมองซีกซ้ายและซีกขวา การเรียนรู้ของสมอง และการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของสมอง โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.4.1.1 ความหมายของวัฏจักรการเรียนรู้ 4 MAT

มีนักการศึกษากล่าวถึงความหมายของวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT ไว้ดังนี้

เจียร์ พานิช (2544) กล่าวว่า 4 MAT เป็นการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียน

ศักดิ์ชัย นิรัฐทวี และไพเราะ พุ่มมัน (2542) เรียกรูปแบบการสอนแบบ 4MAT ว่าวัฏจักรการเรียนรู้ สร้างขึ้นโดยใช้วงกลมเป็นสัญลักษณ์แทนการเคลื่อนไหวของกิจกรรมการเรียนรู้ พื้นที่ของวงกลมถูกแบ่งออกโดยเส้นแห่งการเรียนรู้ และเส้นแห่งกระบวนการจัดข้อมูลรับรู้เป็น 4 ส่วน โดยให้แต่ละส่วนใช้แทนกิจกรรมการเรียนการสอน 4 ลักษณะ

สนอง อินละคร (2544) กล่าวว่า วัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นการผสมผสานที่เอื้อต่อผู้เรียน 4 แบบ หรือจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับการทำงานของสมอง หรือจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนซึ่งมีลักษณะการเรียนรู้แตกต่างกันได้เรียนและพัฒนาศักยภาพของตนอย่างมีความสุข

McCarthy (1990) กล่าวว่า 4MAT คือ กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยรวม ลักษณะของผู้เรียนทั้ง 4 แบบเข้าด้วยกัน ด้วยการนำวิธีการพัฒนาสมองทั้งซีกซ้าย และซีกขวาเข้าร่วมด้วย

Huang & Yang (2019) กล่าวว่า วัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT เป็นแนวทางการสอนที่ออกแบบมาเพื่อรองรับสไตล์การเรียนรู้ที่แตกต่างกันของผู้เรียน โดยเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ข้อมูลใหม่และการประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง วัฏจักรนี้แบ่งกระบวนการเรียนรู้ออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ การสร้างประสบการณ์ (Experiencing), การสะท้อนความคิด (Reflecting), การประยุกต์ใช้ (Applying), และการบูรณาการความรู้ (Integrating) ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาได้อย่างลึกซึ้งและสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเรียนรู้แบบ 4MAT จึงเป็นวัฏจักรที่มุ่งพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในมิติต่าง ๆ เช่น การคิดวิเคราะห์ การประยุกต์ใช้ และการขยายความรู้สู่บริบทที่กว้างขึ้น ซึ่งทำให้ผู้เรียนทุกคนสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ในแบบที่สอดคล้องกับสไตล์และความถนัดของตน

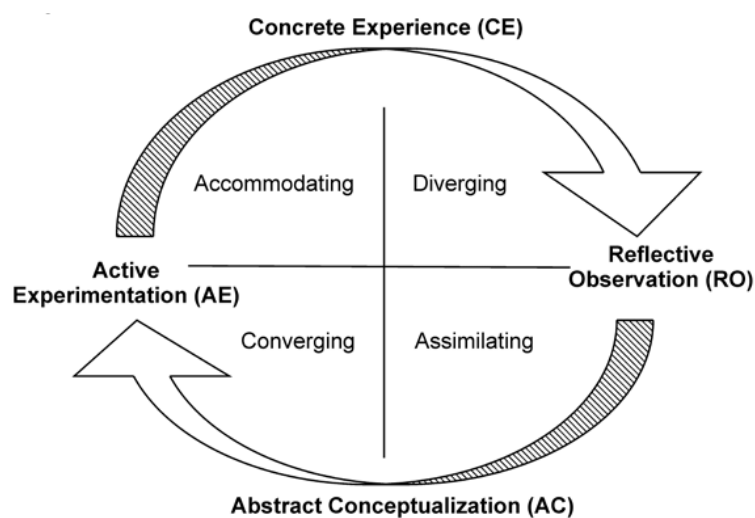
จากความหมายของวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ว่าเป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เอื้อต่อลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน 4 แบบ โดยจัดกิจกรรมการ

เรียนการสอนให้สอดคล้องกับการทำงานของสมองซีกซ้ายและซีกขวาไปพร้อม ๆ กัน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนและพัฒนาศักยภาพของตนอย่างมีความสุข

2.4.1.2 ความเป็นมาของวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT

วัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT (ศักดิ์ชัย นิรัญทวี และไพเราะ พุ่มมัน, 2542) เป็นรูปแบบเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นจากการค้นคว้าของ McCarthy นักการศึกษาผู้มีประสบการณ์ในการสอนนักเรียนนักศึกษา หลายระดับชั้น รวมทั้งยังเป็นนักแนะแนวและนักการฝึกหัดครูที่ได้ตระหนักถึงความต่างหลากหลายของสไตล์การเรียนรู้ของผู้เรียน

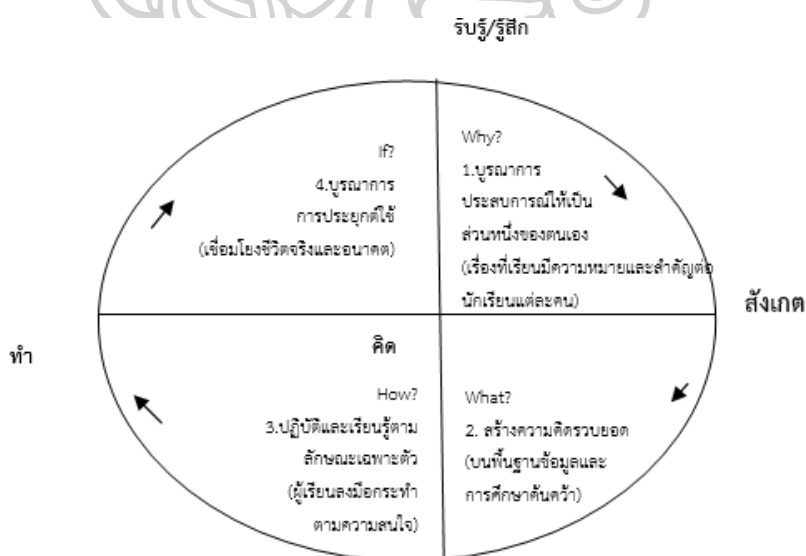
โดยในปี ค.ศ. 1979 McCarthy ได้รับทุนวิจัยจากบริษัท แมกโดนัลล์ ทำการวิจัยเรื่องสไตล์การเรียนรู้ และบทบาทของสมอง ทำให้ได้มีโอกาสดูแลข้อมูลแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดกับผู้เชี่ยวชาญเรื่องการเรียนรู้อย่างหลากหลาย แต่ท้ายสุดแนวความคิดที่มีอิทธิพลต่อ McCarthy อย่างมาก คือทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคิดของ Kolb ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญจากมหาวิทยาลัย Case western research university ซึ่งเสนอความคิดเรื่องรูปแบบการเรียนรู้ โดยอธิบายว่า การเรียนรู้เกิดจากความสัมผัส 2 มิติ คือ การรับรู้ (Perception) และการจัดกระบวนการ (Processing) โดยกระบวนการเรียนรู้เป็นผลมาจากวิธีการหรือช่องทางที่บุคคลรับรู้และจัดกระบวนการสิ่งที่ได้รับรู้นั้น วิธีที่บุคคลรับรู้ได้มี 2 ประเภท คือ หนึ่งผ่านประสบการณ์รูปธรรม หรือประสบการณ์ตรง (Concrete experience) และสองผ่านความคิดรวบยอด หรือมโนคติที่เป็นนามธรรม (Abstract conceptualization) ส่วนกระบวนการเรียนรู้ของบุคคลมี 2 ช่องทาง คือ เกิดจากการลงมือปฏิบัติ (Active experimentation) และเกิดจากการสังเกต หรือการรับรู้ข้อมูลพร้อม ๆ กับนำความคิดไตร่ตรอง (Reflective observation) และจากจุดตัดของแนวทางการรับรู้สองแบบกับช่องทางของกระบวนการ ทำให้ Kolb มองเห็นความแตกต่างของการเรียนรู้ถึง 4 แบบ ตามพื้นที่ที่ถูกแบ่งด้วยเส้นตรงแห่งการเรียนรู้ และเส้นตรงแทนกระบวนการของการรับรู้ กระบวนการเรียนรู้ได้ถูกแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นประสบการณ์ตรง 2) ขั้นสังเกตอย่างไตร่ตรอง 3) ขั้นความคิดรวบยอด 4) ขั้นลงมือปฏิบัติ ดังภาพที่ 2.10

ภาพที่ 2.10 รูปแบบการเรียนรู้ของ Kolb ความคิดรวบยอด (Abstract conceptualization)

ที่มา : ศักดิ์ชัย นิรัญทวี และไพเราะ พุ่มมุ่น (2542)

McCarthy ได้ขยายความคิดของ Kolb ต่อไป โดยให้พื้นที่ 4 ส่วนของวงกลมแทนลักษณะการเรียนรู้ของผู้เรียน 4 แบบ ซึ่งมีสไตล์การรับรู้ และกระบวนการจัดการสิ่งที่ได้รับรู้แตกต่างกัน ดังภาพที่ 2.11

ภาพที่ 2.11 วัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT

ที่มา : ศักดิ์ชัย นิรัญทวี และไพเราะ พุ่มมุ่น (2542)

ส่วนที่ 1 ด้านบนขวา แทนผู้เรียนแบบที่ 1 ผู้เรียนที่ถนัดการใช้จินตนาการ (Imaginative learning) เป็นผู้เรียนที่ถนัดการรับรู้จากประสบการณ์รูปธรรม ผ่านกระบวนการกระบวนการจัดการข้อมูลด้วยการสังเกตอย่างไตร่ตรอง (Reflective watching) การเรียนรู้เกิดจากการรับรู้ประสบการณ์ด้วยความรู้สึก และผ่านกระบวนการเห็นอย่างไตร่ตรอง มองลึกซึ้งจะค้นหาความหมายเฉพาะตัว หรือทำความเข้าใจในแง่มุมของเขา (Personal meaning) จากเรื่องที่ต้องการเรียน และมองลึกซึ้งจะสร้างความเข้าใจเรื่องนั้นด้วยการวิเคราะห์ในรายละเอียด คำถามนำทาง คือ “ทำไม” หรือ “WHY”

ส่วนที่ 2 ด้านล่างขวา แทนผู้เรียนแบบที่ 2 ผู้เรียนที่ถนัดการวิเคราะห์ (Analytic leaning) เป็นผู้เรียนที่ถนัดการรับรู้ความคิดรวบยอดซึ่งเป็นนามธรรม ผ่านกระบวนการสังเกตอย่างไตร่ตรอง การเรียนรู้เกิดจากการรับรู้ข้อมูลอย่างไตร่ตรองมองลึกซึ้งจะทำหน้าที่ค้นหาประสบการณ์ใหม่ที่บูรณาการเข้ากับสิ่งที่จะมุ่งหาข้อมูลที่ถูกต้องน่าเชื่อถือจากผู้รู้ หรือผู้เชี่ยวชาญ เพื่อช่วยในการสร้างความคิดรวบยอด หรือข้อสรุปที่เป็นหลักการ ทฤษฎีความถูกต้องแน่นอน ความละเอียดถี่ถ้วนของความรู้ คำถามนำทางคือ “อะไร” หรือ “WHAT”

ส่วนที่ 3 ด้านล่างซ้าย แทนผู้เรียนแบบที่ 3 ผู้เรียนที่ถนัดใช้สามัญสำนึก (Commonsense leaning) เป็นผู้เรียนที่ชอบการเรียนรู้จากการรับรู้ความคิดรวบยอดแล้วผ่านกระบวนการลงมือทำ การเรียนรู้เกิดจากการรับรู้ความคิดรวบยอดซึ่งเป็นนามธรรม ผ่านกระบวนการของการลงมือกระทำ มองลึกซึ้งจะพยายามค้นหาหนทางการประยุกต์ที่เป็นเฉพาะของตนเอง มองลึกซึ้งจะค้นหาหนทางทำงานที่เป็นลักษณะของคนอื่น ๆ คือดูว่าคนอื่น เขาทำงานชิ้นนั้นอย่างไร ซึ่งอาจจะต้องศึกษารายละเอียดหรือขั้นตอนการทำงานตามแนวของผู้อื่นเพื่อพัฒนาให้เกิดเป็นแนวทางเฉพาะตนเองต่อไป คำถามนำทางคือ “ทำอะไร” หรือ “HOW”

ส่วนที่ 4 ด้านบนซ้าย แทนผู้เรียนแบบที่ 4 ผู้เรียนที่ถนัดการค้นพบด้วยตนเอง (Dynamic leaning) เป็นผู้เรียนที่ถนัดจากการรับรู้ประสบการณ์รูปธรรม ผ่านกระบวนการลงมือกระทำ มองลึกซึ้งจะค้นหาแนวทางการขยายผลจากการเรียนรู้ ลึกซึ้งจะวิเคราะห์ถึงความสำคัญและความเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ในชีวิตจริง คำถามนำทางคือ “ถ้าอย่างนั้น” “ถ้าอย่างนี้” หรือ “IF” ผู้เรียนแบบที่ 4 นี้ ประสงค์ที่จะค้นหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงของสรรพสิ่งและนำผล การเรียนรู้มาสู่ชีวิตจริง มีความกระตือรือร้นที่จะสังเคราะห์ความรู้ และทักษะการเรียนรู้ในแง่ของตนเองได้ค้นพบเข้ากับสถานการณ์อื่น ๆ ของตนเองและผู้อื่น

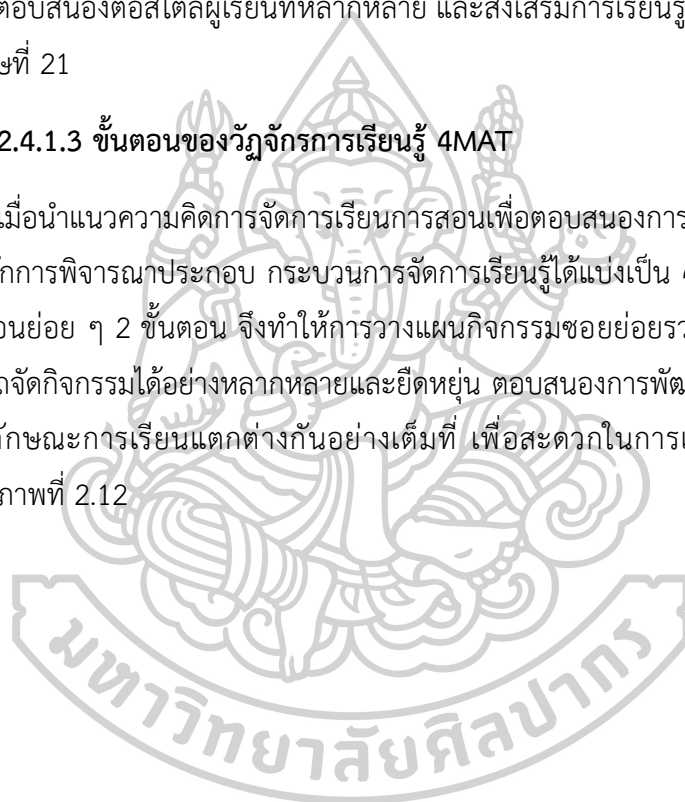
ในห้องเรียนหนึ่ง ๆ มักจะมีผู้เรียนที่ถนัดการเรียนรู้ทั้ง 4 แบบ อยู่รวมกัน ดังนั้นผู้สอนจำเป็นต้องใช้วิธีการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียนทั้ง 4 แบบ อย่างเสมอภาคกัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความ

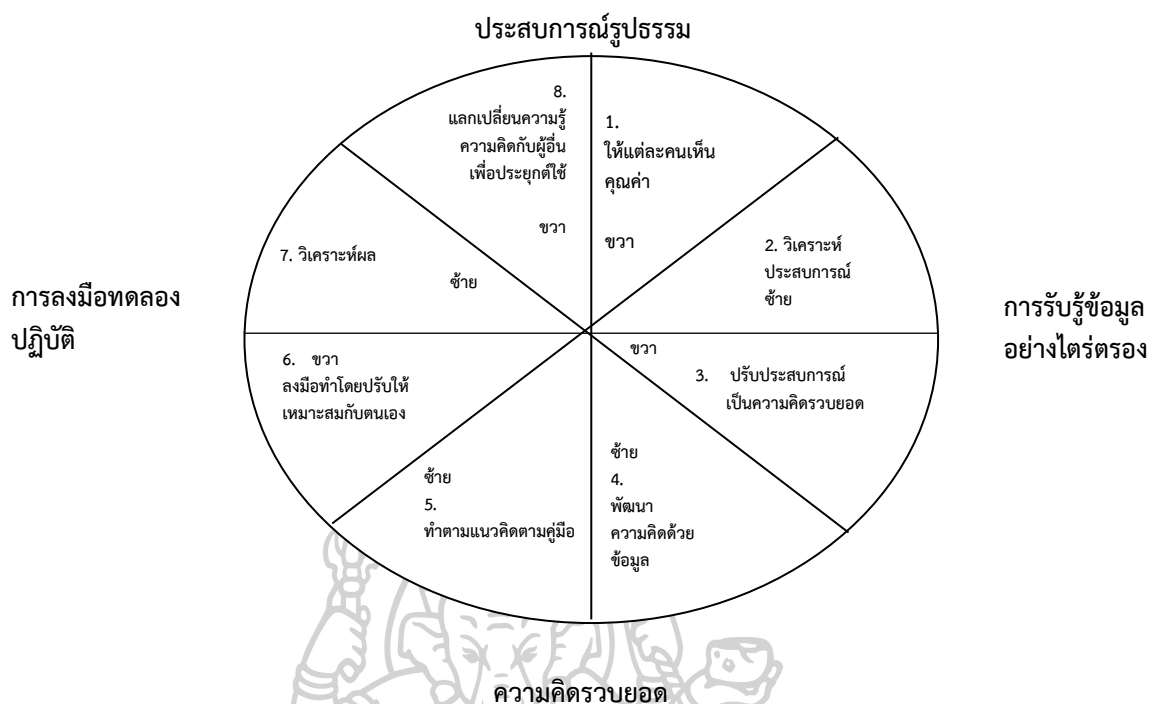
สนุกสนานตามรูปธรรมแบบที่ตนถนัด ทั้งยังมีโอกาสได้พัฒนาความสามารถด้านอื่นที่ตนไม่ถนัดด้วยวิธีการเรียนรู้แบบต่าง ๆ (สนอง อินละคร, 2544)

โดยสรุป วัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT พัฒนาโดย McCarthy จากพื้นฐานแนวคิดของ Kolb ซึ่งเสนอว่าการเรียนรู้เกิดจากการรับรู้และการจัดกระบวนการข้อมูล โดย McCarthy ได้นำมาขยายเป็นรูปแบบการเรียนรู้ 4 แบบ ได้แก่ การเรียนรู้จากประสบการณ์ การคิดวิเคราะห์ การลงมือปฏิบัติ และการค้นพบด้วยตนเอง โดยเชื่อมโยงกับการทำงานของสมองซีกซ้ายและขวา รวมทั้งคำถามนำทางในแต่ละช่วงการเรียนรู้ ได้แก่ “ทำไม” “อะไร” “อย่างไร” และ “ถ้าอย่างนั้น” วัฏจักรนี้ช่วยให้การจัดการเรียนรู้ตอบสนองต่อสไตล์ผู้เรียนที่หลากหลาย และส่งเสริมการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งและเป็นองค์รวมในศตวรรษที่ 21

2.4.1.3 ขั้นตอนของวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT

เมื่อนำแนวความคิดการจัดการเรียนการสอนเพื่อตอบสนองการใช้สมองซีกซ้าย และซีกขวามาเป็นหลักการพิจารณาประกอบ กระบวนการจัดการเรียนรู้ได้แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน แต่ละขั้นตอนแบ่งเป็นขั้นตอนย่อย ๆ 2 ขั้นตอน จึงทำให้การวางแผนกิจกรรมขอย่อยรวมเป็น 8 ขั้นตอน ซึ่งจะช่วยให้อาจจัดกิจกรรมได้อย่างหลากหลายและยืดหยุ่น ตอบสนองการพัฒนาศักยภาพทุกด้านของผู้เรียน ซึ่งมีลักษณะการเรียนรู้แตกต่างกันอย่างเต็มที่ เพื่อสะดวกในการเตรียมแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังภาพที่ 2.12

ภาพที่ 2.12 วัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT 8 ขั้น

ที่มา : ศักดิ์ชัย นิรัฐทวี และไพเราะ พุ่มม่น (2542)

กระบวนการเรียนรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT มีขั้นตอนดำเนินการ 8 ขั้นตอน สรุปได้ดังนี้ (ศักดิ์ชัย นิรัฐทวี และไพเราะ พุ่มม่น, 2542; ชัยฤทธิ์ ศิลาเดช, 2544; เจริญ พานิช, 2544; พัทยา การะเจตีย์, ม.ป.ป.; สมอง อินละคร, 2544; วัฒนาพร ระวังทุกข์, 2545)

ขั้นที่ 1 สร้างประสบการณ์ เน้นการใช้สมองซีกขวา ผู้สอนเริ่มต้นจากการจัดประสบการณ์ตรงให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าเรื่องที่เรียน เป็นขั้นกระตุ้นให้เกิดความสนใจเรื่องที่เรียน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถตอบคำถามได้ว่าทำไมตนจึงต้องเรียนรู้เรื่องนี้ (why)

ขั้นที่ 2 วิเคราะห์ประสบการณ์ หรือสะท้อนความคิดจากประสบการณ์ เน้นใช้สมองซีกซ้าย ผู้เรียนวิเคราะห์ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยการอภิปรายเป็นหลัก โดยอภิปรายถึงรายละเอียดของขั้นที่ 1 คำถามที่อยู่เบื้องหลังกิจกรรมคือ ทำไม เพื่อมุ่งหาเหตุผลและคำอธิบายหลากหลายจากผู้เรียน ในขั้นนี้ผู้สอนอาจใช้เทคนิคต่าง ๆ ประกอบ เช่น การเรียนมีส่วนร่วม Mind mapping หรือวิธีอื่น ๆ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักรู้ และยอมรับความสำคัญของเรื่องที่เรียน

ขั้นที่ 3 ปรับประสบการณ์เป็นความคิดรวบยอดหรือแนวคิด เน้นการใช้สมอง ซีกขวา เมื่อผู้เรียนเห็นคุณค่าเรื่องที่เรียนแล้ว กระบวนการเรียนการสอนในขั้นนี้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนวิเคราะห์และ

ไตร่ตรองความรู้ที่ได้จากขั้นแรกให้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น กิจกรรมในขั้นนี้ต้องออกแบบเพื่อช่วยให้ผู้เรียนปฏิบัติ แล้วสร้างความคิดรวบยอดของตนเองหรือเข้าใจความคิดรวบยอดได้

ขั้นที่ 4 พัฒนาความรู้ความคิด เน้นใช้สมองซีกซ้าย เมื่อผู้เรียนมีประสบการณ์และเกิด ความคิดรวบยอดหรือแนวคิดพอสมควรแล้ว ผู้สอนจึงกระตุ้นให้ผู้เรียนพัฒนาความรู้ความคิดของตน ให้กว้างขวางและลึกซึ้งขึ้น โดยการให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย การ เรียนรู้ในขั้นที่ 3 และที่ 4 นี้คือการตอบคำถามที่ว่า สิ่งที่ได้เรียนรู้คืออะไร (What)

ขั้นที่ 5 ลงมือปฏิบัติตามแนวคิดที่ได้เรียนรู้ เน้นใช้สมองซีกซ้าย ผู้สอนเปิดโอกาสให้ ผู้เรียนนำความรู้ความคิดที่ได้รับจากการเรียนรู้ในขั้นที่ 3-4 มาทดลองปฏิบัติจริงและศึกษาผล ที่เกิดขึ้น ในขั้นนี้บทบาทของผู้สอนต้องเป็นผู้แนะนำ อำนวยความสะดวกคำถามที่อยู่หลังกิจกรรมคือ จะทำงานเช่นนี้ได้อย่างไร หรือลองทำดู ผลออกมาจะเป็นอย่างไร (How) ในขั้นที่ 5 นี้ผู้เรียนจะทำตาม ใบงานหรือคู่มือที่ได้มีการบอกขั้นตอนการทำงานไว้แล้ว ส่วนขั้นตอนที่กำหนดอาจมาจากตำรา ใบ งาน หรือมาจากการที่ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันหาข้อสรุปในขั้นที่ 4 ก็ได้

ขั้นที่ 6 สร้างชิ้นงานเพื่อสะท้อนความเป็นตนเอง เน้นใช้สมองซีกขวา ผู้สอนควรกระตุ้น ให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถของตน โดยการนำความรู้ความเข้าใจนั้นไปใช้หรือปรับประยุกต์ใช้ในการ สร้างชิ้นงานที่เป็นความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง

ขั้นที่ 7 วิเคราะห์ผลงานและแนวทางการนำไปประยุกต์ใช้ เน้นใช้สมองซีกซ้าย เมื่อ ผู้เรียนได้สร้างสรรค์ชิ้นงานของตนแล้ว ผู้สอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงผลงานของตน ขึ้นชมกับความสำเร็จ และเรียนรู้ที่จะวิพากษ์วิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งรับฟังข้อพิพาทวิจารณ์ เพื่อการปรับปรุงงานของตนให้ดีขึ้น คำถามที่อยู่เบื้องหลังกิจกรรม คือ ถ้า (If) ทักษะที่ต้องการพัฒนา คือ การบูรณาการ การประเมิน การตรวจสอบ การอธิบาย การย่อ การสังเคราะห์ การนำเสนอ การ กำหนดเป้าหมาย และการประยุกต์ใช้

ขั้นที่ 8 นำเสนอและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้กับผู้อื่น เน้นใช้สมอง ซีกขวา ขั้นนี้ให้นักเรียนนำเสนอผลงานในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเป็นขั้นตอนของการขยายขอบข่ายของความรู้ โดย การแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดแก่กัน และร่วมกันอภิปรายเพื่อการนำการเรียนรู้ไปเชื่อมโยงกับชีวิต จริงและอนาคต คำถามที่อยู่เบื้องหลังกิจกรรม คือ เราจะประยุกต์ใช้เรื่องนี้อย่างไร

จาก 8 ขั้นตอนของวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น สรุปได้ว่า กระบวนการเรียนรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT เริ่มต้นจากการใช้ความรู้สึกรับรู้ประสบการณ์ของ เรื่องที่เรียน ให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของเรื่องที่เรียน ซึ่งเป็นการใช้สมองซีกขวา จากนั้นจึงเป็นหน้าที่ของ สมองซีกซ้ายเมื่อพูดถึงรายละเอียด และขั้นตอนสุดท้ายก็จบลงด้วยภาพรวมของความรู้สึกรับรู้การใช้

สมองซีกขวา แต่จบลงด้วยความรู้สึที่แตกต่างกันจากขั้นตอนแรกเนื่องจากตั้งแต่ ขั้นเริ่มต้นจนถึงขั้นสุดท้าย ผู้เรียนได้ผ่านกระบวนการแสวงหาความรู้ ความคิด ทักษะ และการ ลงมือปฏิบัติ เพื่อสร้างผลงานแห่งการเรียนรู้ของตนเองอย่างหลากหลาย วัฏจักรแห่งการเรียนรู้ หรือวงกลมแห่งการเรียนรู้ จึงสามารถเคลื่อนต่อไปอย่างไม่รู้จบด้วยตัวของผู้เรียนเองภายใต้จังหวะ ขวา-ซ้าย-ขวา-ซ้าย- ข่าย-ขวา-ซ้าย-ขวา

2.4.1.4 ความเชื่อพื้นฐานของวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT

ศักดิ์ชัย นิธิภูหวิ และไพเราะ พุ่มมัน (2542) ได้กล่าวว่า วัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT มีแนวความคิดว่า การเรียนรู้และการสอนจะต้องมีลักษณะที่เคลื่อนไหวอย่างเป็นลำดับขั้นตอนตามวัฏจักรของการเรียนรู้ที่สามารถทำให้ผู้เรียนซึ่งมีลักษณะการเรียนรู้แตกต่างกัน เรียนและพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างมีความสุขโดยมีความเชื่อพื้นฐาน ซึ่งเกี่ยวข้องกับความหลากหลายในการเรียนรู้ อยู่หลายประการ ดังนี้

- 1) มนุษย์ทุกคนรับรู้ประสบการณ์และข้อมูลข่าวสารในช่องทางที่แตกต่างกัน
- 2) มนุษย์ทุกคนมีกระบวนการจัดการประสบการณ์และข้อมูลข่าวสารในลักษณะที่แตกต่างกัน
- 3) วิธีการเรียนรู้ของแต่ละบุคคล มีคุณค่าเท่าเทียมกัน
- 4) ผู้เรียนแต่ละคนประสงค์ที่จะมีความสุขจากการเรียนรู้ด้วยรูปแบบหรือลักษณะการเรียนรู้ของตนเอง
- 5) ในขณะที่วัฏจักรการเรียนรู้เคลื่อนไหวไป ผู้เรียนทั้งหลายจะฉายแววแตกต่างกัน ดังนั้น ผู้เรียนจึงมีโอกาสเรียนรู้จากเพื่อนแต่ละคน

ในการจัดการเรียนการสอนตามความเชื่อพื้นฐานของการเรียนรู้โดยใช้วัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT ครูผู้สอนและผู้เกี่ยวข้องทางการศึกษาจะต้องเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน โดยทำในสิ่งต่อไปนี้ (สนอง อินละคร, 2544)

- 1) สร้างสิ่งแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันที่จะเรียนรู้
- 2) สร้างสิ่งแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ที่จะจูงใจให้ผู้เรียนอยากรู้อยากเห็น
- 3) สร้างสิ่งแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ที่จะสอนทักษะ ผสมผสานกับความคิด รวบยอด พร้อม ๆ กับประโยชน์โดยตรง
- 4) สร้างสิ่งแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ที่จะทำให้ผู้เรียนมีความสุขกับการค้นพบตนเอง

5) สร้างสิ่งแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ที่จะปลูกให้ผู้เรียนตื่นตากับเทคนิคการสอน ที่ให้สมองทั้งซีกซ้ายและซีกขวา

สรุปได้ว่า จากความเชื่อพื้นฐานของวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT จะเป็นความเชื่อพื้นฐานของความหลากหลายของการเรียนรู้ของมนุษย์ ดังนั้น การที่จะจัดการเรียนการสอนให้เป็นตามแนวความเชื่อพื้นฐานของวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT ผู้สอนควรออกแบบให้เหมาะสมกับผู้เรียนในทุกลักษณะ และสร้างสิ่งแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมในแต่ละช่วงของการเรียนรู้ของผู้เรียน แต่ละแบบ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนและพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างมีความสุข

2.4.1.5 ประโยชน์ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT

กิตติชัย สุธาสีโนบล (2545) กล่าวถึงประโยชน์ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT ไว้ดังนี้

- 1) ผู้เรียนทุกคนมีโอกาสประสบความสำเร็จในการเรียนรู้อย่างเท่าเทียมกันตามความถนัดของตนเอง
- 2) ช่วยพัฒนาสมองของผู้เรียนทั้งซีกซ้ายและซีกขวาอย่างสมดุล
- 3) เป็นการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล
- 4) ผู้เรียนมีความสุขในการเรียนรู้ จากการค้นพบสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง
- 5) ผู้เรียนสามารถนำความรู้ และประสบการณ์ไปใช้ได้จริง
- 6) ส่งเสริมทักษะทางสังคมอันดีงามในตัวผู้เรียน

MaCarthy (1990) กล่าวว่า ครูที่ดีจะสามารถนำรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4MAT ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ ดังต่อไปนี้

- 1) สามารถปลูกฝังความรักซึ่งกันและกัน ระหว่างครูกับนักเรียน และนักเรียนกับนักเรียน
- 2) สามารถทำกิจกรรมการเรียนรู้ให้เป็นเรื่องง่าย
- 3) ช่วยให้นักเรียนมั่นใจตนเองว่า สิ่งที่เป็นไปได้ย่อมเป็นไปได้ และสามารถเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ ในโลกของเราได้
- 4) ทำให้เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน เพราะครูต้องสอนให้นักเรียนรู้จักยกย่องคุณค่าความดีและช่วยผสมผสานสิ่งทั้งปวงให้อยู่ในปัจจุบัน อดีต อนาคตให้เข้ากันได้อย่างดี

Ahmed, M. (2020) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามวัฏจักร 4MAT มีประโยชน์มากมายในการส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเน้นความหลากหลายในการเรียนรู้ตามสไตล์และความถนัดของผู้เรียน ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมมากขึ้นและสามารถเชื่อมโยงความรู้เข้ากับประสบการณ์และการใช้งานจริงได้ ดังนี้

1. ส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม วัฏจักร 4MAT ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ทุกขั้นตอน ทำให้พวกเขาได้รับความเข้าใจลึกซึ้งในเนื้อหา และเพิ่มความรู้กระตือรือร้นในการเรียนรู้

2. พัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การจัดกิจกรรมตามวัฏจักร 4MAT ส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์และสะท้อนความคิดในแต่ละขั้นตอน ช่วยพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21

3. รองรับความหลากหลายของสไตล์การเรียนรู้ วัฏจักร 4MAT ออกแบบให้สอดคล้องกับสไตล์การเรียนรู้ที่แตกต่างกันของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนที่มีความถนัดหลากหลายสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้พวกเขาสามารถเชื่อมโยงความรู้กับการประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ดีขึ้น (McCarthy, 2018) สร้างความมั่นใจในการประยุกต์ใช้ความรู้ เมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านขั้นตอนการลงมือปฏิบัติ (Applying) และการบูรณาการ (Integrating) ตามวัฏจักร 4MAT พวกเขาจะมีความมั่นใจในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในบริบทที่หลากหลาย ทำให้การเรียนรู้เกิดผลจริงในชีวิตประจำวัน

จากประโยชน์ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามวัฏจักรการเรียนรู้ 4MAT เป็นการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนรู้อย่างเท่าเทียมกันตามความถนัดของตนเองของแต่ละคน กิจกรรมช่วยพัฒนาสมองทั้งซีกซ้ายและซีกขวา ทำให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียนรู้ และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล

2.5.1 ความหมายของการรู้เท่าทันสื่อ

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) และสำนักคุ้มครองผู้บริโภคในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ (บส.) (2557 : 4) ได้อธิบายเกี่ยวกับ “การรู้เท่าทันสื่อ” ว่าหมายถึง การมีทักษะ หรือความสามารถในการ “ใช้สื่ออย่างรู้ตัว” และ “ใช้สื่ออย่างตื่นตัว” คำว่า “การใช้สื่ออย่างรู้ตัว” สามารถอธิบายหรือขยายความได้ว่า

- 1) สามารถตีความ วิเคราะห์แยกแยะเนื้อหาสาระของสื่อ

2) สามารถโต้ตอบกับมันได้อย่างมีสติและรู้ตัว

3) สามารถตั้งคำถามว่าสื่อถูกสร้างขึ้นได้อย่างไร เช่น ใครเป็นเจ้าของสื่อ ใครผลิตและผลิตภายใต้ข้อจำกัดใด ควรเชื่อหรือไม่ หรือมีค่านิยมความเชื่ออะไรที่แฝงมากับสื่อนั้น กลุ่มคนที่ผลิตสื่อหวังผลอะไรจากเรา

ส่วนคำว่า "การใช้สื่ออย่างตื่นตัว" สามารถอธิบายหรือขยายความได้ว่า

1) แทนที่เราจะเป็นฝ่ายตั้งรับอย่างเดียว เราก็จะต้องเปลี่ยนมาเป็นฝ่ายรุกบ้าง โดยการแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติม เข้าถึงข้อมูลข่าวสาร เข้าถึงสื่อที่หลากหลายและมีคุณภาพ

2) สามารถใช้สื่อให้เกิดประโยชน์

3) มีส่วนร่วมที่พัฒนาสื่อต่าง ๆ ให้ดีขึ้น เช่น ท้วงติงหรือร้องเรียนเมื่อพบสื่อที่ไม่เหมาะสม เรียกร้องสิทธิในฐานะเป็นผู้บริโภคสื่อ ฯลฯ

กาญจนา แก้วเทพ และกัจจกร หลุยยะพงศ์ (2560 : 531) ได้ให้ความหมายของการรู้เท่าทันสื่อว่า เป็นความสามารถในการวิเคราะห์ วิเคราะห์ และประเมินค่าสื่อ ความสามารถในการเข้าถึงสื่อ นำเสนอสื่อในแบบฉบับของตนเอง และผลิตสื่อเพื่อการสื่อสารได้หลายรูปแบบ นอกจากนี้การเรียนรู้สื่อ ยังหมายถึง กิจกรรมทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาทักษะการวิเคราะห์วิจารณ์และสร้างโอกาสในการเข้าถึงสื่อ

นอกจากนี้ มาร์ต พัฒผล (2562) ยังได้สรุปความหมายของการรู้เท่าทันสื่อไว้ว่า คำที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันสื่อมีด้วยกันหลายคำ เช่น การศึกษาสื่อ (Media education) การเรียนรู้สื่อ (Media study) การตระหนักรู้สื่อ (Media awareness) การรู้เท่าทันสื่อ (Media literacy) การรู้เท่าทันสื่อใหม่ (New media literacy) ซึ่งเป็นคำที่มีการใช้กันอย่างกว้างขวางในแวดวงวิชาชีพสื่อและแวดวงวิชาการที่เกี่ยวข้องกับสื่อ ส่วนคำที่กำหนดโดยยูเนสโก (UNESCO) คือคำว่า การรู้เท่าทันสื่อและการรู้สารสนเทศ (Media and information literacy) ครอบคลุมถึงความสามารถของบุคคลในการตีความและการตัดสินใจในฐานะผู้ใช้สารสนเทศและสื่อ ตลอดจนเป็นผู้ที่มีความชำนาญในการสร้างและการผลิตสารสนเทศและเนื้อหาของสื่อตามสิทธิของตนเอง ซึ่งการกำหนดขอบเขตของคำว่า “การรู้เท่าทันสื่อ” และ “การรู้สารสนเทศ” มีขอบเขตที่มุ่งเน้นแตกต่างกัน กล่าวคือ การรู้เท่าทันสื่อมุ่งเน้นให้บุคคลมีความเข้าใจในการทำหน้าที่ของสื่อและการใช้สื่ออย่างมีวิจารณญาณ ในขณะที่การรู้สารสนเทศมุ่งเน้นให้บุคคลมีความสามารถในการเข้าถึง การประเมิน และการใช้สารสนเทศ

นอกจากนี้ยังมีผลการศึกษาที่อธิบายถึงความแตกต่างและความเหมือนของการรู้เท่าทันสื่อและการรู้สารสนเทศไว้ว่า การรู้สารสนเทศเกี่ยวข้องกับการจัดเก็บ การประมวลผล และการใช้

สารสนเทศ ในขณะที่การรู้เท่าทันสื่อเกี่ยวข้องกับเนื้อหาของสื่อ อุตสาหกรรมสื่อ และผลกระทบทางสังคม แต่อย่างไรก็ตาม ทั้งสองคำก็มีความเหมือนกัน คือ มีเป้าหมายและทิศทางในอนาคตซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาบุคคลให้มีความรอบรู้ที่สามารถตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้สารสนเทศในยุคดิจิทัลพร้อมทั้งมุ่งเน้นการใช้มัลติมีเดียแพลตฟอร์มและการสร้างความรู้

สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2562) ได้อธิบายความหมายของ การรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศ และดิจิทัล หมายถึง ความสามารถในการป้องกันตนเองจากการถูกจูงใจจากเนื้อหาของสื่อ การสามารถ วิเคราะห์ เนื้อหาของสื่ออย่างมีวิจารณญาณ เพื่อให้สามารถควบคุมการตีความเนื้อหาของสื่อที่ดู ฟัง หรือมีปฏิสัมพันธ์ด้วย แทนที่จะให้การสื่อความหมายของสื่อเป็นไปตามเจตนาของผู้ผลิต

Silver (2009) ได้อธิบายความหมายของ การรู้เท่าทันสื่อเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างพลเมืองที่มี ความกระตือรือร้น (Active Citizen) มีเสรีภาพในการเข้าถึงและเลือกรับข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้มีข้อมูลที่เพียงพอต่อการใช้ชีวิตและตัดสินใจ ทั้งยังสามารถปกป้องตนเองและผู้อื่นจากสารที่เป็นอันตราย มุ่งร้ายหรือไม่พึงประสงค์ได้

สถาบันสื่อเด็กและเยาวชน และเครือข่ายการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองประชาธิปไตย (2559) ได้กล่าวไว้ว่า เป็นการขาดความสามารถด้านการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศก็จะยังเกิดความไม่เท่าเทียมระหว่างผู้ที่สามารถเข้าถึงและไม่สามารถเข้าถึงสารสนเทศและสื่อ ความเหลื่อมล้ำในการมีเสรีภาพการแสดงความคิดเห็น รวมทั้งความไม่เท่าเทียมกันระหว่างกลุ่มคนที่สามารถและไม่สามารถหา วิเคราะห์ วิพากษ์ และประยุกต์ข้อมูลและสารจากสื่อสำหรับการตัดสินใจด้วย

การกำหนดนิยามของการรู้เท่าทันสื่อโดยองค์กรหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันสื่อนั้นได้กำหนดนิยามไว้ว่า “การรู้เท่าทันสื่อ คือ ความสามารถในการเข้าถึงการวิเคราะห์การประเมิน และการสร้างสื่อในรูปแบบที่หลากหลาย” และในเวลาต่อมาเมื่อรูปแบบของสื่อมีความหลากหลายมากขึ้นเพื่อให้นิยามของการรู้เท่าทันสื่อมีความทันสมัยและใช้ได้อย่างเหมาะสมกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ศูนย์การรู้เท่าทันสื่อ (Center for Media Literacy หรือ CML) จึงกำหนดนิยามของการรู้เท่าทันสื่อขึ้นใหม่โดยพิจารณาขยายขอบเขตของนิยามให้ครอบคลุมในบริบทความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อสำหรับการศึกษานักเรียนนักศึกษาในศตวรรษนี้โดยกำหนดว่า “การรู้เท่าทันสื่อ คือ วิธีการศึกษาที่เตรียมความสามารถในการเข้าถึง การวิเคราะห์ การประเมิน การสร้างและการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับข่าวสารต่าง ๆ ซึ่งมีรูปแบบที่หลากหลายทั้งจากสื่อสิ่งพิมพ์ วิดีทัศน์ และอินเทอร์เน็ต โดยการรู้เท่าทันสื่อสร้างความเข้าใจบทบาทของสื่อในสังคมและทักษะสำคัญในการสืบเสาะและความจำเป็นในการแสดงออกของบุคคล”

โดยสรุป แนวคิดเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลได้พัฒนาและขยายขอบเขตไปสู่การเป็นทักษะสำคัญของพลเมืองในศตวรรษที่ 21 โดยไม่เพียงครอบคลุมแค่การตีความ วิเคราะห์ วิวิจารณ์

และประเมินค่าสารสนเทศจากสื่อในรูปแบบต่าง ๆ เท่านั้น แต่ยังรวมถึงความสามารถในการเข้าถึง การเลือกใช้ การสร้าง และการมีส่วนร่วมกับสื่ออย่างรู้เท่าทันและรับผิดชอบ ทั้งในฐานะผู้บริโภคและผู้ผลิตสารสนเทศ โดยมีเป้าหมายเพื่อป้องกันตนเองจากอิทธิพลของสื่อที่ไม่เหมาะสม เสริมสร้างทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และลดความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงความรู้ในสังคมดิจิทัล ด้วยเหตุนี้ การรู้เท่าทันสื่อจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้สามารถดำรงชีวิตและตัดสินใจอย่างมีคุณภาพในโลกที่ข้อมูลข่าวสารมีความหลากหลายและซับซ้อน

2.5.2 เหตุผลที่ต้องรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) และสำนักคุ้มครองผู้บริโภคในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ (บส.) อ้างอิงในสรุปผล วิจัยทรัพย์สิน (2562) ได้ให้เหตุผลที่ทุกคนจำเป็นต้องรู้เท่าทันสื่อ ดังนี้

ในการใช้ชีวิตประจำวันในสังคมบริโภคนิยม ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสินค้า ผลิตภัณฑ์บริการต่าง ๆ ตลอดจนความเชื่อ ค่านิยม อีกทั้ง การเมือง โศกนาฏกรรม เข้าใส่เราจนตั้งตัวไม่ติด ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่เราจะต้องมี "สติและปัญญา" ในการเลือกรับข่าวสาร ไตร่ตรอง และใช้ข้อมูลเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์ คนที่รู้เท่าทันสื่อจะมีทางเลือกมากขึ้นในการบริโภคและการใช้ชีวิตประจำวัน เพราะรู้ว่าจะจัดการกับสื่อและสารต่าง ๆ ที่ถาโถมเข้ามาหาเราด้วยมุมมองแบบไหน (สามารถต่อรองกับด้านลบของสื่อและนำเอาด้านบวกจากสื่อมาใช้) ยิ่งไปกว่านั้น การรู้เท่าทันสื่อยังเป็นการเพิ่มพลังและอำนาจให้แก่ตัวเอง ในการควบคุมความเชื่อและพฤติกรรมส่วนตัวของเราได้ เช่น ไม่เชื่อตามโฆษณาว่าคุณค่าหรือความงามอยู่ที่ผิวขาวหรือผมสวย จึงไม่จำเป็นต้องซื้อสินค้าด้วยเหตุผลนั้น แต่พิจารณาจากคุณภาพและประโยชน์จริง ๆ ของสินค้านั้น เป็นต้น

การรู้เท่าทันสื่อยังนำไปสู่การตระหนักในสิทธิการสื่อสารของประชาชนและทำให้เราสามารถสื่อสารได้อย่างสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับโครงสร้างประชาธิปไตยของสังคมอีกด้วย อีกทั้ง กาญจนา แก้วเทพ และกัจจกร หลุยยะพงศ์ (2560) กล่าวว่า การมาถึงของยุคเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตและสื่อออนไลน์ ส่งผลทำให้เกิดการปฏิวัติรูปแบบใหม่ขึ้นมาในอุตสาหกรรมโทรทัศน์ คือ ผู้ชมสามารถเลือกรับชมทีวีผ่านช่องทางสื่อออนไลน์ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น อาทิ การรับชมรายการที่สนใจผ่านทางแพลตฟอร์ม Facebook , Youtube , Line TV ได้โดยตรง ซึ่งทำให้เกิดมีการเปลี่ยนแปลงการตอบสนองความสนใจของผู้บริโภคที่ตรงความต้องการและสะดวกรวดเร็วทันเหตุการณ์ นอกจากนี้สื่อออนไลน์ยังช่วยให้ผู้บริโภคสามารถเข้าใจและเข้าถึงเนื้อหาได้โดยง่ายอีก แต่ขณะเดียวกันมุมมองฝ่ายผู้ประกอบการกิจการโทรทัศน์ดิจิทัลทั้งรายเล็กและรายใหญ่กลับต้องเป็นฝ่ายเปลี่ยนแปลงให้เท่าทันความต้องการของผู้บริโภค จึงต้องมีการปรับตัวกำหนดจุดยืนให้ชัดเจน

รวมถึงการปรับปรุงใช้กลยุทธ์ใหม่ๆ กับสถานีโทรทัศน์ของตน ท่ามกลางสภาวะการแข่งขันที่สูงขึ้น คู่แข่งที่มากขึ้น และสามารถเท่าทันโลกออนไลน์ยุคปัจจุบัน

โดยสรุป เหตุผลที่จำเป็นต้องรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล มีความสำคัญทั้งในระดับบุคคลและสังคมโดยรวม เนื่องจากผู้คนในสังคมบริโภคนิยมต้องเผชิญกับข้อมูลข่าวสารที่หลั่งไหลเข้ามาจำนวนมาก ทั้งจากสินค้า บริการ ความเชื่อ และค่านิยมต่าง ๆ การรู้เท่าทันสื่อจึงเป็นทักษะที่ช่วยให้ผู้บริโภคสามารถถ่วงถ่วง วิเคราะห์ และตัดสินใจเลือกรับหรือใช้ข้อมูลอย่างมีสติและเหตุผล ไม่ตกเป็นเหยื่อของสื่อ หรือหลงเชื่อโดยปราศจากวิจารณ์ญาณ อีกทั้งยังเป็นการเสริมพลังให้กับประชาชนในการใช้สิทธิการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ และส่งเสริมโครงสร้างประชาธิปไตยให้มั่นคง นอกจากนี้ ในบริบทของสื่อออนไลน์ที่เปิดโอกาสให้ผู้บริโภคเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย รวดเร็ว และตรงความสนใจมากขึ้น การรู้เท่าทันสื่อจึงยังมีความสำคัญในการช่วยให้ผู้คนสามารถแยกแยะคุณภาพของเนื้อหา เข้าใจเบื้องหลังของการสื่อสาร และตัดสินใจเลือกใช้สื่อได้อย่างเหมาะสม พร้อมทั้งกระตุ้นให้ผู้ผลิตสื่อต้องปรับตัวพัฒนาเนื้อหา และรับผิดชอบต่อผู้รับสารมากยิ่งขึ้นในสภาพแวดล้อมที่มีการแข่งขันสูงและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในโลกดิจิทัล

2.5.3 ทักษะที่จำเป็นในการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล

มาร์ต พัฒนผล (2562) ได้อธิบายว่า การรู้เท่าทันสื่อจะต้องมีการนำไปปรับใช้ใน 4 รูปแบบ คือ เข้าถึง (Access) วิเคราะห์ (Analyse) ประเมิน (Evaluate) และ สร้างสรรค์ (Create) และทั้ง 4 รูปแบบนี้สามารถใช้ได้กับสื่อทุกประเภท นับตั้งแต่ สื่อสิ่งพิมพ์ การกระจายเสียง จนถึงสื่ออินเทอร์เน็ต ซึ่งเริ่มมีอิทธิพลอย่างกว้างขวางในปัจจุบัน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) การเข้าถึง การเข้าถึงสื่อจะเป็นไปในลักษณะที่มีการเคลื่อนไหวและเป็นกระบวนการทางสังคมที่มีความต่อเนื่อง เมื่อประชาชนสามารถเข้าถึงสื่อได้แล้วความสามารถในการรู้เท่าทันสื่อก็จะมี การพัฒนา ทำให้ผู้บริโภคสื่อมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องและมีความรู้เกี่ยวกับสื่อมากขึ้น อย่างไรก็ตามตามใดที่สภาพแวดล้อมทางสังคมยังเกิดความเหลื่อมล้ำ และไม่มีความเท่าเทียมกันระหว่างเมืองกับชนบท วัตถุ ทรัพยากรที่บ่งชี้ถึงความเจริญ ย่อมจะส่งผลทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงสื่อ การสื่อสาร หรือความรู้ต่าง ๆ สอดคล้องกับ Haenjon, C. (2015) กล่าวว่า กระบวนการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีความสุขเกิดจากความสมดุลของการใช้สมองทั้งสองซีก แต่ถ้าจัดสภาพแวดล้อมและกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ที่ไม่พึงปรารถนา และไปกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความเครียด ผลทำให้ผู้เรียนตื่นเต้น เกร็ง มีการแข่งขันเพื่อเอาชนะ เป็นการสร้างประสบการณ์ที่ไม่พึงปรารถนาให้กับผู้เรียนไม่ชอบการเรียนรู้ ซึ่งจะแก้ไขได้ยาก รวมทั้งสกัดกั้นโอกาสเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์กับผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ บรรจง อมรชีวิน (2556) กล่าวว่ากระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพผู้สอนจะต้องสนใจและให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสมอง (Head) จิตใจ

(Heat) มือ (Hand) และสุขภาพองค์รวม (Health) ซึ่งแบ่งการขึ้นการเรียนการสอนเป็น 5 ขั้นตอน คือ 1) เตรียมความพร้อมและกระตุ้นความสนใจของสมอง 2) นำเสนอวิธีการออกเสียงตามหลัก สัทศาสตร์ผ่านประสาทสัมผัสหลายทาง 3) ฝึกปฏิบัติการฟังและการออกเสียงให้สมองจำได้ดี 4) รับข้อมูลป้อนกลับเกี่ยวกับการฟังและการออกเสียง และ 5) ประยุกต์ใช้และขยายผลในระดับ ประโยคโดยในแต่ละขั้นตอนมีการประยุกต์ใช้เครื่องมือและแอปพลิเคชันบนโมบายมาช่วยสนับสนุน การนำเสนอ

2) การวิเคราะห์ ผู้บริโภคสื่อทุกวันนี้เมื่อเข้าถึงสื่อได้แล้วก็ต้องมีทักษะหรือความสามารถ ในการวิเคราะห์สื่อและความหมายที่สื่อสารออกมาด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อโทรทัศน์ผู้ชมมีความ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความเข้าใจนับตั้งแต่ตัวแทนผู้ผลิตรายการ หมวดหมู่ประเภทรายการ เทคโนโลยี ภาษา กลุ่มตัวแทนที่สื่อสะท้อนให้เห็น จนกระทั่งประเภทของกลุ่มผู้ชม ในปัจจุบัน ผู้บริโภคยังจำเป็นที่จะต้องมีความรู้หรือความสามารถในการวิเคราะห์สื่อที่เผยแพร่ทางเว็บไซต์ อินเทอร์เน็ตเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ประเภทนี้ให้ได้สูงสุด สอดคล้องกับ แนวคิดของ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2557) กล่าวว่า เป็นผู้เรียนที่ถนัดการรับรู้ความคิดรวบยอด ซึ่งเป็นนามธรรม ผ่านกระบวนการสังเกตอย่างไตร่ตรอง การเรียนเกิดจากการรับรู้ข้อมูลอย่าง ไตร่ตรองสมองซีกขวาจะทำหน้าที่ค้นหาประสบการณ์ใหม่ที่บูรณาการเข้ากับสิ่งที่จะมุ่งหาข้อมูลที่ ถูกต้องน่าเชื่อถือจากผู้รู้ หรือผู้เชี่ยวชาญ เพื่อช่วยในการสร้างความคิดรวบยอด หรือข้อสรุปที่เป็น หลักการ ทฤษฎีความถูกต้องแน่นอน ความละเอียดถี่ถ้วนของความรู้ คำถามนำทางคือ “อะไร” หรือ “WHAT”

3) การประเมิน ในส่วนของการเข้าถึงหรือการวิเคราะห์นั้นจำเป็นจะต้องมีการประเมินสื่อ ไปพร้อม ๆ กันด้วย แต่ในขั้นตอนของการประเมินนี้เป็นเรื่องที่ยากในการตัดสินใจ ทั้งนี้ เนื่องมาจากปัจจัยหลายประการ เช่น นโยบายของรัฐ ข้อกำหนด กฎหมาย หรือเกณฑ์ในการประเมิน ต่าง ๆ ได้แก่ ความงาม บรรทัดฐานทางการเมือง ค่านิยม อุดมคติหรือเศรษฐกิจ แม้แต่ขอบเขตและ วัตถุประสงค์ในการประเมินเองก็ยังเป็นเรื่องที่บางครั้งค่อนข้างจะขัดแย้งกัน เพราะต้องพิจารณาให้ดี ว่าการประเมินคุณภาพสื่อจะตั้งอยู่บนหลักการประชาธิปไตยที่ส่งเสริมความอิสระเสรี ความ หลากหลายความเท่าเทียมกัน ลดความเหลื่อมล้ำในการเป็นตัวแทนหรือสะท้อนภาพสังคม เช่น สะท้อนให้เห็นภาพของคนทุกชนชั้นในสังคมไม่ว่าจะสะท้อนให้เห็นแต่ชีวิตของคนที่ยากจนหรือคนรวย ในสังคม หรือจะให้การประเมินสื่อยึดมั่นกับขนบธรรมเนียมแบบดั้งเดิมที่แสดงถึงการแบ่งแยกระหว่าง ความดีและความชั่วอย่างชัดเจน เป็นต้น

4) การสร้างสรรค์ ทักษะในข้อนี้หรือการสร้างสรรค์เนื้อหา นั้นจะเป็นทักษะที่เสริมเข้ามา กล่าวคือ ผู้บริโภคสื่อจำเป็นจะต้องมีทักษะ 3 ข้อ คือ ความสามารถในการเข้าถึง วิเคราะห์ และ

ประเมินสื่อ ขณะที่ผู้ผลิตหรือผู้สร้างสื่อจำเป็นจะต้องมีทักษะหรือความสามารถทางด้านการสร้างสรรค์เนื้อหาด้วย ความสามารถในการสร้างสรรค์ที่ผู้ผลิตจะต้องมี ตัวอย่างเช่น การเรียนรู้กระบวนการในการสร้างข้อกำหนดต่าง ๆ การผลิตสื่อที่แสดงออกมาในเชิงสัญลักษณ์ ความเข้าใจอันลึกซึ้งเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมและจริยธรรมในการผลิตสื่อแบบมีอาชีพ

อารี พันธมณี (2557) ได้อธิบายถึง ข้อมูลจากสภาพแวดล้อมเข้าสู่สมองโดยผ่านประสาทสัมผัสรับรู้ทั้งห้า ทุกสิ่งที่ทำ พบเห็น คิด หรือรู้สึก จะถูกจัดกระทำแล้วเก็บไว้ในส่วนต่าง ๆ ของสมอง เช่น รูปร่างไว้แห่งหนึ่ง สีไว้แห่งหนึ่งการเรียนรู้ที่สมองแต่ละส่วนพร้อมจะเรียนรู้ในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน การกำหนดหลักการและแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง ที่จะช่วยให้สามารถออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเป็นองค์รวม ทักษะที่จำเป็นในการรู้เท่าทันสื่อไว้ว่า มีรายงานที่กล่าวถึงทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานและใช้ชีวิตในศตวรรษที่ 21 ไว้ว่า “ประชาชนต้องการรู้มากกว่าเนื้อหาความรู้หลัก พวกเขาจำเป็นต้องรู้ว่าจะใช้ความรู้และทักษะของตนที่มีอยู่อย่างไรทั้งการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การประยุกต์ความรู้ในสถานการณ์ใหม่ การวิเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร การสื่อสารการมีส่วนร่วม การแก้ปัญหาการตัดสินใจ นอกจากนั้นพวกเขาจะต้องเป็นผู้ที่เรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาความรู้ของตนเองให้ทันสมัยอยู่เสมอ” และมีการระบุถึงทักษะที่จำเป็นในการรู้เท่าทันสื่อดังนี้

1) ทักษะในการเข้าถึง (Access skill) จะช่วยให้บุคคลสามารถรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสมและมีประโยชน์และสามารถทำความเข้าใจความหมายของเนื้อหาสารได้อย่างมีประสิทธิภาพการรู้เท่าทันสื่อ (Media literacy) จึงเป็นทักษะชีวิตที่จำเป็นต่อยุคปัจจุบันเป็นอย่างยิ่ง การที่บุคคลจะรู้เท่าทันสื่อนั้นจำเป็นต้องมีทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ประกอบด้วย การเข้าถึงสื่อ การวิเคราะห์สื่อ การประเมินค่าสื่อ และการสร้างสรรค์สื่อ

2) ทักษะการวิเคราะห์ (Analyze skill) จะช่วยให้บุคคลสามารถตรวจสอบการออกแบบทั้งรูปแบบของเนื้อหาสาร โครงสร้างของเนื้อหาสาร และลำดับเหตุการณ์ของเนื้อหาสาร รวมถึงสามารถใช้แนวคิดต่าง ๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในการทำความเข้าใจบริบทของเนื้อหาสารที่นำเสนอ

3) ทักษะการประเมินเนื้อหาสาร (Evaluate skill) จะช่วยให้บุคคลสามารถเชื่อมโยงเนื้อหาสารไปยังประสบการณ์ส่วนบุคคลและทำการตัดสินใจเกี่ยวกับความถูกต้อง คุณภาพและความเกี่ยวข้องของเนื้อหาสาร

4) ทักษะการสร้างสรรค์ (Create skill) จะช่วยให้บุคคลสามารถเขียนความคิดของพวกเขาโดยใช้ข้อความเสียงและ/

หรือภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพสำหรับวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน รวมทั้งสามารถใช้เทคโนโลยีการสื่อสารเพื่อสร้างสรรค์เนื้อหาสารของพวกเขา

5) ทักษะการมีส่วนร่วม (Participate skill) จะช่วยให้บุคคลสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมหรือปฏิสัมพันธ์ซึ่งจะส่งผลกระทบต่องานในการทำงานร่วมกับผู้อื่น

ปัจจัยที่มีผลต่อการรู้เท่าทันสื่อ Buckingham et al. (2005) และ Livingstone et al. (2007) กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการรู้เท่าทันสื่อดังต่อไปนี้

1) อายุ (Age) เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าถึงและการตอบสนองต่อสื่อ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบระหว่างผู้ที่มีอายุมากกับคนวัยหนุ่มสาวพบว่าผู้ที่มีอายุมากมีระดับของการเข้าถึงสื่อน้อยกว่าคนวัยหนุ่มสาว แต่มีความเข้าใจอย่างพินิจพิเคราะห์สูงกว่า

2) สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (Socio-economic status: SES) หมายรวมถึงรายได้ การศึกษา และระดับชั้นทางสังคม ซึ่งล้วนมีผลต่อการเข้าถึงความเข้าใจและการสร้างสรรค์ในมิติของการรู้เท่าทันสื่อ เช่น รายได้มีความสำคัญต่อการเข้าถึงสื่อ หรือ การศึกษามีความสำคัญอย่างมากต่อความเข้าใจอย่างพินิจพิเคราะห์

3) เพศ (Gender) เป็นปัจจัยที่มีนัยสำคัญที่เชื่อมโยงกับทักษะระดับสูงที่เพิ่มขึ้นโดยอยู่บนพื้นฐานของการเข้าถึงสื่อ เช่น เพศชายมีโอกาสนในการสร้างสรรค์เนื้อหาสื่อในเว็บไซต์และสื่อชุมชนมากกว่าเพศหญิง

4) ความพิการหรือการไร้ความสามารถ (Disability) ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ แต่ทั้งนี้ขึ้นกับลักษณะของเทคโนโลยีและลักษณะของการรู้เท่าทันสื่อ (หรือการใช้เทคโนโลยี)

5) การออกแบบของเทคโนโลยีและเนื้อหา (Design) พบว่า ถ้าสื่อและแบบเรียนทางการสื่อสารและเทคโนโลยีได้รับการออกแบบมาอย่างดี ดังนั้น ความจำเป็นในเรื่องของทักษะการรู้เท่าทันสื่อของประชาชนก็จะลดน้อยลง แต่ถ้าหากว่าการออกแบบเทคโนโลยีและเนื้อหาไม่มีคุณภาพย่อมมีผลทำให้ความจำเป็นในการรู้เท่าทันสื่อของประชาชนนั้นเพิ่มมากขึ้น

6) ความตระหนักของผู้บริโภค (Consumer awareness) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการก่อให้เกิดความเชื่อถือนในเนื้อหาสื่อ ตลอดจนสถาบันสื่อและในบริบทที่เป็นข้อกำหนดของสื่ออันจะเป็นการลดความเชื่อที่ไร้เหตุผล

7) คุณค่าที่รับรู้ได้ (Perceived value) เช่น อินเทอร์เน็ตเป็นสื่อมีคุณค่าที่รับรู้ได้ จึงทำให้การรู้เท่าทันสื่อสามารถเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

8) ความสามารถในการตน (Self-efficacy) เป็นองค์ประกอบสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อ โดยเป็นการผสมผสานเชื่อมโยงระหว่างทักษะและความมั่นใจในตนเองในการใช้สื่อ ซึ่งนำไปสู่การค้นคว้า และการเรียนรู้ที่มากขึ้น

9) เครือข่ายทางสังคม (Social networks) มีบทบาทสำคัญต่อบุคคลในการส่งเสริมเพื่อให้ ได้รับและคงไว้ซึ่งการเข้าถึงสื่อโดยเฉพาะเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการจะช่วยส่งเสริมทุนทางสังคมใน ชุมชนได้เป็นอย่างดี

10) ส่วนประกอบทางครอบครัว (Family composition) กล่าวคือ ครอบครัวที่มีเด็ก ๆ ใน บ้านจะช่วยเพิ่มการรู้เท่าทันสื่อในแง่ของการเข้าถึงสื่อใหม่ง่ายขึ้น โดยเด็กสามารถทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงในเรื่องของช่องว่างระหว่างวัยและช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้ปกครองของตนอย่างไม่ เป็นทางการ

11) สถานที่ทำงาน (Work) ช่วยทำให้บุคคลที่ทำงานกับเทคโนโลยีสื่อใหม่ได้มีโอกาสเรียนรู้ และเพิ่มประสบการณ์มากขึ้น ส่งผลให้การรู้เท่าทันสื่อเพิ่มขึ้น

12) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับสถาบัน (Institutional stakeholders) โดยผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นนักการศึกษา กลุ่มผู้บริโภค โรงงานอุตสาหกรรม และรัฐบาล ล้วนมีส่วน เกี่ยวข้องร่วมกันในการทำให้ประชาชนมีประสบการณ์และความชำนาญด้านสื่อ ข้อมูลข่าวสารและ การสื่อสารได้อย่างลึกซึ้งและกว้างขวาง ซึ่งย่อมส่งผลให้การรู้เท่าทันสื่อเพิ่มมากขึ้น

กล่าวโดยสรุป การรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลจึงมิใช่เพียงทักษะพื้นฐานในการรับสารเท่านั้น แต่ยังเป็นทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิต การเรียนรู้ และการมีส่วนร่วมในสังคมอย่าง มีวิจารณญาณ รับผิดชอบ และเท่าทันความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่

2.5.4 การวิเคราะห์และรู้ทันสื่อในยุคดิจิทัล

จากทฤษฎีการรู้เท่าทันสื่อ (Cognitive Theory of Media Literacy) ที่อธิบายถึงปัจจัยที่ เป็นองค์ประกอบหลักของการพัฒนาความรู้ด้านการรู้เท่าทันและทักษะการรู้เท่าทันสื่อ จะเห็นว่าปัจจัยต่าง ๆ ของสื่อมีผลอย่างยิ่งต่อโครงสร้างการรับรู้ของผู้รับสาร สื่อแต่ละประเภทมี ปัจจัยที่ซับซ้อนและเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน แนวทางการที่ผู้รับสารจะรู้เท่าทันสิ่งต่าง ๆ ที่แฝงมากับสื่อ จำเป็นต้องมีกรอบแนวทางเพื่อวิเคราะห์สื่อ ดังนี้ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2557)

1. สื่อคือสิ่งที่สร้างขึ้นสื่อเกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ซึ่งผ่านกระบวนการประกอบสร้างขึ้นตั้งแต่กระบวนการผลิตที่ต้องมีการวางแผนคิดออกแบบ และ

เลือกสรรสารที่ตอบวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสาร โดยกระบวนการประกอบสร้างนั้นสร้างสิ่งที่เรียกว่า ความรู้แฝง (Tacit knowledge) และความจริงเทียม (Virtual reality) ทำให้ผู้รับสารซึมซับรับรู้ เสมือนหนึ่งเป็นความจริงหรือประสบการณ์ของตน เช่น ภาพความงามของนางแบบที่ปรากฏใน โฆษณาสินค้าล้วนผ่านการปรับแต่งโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อสร้างความจริงเทียมให้กับผู้รับชม โฆษณาเห็นว่านางแบบโฆษณามีรูปร่างหน้าตาผิวพรรณดีโดยสมบูรณ์แบบ

2. สื่อมีเป้าหมายทางธุรกิจโฆษณา ในทางปฏิบัติการทำงานของสื่ออาจจะขัดแย้งกับ หลักการความเที่ยงธรรมในการนำเสนอข่าว บ่อยครั้งหากมีข่าวสารใดที่มีผลกระทบต่อภาพลักษณ์ และธุรกิจของผู้มีอำนาจ สื่อก็อาจจะหลีกเลี่ยงการนำเสนอหรือนำเสนอเพียงผิวเผิน หรือแม้กระทั่งจงใจบิดเบือนให้เป็นประโยชน์

3. สื่อสร้างค่านิยมและอุดมคติค่านิยม คือ ความเชื่อของบุคคลส่วนใหญ่ ซึ่งเชื่อว่า สิ่งหนึ่งมีค่า มีความสำคัญและเป็นสิ่งที่ปรารถนา พฤติกรรมที่คนส่วนใหญ่ยอมรับการที่สื่อผลิตซ้ำเนื้อหาที่ สร้างความจริงแฝงหรือความจริงเทียมขึ้น มีผลต่อการรับรู้ของผู้รับสาร หากสื่อผลิตซ้ำเนื้อหา บางอย่างซ้ำ ๆ ผลที่เกิดขึ้นตามมาก็คือค่านิยมและอุดมคติของคนในสังคมมีแนวโน้มที่จะแปรผันตาม กับสิ่งที่สื่อนำเสนอ เช่น ละครโทรทัศน์ที่ผลิตซ้ำความรุนแรงย่อมมีผลต่อทัศนคติเรื่องความรุนแรง เสพติดความรุนแรงหรือมองว่าความรุนแรงเป็นเรื่องปกติในชีวิต ค่านิยมความขาวคือความงาม หรือ แม้กระทั่งการที่สื่อนำเสนอภาพความรุนแรงในเนื้อหาข่าว ในกรณี 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้สื่อมีส่วน ในการสั่งสมอคติ ความเชื่อ และความแตกต่างทางเชื้อชาติของมุสลิมเป็นต้น การรู้เท่าทันสื่อสร้าง ค่านิยมและอุดมคติที่สื่อสร้างขึ้นจะเป็นเกราะป้องกันไม่ให้ผู้รับสารหลงในภาพที่สื่อผลิตซ้ำ เพื่อตก ย้ำให้เชื่อสิ่งที่ตามาที่แฝงมาในสื่อ

4. สื่อทำให้มีผลที่ตามมาทางการเมืองและสังคมสื่อเกี่ยวข้องกับกลุ่มอำนาจทางการเมือง ข้อมูลข่าวสารในสื่ออาจจะมีวาระซ่อนเร้นเพื่อผลประโยชน์ด้านความได้เปรียบทางการเมือง และ กระตุ้นให้คนในสังคมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทิศทางที่สื่อต้องการ สื่อมวลชนไทยในช่วง เหตุการณ์ “พฤษภาทมิฬ 2535” แม้ว่าจะมีสถานีโทรทัศน์ช่องใหม่เกิดขึ้นจากอุดมการณ์สื่อเสรีแต่ ปัจจุบันด้วยเหตุผลทางธุรกิจทำให้สถานีโทรทัศน์ช่องดังกล่าว เปลี่ยนเป็นสถานีโทรทัศน์ที่ดำเนินการ ทางธุรกิจ ภายใต้เม็ดเงินการลงทุนใหญ่จากกลุ่มบริษัทชินคอร์ปอเรชั่น วัฒนธรรมการทำข่าวของสื่อ โดยการเกาะติดกับนักการเมืองและศูนย์อำนาจเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้สื่อตกเป็นเครื่องมือทาง การเมือง ทำให้ข่าวสารทางเดียวจากปากนักการเมืองไหลลงสู่ประชาชนผู้รับสารเพียงข้างเดียว สถานการณ์การรุกรานสิทธิเสรีภาพสื่อมวลชน และการยึดครองพื้นที่สื่อรุนแรง ขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งการเข้า จัดการควบคุมเนื้อหาและกำราบบุคคลผ่านระดับบริหารของสื่อที่เป็นเครือญาติเช่น ไ่่่ออก ถอด บทความ หรือโดยการกว้านซื้อหุ้นผ่านตลาดหลักทรัพย์เพื่อกุมอำนาจบริหารเอง รวมถึงการตอบโต้

ทั้งทางลบและทางแง่บวก บางอย่างถูกตัดตอน ปรับแต่ง ลดปริมาณและคุณภาพ รวมถึงอาจกลายเป็นการสร้างความจริงเทียมขึ้น

สรุปได้ว่า การรู้เท่าทันสื่อจึงไม่ใช่เพียงการวิเคราะห์เนื้อหา แต่ต้องอาศัยความเข้าใจ โครงสร้างของอุตสาหกรรมสื่อ บริบททางสังคม และวาระของผู้ผลิตสื่อ เพื่อป้องกันการถูกชี้นำ ควบคุม หรือสร้างความเชื่อแบบผิด ๆ โดยไม่รู้ตัว ซึ่งถือเป็นทักษะที่สำคัญอย่างยิ่งในยุคที่ข้อมูลไหล บำรวดเร็วและมีอิทธิพลต่อชีวิตของคนทุกคน

2.5.5 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล

สุชาติ โพธิ์อ่อง (2564) ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อ เสริมสร้างความสามารถในการรู้เท่าทันสื่อสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์และวิพากษ์เนื้อหาสื่อได้อย่างมี วิจารณญาณ ผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ (Creative Learning) ซึ่งจัดกิจกรรมในลักษณะ สถานการณ์จำลองจากสื่อออนไลน์ที่ใกล้เคียงกับประสบการณ์จริงของผู้เรียน เช่น ข่าวจากโซเชียล มีเดีย โฆษณาออนไลน์ หรือคลิปวิดีโอจาก YouTube และ TikTok กิจกรรมการเรียนรู้มุ่งเน้นให้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการตั้งคำถาม ตั้งข้อสังเกต อภิปราย และตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างมีระบบ โดยใช้เครื่องมือทางการสื่อสาร เช่น ใบงานคิดอย่างมีวิจารณญาณ แบบวิเคราะห์เนื้อหาสื่อ และแนวทาง แยกแยะข่าวจริง-ข่าวลวง (Fake News)

ผลการวิจัยพบว่า หลังจากเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านการวิเคราะห์ เนื้อหาสื่อ การตั้งคำถามเชิงวิพากษ์ และการแยกแยะข้อมูลที่เชื่อถือได้จากข้อมูลที่มีความน่าสงสัยได้ อย่างชัดเจน โดยผลคะแนนก่อนและหลังเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ ผู้เรียนยังแสดงออกถึงเจตคติที่ดีต่อการใช้สื่อดิจิทัลอย่างมีจริยธรรม มีความรอบคอบ และ ระมัดระวังมากขึ้นเมื่อรับสื่อในชีวิตประจำวัน

เกศสุตา แสงสุวรรณ (2562) ได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง การใช้บทเรียนออนไลน์แบบมี ปฏิสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการรู้เท่าทันสื่อในนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยมี วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบบทเรียนออนไลน์ (Interactive e-Learning) ที่ช่วยส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อของผู้เรียนในระดับประถมศึกษา ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียน มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น บทเรียนที่ออกแบบขึ้นประกอบด้วยกิจกรรมหลากหลาย เช่น การตอบ คำถามแบบมีปฏิสัมพันธ์ การจำลองสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับสื่อจริง การอภิปรายในกลุ่มย่อย และ แบบฝึกวิเคราะห์สื่อที่มีเป้าหมายชัดเจน กิจกรรมการเรียนรู้เน้นให้ผู้เรียนฝึกฝนการตั้งคำถาม การ พิจารณาเจตนาของผู้ส่งสาร การแยกแยะระหว่างข้อเท็จจริงกับความคิดเห็น ตลอดจนการตัดสินใจ

เลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม บทเรียนยังสนับสนุนให้ผู้เรียนสะท้อนความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดกระบวนการคิดเชิงวิพากษ์ในบริบทที่ปลอดภัยและเข้าใจง่าย

ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนที่เข้าร่วมเรียนผ่านบทเรียนออนไลน์แบบมีปฏิสัมพันธ์มีพัฒนาการด้านความรู้เท่าทันสื่อในระดับที่สูงขึ้น โดยเฉพาะในด้านการตั้งคำถามเชิงลึก การวิเคราะห์เจตนาของสื่อ และการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ผลการเปรียบเทียบก่อนและหลังเรียนพบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อีกทั้งผู้เรียนยังแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุก สนุกกับกิจกรรม และมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ผ่านสื่อออนไลน์ที่เอื้อต่อการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

Goodsett, M. (2020) ทำการศึกษาเกี่ยวกับแนวปฏิบัติที่ดีที่สุดสำหรับการสอนและการประเมินการคิดอย่างมีวิจารณญาณในวัตรการเรียนรู้ออนไลน์ของการรัฐสภาสหรัฐอเมริกา ผลการศึกษาพบว่า การคิดอย่างมีวิจารณญาณถือเป็นผลลัพธ์ที่สำคัญของการศึกษาระดับอุดมศึกษาในการส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์ บรรณารักษ์มักจะให้คำแนะนำในการรัฐสภาสหรัฐอเมริกาแก่นักเรียนผ่านวัตรการเรียนรู้ออนไลน์ เช่น แบบฝึกหัด การคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นส่วนประกอบในการสอน เป็นสิ่งสำคัญคือเครื่องมือเหล่านี้จะชักชวนให้ผู้คิดอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อพัฒนาชุดแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดสำหรับการสอนและประเมินการคิดเชิงวิพากษ์ผ่านวัตรการเรียนรู้ออนไลน์ โดยมีแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุด การเรียนรู้การรัฐสภาสหรัฐอเมริกาทางออนไลน์จึงเป็นไปตามแนวทางปฏิบัติที่ดีที่สุดสำหรับการสอนและการประเมินการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

De Leyn, T., et al. (2021) ทำการศึกษาเกี่ยวกับ ภาพสะท้อนของวัยรุ่นเกี่ยวกับการริเริ่มการรู้เท่าทันสื่อที่โรงเรียนและวาทกรรมการรู้เท่าทันสื่อในชีวิตประจำวัน วัตถุประสงค์การศึกษาครั้งนี้มุ่งที่จะให้ความกระจ่างว่าวัยรุ่นให้ความหมายกับการรู้เท่าทันสื่ออย่างไร ผลการศึกษาพบว่า ประชากรกลุ่มนี้จึงมักเป็นกลุ่มเป้าหมายของการริเริ่มการรู้เท่าทันสื่อ จากสาขาวิชาที่หลากหลาย สาขาวิชาการรู้เท่าทันสื่อมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ทั้งเข้าใจและอำนวยความสะดวกในการมีส่วนร่วมที่สำคัญของเยาวชนกับสื่อ การศึกษานี้จึงมีนัยเชิงปฏิบัติสำหรับผู้กำหนดนโยบายที่มุ่งเป้าไปที่แนวทางการปลดปล่อยความรู้ด้านสื่อ การได้รับข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการรับรู้และประสบการณ์ของวัยรุ่นเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะก้าวข้ามการพัฒนาความคิดริเริ่มด้านการรู้หนังสือ ผลลัพธ์ยังมีความสำคัญสำหรับนักวิจัยด้านการรู้เท่าทันสื่อ เนื่องจากมีผลกับการออกแบบการศึกษาในอนาคตได้

Lucidi, F. et al. (2017) ทำการศึกษาเกี่ยวกับ ประสิทธิภาพของการแทรกแซงการรู้เท่าทันสื่อในโรงเรียนแบบใหม่ต่อทัศนคติการใช้สารกระตุ้นและอาหารเสริมของวัยรุ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ประเมินประสิทธิภาพของการกำหนดเป้าหมายการแทรกแซงการรู้เท่าทันสื่อ ในนักเรียนมัธยมปลาย ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนทั้งสองกลุ่มกรอกแบบสอบถามซึ่งรวมถึงการวัดความเชื่อทางสังคมและความรู้ความเข้าใจ (เช่น เจตคติ บรรทัดฐานส่วนตัว ความตั้งใจ) และการวัดผลย้อนหลังด้วย

ตนเองซึ่งรายงานด้วยตนเอง เมื่อเทียบกับนักเรียนในกลุ่มควบคุม (Mean (time1) = 1.96; SD (time1) = 0.85; and Mean (time2) = 2.09; SD (time2) = 0.94) โดยเฉลี่ยแล้ว นักเรียนที่ได้รับการแทรกแซงแสดงทัศนคติที่ค่อนข้างแข็งแกร่งต่อการใช้อินเทอร์เน็ตมากกว่า เวลา (Mean (time1) = 2.2; SD (time1) = 0.85; and Mean (time2) = 2.05; SD (time2) = 0.82). นักเรียนในกลุ่มหลังยังพบว่าการใช้อินเทอร์เน็ตที่รายงานด้วยตนเองลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (การใช้ (เวลา 1) = 6.7% การใช้ (เวลา 2) = 3.8%; $p = 0.05$ การทดสอบ McNemar) ที่น่าสนใจ แม้ว่าจะมีนัยสำคัญเพียงเล็กน้อย แต่นักเรียนในกลุ่มควบคุมพบว่า การใช้ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารตามการรายงานด้วยตนเองเพิ่มขึ้นตามเวลา โดยรวมแล้ว การแทรกแซงการรู้เท่าทันสื่อที่ทำการศึกษาในการศึกษาครั้งนี้มีประสิทธิผลในการลดทัศนคติเชิงลบของนักเรียนวัยรุ่น

Sadaf, A., & Johnson, B. L. (2017) ทำการศึกษาเกี่ยวกับ ความเชื่อของครูเกี่ยวกับการบูรณาการความรู้ด้านดิจิทัลเข้ากับการปฏิบัติในชั้นเรียน: การสืบสวนตามทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน การศึกษานี้สำรวจความเชื่อเกี่ยวกับพฤติกรรม กฎเกณฑ์ และการควบคุมของครูที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการการรู้หนังสือดิจิทัลในห้องเรียน ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนของ Ajzen (TPB) ถูกใช้เป็นกรอบทฤษฎีในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่าการบูรณาการการรู้หนังสือดิจิทัลของครูเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพฤติกรรม (ทัศนคติต่อผลลัพธ์ของพฤติกรรม) เกี่ยวกับคุณค่าของการรู้หนังสือดิจิทัลเพื่อพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียน การเพิ่มการมีส่วนร่วมของนักเรียนและการเตรียมตัวสำหรับอาชีพในอนาคต ความเชื่อเชิงบรรทัดฐาน (การสนับสนุนทางสังคม) เกี่ยวกับการตอบสนองความคาดหวังของผู้บริหาร ผู้ปกครอง เพื่อนร่วมงาน และนักเรียน และควบคุมความเชื่อ (รับรู้ถึงการควบคุมพฤติกรรม) เกี่ยวกับความง่ายในการบูรณาการการรู้หนังสือดิจิทัลอันเนื่องมาจากการเข้าถึงเทคโนโลยี การพัฒนาวิชาชีพ และทรัพยากรหลักสูตร

Milenkova, V., Keranova, D., & Peicheva, D. (2019) ทำการศึกษาเกี่ยวกับ ทักษะดิจิทัลและสื่อใหม่และการรู้เท่าทันข้อมูลในเงื่อนไขของการแปลงเป็นดิจิทัล โดยมีวัตถุประสงค์คือ (1) เพื่อสำรวจทักษะดิจิทัลและสื่อและการรู้เท่าทันข้อมูล ซึ่งแสดงถึงแง่มุมต่าง ๆ ของบุคคลดิจิทัลที่รับผิดชอบวิธีการใช้เทคโนโลยี และ (2) เพื่อนำเสนอว่าทักษะเหล่านี้มีส่วนช่วยในการพัฒนาอัตลักษณ์ทักษะการคิด การตัดสินใจ และค่านิยม ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในระบบสื่อและการสื่อสารและการสะท้อนกลับในสังคม มีผลต่อการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลในบริบทของ “สังคมแห่งความรู้” โดยนักเรียนส่วนใหญ่มีการใช้อินเทอร์เน็ตได้ทุกที่และรู้สึกมั่นใจในการสร้างเนื้อหาดิจิทัลและผลิตภัณฑ์ออนไลน์ต่าง ๆ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development R&D) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและประเมินความต้องการจำเป็นสำหรับการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา 2. พัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา 3. ทดลองใช้หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา จำแนกเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ 3.1) ศึกษาความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล 3.2) ศึกษาผลการเรียนรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลหลังการใช้หลักสูตรเสริม 3.3) ศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล และ 4. ประเมินและรับรองหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา โดยการวิจัยครั้งนี้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา โดยการวิจัยครั้งนี้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน (Research : R₁) ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ในระดับประถมศึกษา ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการรู้เท่าทันสื่อ รวมถึงนโยบายรัฐบาลด้านการศึกษาและแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 โดยมีแนวทางการดำเนินงานดังนี้ 1) การศึกษาข้อมูลบริบทของสถานศึกษา ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) และรายงานการประเมินตนเองของโรงเรียนเพื่อวิเคราะห์โครงสร้าง เป้าหมาย และทิศทางการพัฒนาผู้เรียน 2) การวิเคราะห์ปัญหาและศึกษาความต้องการจำเป็น ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล ซึ่งประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ด้านการวิจัย ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ด้านเทคโนโลยีและการรู้เท่าทันสื่อ ครูใหญ่ ครูฝ่ายวิชาการ ครูผู้สอนโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ และอาจารย์ประจำสาขาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยสวนดุสิต รวมทั้งสิ้นจำนวน 10 คน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development : D₁) ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยอาศัยข้อมูลจากการวิเคราะห์ความต้องการพื้นฐาน ซึ่งได้จากการศึกษาหลักสูตรสถานศึกษา รายงานประเมินตนเอง และการสำรวจความคิดเห็นของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน ประกอบด้วยอาจารย์ผู้สอนในสาขาวิชาการประถมศึกษา ผู้บริหาร ครูฝ่ายวิชาการ และครูผู้สอนโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ จากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์เพื่อตั้งจุดมุ่งหมายของหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทและปัญหาที่พบ พร้อมทั้งดำเนินการออกแบบหลักสูตรให้ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญ 6 ด้าน ได้แก่ หลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมาย สาระสำคัญ เนื้อหาและกิจกรรม ระยะเวลาการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการวัดประเมินผล หลังจากนั้นผู้วิจัยได้นำหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับประถมศึกษาในสถานศึกษานำร่อง เพื่อเก็บข้อมูลย้อนกลับทั้งในด้านความเหมาะสม ประสิทธิภาพ และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ สุดท้ายได้ดำเนินการสรุปผลการใช้หลักสูตรและปรับปรุงเนื้อหา กระบวนการ และวิธีการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น เพื่อให้หลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้ได้จริงในสถานศึกษาที่มีบริบทคล้ายกัน และส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

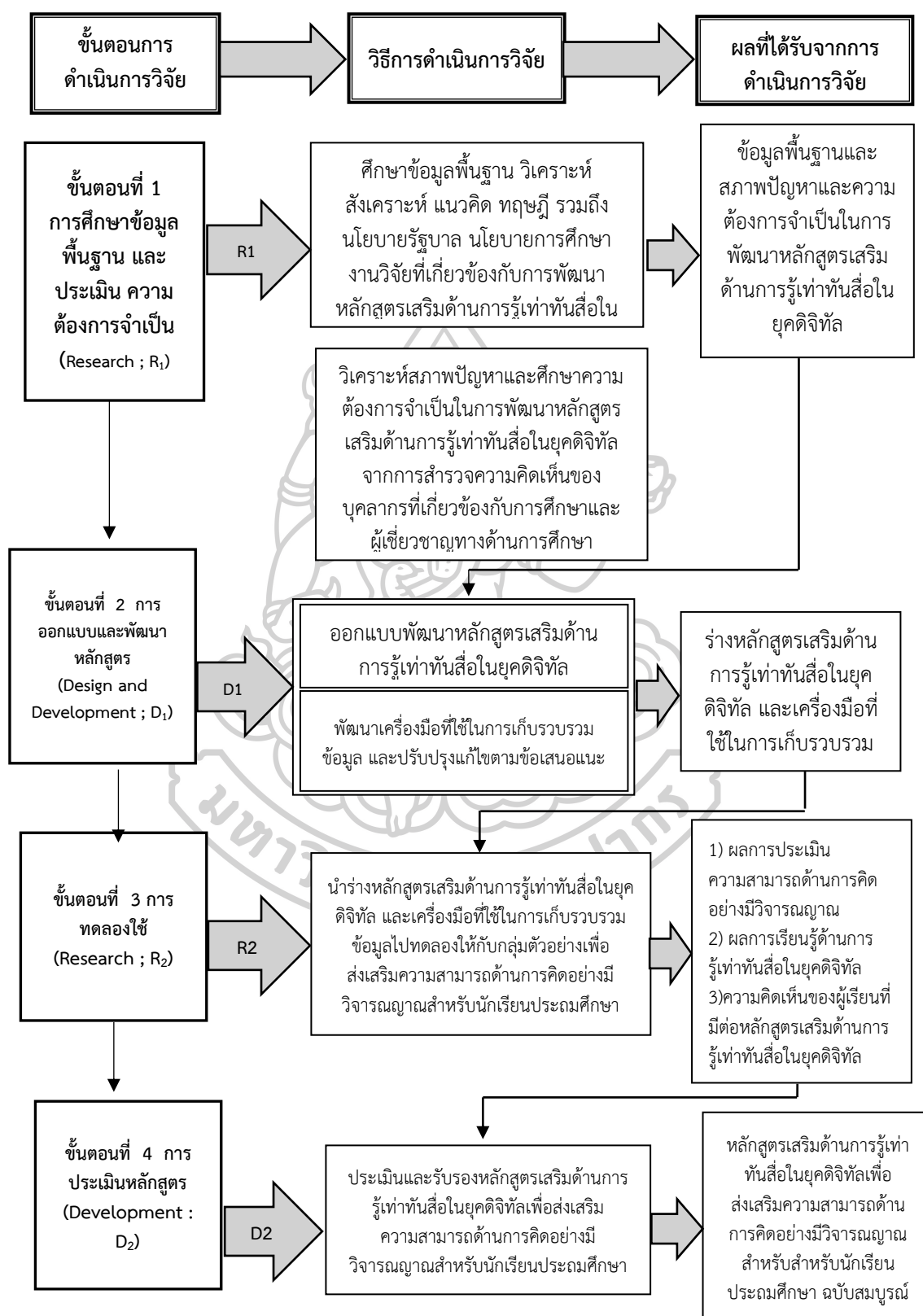
ขั้นตอนที่ 3 การนำไปใช้ (Research : R₂) ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาไปทดลองใช้จริงในสถานศึกษา โดยยึดตามแนวทางของกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) กลุ่มประชากรที่ใช้ในการทดลอง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ลำปาง ซึ่งมีทั้งหมด 2 ห้องเรียน รวมจำนวน 40 คน ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยกำหนดหมายเลขให้ห้องเรียนทั้ง 2 ห้อง และดำเนินการจับฉลากเพื่อเลือกห้องเรียนที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการทดลองใช้หลักสูตร ผลจากการจับฉลากได้ห้องเรียนหนึ่งซึ่งประกอบด้วยนักเรียนจำนวน 20 คน ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2566 การวิจัยในขั้นนี้ดำเนินการตามรูปแบบการวิจัยเชิงทดลองเบื้องต้น (Pre-Experimental Design) ประเภท One-Shot Case Study โดยผู้วิจัยจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้นกับกลุ่มตัวอย่าง และดำเนินการเก็บข้อมูลหลังจากสิ้นสุดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนในด้านความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล ทั้งนี้เพื่อประเมินประสิทธิภาพและผลลัพธ์ของหลักสูตรเสริมที่นำไปใช้จริงในสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผล (Development : D₂) ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการประเมินหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการ

คิดอย่างมีวิจารณ์ญาณสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยมุ่งเน้นการตรวจสอบความเหมาะสม ความครบถ้วนขององค์ประกอบ และความเป็นไปได้ของหลักสูตรก่อนการนำไปใช้จริงในสถานศึกษา การประเมินดำเนินการโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน โดยพิจารณาจากคุณวุฒิ ความเชี่ยวชาญเฉพาะ ด้าน และประสบการณ์ทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ หรือการ ประเมินผลทางการศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี ผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วยบุคลากรทางวิชาการและ การศึกษา ได้แก่ อาจารย์มหาวิทยาลัย ผู้บริหารสถานศึกษา และนักวิชาการที่มีประสบการณ์ด้านการ พัฒนาหลักสูตร การสอน และการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา โดยแต่ละคนมีความเข้าใจบริบท การศึกษาระดับประถมศึกษาและสามารถให้ข้อเสนอแนะที่สะท้อนถึงคุณภาพของหลักสูตรได้อย่าง รอบด้าน การประเมินเน้นพิจารณาองค์ประกอบสำคัญของหลักสูตร ได้แก่ ความชัดเจนของ จุดมุ่งหมาย ความเหมาะสมของเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ ความสอดคล้องกับช่วงวัยของผู้เรียน การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้ และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงในโรงเรียน ข้อมูลจากการ ประเมินจะนำไปใช้ปรับปรุงหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นก่อนการนำใช้จริง ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างกรอบการดำเนินการวิจัยไว้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 3.1 กรอบการดำเนินการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนทั้ง 4 ขั้นตอน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R₁) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและประเมินความต้องการจำเป็นสำหรับการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

การวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา ในขั้นตอนนี้เป็นการวิเคราะห์หลักสูตรผู้วิจัยดำเนินการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและประเมินความต้องการจำเป็นมีรายละเอียดการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษาระดับประถมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
2. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันสื่อ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการพัฒนาหลักสูตร
3. เพื่อสำรวจความต้องการจำเป็นของบุคลากรทางการศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลเอกสาร

1. เอกสารทางวิชาการ ประกอบด้วยแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเสริม การรู้เท่าทันสื่อ และความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ตลอดจนรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณในระดับประถมศึกษา เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการออกแบบหลักสูตรที่มีความเหมาะสมกับผู้เรียนในยุคดิจิทัล
2. เอกสารข้อมูลของสถานศึกษา ได้แก่ หลักสูตรสถานศึกษาและรายงานการประเมินตนเอง (SAR) ของโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ลำปาง ซึ่งใช้ในการวิเคราะห์บริบทและสภาพปัจจุบันของสถานศึกษา เพื่อนำมาเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการกำหนดขอบเขต ความจำเป็น และทิศทางของการออกแบบหลักสูตรเสริมให้ตอบสนองต่อการจัดการเรียนการสอนของครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แหล่งข้อมูลบุคคล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องเพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล จำนวน 10 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ที่มีคุณสมบัติและประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย

1. อาจารย์คณะครุศาสตร์ สาขาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยสวนดุสิต โดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 3 คน เกณฑ์การคัดเลือกจากผู้ที่จบการศึกษาในสาขาที่เกี่ยวข้องกับด้านการศึกษาและมีประสบการณ์การสอนระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์การศึกษา ลำปาง ไม่น้อยกว่า 5 ปี ขึ้นไป

2. ผู้บริหารโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์การศึกษา ลำปาง โดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 1 คน เกณฑ์การคัดเลือกจากผู้ที่มีประสบการณ์ในการดำรงตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียนสาธิตจากโรงเรียนสาธิตในสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) 3 ปีขึ้นไป

3. บุคลากรฝ่ายวิชาการโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์การศึกษา ลำปาง โดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 1 คน เกณฑ์การคัดเลือกจากผู้ที่มีประสบการณ์ด้านวิชาการโรงเรียนจากโรงเรียนสาธิตในสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) 3 ปีขึ้นไป

4. ครูผู้สอนโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์การศึกษา ลำปาง โดยการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 5 คน เกณฑ์การคัดเลือกจากผู้ที่มีประสบการณ์การสอนอย่างน้อย 5 ปี ขึ้นไป

วิธีการดำเนินการ

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และการศึกษาข้อมูลจากแหล่งบุคคล ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้าใจเชิงลึกในประเด็นต่าง ๆ ที่เป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยมุ่งเน้นการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ในระดับประถมศึกษา การรู้เท่าทันสื่อ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ นอกจากนี้ยังได้ศึกษานโยบายด้านการศึกษาในระดับชาติ ซึ่งรวมถึงแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.

2560) รวมทั้งหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ และรายงานการประเมินตนเอง (SAR) ของสถานศึกษาเพื่อวิเคราะห์บริบท จุดแข็ง จุดอ่อน และแนวโน้มความต้องการจำเป็นในการออกแบบหลักสูตรเสริมให้สอดคล้องกับความเป็นจริงในสถานศึกษาและตอบสนองต่อผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ศึกษาข้อมูลจากแหล่งบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการเรียนรู้ในระดับประถมศึกษา เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเสริม โดยมีการดำเนินการดังนี้

2.1 สัมภาษณ์อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ สาขาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์อาจารย์ผู้มีประสบการณ์การสอนและพัฒนาหลักสูตรในระดับอุดมศึกษา เพื่อรวบรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของหลักสูตรเสริมในบริบทของการเรียนรู้สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยมุ่งเน้นสอบถามถึงความเข้าใจต่อแนวคิดเรื่องการรู้เท่าทันสื่อ ความสำคัญของทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ตลอดจนแนวทางการบูรณาการหลักสูตรเสริมให้เชื่อมโยงกับสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสะท้อนมุมมองจากแวดวงวิชาชีพครูในระดับมหาวิทยาลัย

2.2 สัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์การศึกษาลำปาง ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้บริหารระดับโรงเรียน เพื่อสอบถามเกี่ยวกับนโยบายและวิสัยทัศน์ในการส่งเสริมสมรรถนะผู้เรียนในยุคดิจิทัล รวมถึงประเมินระดับความพร้อมของโรงเรียนในด้านทรัพยากร บุคลากร และการบริหารจัดการที่จะเอื้อต่อการนำหลักสูตรเสริมไปใช้จริง โดยให้ข้อมูลเชิงนโยบายที่สะท้อนภาพรวมของสถานศึกษา

2.3 สัมภาษณ์บุคลากรฝ่ายวิชาการของโรงเรียน ผู้วิจัยมุ่งเน้นเก็บข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ การประเมินผล และการส่งเสริมความสามารถทางวิชาการของนักเรียนในระดับประถมศึกษา โดยเฉพาะการส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งเป็นทักษะที่ท้าทายในบริบทของโรงเรียน และต้องการแนวทางการออกแบบหลักสูตรที่สอดคล้องกับสภาพจริง

2.4 สัมภาษณ์ครูผู้สอนระดับประถมศึกษา ครูผู้สอนเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญที่สะท้อนสภาพจริงของห้องเรียน ผู้วิจัยได้สอบถามถึงปัญหาในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียน เช่น ข้อจำกัดด้านเวลา สื่อ อุปกรณ์ หรือความเข้าใจของผู้เรียนต่อประเด็นทางสังคมและสื่อดิจิทัล นอกจากนี้ยังรวบรวมข้อเสนอแนะที่ครูมีต่อการออกแบบกิจกรรมเสริมที่สามารถนำไปปรับใช้ได้จริงในบริบทห้องเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและประเมินความต้องการจำเป็นสำหรับการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. แบบวิเคราะห์เอกสาร ใช้สำหรับศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และหลักการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ รวมถึงการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา เช่น หลักสูตรสถานศึกษา รายงานการประเมินตนเองของโรงเรียน และนโยบายทางการศึกษา

2. แบบสัมภาษณ์บุคลากรทางการศึกษา เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง จำนวน 1 ฉบับ จัดทำขึ้นเพื่อใช้สัมภาษณ์รายบุคคลในกลุ่มเป้าหมายที่เป็นบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ สาขาการประถมศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน บุคลากรฝ่ายวิชาการ และครูผู้สอนระดับประถมศึกษา โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์การศึกษา ลำปาง โดยมุ่งรวบรวมข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล และการส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทั้งในด้านนโยบายบริหารจัดการ แนวทางการจัดการเรียนรู้ สภาพปัญหาในห้องเรียน และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการออกแบบกิจกรรมเสริมให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนระดับประถมศึกษา

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อออกแบบและพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ผู้วิจัยได้ออกแบบเครื่องมือที่เหมาะสมเพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูลทั้งจากเอกสารและแหล่งบุคคล ซึ่งการสร้างเครื่องมือในครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนถึงบริบท แนวคิด และความต้องการจำเป็นของสถานศึกษาอย่างแท้จริง ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัยจำนวน 2 ประเภท ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสาร และแบบสัมภาษณ์บุคลากรทางการศึกษา โดยมีขั้นตอนการดำเนินการสร้างเครื่องมือแต่ละประเภท ดังนี้

1. แบบวิเคราะห์เอกสาร การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบวิเคราะห์เอกสารเพื่อใช้ในการรวบรวมและวิเคราะห์สาระสำคัญจากแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และนโยบายทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย โดยมีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

1.1 ศึกษารูปแบบการจัดทำแบบวิเคราะห์เอกสารจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาตัวอย่างการสร้างแบบวิเคราะห์เอกสารจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในลักษณะคล้ายคลึงกัน เพื่อทำความเข้าใจแนวทางในการจัดทำเครื่องมือ วิเคราะห์รูปแบบและหัวข้อที่ควรรวบรวม ตลอดจนวัตถุประสงค์ของแต่ละแบบวิเคราะห์ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของงานวิจัยฉบับนี้

1.2 กำหนดองค์ประกอบของแบบวิเคราะห์เอกสารให้ครอบคลุมหัวข้อสำคัญ โดยพิจารณาให้สามารถวิเคราะห์เนื้อหาได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ องค์ประกอบสำคัญของแบบวิเคราะห์ได้แก่ ประเภทของเอกสาร ชื่อเรื่อง ผู้เขียน ปีที่พิมพ์ สถานที่พิมพ์ ประเด็นที่ศึกษา และสรุปสาระสำคัญของเนื้อหา เพื่อให้การสังเคราะห์ข้อมูลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ต่อการออกแบบหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา

1.3 ออกแบบและจัดทำแบบวิเคราะห์เอกสารเพื่อใช้ในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสาระสำคัญของแนวคิด ทฤษฎี หลักการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมการรู้เท่าทันสื่อ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการจัดการเรียนรู้ในระดับประถมศึกษา ตลอดจนศึกษาข้อมูลจากเอกสารนโยบายด้านการศึกษา อาทิ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 หลักสูตรสถานศึกษา และรายงานการประเมินตนเองของโรงเรียนแบบวิเคราะห์ นำเอกสารที่จัดทำขึ้นได้นำเสนอเพื่อขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา

1.4 ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของแบบวิเคราะห์เอกสาร โดยนำแบบวิเคราะห์เอกสารที่ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คนตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พบว่าแต่ละรายการมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.80 – 1.00 ซึ่งอยู่ในระดับ ใช้ได้ ตามเกณฑ์ของ Rovinelli & Hambleton (1977) สะท้อนว่าแบบวิเคราะห์เอกสารมีความเหมาะสม และสามารถนำไปใช้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อและการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.5 ปรับปรุงแบบวิเคราะห์เอกสารตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ในด้านรูปแบบถ้อยคำ และหัวข้อของแบบวิเคราะห์เอกสารให้มีความชัดเจน ครอบคลุม และสามารถใช้งานได้จริง เพื่อให้เครื่องมือมีความสมบูรณ์พร้อมสำหรับนำไปใช้ในการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2. แบบสัมภาษณ์บุคลากรทางการศึกษา ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นจากบุคลากรทางการศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) โดยมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

2.1 ศึกษาหลักการและแนวทางการสร้างแบบสัมภาษณ์บุคลากรด้านการศึกษาจากแหล่งข้อมูลทางวิชาการ ได้แก่ เอกสาร ตำรา งานวิจัย และแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดหัวข้อคำถามที่ครอบคลุมประเด็นสำคัญ ได้แก่ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดการรู้เท่าทันสื่อในบริบทของโรงเรียนระดับประถมศึกษา ปัญหาในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเสริม และข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการจัดการเรียนรู้ที่สามารถนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนในบริบทจริง

2.2 ออกแบบและจัดทำแบบสัมภาษณ์ในลักษณะกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ เช่น ชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทางวิชาชีพ

ตอนที่ 2 คำถามปลายเปิดเพื่อรวบรวมความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อ และการส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับโครงสร้างหลักสูตร กิจกรรม สื่อการเรียนรู้ และแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม

2.3 ตรวจสอบความเหมาะสมของเครื่องมือโดยอาจารย์ที่ปรึกษา เมื่อจัดทำร่างแบบสัมภาษณ์เบื้องต้นแล้วจึงได้นำเสนอแบบสัมภาษณ์ต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อขอข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความเหมาะสมของประเด็นคำถาม การใช้ถ้อยคำ และลำดับของเนื้อหา จากนั้นจึงปรับปรุงให้สมบูรณ์

2.4 ผู้วิจัยได้เสนอแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแล้วต่อผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน ซึ่งมีความเชี่ยวชาญด้านการวิจัย การพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ระดับประถมศึกษา เพื่อทำการประเมินความสอดคล้องของรายการกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ผลการวิเคราะห์พบว่า ค่าดัชนี IOC ของรายการต่าง ๆ อยู่ในช่วง 0.80 – 1.00 ซึ่งอยู่ในระดับ ใช้ได้ ตามเกณฑ์ของ Rovinelli และ Hambleton (1977) แสดงว่าแบบสัมภาษณ์มีความเหมาะสมในการใช้เป็นเครื่องมือวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการจำเป็นในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล สำหรับ

เสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่กับการวิเคราะห์เอกสารอย่างเป็นระบบ ซึ่งมีแนวทางการเก็บข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลัก ดังนี้

1. การเก็บข้อมูลจากเอกสาร ผู้วิจัยได้ใช้แบบวิเคราะห์เอกสารที่พัฒนาขึ้นเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งเอกสารที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

1.1 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเสริม

1.2 แนวคิดด้านการรู้เท่าทันสื่อและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

1.3 เอกสารนโยบายทางการศึกษา เช่น แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579

1.4 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)

1.5 หลักสูตรสถานศึกษา และรายงานการประเมินตนเอง (SAR) ของโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ข้อมูลจากเอกสารเหล่านี้ถูกวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์ประเด็นสำคัญและแนวทางที่สอดคล้องกับการพัฒนาหลักสูตรเสริม

2. การเก็บข้อมูลจากแหล่งบุคคลโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างในการเก็บข้อมูลเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 10 คน ซึ่งเป็นบุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับบริบทของโรงเรียนและการพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วย อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ สาขาการประถมศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ บุคลากรฝ่ายวิชาการ ครูผู้สอนระดับประถมศึกษา การสัมภาษณ์ดำเนินการในรูปแบบรายบุคคล (In-depth Interview) โดยบันทึกข้อมูลและถอดความอย่างเป็นระบบ จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์ประเด็นร่วมและข้อเสนอแนะที่สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบในการออกแบบหลักสูตรเสริมให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการจริงของสถานศึกษา ผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งสองส่วนนี้ นำไปใช้เป็นพื้นฐานในการกำหนดโครงสร้าง จุดมุ่งหมาย เนื้อหา และแนวทางการจัดการเรียนรู้ในหลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้นในขั้นตอนต่อไปของการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลักษณะของข้อมูลที่ได้มา ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และนโยบายทางการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร การรู้เท่าทันสื่อ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ตลอดจนข้อมูลจากเอกสารของ

สถานศึกษา เช่น แผนการศึกษาแห่งชาติ หลักสูตรสถานศึกษา และรายงานการประเมินตนเองของโรงเรียน

2. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคลากรทางการศึกษา ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยถอดความข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จัดกลุ่มข้อมูล แยกประเด็นเป็นหมวดหมู่ และสังเคราะห์ข้อค้นพบที่สะท้อนถึงความต้องการจำเป็นในการออกแบบหลักสูตรเสริมตลอดจนข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับประถมศึกษาสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม

จากขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R_1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน (Analysis: A) เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านความรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อมูลจากหลักสูตรสถานศึกษา รายงานการประเมินตนเอง และสัมภาษณ์บุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์การศึกษา ลำปาง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนบริบทจริงของสถานศึกษาและความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน ซึ่งข้อมูลเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรเสริมในขั้นตอนถัดไป

ตารางที่ 3.1 สรุปขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R₁) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานและประเมินความต้องการจำเป็นสำหรับการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

วัตถุประสงค์	วิธีการ	กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือ	การวิเคราะห์ข้อมูล	ผลที่ได้
1. เพื่อรวบรวมวิเคราะห์ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียน ประถมศึกษา	ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับ 1) การพัฒนาหลักสูตรเสริม 2) การรู้เท่าทันสื่อ 3) การคิดอย่างมีวิจารณญาณ 4) นโยบายทางการศึกษา 5) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	แบบวิเคราะห์เอกสาร	การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)	ข้อมูลพื้นฐานและสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียน ประถมศึกษา
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น และข้อมูลทั่วไปจากสถานศึกษาสำหรับการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล	สัมภาษณ์เชิงลึก บุคลากรทางการศึกษา โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)	1) อาจารย์ประจำคณะครู ศาสตร์ สาขา การประถมศึกษา 2) ผู้บริหารโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ 3) บุคลากรฝ่ายวิชาการ 4) ครูผู้สอนระดับประถมศึกษา	แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง	การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)	ข้อมูลความต้องการจำเป็นของสถานศึกษาและแนวทางการจัดหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลที่ตอบสนองต่อผู้เรียนในบริบทจริง

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรเสริม (Design and Development: D₁) การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา

การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา และความต้องการจำเป็นจากขั้นตอนที่ 1 มาใช้ในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรเสริม โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อออกแบบและพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยกำหนดองค์ประกอบหลักของหลักสูตร ได้แก่ หลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมาย สาระสำคัญ เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ ระยะเวลา สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการวัดผลประเมินผล
2. เพื่อพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการตามหลักสูตรและประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล แผนการจัดการเรียนรู้ แบบวัดความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ แบบวัดความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อ และแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลเอกสาร

ประกอบด้วยเอกสารวิชาการและผลการศึกษาเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องกับประเด็นหลักของการวิจัย ได้แก่

1. เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเสริม การรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล และการส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณในระดับประถมศึกษา
2. เอกสารนโยบายทางการศึกษา เช่น แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) หลักสูตรสถานศึกษา และรายงานการประเมินตนเองของโรงเรียน

3. ข้อมูลผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นจากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องทางการศึกษา ซึ่งได้ถอดบทสัมภาษณ์ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ไว้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับออกแบบและพัฒนา หลักสูตรเสริมในขั้นตอนถัดไป

แหล่งข้อมูลบุคคล

ในการพัฒนาหลักสูตรเสริม ผู้วิจัยได้เลือกผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาเพื่อร่วมประเมินความเหมาะสม ความครบถ้วน และความเป็นไปได้ของหลักสูตร โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นวิธีที่เหมาะสมกับการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลเฉพาะด้านตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย กลุ่มผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย จำนวน 7 คน ซึ่งพิจารณาจากคุณวุฒิ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการประเมินผลการศึกษา ทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและอุดมศึกษา โดยมีลักษณะทั่วไปดังนี้

1. ผู้ทรงคุณวุฒิที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก และมีประสบการณ์ด้านการวิจัยและการบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ จำนวน 2 คน
2. ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาหลักสูตร ทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและอุดมศึกษา จำนวน 3 คน
3. ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ในสาขาการศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี โดยเฉพาะในด้านนิเทศ การศึกษาและการส่งเสริมศักยภาพครูในสถานศึกษา จำนวน 2 คน

การพิจารณาดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ที่มีความรู้ลึกและประสบการณ์ตรงที่สามารถให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรเสริมได้อย่างรอบด้าน

วิธีการดำเนินการ

ผู้วิจัยดำเนินการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบแนวทางในการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรเสริมให้มีความชัดเจน เป็นระบบ และสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาร่วมสมัย ตลอดจนสามารถตอบสนองต่อบริบทของผู้เรียนระดับประถมศึกษาได้อย่างเหมาะสม โดยเนื้อหาที่ศึกษาประกอบด้วยกรอบแนวคิดสำคัญ 5 ด้าน ได้แก่

1.1 แนวคิดด้านการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ซึ่งเป็นกรอบวิธีวิจัยที่ใช้ในการพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบ ผ่านขั้นตอนการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การออกแบบ การนำไปใช้ และการปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสม

1.2 แนวคิดด้านการพัฒนาหลักสูตรเสริม ซึ่งเน้นการเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้เพิ่มเติมจากหลักสูตรปกติ โดยมีเป้าหมายในการพัฒนาคุณลักษณะที่จำเป็นต่อผู้เรียน ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ

1.3 แนวคิดด้านความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) ซึ่งเป็นทักษะหลักที่ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 พึงมี เพื่อให้สามารถวิเคราะห์ข้อมูล ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และเผชิญกับสถานการณ์ที่ซับซ้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งครอบคลุมรูปแบบ วิธีการ และเทคนิคการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เชิงรุกผ่านการตั้งคำถาม การอภิปราย การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการใช้กิจกรรมที่เน้นกระบวนการคิดขั้นสูง

1.5 แนวคิดด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล (Digital Media Literacy) ซึ่งเน้นการส่งเสริมทักษะในการเข้าถึง วิเคราะห์ ประเมิน และใช้สื่ออย่างมีวิจารณญาณ เพื่อลดความเสี่ยงจากข้อมูลเท็จ เนื้อหาบิดเบือน และอิทธิพลของสื่อที่ไม่เหมาะสม

2. วิเคราะห์ข้อมูลจากสถานศึกษาและความต้องการจำเป็น จากผลการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาต้นแบบ เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเสริม โดยอ้างอิงข้อมูลจริงจากบริบทการจัดการเรียนรู้ปัจจุบัน จุดอ่อนของผู้เรียน และลักษณะของปัญหาที่ต้องการแก้ไข

3. การพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา จากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทฤษฎี แนวคิด และผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในสถานศึกษาต้นแบบ ผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์และออกแบบโครงสร้างหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยกำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรให้ครอบคลุม 6 ประการสำคัญ ดังนี้

3.1 หลักการและเหตุผล หลักสูตรพัฒนาขึ้นเพื่อตอบสนองต่อสภาพปัญหาการบริโภคสื่อของนักเรียนในยุคดิจิทัล ซึ่งขาดทักษะในการวิเคราะห์แยกแยะข้อมูล ผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นในการส่งเสริมทักษะการรู้เท่าทันสื่อควบคู่กับการคิดอย่างมีวิจารณญาณผ่านกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย

3.2 จุดมุ่งหมาย เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการรู้เท่าทันสื่อ และสามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณ วิเคราะห์แหล่งข้อมูล และใช้สื่ออย่างมีความรับผิดชอบ

3.3 สารสำคัญ เนื้อหา และกิจกรรม เนื้อหาครอบคลุม 4 ประเภทของสื่อ ได้แก่ สื่อสร้างสรรค์ของมนุษย์ สื่อเพื่อธุรกิจและโฆษณา สื่อที่สร้างค่านิยม และสื่อที่มีอิทธิพลทางการเมืองและสังคม กิจกรรมเน้นกระบวนการคิด วิเคราะห์ ตั้งคำถาม และสะท้อนผลกระทบจากสื่อ

3.4 ระยะเวลาการเรียนการสอน กำหนดจัดการเรียนรู้จำนวน 6 หน่วยการเรียนรู้ ใช้เวลารวมทั้งสิ้น 8 ชั่วโมง ภายในระยะเวลา 8 สัปดาห์ โดยจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องสัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง สำหรับหน่วยการเรียนรู้ที่มีเนื้อหาซับซ้อนจะใช้เวลา 2 สัปดาห์เพื่อให้ผู้เรียนมีเวลาในการทำ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง กิจกรรมทั้งหมดออกแบบให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ การตั้งคำถาม และการอภิปรายอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งระยะเวลาดังกล่าวถือว่าเหมาะสมและเพียงพอในการวางรากฐานทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่อและการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้กับผู้เรียนระดับ ประถมศึกษาอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

3.5 สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ใช้สื่อดิจิทัล สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อในชีวิตประจำวัน เช่น โฆษณาออนไลน์ ข่าว บทความ พร้อมทั้งใช้ห้องเรียน ห้องสมุด และแหล่งเรียนรู้ในชุมชน

3.6 การวัดและประเมินผล ใช้การประเมินก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน โดยมีแบบวัดความรู้ แบบประเมินความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถ ในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

4. พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน ความสามารถของผู้เรียนและคุณภาพของหลักสูตรเสริม โดยเครื่องมือที่จัดทำขึ้นประกอบด้วย

4.1 แบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้น ประถมศึกษา

4.2 แบบวัดความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

4.3 แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุค ดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้น ประถมศึกษา

เครื่องมือทั้งหมดได้รับการตรวจสอบคุณภาพโดยการนำเสนอแก่ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพิจารณา ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยประเมินตามเกณฑ์ความเหมาะสม ครอบคลุม และ

ความชัดเจนของเนื้อหาในแต่ละข้อคำถาม หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ปรับปรุงและแก้ไขเครื่องมือตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญก่อนนำไปใช้ในการทดลองหลักสูตร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาประกอบด้วยเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษารวบรวมข้อมูลมีดังนี้

1. หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โดยมีองค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) หลักการและเหตุผล (2) จุดมุ่งหมาย (3) สาระสำคัญ เนื้อหา และกิจกรรมการเรียนรู้ (4) ระยะเวลาในการเรียนการสอน (5) สื่อและแหล่งการเรียนรู้ และ (6) การวัดและประเมินผล

2. เครื่องมือสำหรับการประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรใช้ในการวัดผลสัมฤทธิ์และประเมินความคิดเห็นของผู้เรียน ประกอบด้วย

2.1 แบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

2.2 แบบวัดความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

2.3 แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วยการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา รวมถึงเครื่องมือประเมินคุณภาพของหลักสูตร โดยผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎี และข้อมูลจากการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นมาใช้เป็นฐานในการพัฒนาเครื่องมืออย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ การสร้างและพัฒนาเครื่องมือแต่ละประเภทมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา การสร้างและพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียน

ระดับชั้นประถมศึกษา ดำเนินการโดยอิงจากผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และข้อมูลจากการวิเคราะห์ ในขั้นตอนที่ 1 โดยมีขั้นตอนการสร้างและพัฒนา ดังนี้

1.1 นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานใน ขั้นตอนที่ 1 มากำหนดกรอบแนวคิดของหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล เพื่อใช้เป็น ทิศทางในการออกแบบสาระสำคัญ เนื้อหา จุดมุ่งหมาย และกิจกรรมที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับ ประถมศึกษา

1.2 พัฒนา (ร่าง) หลักสูตรเสริม โดยสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น แนวคิดด้านการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy), การคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) และแนวทางการจัดการเรียนรู้ต่างๆ โดยออกแบบให้องค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วย (1) หลักการและเหตุผล (2) จุดมุ่งหมาย (3) สาระสำคัญ เนื้อหา และกิจกรรมการ เรียนรู้ (4) ระยะเวลาในการเรียนการสอน (5) สื่อและแหล่งการเรียนรู้ และ (6) การวัดและประเมินผล

1.3 นำ (ร่าง) หลักสูตรเสริมที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อรับการตรวจสอบ ความถูกต้อง ความสอดคล้องเชิงทฤษฎี และความเหมาะสมกับระดับชั้นประถมศึกษา แล้วนำไป ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ

1.4 นำหลักสูตรเสริมที่ปรับปรุงแล้วไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 7 คน ทำการประเมินความ เหมาะสม ครอบคลุม และความเป็นไปได้โดยใช้การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และ แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรในรูปแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ดำเนินการโดยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Mean: M) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: SD) โดยกำหนดเกณฑ์ในการ พิจารณาความสอดคล้องว่า ข้อความที่มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และมีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานต่ำกว่า 1.00 ถือว่ามีความสอดคล้องและสามารถนำไปใช้ได้ หากไม่เป็นไปตามเกณฑ์ดังกล่าว ให้ดำเนินการ ปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้จริง (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558) ซึ่งผลการประเมินภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ($M = 4.65$, $SD = 0.50$ แสดงให้เห็นว่าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นสอดคล้องกันว่าสามารถ นำไปใช้กับนักเรียนระดับประถมศึกษาได้จริง

1.5 หลังจากหลักสูตรเสริมได้รับการปรับปรุงให้สมบูรณ์ตามข้อเสนอแนะของ ผู้เชี่ยวชาญแล้วนำไปทดลองใช้กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ลำปาง จำนวน 40 คน ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมายของหลักสูตร ผลจากการทดลองใช้ พบว่า มีข้อจำกัดด้านเวลาในการดำเนินกิจกรรม โดยเฉพาะช่วงการนำเสนอผลงานกลุ่มซึ่งใช้เวลา มากกว่าที่กำหนดส่งผลให้ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมสะท้อนคิดได้ครบถ้วน จึงปรับลดจำนวนคำถาม ในกิจกรรมกลุ่ม และปรับรูปแบบการนำเสนอให้กระชับยิ่งขึ้น และนำแนวทางการปรับปรุงดังกล่าวได้

นำไปประยุกต์ใช้ในหลักสูตร เพื่อให้สามารถดำเนินการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมภายใต้เวลาจริงของชั้นเรียน

1.6 จัดทำหลักสูตรฉบับสมบูรณ์ โดยปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญให้ครบถ้วน แล้วจัดพิมพ์เป็นเอกสารหลักสูตรสำหรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และเป็นเครื่องมือในการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนการทดลองใช้หลักสูตรต่อไป

2. แบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

การสร้างแบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา มีจุดมุ่งหมายเพื่อวัดผลลัพธ์ของการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้น โดยมีขั้นตอนการสร้างและพัฒนาดังนี้

2.1 ศึกษาทฤษฎี แนวคิด เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ รวมถึงแนวทางการสร้างแบบประเมินที่เหมาะสมกับผู้เรียนระดับประถมศึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาแบบประเมินความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยเฉพาะในบริบทของการประเมินผลหลังจากการใช้หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล

2.2 กำหนดโครงสร้างแบบวัดความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งเน้นพฤติกรรมความคิดในระดับสูงที่เหมาะสมกับผู้เรียนระดับประถมศึกษาครอบคลุม 5 ด้าน ดังนี้ ด้านที่ 1 การนิยามปัญหา คือ ความสามารถในการตั้งคำถาม ระบุดประเด็นสำคัญ และชี้ชัดปัญหาที่ต้องการแก้ไข ด้านที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูล คือ การแยกแยะข้อเท็จจริงและความคิดเห็น การหาความสัมพันธ์ของข้อมูล และการตีความสาระสำคัญ ด้านที่ 3 การพิจารณาตัดสินข้อมูล คือ การประเมินความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล การหาหลักฐานประกอบ และการวิเคราะห์อคติหรือมุมมองที่แฝงอยู่ ด้านที่ 4 การตัดสินใจและการแก้ปัญหา คือ ความสามารถในการเลือกแนวทางหรือทางเลือกที่เหมาะสมจากข้อมูลที่มีอยู่ พร้อมเหตุผลประกอบอย่างมีหลักการด้านที่ 5 การสรุปผลอย่างมีเหตุผล คือ การเชื่อมโยงข้อเท็จจริง วิเคราะห์ข้อคิดเห็น และสรุปสาระหรือข้อเสนอแนะจากข้อมูลอย่างมีตรรกะองค์ประกอบทั้ง 5 ด้านนี้ได้ถูกนำมาใช้เป็นกรอบในการสร้างข้อคำถามในแบบวัด ซึ่งเป็นข้อสอบปรนัยชนิดเลือกตอบ (Multiple Choice) จำนวน 65 ข้อ โดยคัดเลือกข้อที่ผ่านเกณฑ์คุณภาพมาใช้จริงจำนวน 30 ข้อ แต่ละข้อมีตัวเลือก 4 ตัวเลือก และมีคำตอบที่ถูกต้องเพียงหนึ่งข้อ ข้อคำถามถูกออกแบบให้อยู่ในบริบทที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริงของผู้เรียน ได้แก่ การรับรู้ข่าวสาร การเลือกใช้สื่อ และการตัดสินใจจากสถานการณ์จำลอง เพื่อวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ที่สัมพันธ์กับการรู้เท่าทันสื่อ ผู้วิจัยได้สร้างข้อสอบมีความครอบคลุมตามกรอบแนวคิดดังกล่าวจึงได้จัดทำแผนผังการสร้างข้อสอบ (Test Blueprint) แสดงรายละเอียดของจำนวนข้อในแต่ละด้านไว้ในตารางที่ 3.2

ตารางที่ 3.2 แผนผังการสร้างข้อสอบ (Test blue print) แบบวัดความสามารถด้านการคิดอย่างมี
วิจารณญาณ

ลำดับ	สถานการณ์	ความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ					รวม (ข้อใช้ จริง)
		การนิยามปัญหา	การวิเคราะห์ข้อมูล	การพิจารณา	การตัดสินใจ	การสรุปผลอย่างมี เหตุผล	
1	ภัยออนไลน์	1 (2)	2 (3)	1 (2)	1 (2)	1 (2)	6 (11)
2	ภัยร้ายจากเกม	1 (2)	1 (2)	1 (2)	2 (3)	1 (2)	6 (11)
3	CIB ทลายขบวนการเงินกู้ออนไลน์	1 (2)	1 (2)	2 (3)	1 (2)	1 (1)	6 (10)
4	รู้ทันโฆษณาหลวง	1 (2)	1 (2)	2 (3)	1 (2)	1 (2)	6 (11)
5	เซอร์ไพรส์สินค้าออนไลน์	1 (2)	1 (2)	1 (2)	1 (2)	1 (2)	5 (10)
6	รู้ทันมิชฉาชีพ	1 (2)	1 (2)	2 (3)	2 (3)	1 (2)	7 (12)
รวม		6 (12)	7 (13)	9 (15)	8 (14)	5 (11)	30 (65)

*หมายเหตุ ตัวเลขนอกวงเล็บ คือ ข้อที่ใช้จริง และ ตัวเลขในวงเล็บ คือ ข้อที่สร้างไว้ก่อนคัดเลือก

2.3 นำแบบทดสอบความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณให้อาจารย์ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์ตรวจสอบและเสนอแนะเพิ่มเติม จากนั้นผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขแบบทดสอบตาม
คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และนำไปตรวจสอบคุณภาพในด้านต่าง ๆ เพื่อให้มั่นใจ
ว่าแบบวัดมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีขั้นตอนและวิธีการ
ตรวจสอบดังนี้

2.3.1 นำแบบวัดความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่ผ่านการปรับปรุงแล้ว
เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คนตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการ
วัด โดยใช้วิธีการให้คะแนนแบบดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-
Objective Congruence: IOC) ซึ่งผู้เชี่ยวชาญให้ค่าคะแนน +1 หมายถึง สอดคล้อง, 0 หมายถึง ไม่
แน่ใจ และ -1 หมายถึง ไม่สอดคล้อง ซึ่งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 คน ได้รับการคัดเลือกแบบเจาะจง
(Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากคุณวุฒิ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่
เกี่ยวข้องกับเป้าหมายของการวิจัย แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้
จำนวน 2 คน 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาหลักสูตร จำนวน 2 คน และ
3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 1 คน

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการให้คะแนนมาวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยกำหนดเกณฑ์ยอมรับไว้ที่ค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ผลการวิเคราะห์พบว่า ข้อคำถามแต่ละข้อมีค่า IOC อยู่ในช่วงระหว่าง 0.60–1.00 ซึ่งแสดงว่าแบบวัดฉบับนี้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวัดตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จึงถือว่าผ่านการตรวจสอบเชิงเนื้อหา และสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริงได้อย่างเหมาะสม

2.3.2 นำแบบวัดความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ จำนวน 65 ข้อ ซึ่งสร้างขึ้นตามโครงสร้าง 5 ด้าน ได้แก่ 1) การนิยามปัญหา 2) การวิเคราะห์ข้อมูล 3) การพิจารณาตัดสินข้อมูล 4) การตัดสินใจ และ 5) การสรุปผลอย่างมีเหตุผล ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ลำปาง จำนวน 40 คน ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าความยาก (p) อยู่ระหว่าง 0.20–0.80 และมีค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558) เพื่อคัดเลือกข้อสอบที่มีคุณลักษณะตามเกณฑ์ไปใช้ในการวิจัย จากการวิเคราะห์คุณภาพของแบบวัดทั้ง 65 ข้อ พบว่า มีค่าความยากอยู่ระหว่าง 0.03–0.80 ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.05–0.70 และมีจำนวน 30 ข้อ มีค่าความยากอยู่ระหว่าง 0.28–0.80 และมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.25–0.70 จำนวน จึงได้รับการคัดเลือกตามโครงสร้างที่กำหนดไว้ จากนั้นนำแบบวัดที่ผ่านการคัดเลือกทั้ง 30 ข้อ ไปวิเคราะห์ค่าความเที่ยงของแบบวัดทั้งฉบับ โดยใช้สูตร KR-20 ของ Kuder-Richardson ซึ่งเป็นค่าความเที่ยงที่ได้รับการยอมรับในระดับ ≥ 0.70 (Nunnally & Bernstein, 1994 cited in Stevanovic, 2013; Sharma, 2016) ผลการวิเคราะห์พบว่า ค่าความเที่ยงของแบบวัดทั้งฉบับเท่ากับ 0.86 ซึ่งอยู่ในระดับสูง แสดงว่าแบบวัดฉบับนี้มีคุณภาพเหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจริง

2.5 จัดพิมพ์แบบวัดความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณฉบับสมบูรณ์

3. แบบวัดความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อ

3.1 ในการศึกษาข้อมูลพื้นฐานผู้วิจัยได้ศึกษาวิธีการสร้างแบบทดสอบและหลักเกณฑ์การให้คะแนนจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยเฉพาะ คู่มือการวัดและประเมินผลตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553) ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการออกแบบพฤติกรรมวัดผลในบริบทการเรียนรู้ระดับประถมศึกษา นอกจากนี้ยังได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อจากองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO, 2011) มาประยุกต์ใช้เพื่อกำหนดพฤติกรรมบ่งชี้ด้านการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) ที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านการเข้าถึง วิเคราะห์ ประเมิน และสร้างสื่ออย่างมีวิจารณญาณ

3.2 กำหนดสาระและกรอบการวัดในลักษณะเป็นข้อสอบอัตนัย โดยจัดกลุ่มเนื้อหาออกเป็น 6 สาระ ได้แก่ 1) การบริโภคสื่ออย่างมีวิจารณญาณ 2) ประเภทของสื่อ 3) การใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัย 4) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อ 5) มารยาทในการสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัล และ 6) การใช้สื่อเพื่อพัฒนาตนเอง โดยสร้างข้อสอบอัตนัยจำนวน 10 ข้อ และคัดเลือกมาใช้จริงจำนวน 6 ข้อ เพื่อให้ครอบคลุมสาระสำคัญทั้งหมด ทั้งนี้จำนวนข้อในแต่ละสาระไม่เท่ากันจากการพิจารณาตามความเหมาะสมของเนื้อหา ระดับความซับซ้อน และความจำเป็นในการวัดพฤติกรรมการรู้เท่าทันสื่อในแต่ละด้านอย่างสมดุล

ตารางที่ 3.3 โครงสร้างแบบวัดความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

ลำดับที่	สาระ / เนื้อหา	จำนวนข้อ (ที่สร้าง)	จำนวนข้อ (ที่ใช้จริง)
1	การบริโภคสื่ออย่างมีวิจารณญาณ	2	1
2	ประเภทของสื่อ	2	1
3	การใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัย	2	1
4	กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อ	1	1
5	มารยาทในการสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัล	1	1
6	การใช้สื่อเพื่อพัฒนาตนเอง	2	1
	รวม	10	6

จากตารางที่ 3.3 โครงสร้างแบบวัดความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาได้รับการปรับปรุงเรียบร้อยแล้ว โดยมีการสร้างข้อสอบอัตนัยรวม 10 ข้อ และคัดเลือกมาใช้จริงจำนวน 6 ข้อ ครอบคลุม 6 สาระหลักตามกรอบการวัด

3.3 กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนแบบวัดความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ประกอบด้วยข้อสอบอัตนัยจำนวน 6 ข้อ รวม 30 คะแนน โดยแต่ละข้อมีคะแนนเต็ม 5 คะแนน เกณฑ์การให้คะแนนของแต่ละข้อพิจารณาจากความถูกต้อง ความครบถ้วน ความชัดเจนในการอธิบาย และการยกตัวอย่างประกอบที่สัมพันธ์กับเนื้อหา ทั้งนี้เพื่อให้สามารถประเมินระดับความเข้าใจของผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม ครอบคลุมทั้งด้านเนื้อหาและกระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์ ดังนี้

ตารางที่ 3.4 เกณฑ์การให้คะแนนแบบวัดความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลสำหรับนักเรียน
ระดับชั้นประถมศึกษา

สาระ / ประเด็น	ระดับคะแนน (3) ดีมาก	ระดับคะแนน (2) ดี	ระดับคะแนน (1) พอใช้	ระดับคะแนน (0) ควรปรับปรุง
1. การบริโภค สื่ออย่างมี วิจารณญาณ	อธิบายหลักการ แยกแยะข่าวจริง-ข่าว ปลอมได้ครบถ้วน ชัดเจน พร้อม ยกตัวอย่างที่เหมาะสม	เข้าใจหลักการ เบื้องต้น แต่ ยกตัวอย่างไม่ ชัดเจนหรือไม่ สัมพันธ์	อธิบายกลุ่มเครือ หรือยกตัวอย่างผิด	ไม่สามารถอธิบาย หรือยกตัวอย่างได้ เลย
2. ประเภทของ สื่อ	ระบุประเภทของสื่อได้ อย่างถูกต้องครบถ้วน พร้อมอธิบายลักษณะ ของแต่ละประเภทได้ ชัดเจน	ระบุได้บาง ประเภท หรือ อธิบายลักษณะได้ ไม่ครบ	ระบุประเภทได้ ถูกต้องบางส่วนแต่ ไม่อธิบาย	ไม่สามารถระบุหรือ อธิบายประเภทของ สื่อได้เลย
3. การใช้ เทคโนโลยีอย่าง ปลอดภัย	อธิบายหลักการใช้ เทคโนโลยีอย่าง ปลอดภัย พร้อม แนวทางปกป้องข้อมูล ส่วนตัวได้ครบถ้วน	เข้าใจแนวทาง พื้นฐาน แต่ขาด ตัวอย่าง หรือ อธิบายไม่ชัด	มีความเข้าใจบาง ประเด็นแต่ไม่ สามารถขยาย ความได้	ไม่สามารถอธิบาย หรือแสดงความ เข้าใจเกี่ยวกับการใช้ งานปลอดภัยได้เลย
4. กฎหมายที่ เกี่ยวข้องกับสื่อ	ยกตัวอย่างกฎหมายได้ ถูกต้อง พร้อมอธิบาย ความเกี่ยวข้องกับการ ใช้สื่อในชีวิตจริง	ยกตัวอย่างได้แต่ ขาดการอธิบาย ชัดเจน หรือ อธิบายไม่ครบ	มีความเข้าใจ บางส่วนแต่ข้อมูล คลาดเคลื่อน	ไม่สามารถระบุหรือ อธิบายกฎหมายได้ เลย
5. มารยาทใน การสื่อสารผ่าน สื่อดิจิทัล	ระบุพฤติกรรมที่ เหมาะสม และอธิบาย ผลกระทบของมารยาท ที่ดีในการสื่อสารได้ ชัดเจน	เข้าใจมารยาทที่ เหมาะสมแต่ยัง อธิบายผลกระทบ ไม่ชัดเจน	ตอบคลุมเครือบาง พฤติกรรม ไม่ อธิบายผลกระทบ	ไม่สามารถระบุหรือ อธิบายได้เลย
6. การใช้สื่อเพื่อ พัฒนาตนเอง	ยกตัวอย่างการใช้สื่อ เพื่อการเรียนรู้หรือ พัฒนาตนเอง พร้อม เหตุผลที่ชัดเจน	ยกตัวอย่างได้แต่ไม่ สามารถอธิบาย เหตุผลได้ครบถ้วน	ตอบได้บางส่วน หรือยกตัวอย่างไม่ เหมาะสม	ไม่สามารถ ยกตัวอย่างหรือ อธิบายได้เลย

3.4 นำแบบวัดความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อปรับปรุงแบบวัดตามข้อเสนอแนะ

3.5 ผู้วิจัยได้นำแบบวัดความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาที่ผ่านการปรับปรุงเบื้องต้นแล้วเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน พิจารณาความเหมาะสมในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวัด ความชัดเจนของเนื้อหา และความเหมาะสมของเกณฑ์การให้คะแนน กลุ่มผู้เชี่ยวชาญได้รับการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากคุณวุฒิ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านที่เกี่ยวข้องกับเป้าหมายของการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้ 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ จำนวน 2 คน 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาหลักสูตร จำนวน 2 คน และ 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 1 คน การประเมินใช้วิธีการให้คะแนนระดับความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของแบบวัด ตามเกณฑ์ดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยกำหนดระดับคะแนนไว้ดังนี้ +1 สอดคล้อง 0 ไม่แน่ใจ -1 ไม่สอดคล้อง ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแต่ละข้อ โดยกำหนดเกณฑ์ยอมรับที่ค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ผลการวิเคราะห์พบว่า ข้อคำถามและเกณฑ์การให้คะแนนในแบบวัดฉบับนี้มีค่า IOC อยู่ในช่วง 0.60 – 1.00 ซึ่งอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ตามเกณฑ์ และผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าข้อคำถามสามารถวัดวัตถุประสงค์ได้ตรงตามเป้าหมาย มีความชัดเจนในเนื้อหา และมีเกณฑ์การให้คะแนนที่เหมาะสม ผู้วิจัยจึงได้ปรับปรุงแบบวัดตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และนำแบบวัดที่ปรับปรุงแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ ก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริงในการวิจัย

3.6 ผู้วิจัยได้นำแบบวัดความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งพัฒนาขึ้นตามกรอบองค์ความรู้ 6 ด้าน ได้แก่ 1) การบริโภคสื่ออย่างมีวิจารณญาณ 2) ประเภทของสื่อ 3) การใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัย 4) กฎหมายเกี่ยวกับสื่อ 5) มารยาททางดิจิทัล 6) การใช้สื่อเพื่อพัฒนาตนเองไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ลำปาง จำนวน 40 คน ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าความยาก (p) อยู่ระหว่าง 0.20–0.80 และมีค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558) เพื่อคัดเลือกข้อสอบที่มีคุณลักษณะตามเกณฑ์ไปใช้ในการวิจัย จากการวิเคราะห์คุณภาพของแบบวัดทั้ง 10 ข้อ พบว่า มีค่าความยากอยู่ระหว่าง 0.08–0.60 ค่าอำนาจจำแนกอยู่ระหว่าง 0.05–0.80 และมีจำนวน 6 ข้อ มีค่าความยากอยู่ในช่วง 0.33–0.60 และมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ในช่วง 0.25–0.80 จึงได้รับการคัดเลือกตามโครงสร้างเนื้อหาที่กำหนดไว้ จากนั้นจึงนำแบบวัดที่ผ่านการคัดเลือกทั้ง 6 ข้อไปวิเคราะห์ค่าความเที่ยงของแบบวัดทั้งฉบับ โดยใช้สูตร

KR-20 ของ Kuder-Richardson ซึ่งเป็นค่าความเที่ยงที่ได้รับการยอมรับในระดับ ≥ 0.70 (Nunnally & Bernstein, 1994 อ้างใน Stevanovic, 2013; Sharma, 2016) ผลการวิเคราะห์พบว่า ค่าความเที่ยงของแบบวัดทั้งฉบับเท่ากับ 0.84 ซึ่งอยู่ในระดับสูง แสดงว่าแบบวัดฉบับนี้มีความเชื่อมั่นในระดับที่น่าเชื่อถือ และเหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริงในขั้นตอนต่อไปของการวิจัย

3.7 จัดพิมพ์แบบวัดความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาฉบับสมบูรณ์

4. แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

การสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อสะท้อนมุมมองของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล โดยมุ่งเน้นศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อหา รูปแบบกิจกรรม การจัดการเรียนรู้ และผลที่เกิดขึ้นต่อความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยมีขั้นตอนการพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้

4.1 ศึกษาหลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียน โดยเฉพาะแนวทางที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับประถมศึกษา เพื่อให้สามารถสะท้อนมุมมองของผู้เรียนได้อย่างถูกต้อง ครบคลุม และตรงตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริม โดยเครื่องมือประกอบด้วยทั้งแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า และแบบสอบถามแบบปลายเปิด

4.2 ออกแบบแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 แบบสอบถามแบบปลายปิด เพื่อวัดระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ดังนี้

- 5 หมายถึง ผู้เรียนมีความเห็นด้วยมากที่สุด
- 4 หมายถึง ผู้เรียนมีความเห็นด้วยมาก
- 3 หมายถึง ผู้เรียนมีความปานกลาง
- 2 หมายถึง ผู้เรียนมีความเห็นด้วยน้อย
- 1 หมายถึง ผู้เรียนมีความเห็นด้วยน้อยที่สุด

ตอนที่ 2 แบบสอบถามแบบปลายเปิด ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับสิ่งที่ได้รับการเรียนรู้ และข้อเสนอแนะในการพัฒนาหลักสูตร

4.3 นำแบบสอบถามฉบับร่างเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบถ้อยคำ ความชัดเจน และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นดำเนินการปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะ

4.4 นำแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวัด พบว่า แบบสอบถามฉบับปรับปรุงมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแต่ละรายการอยู่ในช่วงระหว่าง 0.60 - 1.00 ซึ่งเป็นค่าที่อยู่ในเกณฑ์ ใช้ได้ ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ว่าข้อคำถามต้องมีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปจึงจะถือว่าเหมาะสม (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558)

4.5 จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์หลังจากผ่านการตรวจสอบและปรับปรุงตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยได้จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือวิจัยสำหรับเก็บข้อมูลความคิดเห็นของนักเรียนระดับประถมศึกษาในกระบวนการประเมินผลหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development: D1) ของหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระดับประถมศึกษา ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรที่ได้รับจากผู้เชี่ยวชาญ โดยจำแนกการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากแบบประเมินรายการ (Rating Scale) ของผู้เชี่ยวชาญได้รับการวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean: M) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: SD) เพื่อพิจารณาความเหมาะสมในแต่ละองค์ประกอบของหลักสูตร ได้แก่ หลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมาย สาระสำคัญ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ ระยะเวลา สื่อและแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนการวัดและประเมินผล

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ข้อมูลเชิงคุณภาพได้จากความคิดเห็นเชิงอธิบาย (open-ended comment) ของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์โดยใช้ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์ข้อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงเนื้อหาและรูปแบบของหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์ ชัดเจน และเหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนในระดับประถมศึกษา สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 3.5 สรุปขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและพัฒนาหลักสูตรเสริม (Design and Development: D₁) การออกแบบและการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา

วัตถุประสงค์	วิธีการ	กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือ / การวิเคราะห์ ข้อมูล	ผลที่ได้
1. เพื่อออกแบบและพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ออกแบบร่างหลักสูตร และพัฒนาเป็นฉบับสมบูรณ์	ผู้บริหาร ครู นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญทางหลักสูตร และนักเรียนระดับประถมศึกษา	การวิเคราะห์ เอกสาร การสัมภาษณ์ การประเมินความต้องการจำเป็น การประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร (แบบประเมินและสนทนากลุ่ม)	ได้หลักสูตรเสริมที่มีองค์ประกอบครบถ้วน 6 ด้าน พร้อมเนื้อหาและกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนระดับประถมศึกษา
2. เพื่อพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการตามหลักสูตร และประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตร	ออกแบบเครื่องมือ ได้แก่ 1) แบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา 2) แบบวัดความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา 3) แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิด	ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษานักเรียนระดับประถมศึกษา (กลุ่มทดลอง)	แบบประเมินความสอดคล้องของข้อความ (IOC), ค่าความยากง่าย (p), อำนาจจำแนก (r), ความเชื่อมั่น (KR-20)	ได้เครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพเหมาะสมต่อการวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา วัดความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา และสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิด

วัตถุประสงค์	วิธีการ	กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือ / การวิเคราะห์ ข้อมูล	ผลที่ได้
	อย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนระดับชั้น ประถมศึกษาตรวจสอบ คุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ และทดลองใช้จริง			อย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนระดับชั้น ประถมศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research; R₂) การทดลองใช้หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา

การทดลองใช้หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (R & D: research and development) และดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

วัตถุประสงค์

เพื่อทดลองใช้หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โดยจำแนกเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา
- 2) เพื่อศึกษาผลการเรียนรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา
- 3) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อ ในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

แหล่งข้อมูล

1. ประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ลำปาง มหาวิทยาลัยสวนดุสิต จำนวน 2 ห้อง จำนวน 40 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ลำปาง มหาวิทยาลัยสวนดุสิต จำนวน 1 ห้อง จำนวน 20 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย (Simple random sampling) โดยทำการสุ่มเลือก 1 ห้องเรียนจาก 2 ห้อง เพื่อใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้กำหนดหมายเลขให้ห้องเรียนทั้ง 2 สุ่มหมายเลขโดยใช้การจับฉลากห้องที่ถูกสุ่มเลือกจะเป็นกลุ่มตัวอย่างสำหรับการทดลองใช้หลักสูตร

วิธีดำเนินการ

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองใช้หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตร ทั้งในด้านการพัฒนาความรู้ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดขึ้น ขั้นตอนการดำเนินการทดลองแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเตรียมการก่อนทดลองใช้หลักสูตรเสริม 2) การดำเนินการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรเสริม และ 3) การเก็บรวบรวมข้อมูลหลังการจัดกิจกรรม พร้อมการวิเคราะห์ผลการทดลองตามเกณฑ์ที่กำหนด มีรายละเอียดต่อไปนี้

1. การเตรียมการก่อนทดลองใช้หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

ในขั้นตอนแรกของการดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยได้จัดเตรียมความพร้อมทั้งในด้านเนื้อหา เครื่องมือ และผู้เรียน เพื่อให้การทดลองใช้หลักสูตรเสริมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทราบ ผู้วิจัยได้อธิบายให้นักเรียนเข้าใจถึงเป้าหมายของการเข้าร่วมกิจกรรมตามหลักสูตรเสริมว่า เป็นการเรียนรู้เพิ่มเติมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล และส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญในชีวิตประจำวันและการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

1.2 ชี้แจงบทบาทของผู้เรียนและผู้สอน วิธีการเรียนรู้ และแนวทางการวัดผล เพื่อสร้างความเข้าใจที่ชัดเจน ผู้วิจัยได้ชี้แจงหน้าที่ของผู้เรียนว่า ต้องมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งการอภิปราย การวิเคราะห์เนื้อหาสื่อ การทำกิจกรรมกลุ่ม และการตอบคำถามเชิงวิพากษ์ ส่วนบทบาทของครูผู้สอนคือการชี้แนะ กระตุ้นการคิด และจัดสภาพแวดล้อมที่เปิดโอกาสให้นักเรียน

ได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ พร้อมชี้แจงรูปแบบการประเมินผลประกอบด้วยแบบวัดความรู้ แบบวัดความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตร เสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

1.3 เตรียมเอกสารและเครื่องมือที่เกี่ยวข้อง ก่อนการทดลองใช้ ผู้วิจัยได้จัดเตรียมเอกสาร และเครื่องมือสำคัญ ได้แก่ 1) แบบวัดความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล สำหรับวัดความเข้าใจใน เนื้อหาหลักสูตร 2) แบบวัดความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อประเมินพฤติกรรมการ คิดวิเคราะห์ของนักเรียนจากสถานการณ์จำลอง 3) แบบแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อ หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อสะท้อนความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการ เรียนรู้และหลักสูตรเสริมที่จัดขึ้น

การดำเนินการในขั้นตอนนี้มีความสำคัญในการสร้างความเข้าใจร่วมระหว่างผู้สอนและ ผู้เรียน รวมถึงการจัดเตรียมทรัพยากรให้พร้อมก่อนเริ่มการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรที่พัฒนาไว้

2. การดำเนินการทดลองใช้หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริม ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

หลังจากการเตรียมการเบื้องต้นอย่างครบถ้วน ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองใช้หลักสูตรเสริม ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลกับกลุ่มนักเรียนระดับประถมศึกษา เพื่อศึกษาผลของหลักสูตรต่อ ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยมีการดำเนินการทดลองเป็นการวิจัยเชิงทดลองโดย ใช้แบบแผนการทดลอง One-Shot Case Study ตามแนวทางของมาเรียม นิลพันธุ์ (2558: 143)

รูปแบบการทดลองแสดงด้วยสัญลักษณ์ดังนี้

ทดลอง	การทดสอบ
X	O ₂

X แทน การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริม ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

O₂ แทน การความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การวัดความรู้ด้านการรู้เท่าทัน สื่อในยุคดิจิทัล และสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริม

ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ซึ่งมีจำนวนหน่วยการเรียนรู้ทั้งหมด 6 หน่วย จัดกิจกรรมทั้งหมด 8 สัปดาห์ รวม 8 ชั่วโมงการเรียนรู้ โดยใช้กิจกรรมที่เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ การอภิปราย การแก้ปัญหา และการใช้สื่อดิจิทัลอย่างมีวิจารณญาณ หลังจากเสร็จสิ้นการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรเสริมแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบวัดความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพเรียบร้อยแล้ว เพื่อประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการทดลอง

2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนในการเก็บข้อมูลในการทดลองโดยใช้หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ดำเนินการเป็นขั้นตอนอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมระยะเวลา 8 สัปดาห์ รวมจำนวน 8 ชั่วโมงการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดในแต่ละขั้นตอนดังนี้

1. การวางแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้เตรียมการก่อนการทดลองใช้หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา
2. การชี้แจงสร้างความเข้าใจกับผู้เรียน ก่อนเริ่มการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ชี้แจงรายละเอียดที่สำคัญกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริมและแต่ละหน่วยการเรียนรู้ บทบาทของผู้เรียนและครูผู้สอน แนวทางการประเมินผล รวมถึงแนะนำเครื่องมือที่จะใช้ ได้แก่ แบบวัดความรู้แบบวัดความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียน
3. การดำเนินการกิจกรรมการเรียนรู้ โดยกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมใช้เวลาทั้งหมด 8 ชั่วโมง ภายใน 8 สัปดาห์ โดยจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องสัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง สำหรับหน่วยที่ซับซ้อนใช้เวลา 2 สัปดาห์ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ลึกซึ้ง กิจกรรมเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนผ่านการคิดวิเคราะห์ การตั้งคำถาม และการอภิปราย โดยมีรายละเอียดในแต่ละสัปดาห์ ดังตารางที่ 3.6

ตารางที่ 3.6 แผนการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษารายสัปดาห์

สัปดาห์ที่	หัวข้อการเรียนรู้	สาระสำคัญ
1	การเลือกบริโภคสื่ออย่างมี วิจารณญาณ	ฝึกแยกแยะข่าวจริง – ข่าวปลอม วิเคราะห์ ผลกระทบของข้อมูลเท็จและอคติในสื่อ
2	ประเภทของสื่อ	ทำความเข้าใจลักษณะของสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อดิจิทัล และโซเชียลมีเดียพร้อมเปรียบเทียบข้อดี ข้อจำกัดของแต่ละประเภท
3	การใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัย	ศึกษาแนวทางปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตที่ปลอดภัย และ ผลกระทบของพฤติกรรมออนไลน์
4	กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อ	เรียนรู้ พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ การละเมิดลิขสิทธิ์ ความรับผิดทางกฎหมาย และจริยธรรมของผู้ใช้ สื่อ
5-6	มารยาทในการสื่อสารออนไลน์	ฝึกทักษะการสื่อสารที่สุภาพ เคารพความเห็น ต่าง มีวุฒิภาวะทางดิจิทัล และควบคุมพฤติกรรม การใช้งาน
7-8	การใช้สื่อเพื่อการเรียนรู้และ พัฒนาตนเอง	พัฒนาทักษะการค้นคว้า การเลือกแหล่งเรียนรู้ ออนไลน์ และการใช้แอปพลิเคชันเพื่อพัฒนา ศักยภาพในด้านต่าง ๆ

4. การประเมินระหว่างเรียน ผู้วิจัยประเมินผลระหว่างเรียนโดยใช้การสังเกตพฤติกรรมในห้องเรียน เช่น การมีส่วนร่วมในการกิจกรรม การแสดงความคิดเห็น การอภิปรายกลุ่ม และการสะท้อนความคิดจากกิจกรรมในแต่ละหน่วย

5. การทดสอบหลังเรียน ภายหลังจากจบกิจกรรมในสัปดาห์ที่ 8 ผู้วิจัยจัดการประเมินผลการเรียนรู้ผ่าน แบบวัดความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อ แบบวัดความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตร ใช้เวลาแบบทดสอบฉบับละ 50 นาที และดำเนินการในชั้นเรียนทันทีหลังจบกิจกรรมหน่วยสุดท้าย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากเครื่องมือทั้ง 3 ประเภท ผู้วิจัยดำเนินการแยกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการทดลองใช้หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยใช้วิธีการ ดังนี้

1.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบวัดความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และแบบวัดความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อ โดยการใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean: M) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: SD) เพื่อแสดงระดับความสามารถของผู้เรียน และใช้สถิติอนุมานแบบการทดสอบค่าที (One-Group t-test) เพื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนหลังเรียนกับเกณฑ์คะแนนผ่านที่กำหนดไว้ร้อยละ 70 ของคะแนนเต็ม

1.2 วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อแสดงระดับความพึงพอใจหรือความคิดเห็นของนักเรียนในแต่ละด้านของหลักสูตร

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิดและความคิดเห็นเชิงอธิบายของผู้ให้ข้อมูล ได้รับการวิเคราะห์โดยใช้วิธีการ วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์ประเด็นข้อเสนอแนะ หรือแนวทางที่สามารถใช้ประกอบในการอภิปรายผลการวิจัย และเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรในอนาคต

จากขั้นตอนการทดลองใช้หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา สามารถสรุปเป็นลำดับขั้นตอน ดังตารางที่ 3.7

ตารางที่ 3.7 สรุปขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research; R₂) การทดลองใช้หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา

วัตถุประสงค์	วิธีการ	กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือ / การวิเคราะห์ข้อมูล	ผลที่ได้
1. ทดลองใช้หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อฯ เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	ดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมจำนวน 8 สัปดาห์	นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ลำปาง จำนวน 40 คน	หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล	นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างกระตือรือร้น สนใจและเข้าใจเนื้อหาเกี่ยวกับสื่อดิจิทัลมากขึ้น
1.1 ศึกษาความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	ประเมินหลังเรียนด้วยแบบวัดความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ลำปาง จำนวน 40 คน	แบบวัดความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	นักเรียนมีความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
1.2 ศึกษาผลการเรียนรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อ	วัดผลหลังเรียนโดยใช้แบบวัดผลการเรียนรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อ	นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ลำปาง จำนวน 40 คน	แบบทดสอบหลังเรียน (Post-test)	นักเรียนมีความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อ
1.3 ศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตร	สอบถามความคิดเห็นภายหลังจบกิจกรรม	นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ลำปาง จำนวน 40 คน	แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียน	นักเรียนมีทัศนคติเชิงบวกต่อหลักสูตร และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างเหมาะสม

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development : D₂) การประเมินและรับรองหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา

ขั้นตอนนี้เป็นการประเมินและรับรองหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาในภาพรวม โดยมุ่งให้หลักสูตรและเครื่องมือประกอบมีความเหมาะสม ชัดเจน ครอบคลุม และสามารถนำไปใช้ได้จริงในสถานศึกษา

วัตถุประสงค์ เพื่อประเมินและรับรองความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล ทั้งในเชิงเนื้อหา โครงสร้าง และความสอดคล้องกับผู้เรียนระดับประถมศึกษา

แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลเอกสาร

ร่างหลักสูตรเสริมและคู่มือการใช้หลักสูตรฉบับปรับปรุงจากผลการทดลองใช้จริง

แหล่งข้อมูลบุคคล

ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ได้รับการคัดเลือกโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) พิจารณาจากคุณวุฒิ ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการประเมินผลการศึกษา ทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา โดยประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีลักษณะ ดังนี้

1. ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ด้านการวิจัยทางการศึกษา และมีความเชี่ยวชาญในการบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ เช่น การใช้สื่อดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาเครื่องมือประเมิน หรือการสร้างนวัตกรรมด้านการศึกษา จำนวน 2 คน
2. ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาหลักสูตร โดยมีประสบการณ์ในการออกแบบหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการประเมินผลการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ จำนวน 3 คน
3. ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ในสาขาการศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี ครอบคลุมทั้งในด้านนิเทศการศึกษา การส่งเสริมศักยภาพครู และการพัฒนาการเรียนรู้ในระดับประถมศึกษา ซึ่งสามารถให้ข้อเสนอแนะที่สอดคล้องกับบริบทจริงของโรงเรียน จำนวน 2 คน

วิธีดำเนินการ

1. ปรับปรุงหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลและคู่มือการใช้หลักสูตรจากผลการทดลองใช้ในขั้นตอนที่ 3 (Implementation) โดยยึดตามข้อเสนอแนะจากนักเรียนผู้เรียนจริงและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อให้เนื้อหาเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน และมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จากนั้นเสนอร่างหลักสูตรและคู่มือที่ปรับปรุงแล้วต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความครบถ้วน และความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย

2. นำหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ผ่านการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะจากผู้เรียนและอาจารย์ที่ปรึกษา เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน ประเมินความเหมาะสมโดยใช้แบบประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) ซึ่งครอบคลุมประเด็นสำคัญ ได้แก่ ความ

เหมาะสมของหลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมาย โครงสร้างและรูปแบบของหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ ระยะเวลา สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ตลอดจนการวัดและประเมินผล

3. จัดทำหลักสูตรและคู่มือฉบับสมบูรณ์ โดยนำผลการวิเคราะห์ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ มาปรับปรุงเนื้อหาให้ครบถ้วนและเหมาะสม ก่อนจัดพิมพ์เป็นฉบับสมบูรณ์ของหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล ฉบับปรับปรุง
2. แบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ที่มีลักษณะเป็น มาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับของ Likert (Likert Five Rating Scales) ซึ่งเป็นเครื่องมือฉบับเดียวกันกับแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมในขั้นตอนที่ 2

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1. ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบประเมินรายการของผู้เชี่ยวชาญจะถูกนำมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean: M) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: SD) เพื่อประเมินระดับความเหมาะสมโดยรวมในแต่ละด้านของหลักสูตร
2. ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากข้อเสนอแนะในแบบสอบถามปลายเปิดของผู้เชี่ยวชาญ จะถูกนำมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการ วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์ประเด็นสำคัญและข้อเสนอแนะที่สามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จากขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (D2) และการประเมินรับรอง (Evaluation: E) การประเมินและรับรองหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 3.8 สรุปขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development : D₂) การประเมินและรับรองหลักสูตร เสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับ นักเรียนประถมศึกษา

วัตถุประสงค์	วิธีการ	กลุ่มเป้าหมาย	เครื่องมือ/ การวิเคราะห์ ข้อมูล	ผลที่ได้
เพื่อประเมินและ รับรองหลักสูตรเสริม ด้านการรู้เท่าทันสื่อ ในยุคดิจิทัลเพื่อ ส่งเสริม ความสามารถด้าน การคิดอย่างมี วิจารณญาณสำหรับ นักเรียน ประถมศึกษา	ดำเนินการ ประเมิน หลักสูตรโดยการ วิเคราะห์แบบ ประเมินความ เหมาะสมจาก ผู้เชี่ยวชาญ โดย ใช้แบบประเมิน มาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale)	ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน ที่มีคุณสมบัติดังนี้ 1. มีประสบการณ์ด้านการ วิจัยทางการศึกษา และ เชี่ยวชาญการบูรณาการ เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ เช่น การใช้สื่อดิจิทัล การ พัฒนาเครื่องมือประเมิน และนวัตกรรมการศึกษา จำนวน 2 คน 2. เชี่ยวชาญด้านการจัดการ เรียนการสอนและการ พัฒนาหลักสูตร มี ประสบการณ์ในการ ออกแบบกิจกรรมและการ ประเมินผลการเรียนรู้ จำนวน 3 คน 3. มีประสบการณ์ในสาขา การศึกษาไม่น้อยกว่า 5 ปี ครอบคลุมด้านนิเทศ การศึกษา การส่งเสริม ศักยภาพครู และการพัฒนา ในระดับประถมศึกษา โดย สามารถให้ข้อเสนอแนะที่ สอดคล้องกับบริบทของ โรงเรียนได้อย่างเหมาะสม จำนวน 2 คน	1. แบบ ประเมินแบบ มาตราส่วน ประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) 2. วิเคราะห์ เนื้อหา (Content Analysis) 3. วิเคราะห์ ค่าคะแนน เฉลี่ย (M) และส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD)	หลักสูตรเสริม ด้านการรู้เท่าทัน สื่อในยุคดิจิทัล เพื่อส่งเสริม ความสามารถ ด้านการคิดอย่าง มีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียน ประถมศึกษา ฉบับสมบูรณ์

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development R&D) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและประเมินความต้องการจำเป็นสำหรับการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา 2. พัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา 3. ทดลองใช้หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา จำแนกเป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ 3.1) ศึกษาความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล 3.2) ศึกษาผลการเรียนรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลหลังการใช้หลักสูตรเสริม 3.3) ศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล และ 4. ประเมินและรับรองหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา โดยการวิจัยครั้งนี้รูปแบบการวิจัยและพัฒนาผลการวิจัยนำเสนอเป็น 4 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาและวิเคราะห์ ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการออกแบบ และพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

ตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

ตอนที่ 4 ผลการประเมินและรับรองหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาและวิเคราะห์ ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการออกแบบ และพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

ในการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อออกแบบและพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคลากรทางการศึกษาจำนวน 10 คน ซึ่งประกอบด้วยอาจารย์มหาวิทยาลัย ผู้บริหารโรงเรียน บุคลากรฝ่ายวิชาการ และครูผู้สอนระดับประถมศึกษา โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) การเก็บข้อมูลมุ่งเน้นการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น และความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรใน 5 ประเด็นหลัก ได้แก่ ความต้องการด้านการรู้เท่าทันสื่อ ความจำเป็นในการจัดทำหลักสูตรเสริม ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นต่อการพัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ลักษณะที่เหมาะสมของหลักสูตร และจุดเน้นที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของโรงเรียน ข้อมูลที่ได้รับได้นำไปสู่การสังเคราะห์สาระสำคัญที่ใช้เป็นพื้นฐานในการออกแบบหลักสูตรที่ตอบสนองต่อบริบทของผู้เรียน และสามารถพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้อย่างเหมาะสม ในยุคดิจิทัล โดยสามารถสรุปผลการสัมภาษณ์ได้ตามประเด็นต่อไปนี้

1. ความคิดเห็นด้านความต้องการจำเป็นต่อหลักสูตรด้านการรู้เท่าทันสื่อและความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า การใช้สื่อของเด็กในยุคดิจิทัลมีผลกระทบอย่างมากต่อการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการมีภูมิคุ้มกันในการเสพสื่อ ความจำเป็นในการพัฒนาทักษะดังกล่าวมีความชัดเจน โดยสามารถสรุปประเด็นที่สะท้อนถึงความต้องการของผู้ให้ข้อมูลได้ดังนี้

1.1 ความปลอดภัยในการใช้สื่อ ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าการใช้สื่อโดยขาดการกลั่นกรองอาจนำไปสู่การตกอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่ปลอดภัยทั้งในด้านสุขภาพกายและจิตใจ ดังตัวอย่างข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“หากการใช้สื่อของเด็กไม่เหมาะสมและขาดวิจารณญาณ เด็กอาจตกอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่ปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินของตนเอง”

อาจารย์คณะครุศาสตร์

“สิ่งที่เด็กควรได้รับไม่ใช่แค่ความรู้เกี่ยวกับสื่อ แต่ต้องรู้วิธีตั้งคำถามกับสิ่งที่เห็น เช่น ‘ใครเป็นผู้ผลิตสื่อนี้’ ‘มีเจตนาอะไร’ นี่คือรากฐานของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ”

ผู้บริหารสถานศึกษา

“เราต้องมีเครื่องมือหรือหลักสูตรที่ช่วยให้เด็กเห็นกระบวนการคิดก่อนตัดสินใจคลิก แชร์ หรือเชื่ออะไรจากหน้าจอ เพราะหลายครั้งที่เด็กไม่แยกแยะข้อมูล”

บุคลากรฝ่ายวิชาการ

“แม้โรงเรียนจะมีกิจกรรม ICT แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ฝึกให้เด็กวิเคราะห์ข่าวปลอม หรือเข้าใจเจตนาของโฆษณา ถ้ามีหลักสูตรเสริมด้านนี้จะช่วยให้ครูสามารถวางแผนการสอนได้ตรงจุดมากขึ้น”

ครูผู้สอน

1.2 ความสามารถในการวิเคราะห์และประเมินข้อมูล การรู้เท่าทันสื่อจำเป็นต้องอาศัยทักษะในการกลั่นกรอง แยกแยะข้อมูลจริงจากข้อมูลเท็จ เพื่อไม่ให้เด็กถูกชักจูงจากเนื้อหาที่บิดเบือนดังตัวอย่างข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“นักเรียนหลายคนแชร์ข้อมูลจากโซเชียลโดยไม่รู้ว่าเป็นจริงหรือเท็จ การฝึกให้วิเคราะห์ที่มาของข้อมูลและตั้งคำถามกับสิ่งที่เห็นจึงสำคัญมาก”

อาจารย์คณะครุศาสตร์

“ข้อมูลที่ไม่เหมาะสมหรือเท็จจริงในสื่ออาจสร้างผลกระทบหากไม่มีภูมิคุ้มกันที่ดีเพียงพอ เด็ก ๆ อาจกลายเป็นเหยื่อของการปลุกฝังความคิดและความเชื่อตามทีื่อนำเสนอ”

ผู้บริหารสถานศึกษา

“ในชั้นเรียนพบว่านักเรียนมักเข้าใจผิดจากการดูคลิปวิดีโอหรืออ่านข่าวปลอม การจัดกิจกรรมที่ให้นักเรียนได้เปรียบเทียบข้อมูลและอธิบายเหตุผลจะช่วยฝึกการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้ดีขึ้น”

บุคลากรฝ่ายวิชาการ

“ครูในโรงเรียนประสบปัญหาว่าเด็กเชื่อข้อมูลที่ตนเองเห็นใน TikTok หรือ YouTube โดยไม่ตรวจสอบ ถ้าเรามีหลักสูตรที่สอนให้เขาคิดวิเคราะห์ และประเมินข้อมูลได้ จะช่วยให้เขารู้ทันสื่อได้จริง”

ครูผู้สอน

1.3 การคิดเชิงวิจารณ์ญาณและความรอบคอบ ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่า เด็กจำเป็นต้องได้รับการฝึกฝนให้คิดอย่างมีเหตุผล มีระบบ และไม่ถูกครอบงำโดยภาพ เสียง หรืออารมณ์จากสื่อ ดังตัวอย่างข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“เด็ก ๆ ส่วนใหญ่มีปฏิกิริยาโต้ตอบกับสื่อแบบทันทีโดยไม่ได้อ่านคำถามหรือคิดไตร่ตรองถ้าไม่มีการฝึกให้คิดอย่างเป็นระบบพวกเขาจะถูกภาพและอารมณ์ในสื่อครอบงำได้ง่าย”

อาจารย์คณะครุศาสตร์

“หลายครั้งที่สื่อใช้เทคนิคการเล่าเรื่องหรือภาพที่เร้าอารมณ์เพื่อให้คนคล้อยตาม เด็กประถมยังไม่มีเครื่องมือตรวจสอบ ต้องสร้างแนวทางให้เขาหัดคิดไตร่ตรองก่อนเชื่อ”

ผู้บริหารสถานศึกษา

“การวิเคราะห์เนื้อหาของสื่ออย่างมีวิจารณญาณช่วยให้เราสามารถรับรู้และระบุความจริงและเท็จในสื่อ และตีความเนื้อหาได้”

บุคลากรฝ่ายวิชาการ

“เราจำเป็นต้องสอนให้เด็ก ‘หยุดคิด’ ก่อน ‘เชื่อ’ เพราะการคิดอย่างมีวิจารณญาณไม่ได้เกิดขึ้นเอง แต่ต้องได้รับการฝึกฝนจากกิจกรรมที่กระตุ้นให้เขาไตร่ตรอง ไม่ใช่แค่เสพสื่อ”

ครูผู้สอน

1.4 การพัฒนาภูมิคุ้มกันทางจิตใจ การมีทักษะในการต้านทานอิทธิพลของสื่อที่ไม่เหมาะสมเป็นสิ่งสำคัญ เด็กควรมีความสามารถในการตั้งคำถามและคิดไตร่ตรองอย่างมีวิจารณญาณ ดังตัวอย่างข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“เด็กที่ไม่มีการฝึกภูมิคุ้มกันทางใจ มักเชื่อตามกระแสสื่อโดยไม่รู้ตัว เราจำเป็นต้องช่วยให้เขารู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง และไม่หลงเชื่อสิ่งที่สื่อพยายามโน้มน้าว”

อาจารย์คณะครุศาสตร์

“เด็ก ๆ อาจกลายเป็นเหยื่อของการปลุกฝังความคิดและความเชื่อตามทีสือหรือผู้ผลิตได้นำเสนอ”

ผู้บริหาร

“ในชั้นเรียน เด็กบางคนรู้สึกเครียดหรือวิตกกังวลหลังเสกขาวหรือ
 คลิปที่รุนแรง แม้ว่าเนื้อหาไม่ผิดกฎหมาย แต่ผลกระทบต่อจิตใจเด็กเป็น
 เรื่องจริง ต้องมีแนวทางที่ช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกันด้านนี้”

บุคลากรฝ่ายวิชาการ

“ถ้าเราไม่สอนให้เด็กหยุดคิดก่อนตัดสินใจ หรือรับมือกับสื่อ
 เชิงลบอย่างมีสติ เด็กจะไม่มีแนวต้านในใจของตัวเอง ต้องฝึกให้เขากล้า
 ปฏิเสธสิ่งที่ไม่เหมาะสมและรู้ว่าอะไรควรหรือไม่ควรเชื่อ”

ครูผู้สอน

1.5 การใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ หลายคนเสนอว่า เด็กควรได้รับการส่งเสริมให้ใช้
 เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้และการเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ดังตัวอย่างข้อมูลที่ได้จาก
 การสัมภาษณ์ ดังนี้

“เทคโนโลยีไม่ใช่ศัตรู หากเราสอนให้เด็กรู้จักใช้เพื่อการค้นคว้า
 ตั้งคำถาม และพัฒนาตัวเอง เด็กจะกลายเป็นผู้เรียนรู้เท่าทันและใฝ่รู้”

อาจารย์คณะครุศาสตร์

“เด็กหลายคนใช้เทคโนโลยีเพื่อความบันเทิงเป็นหลัก หากไม่มี
 แนวทางที่ชัดเจน เขาอาจพลาดโอกาสในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ที่มี
 ประสิทธิภาพ”

ผู้บริหารสถานศึกษา

“บางครั้งเด็กไม่รู้ว่แหล่งข้อมูลใดน่าเชื่อถือ การสอนให้เขา
 เลือกใช้แหล่งข้อมูลผ่านการตรวจสอบ เช่น เว็บไซต์การศึกษา หรือสื่อของ
 หน่วยงานที่น่าเชื่อถือ จะช่วยลดความเสี่ยงในการรับข้อมูลผิด ๆ”

บุคลากรฝ่ายวิชาการ

“การที่เด็ก ๆ สามารถใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีเพื่อเข้าถึงสื่อ
 ช่วยพัฒนาทักษะการค้นคว้า การใช้แหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ และการ
 เรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น”

ครูผู้สอน

1.6 การบริโภคสื่ออย่างมีวิจารณญาณ การปลูกฝังให้เด็กสามารถประเมินคุณค่าของสื่อ ช่วยให้พวกเขาสามารถเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมกับบริบทและเป้าหมายของตนเองได้ ดังตัวอย่างข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“เด็กยุคนี้เจอสื่อมากมาย แต่ไม่ได้หมายความว่าเขาจะรู้ว่าสิ่งไหนควรเชื่อ การสอนให้เขาวิเคราะห์ว่าเนื้อหาอันนี้มีคุณค่า หรือควรตั้งข้อสังเกตอย่างไรจึงจำเป็นมาก”

อาจารย์คณะครุศาสตร์

“เราไม่ควรสอนให้เด็กแคร์รับรู้ แต่ควรสอนให้เขารู้จักตั้งคำถามว่าสื่อที่ดูนั้นมีจุดประสงค์อะไร ใครเป็นผู้ผลิต และจะส่งผลต่อความคิดของเขาอย่างไร”

ผู้บริหารสถานศึกษา

“ในแง่ของวิชาการ เราอยากเห็นเด็กสามารถวิเคราะห์ว่าสื่อที่บริโภคนั้นตอบโจทย์การเรียนรู้ของเขาหรือไม่ ไม่ใช่แค่ติดตามเพราะเพื่อนแชร์หรือเพราะความบันเทิงเท่านั้น”

ฝ่ายวิชาการ

“เด็กควรเรียนรู้ที่จะประเมินคุณค่าของสื่อ พิจารณาเนื้อหาแหล่งที่มา และความตรงไปตรงมาของข้อมูล”

ครูผู้สอน

1.7 ความรับผิดชอบต่อการเผยแพร่ข้อมูล เด็กควรได้รับการสอนให้รู้จักตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลก่อนเผยแพร่ เพื่อป้องกันการกระจายข่าวปลอม ดังตัวอย่างข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“เด็กจำนวนมากแชร์ข้อมูลต่อโดยไม่ได้ตรวจสอบ บางครั้งอาจเป็นข่าวลวงหรือเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม การเรียนรู้เรื่องความรับผิดชอบก่อนกดแชร์จึงเป็นเรื่องจำเป็น”

อาจารย์คณะครุศาสตร์

“ในฐานะผู้บริหาร เราเห็นผลกระทบจากการที่เด็กโพสต์หรือแชร์ข้อมูลโดยไม่คิดให้รอบคอบ บางครั้งส่งผลเสียทั้งกับตัวเด็กเองและผู้อื่น การมีบทเรียนหรือกิจกรรมที่ฝึกการกลั่นกรองก่อนเผยแพร่จะช่วยพัฒนาเจตคติที่ดี”

ผู้บริหารสถานศึกษา

“เนื้อหาการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อควรครอบคลุมเรื่อง
จริยธรรมในการใช้สื่อด้วย เพื่อให้เด็กเข้าใจว่าการแชร์ข้อมูลคือการมี
ส่วนร่วมในสังคมข้อมูล ต้องรู้จักแยกแยะและรับผิดชอบในสิ่งที่ตนส่ง
ต่อ”

บุคลากรฝ่ายวิชาการ

“เราเคยมีกรณีที่นักเรียนแชร์โพสต์ปลอมจากเฟซบุ๊ก โดยไม่รู้
ว่ามันเป็นข้อมูลเท็จ หลังจากได้สอนให้เขาตรวจสอบแหล่งที่มาและ
คิดก่อนแชร์ เด็กเริ่มตระหนักมากขึ้นว่าตนมีบทบาทต่อสิ่งที่เผยแพร่
ออกไป”

ครูผู้สอน

ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อควรครอบคลุมการสร้างทักษะการคิด
วิเคราะห์ การใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม และการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางความคิดเพื่อให้เด็ก
สามารถใช้ชีวิตในยุคดิจิทัลได้อย่างปลอดภัย มีเหตุผล และมีความรับผิดชอบ

2. ความคิดเห็นด้านความต้องการจำเป็นต่อการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุค ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สะท้อนว่าการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อมีความจำเป็น
ต่อการเตรียมความพร้อมให้กับเด็กในการใช้ชีวิตในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะการเผชิญกับข้อมูลจำนวน
มากที่หลั่งไหลในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีทั้งด้านบวกและด้านลบ

2.1 การตระหนักรู้ในการเลือกและจำกัดเวลาในการบริโภคสื่อ หลักสูตรควรเน้นให้เด็ก
เข้าใจถึงความสำคัญของการเลือกสื่อที่เหมาะสม และจำกัดเวลาในการใช้งาน เพื่อส่งเสริมพัฒนาการ
ทางสติปัญญาและอารมณ์ ดังตัวอย่างข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“การสร้างความรู้เท่าทันให้เด็กเกี่ยวกับความสำคัญ
ของการเลือกและจำกัดเวลาในการบริโภคสื่อเป็นสิ่งสำคัญเพื่อ
ส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาและการเติบโตทางอารมณ์ของพวกเขา”

อาจารย์คณะครุศาสตร์

“เด็กบางคนติดสื่อจนละเลยกิจกรรมการเรียนรู้หลักการ
มีหลักสูตรที่ชี้ให้เห็นโทษของการใช้สื่อเกินความพอดี จะช่วยให้พวกเขา
เริ่มปรับพฤติกรรมได้”

ผู้บริหารสถานศึกษา

“ปัญหาที่พบในโรงเรียนคือ เด็กขาดทักษะในการจัดการเวลาและเลือกสื่ออย่างเหมาะสม เราควรส่งเสริมให้เขาเห็นความสัมพันธ์ระหว่างเวลาที่ใช้กับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นทั้งด้านร่างกายและอารมณ์”

บุคลากรฝ่ายวิชาการ

“ในห้องเรียนเห็นชัดว่าเด็กบางคนไม่มีวินัยในการใช้สื่อ ถ้าเราให้เขารู้จักตั้งเป้าหมายการใช้และมีวินัยเรื่องเวลาจะช่วยให้เขาจัดการตัวเองได้ดีขึ้น”

ครูผู้สอน

2.2 การพัฒนาทักษะในการแยกแยะและวิเคราะห์สื่อ เด็กควรได้รับการฝึกฝนให้แยกแยะสื่อที่เป็นประโยชน์และสื่อที่เป็นอันตราย โดยมีผู้ปกครองและครูเป็นผู้สนับสนุนในกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว ดังตัวอย่างข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

เด็กยุคนี้รับข้อมูลจากหลายแหล่งพร้อมกัน แต่ยังขาดทักษะในการแยกแยะว่าอะไรคือข้อเท็จจริง อะไรคือการชักจูง หลักสูตรควรฝึกให้เขาได้ฝึกคิด วิเคราะห์ และตั้งคำถามกับสิ่งที่พบ”

อาจารย์คณะครุศาสตร์

“การที่เยาวชนสามารถจัดการกับสื่อในทางที่เป็นประโยชน์เพื่อตนเองและคนรอบตัว จะช่วยสร้างพื้นฐานที่แข็งแกร่งให้กับพัฒนาการทางสติปัญญา อารมณ์ และความเป็นอยู่ของเยาวชน”

ผู้บริหารสถานศึกษา

“การให้เด็กได้เปรียบเทียบสื่อจากหลายแหล่ง และพูดคุยแลกเปลี่ยนกันในชั้นเรียน จะช่วยให้เขามองเห็นมุมมองที่หลากหลายและไม่ตัดสินข้อมูลจากภาพลักษณ์หรือจำนวนยอดไลค์”

บุคลากรฝ่ายวิชาการ

“เราพบว่าเด็กบางคนแยกไม่ออกว่าสื่อที่ดูนั้นเป็นความจริงหรือเป็นการเสียดสี แม้จะดูบ่อย แต่เขายังไม่ได้ฝึกวิเคราะห์แบบมีรอบคอบที่ชัดเจน ครูจึงควรมีบทบาทมากในการชี้แนะเรื่องนี้”

ครูผู้สอน

2.3 การใช้สื่อเพื่อการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง ผู้ให้ข้อมูลมองว่าการใช้สื่อควรถูกออกแบบให้ส่งเสริมการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ดังตัวอย่างข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“สื่อดิจิทัลไม่ได้มีแต่ด้านลบ หากเด็กได้รับแนวทางในการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ เช่น การค้นคว้าหาความรู้หรือฝึกทักษะใหม่ ๆ ก็สามารถพัฒนาไปได้ไกลกว่าที่คิด”

อาจารย์คณะครุศาสตร์

“เราควรสนับสนุนให้เด็กใช้สื่อเพื่อสร้างผลงานหรือเรียนรู้สิ่งใหม่ ไม่ใช่แค่บริโภคอย่างเดียว เด็กที่ใช้ YouTube เพื่อฝึกภาษาหรือดูคลิปสอนทักษะต่าง ๆ จะได้เปรียบในการเรียนรู้ระยะยาว”

ผู้บริหารสถานศึกษา

“การนำสิ่งที่เราได้จากสื่อมาใช้ให้เกิดประโยชน์ส่วนตัวสามารถทำได้ผ่านหลายวิธี เช่น การประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้จากสื่อในการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน”

บุคลากรฝ่ายวิชาการ

“นักเรียนบางคนสนใจวิดีโอแนวสารคดีหรือคลิปที่สอนทักษะชีวิต ซึ่งถือว่าเป็นโอกาสในการพัฒนาตนเอง ครูจึงควรชี้แนะแหล่งสื่อที่ปลอดภัยและมีประโยชน์สำหรับแต่ละช่วงวัย”

ครูผู้สอน

2.4 การฝึกแยกแยะองค์ประกอบของสื่อ เด็กควรเรียนรู้ว่าสื่อมีจุดประสงค์ เนื้อหา และลักษณะที่ต่างกัน การฝึกแยกแยะองค์ประกอบของสื่อจะช่วยให้เด็กเข้าใจและประเมินสื่อได้อย่างมีวิจารณญาณ ดังตัวอย่างข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“การฝึกให้เด็กวิเคราะห์ว่าสื่อชิ้นหนึ่งมีเจตนาอะไร ใครเป็นผู้ผลิต และต้องการสื่อสารกับใคร จะช่วยให้เด็กตั้งคำถามกับสิ่งที่รับชมมากขึ้น”

อาจารย์คณะครุศาสตร์

“สื่อที่มีเนื้อหาหล่อหลอมหรือแฝงโฆษณา มักถูกออกแบบมาอย่างแนบเนียน ถ้าเราไม่สอนให้เด็กแยกแยะว่าอะไรคือเนื้อหา อะไรคือจุดประสงค์ แอบแฝง เด็กอาจเข้าใจผิดได้ง่าย”

ผู้บริหารสถานศึกษา

“ควรมีแบบฝึกให้เด็กได้ฝึกวิเคราะห์องค์ประกอบของสื่อ เช่น หัวเรื่อง ภาษาที่ใช้ ภาพประกอบ และผู้ส่งสาร เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันในการบริโภคข้อมูลในยุคดิจิทัล”

บุคลากรฝ่ายวิชาการ

“การส่งเสริมทักษะการแยกแยะสื่อสามารถทำได้โดยการให้เด็กเริ่มต้นด้วยการถามคำถามเกี่ยวกับสื่อที่พวกเขาได้รับตรวจสอบประเภทเนื้อหา และจุดมุ่งหมายของสื่อ”

ครูผู้สอน

ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรเสริมความมุ่งมั่นในการเสริมสร้างความเข้าใจและทักษะในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยครอบคลุมทั้งการเลือกใช้ การวิเคราะห์ และการประยุกต์ใช้สื่ออย่างเหมาะสม พร้อมทั้งส่งเสริมความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ครอบครัว และชุมชนในการปลูกฝังนิสัยการใช้สื่ออย่างปลอดภัยและรับผิดชอบในสังคมยุคดิจิทัล

3. ความคิดเห็นต่อหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลจะนำไปสู่การพัฒนาความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในระดับประถมศึกษา

ผลการวิเคราะห์พบว่า การบูรณาการหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล มีส่วนสำคัญในการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยเฉพาะการฝึกฝนให้เด็กสามารถวิเคราะห์ แยกแยะ และตัดสินใจอย่างมีเหตุผลต่อข้อมูลที่หลั่งไหลเข้ามาจากสื่อทุกประเภท

3.1 การจัดกิจกรรมที่เน้นการฝึกคิดวิเคราะห์จากสื่อ การออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เช่น การอ่านข่าว วิเคราะห์บทความ หรือเขียนบทวิจารณ์สื่อ ช่วยให้เด็กได้ฝึกกระบวนการคิดเชิงวิพากษ์ ดังตัวอย่างข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“กิจกรรมที่เน้นการคิดสามารถเป็นทั้งกิจกรรมที่ทำทนายให้
ผู้เรียนแก้ปัญหา หรือการเสวนาหรือวิจารณ์สื่อในกลุ่ม”

อาจารย์คณะครุศาสตร์

“การจัดกิจกรรมวิเคราะห์เนื้อหาข่าวหรือคลิปสั้น ๆ ที่เด็กดูเป็นประจำ ช่วยให้เขาเห็นว่าสื่อมีหลายแง่มุม และฝึกให้เขาไม่เชื่อตามทันที แต่ต้องคิดก่อนเสมอ”

ผู้บริหารสถานศึกษา

“โรงเรียนควรมีโครงการหรือกิจกรรมกลุ่มที่ให้เด็กอ่าน
วิเคราะห์ และอภิปรายเนื้อหาจากสื่อที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เพื่อ
พัฒนาทักษะการตั้งคำถามและการให้เหตุผล”

บุคลากรฝ่ายวิชาการ

“กิจกรรมง่าย ๆ อย่างการให้เด็กดูคลิปข่าวแล้วเขียนบันทึก
ความคิดเห็น หรือเปรียบเทียบข่าวจาก 2 แหล่งที่ต่างกัน ทำให้เด็กได้ฝึก
คิดวิเคราะห์และกลั่นกรองข้อมูลด้วยตนเอง”

ครูผู้สอน

3.2 การพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับความปลอดภัยในโลกดิจิทัล การรู้เท่าทันภัยคุกคามและ
การจัดการข้อมูลอย่างปลอดภัย เป็นทักษะพื้นฐานของผู้ใช้สื่อที่มีวิจารณญาณในยุคปัจจุบัน ดัง
ตัวอย่างข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“การปลูกฝังความเข้าใจเกี่ยวกับความปลอดภัยในโลก
ออนไลน์เป็นสิ่งจำเป็น เด็กควรรู้ว่าไม่ควรเปิดเผยข้อมูลส่วนตัว และต้อง
รู้จักตั้งคำถามเป็นส่วนตัวของปัญหีสื่อสังคม”

อาจารย์คณะครุศาสตร์

“หลักสูตรที่ส่งเสริมในด้านนี้มักจะเน้นการฝึกทักษะและ
ความรู้ในการตรวจจับ ป้องกัน และตอบสนองต่อภัยคุกคามทางด้านความ
ปลอดภัยในระบบเครือข่าย”

ผู้บริหาร

“ในวิชาบูรณาการต่าง ๆ ควรมีการแทรกบทเรียนเรื่องภัย
คุกคามจากโลกออนไลน์ ซึ่งเด็กสามารถเรียนรู้ได้อย่างเข้าใจถ้ามีตัวอย่าง
ใกล้ตัว”

บุคลากรฝ่ายวิชาการ

“นักเรียนมักจะไม่ว่าอะไรคือการเปิดเผยข้อมูลส่วนตัว เช่น การใช้
ชื่อจริง เบอร์โทร หรือที่อยู่ลงบนแพลตฟอร์มต่าง ๆ ซึ่งควรมีบทเรียนที่
ช่วยให้พวกเขารู้จักระวังตัวมากขึ้น”

ครูผู้สอน

3.3 การฝึกการควบคุมตนเองและความรับผิดชอบต่อการใช้สื่อ เด็กควรเรียนรู้ที่จะใช้สื่ออย่างมีวินัย มีเหตุผล และมีจริยธรรม ผ่านการฝึกคิดและเรียนรู้ต่อเนื่อง ดังตัวอย่างข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

การรู้เท่าทันสื่อไม่ใช่แค่เรื่องการวิเคราะห์เนื้อหา แต่รวมถึงการควบคุมการใช้สื่อของตัวเอง เด็กควรรู้ว่าเวลาไหนควรใช้ และควรใช้เพื่ออะไร”

อาจารย์คณะครุศาสตร์

“ผู้ใช้สื่อที่มีความรับผิดชอบคือผู้ที่รู้ขอบเขตของตนเอง เด็กต้องฝึกตั้งแต่วันนี้ว่าสิ่งใดควรโพสต์หรือไม่ควรเผยแพร่ เพื่อป้องกันปัญหาในอนาคต”

ผู้บริหารสถานศึกษา

“หลักสูตรที่ส่งเสริมการควบคุม กำกับตน รู้ผิดรู้ถูก และรู้เท่าทัน เป็นการฝึกฝนทักษะและความเข้าใจในการรับรู้และการวิเคราะห์ข้อมูลให้เป็นไปตามความเป็นจริง”

บุคลากรฝ่ายวิชาการ

“เด็กบางคนใช้มือถือทั้งวันจนไม่มีสมาธิเรียน การจัดกิจกรรมที่ฝึกให้เขารู้จักตั้งเป้าหมาย และตรวจสอบพฤติกรรมการใช้สื่อของตนเองจะช่วยให้เกิดความรับผิดชอบมากขึ้น”

ครูผู้สอน

3.4 การใช้เทคโนโลยีอย่างชาญฉลาดและปลอดภัย การเรียนรู้เกี่ยวกับความเป็นส่วนตัวออนไลน์และการใช้แอปพลิเคชันอย่างปลอดภัย ช่วยเสริมทักษะด้านการรู้เท่าทันและการคิดไตร่ตรอง ดังตัวอย่างข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“เด็กต้องเข้าใจว่าโลกออนไลน์ไม่ใช่พื้นที่ปลอดภัยเสมอ การรู้จักตั้งค่าความเป็นส่วนตัวและระมัดระวังการแชร์ข้อมูลส่วนตัวเป็นทักษะจำเป็นในยุคดิจิทัล”

อาจารย์คณะครุศาสตร์

“ในฐานะผู้บริหาร เราเห็นความเสี่ยงหลายด้าน เด็กบางคนถูกหลอกให้แชร์รหัสผ่านหรือข้อมูลส่วนตัว การให้ความรู้เรื่องการป้องกันตนเองจากภัยคุกคามในโลกไซเบอร์จึงสำคัญมาก”

ผู้บริหารสถานศึกษา

“โรงเรียนควรสอดแทรกบทเรียนเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีอย่าง
ปลอดภัยไว้ในวิชาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องฟิชซิ่ง มัลแวร์ หรือการใช้แอป
ที่เหมาะสมกับวัย”

บุคลากรฝ่ายวิชาการ

“กิจกรรมที่สอนการใช้เทคโนโลยีอย่างชาญฉลาดและปลอดภัย
สามารถเน้นไปที่หลากหลายด้าน โดยการเรียนรู้วิธีการปกป้องข้อมูล
ส่วนตัวและการใช้งานอย่างมีสติ”

ครูผู้สอน

ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อ ไม่เพียงแต่ช่วยเสริมทักษะด้านการรับรู้
และวิเคราะห์ข้อมูลเท่านั้น แต่ยังปลูกฝังความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งเป็นทักษะ
สำคัญในการดำรงชีวิตในยุคดิจิทัลอย่างปลอดภัย มีความรับผิดชอบ และสามารถตัดสินใจอย่างมี
เหตุผลในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมั่นใจ

**4. ความคิดเห็นต่อลักษณะของหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริม
ความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา โรงเรียนสาธิตละออ
อุทิศ**

จากการสัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการออกแบบ
หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล ซึ่งจะช่วยส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณของ
นักเรียนระดับประถมศึกษา โดยมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้

4.1 โครงสร้างของหลักสูตร ควรออกแบบเป็นลำดับขั้นตอนชัดเจน เริ่มจากพื้นฐานเกี่ยวกับการ
การรู้เท่าทันสื่อ และค่อย ๆ เพิ่มระดับความซับซ้อน พร้อมเชื่อมโยงกับบริบทชีวิตจริง ดังตัวอย่าง
ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“การเปิดโอกาสให้นักเรียนวางแผนและดำเนินการสืบค้นข้อมูล
จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เป็นส่วนสำคัญของกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้กำลังใจ
ให้กับการคิดเชิงวิจารณ์และการแก้ปัญหา”

อาจารย์คณะครุศาสตร์

“การจัดลำดับเนื้อหาที่เป็นขั้นเป็นตอนจะช่วยให้ผู้เรียนไม่รู้สึก
สับสน และสามารถเห็นพัฒนาการของตนเองอย่างชัดเจน”

ผู้บริหารสถานศึกษา

“เราควรออกแบบหน่วยการเรียนรู้ให้เริ่มจากพื้นฐาน เช่น ความรู้เกี่ยวกับประเภทของสื่อ ก่อนจะค่อย ๆ เสริมทักษะการวิเคราะห์และการใช้สื่ออย่างรับผิดชอบ”

บุคลกรฝ่ายวิชาการ

“เด็กจะเรียนรู้ได้ดีเมื่อเนื้อหาถูกเรียงตามลำดับความยากง่าย ถ้าเริ่มจากเรื่องใกล้ตัวแล้วค่อยขยับไปเรื่องที่ลึกซึ้งขึ้น จะช่วยให้เด็กเข้าใจ และมีทักษะเพิ่มขึ้นอย่างเป็นระบบ”

ครูผู้สอน

4.2 ระยะเวลาในการเรียนรู้ ควรกำหนดเวลาเรียนให้สมดุลระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติ และต่อเนื่องในทุกระดับชั้น เพื่อการพัฒนาทักษะอย่างมีประสิทธิภาพ ดังตัวอย่างข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“หากมีเวลาเรียนอย่างต่อเนื่อง เด็กจะสามารถฝึกคิดและใช้กระบวนการเรียนรู้ซ้ำจนเกิดความเข้าใจ ไม่ใช่แค่รับรู้แบบผิวเผิน”

อาจารย์คณะครุศาสตร์

“หลักสูตรดังกล่าวควรถูกออกแบบโดยพิจารณาเนื้อหาที่เหมาะสมกับแต่ละระดับชั้นอายุ รวมถึงมีการวางแผนกิจกรรมที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้”

ผู้บริหาร

“ความต่อเนื่องและความถี่ของการเรียนรู้ในแต่ละสัปดาห์มีผลต่อการพัฒนาทักษะ ควรมีช่วงเวลาที่เหมาะสมไม่มากหรือน้อยเกินไป”

บุคลกรฝ่ายวิชาการ

“เด็กบางคนต้องใช้เวลามากกว่าปกติในการวิเคราะห์สื่อหรือสะท้อนความคิด ดังนั้นการจัดเวลาเรียนควรมีความยืดหยุ่นพอสมควร เพื่อรองรับความหลากหลายของผู้เรียน”

ครูผู้สอน

4.3 กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายและสอดคล้องกับชีวิตจริง เน้นกิจกรรมที่ฝึกฝนทักษะการวิเคราะห์ การสร้างสรรค์ การนำเสนอ และการสะท้อนคิด ผ่านสื่อที่มีความหมายในบริบทของนักเรียน ดังตัวอย่างข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“เด็กจะมีพัฒนาการด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้จริง ก็ต่อเมื่อพวกเขาได้ลงมือทำผ่านกิจกรรมที่ใกล้ตัว เช่น การวิเคราะห์คลิปจาก TikTok หรือการทำสื่อของตนเอง”

อาจารย์คณะครุศาสตร์

“กิจกรรมต้องไม่ใช่แค่ทฤษฎี แต่ควรเป็นสิ่งที่เด็กพบในชีวิตประจำวัน เช่น ขาวบนมือถือ โพสต์ในโซเชียล หรือโฆษณาบน YouTube ซึ่งสามารถนำมาวิเคราะห์และอภิปรายได้”

ผู้บริหารสถานศึกษา

“สร้างกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการอ่านบทความ ให้ผู้เรียนเขียนบทวิจารณ์ โดยอ้างอิงข้อมูลและข้อเท็จจริง เพื่อส่งเสริมทักษะการวิเคราะห์และการสร้างสรรค์สื่อ”

บุคลากรฝ่ายวิชาการ

“เราใช้กิจกรรมเช่น การจำลองสถานการณ์ หรือให้เด็กสวมบทบาทผู้ผลิตสื่อ เพื่อให้พวกเขาเข้าใจทั้งเบื้องหน้าและเบื้องหลังของสื่อ เป็นการเรียนรู้ที่มีพลังมาก”

ครูผู้สอน

4.4 การวัดและประเมินผลแบบหลากหลาย ใช้การประเมินหลากหลายรูปแบบ เช่น การสังเกต การสะท้อนคิด การนำเสนอผลงาน เพื่อสะท้อนความก้าวหน้าทางความคิดดังตัวอย่างข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“การวัดผลไม่ควรจำกัดแค่การสอบแบบปรนัย เราควรใช้การประเมินที่เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงออกถึงกระบวนการคิด เช่น การวิเคราะห์สื่อหรือเขียนสะท้อนความคิด”

อาจารย์คณะครุศาสตร์

“แบบประเมินที่ดีควรเน้นพัฒนาการ ไม่ใช่แค่คะแนน การสะท้อนคิดหลังเรียนหรือการนำเสนอผลงานจะช่วยให้เราเห็นความเปลี่ยนแปลงของนักเรียนได้ชัดเจนขึ้น”

ผู้บริหารสถานศึกษา

“เราใช้ทั้งการประเมินจากครู เพื่อน และการประเมินตนเอง เพราะนักเรียนจะได้ฝึกคิดและประเมินตนเองอย่างตรงไปตรงมา เป็นวิธีที่ช่วยส่งเสริมความรับผิดชอบในการเรียนรู้”

บุคลากรฝ่ายวิชาการ

“ในห้องเรียน เราสังเกตนักเรียนระหว่างทำกิจกรรม และเปิดโอกาสให้เขาอธิบายความคิดของตัวเอง เช่น ทำไมถึงเชื่อหรือไม่เชื่อ ข่าวสารบางเรื่อง วิธีนี้ทำให้เข้าใจการคิดของเขาจริง ๆ”

ครูผู้สอน

4.5 รูปแบบและวิธีการสอนแบบผู้เรียนมีส่วนร่วม เน้นบทบาทของผู้เรียนในการคิดวิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้ โดยผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ดังตัวอย่างข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“การสอนที่ดีไม่ใช่การถ่ายทอดความรู้ทั้งหมด แต่เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สำรวจ สงสัย และสร้างคำตอบด้วยตัวเองผ่านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม”

อาจารย์คณะครุศาสตร์

“เราควรให้พื้นที่นักเรียนในการแสดงความคิดเห็น ตั้งคำถาม และเสนอแนวทางของตนเอง การเรียนรู้แบบนี้ช่วยให้เขาเกิดทักษะชีวิตที่ยั่งยืน”

ผู้บริหารสถานศึกษา

“เด็กประถมสามารถคิดวิเคราะห์ได้ ถ้าเรากระตุ้นด้วยคำถามและกิจกรรมที่เปิดกว้าง การสอนแบบมีส่วนร่วมทำให้เด็กไม่เพียงแต่รู้ แต่เข้าใจลึกและเชื่อมโยงกับชีวิตจริง”

บุคลากรฝ่ายวิชาการ

“เด็กๆ จะได้เรียนรู้หลักการและทักษะที่สำคัญในการสร้างสื่อที่สามารถสร้างความเข้าใจและแก้ไขปัญหาในสังคมได้”

ครูผู้สอน

ดังนั้น การออกแบบหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อควรพิจารณาองค์ประกอบด้าน โครงสร้าง ระยะเวลา กิจกรรม วิธีการสอน และการประเมินผลอย่างครบถ้วน เพื่อให้สอดคล้องกับ บริบทของนักเรียนประถมศึกษา และสามารถพัฒนาให้เป็นผู้เรียนที่มีวิจรรย์ญาณ มีความรับผิดชอบ และใช้สื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์และปลอดภัย

5. ความคิดเห็นด้านจุดเน้นของหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริม ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษาที่ตรงต่อความต้องการ ของผู้เรียนในระดับประถมศึกษาโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ และสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของโรงเรียน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า การพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อ ในยุคดิจิทัลควรมีจุดเน้นที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และสะท้อนอัตลักษณ์ของโรงเรียน สาธิตละอออุทิศ โดยมีประเด็นสำคัญดังนี้

5.1 การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติควรเน้นการฝึกจากการปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนา ทักษะการแก้ไขปัญหา ความคิดเชิงวิพากษ์ และความมั่นใจของผู้เรียน ดังตัวอย่างข้อมูลที่ได้จากการ สัมภาษณ์ ดังนี้

“การลงมือปฏิบัติช่วยให้นักเรียนได้ฝึกทักษะและความสามารถในการแก้ไขปัญหาและการใช้ความคิดเชิงวิพากษ์และเรียนรู้ว่าพวกเขาสามารถแก้ไขปัญหาและทำสิ่งต่างๆ ได้”

อาจารย์คณะครุศาสตร์

“เด็กจะเรียนรู้ได้ดีเมื่อได้ลงมือปฏิบัติจริง การให้พวกเขาได้ทดลองค้นหาข้อมูลหรือจัดทำสื่อเอง ทำให้เกิดความตระหนักและเชื่อมโยงกับชีวิตจริง”

ผู้บริหารสถานศึกษา

“ในห้องเรียนเราจัดกิจกรรมให้เด็กฝึกวิเคราะห์เนื้อหาจากเพจข่าวหรือคลิปบนโซเชียลจริง ๆ แล้วให้เขานำเสนอข้อค้นพบ การเรียนรู้แบบนี้พัฒนาได้ทั้งทักษะคิดและความกล้าแสดงออก”

บุคลากรฝ่ายวิชาการ

“เด็กบางคนไม่เข้าใจเรื่องสื่อปลอมจนได้ลองจับผิดข่าวด้วยตัวเอง หลังจากฝึกทำ เขาจะตั้งคำถามกับข้อมูลมากขึ้น การเรียนรู้จากการลงมือทำคือหัวใจของทักษะเหล่านี้”

ครูผู้สอน

5.2 การเข้าถึงและวิเคราะห์ข้อมูล ควรปลูกฝังทักษะการเข้าถึงและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อป้องกันการหลงเชื่อข่าวปลอม และใช้ข้อมูลอย่างมีประโยชน์ดังตัวอย่างข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“นักเรียนต้องรู้ว่าควรค้นหาข้อมูลจากแหล่งใดจึงจะเชื่อถือได้ และไม่ควรรับเชื่อข่าวที่แชร์กันบนโลกออนไลน์โดยไม่ตรวจสอบข้อเท็จจริง”

อาจารย์คณะครุศาสตร์

“ทักษะการเข้าถึงข้อมูลคือรากฐานสำคัญ ถ้าเด็กไม่มีแนวทางในการเลือกแหล่งข้อมูล ก็เสี่ยงที่จะถูกชักจูงจากเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมหรือข้อมูลเท็จได้ง่าย”

ผู้บริหารสถานศึกษา

“เราพบว่านักเรียนหลายคนค้นหาข้อมูลจากช่องทางเดียว เช่น Google หรือ TikTok เท่านั้น การสอนให้พวกเขาเปรียบเทียบแหล่งข้อมูลและประเมินความน่าเชื่อถือจึงจำเป็นมาก”

บุคลากรฝ่ายวิชาการ

“เด็กชอบหาข้อมูลเร็ว ๆ จาก YouTube โดยไม่อ่านรายละเอียด ครูจึงต้องสอนให้เขาตั้งคำถามกับสิ่งที่ดู เช่น ใครเป็นผู้เผยแพร่ คลิปมีเจตนาอะไร และมีหลักฐานรองรับไหม”

ครูผู้สอน

5.3 การเรียนรู้นอกห้องเรียน ส่งเสริมการเรียนรู้จากชีวิตประจำวัน การอ่านหนังสือ และการใช้อินเทอร์เน็ต เพื่อพัฒนาทักษะวิชาการและทักษะชีวิตอย่างสมดุล ดังตัวอย่างข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“การเรียนรู้ที่แท้จริงเกิดขึ้นได้ทุกที่ การอ่านหนังสือหรือดูสารคดีที่บ้านก็คือกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญซึ่งควรได้รับการส่งเสริม ควบคู่กับบทเรียนในห้องเรียน”

อาจารย์คณะครุศาสตร์

“การเรียนรู้นอกโรงเรียนมีความสำคัญอย่างมาก เช่น Coursera หรือ Udemy ที่มีหลักสูตรที่หลากหลายให้เราเรียนรู้ทักษะและความรู้ที่ต้องการ”

ผู้บริหาร

“ในบทบาทฝ่ายวิชาการ เราพบว่าเด็กที่ได้รับโอกาสเรียนรู้จากแหล่งอื่นนอกโรงเรียน เช่น ห้องสมุดออนไลน์หรือกิจกรรมนอกเวลาเรียน จะมีทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองดีขึ้นชัดเจน”

บุคลากรฝ่ายวิชาการ

“เด็กบางคนเรียนรู้ได้ดีจากการลงมือทำหรือจากประสบการณ์จริง เช่น ดูคลิปทดลองวิทยาศาสตร์ที่บ้าน แล้วมาเล่าให้เพื่อนฟัง การส่งเสริมแบบนี้ช่วยพัฒนาการคิดอย่างอิสระมาก”

ครูผู้สอน

5.4 การเรียนรู้แบบร่วมมือ ควรมีการเรียนรู้ผ่านการทำงานกลุ่ม แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และตั้งเป้าหมายร่วมกัน เพื่อส่งเสริมทักษะการสื่อสารและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ดังตัวอย่างข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“ในระดับประถม การเรียนรู้แบบร่วมมือช่วยให้เด็กฝึกการฟัง การพูด และการจัดการอารมณ์ร่วมกับผู้อื่น ซึ่งเป็นทักษะชีวิตที่จำเป็น”

อาจารย์คณะครุศาสตร์

“กิจกรรมกลุ่มมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาเด็กยุคใหม่ โดยเฉพาะการเรียนรู้ผ่านการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น จะช่วยให้เด็กเคารพความคิดต่างและทำงานเป็นทีมได้ดีขึ้น”

ผู้บริหารสถานศึกษา

“การเรียนรู้แบบร่วมมือช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการแลกเปลี่ยนความรู้ ไอเดีย และประสบการณ์”

บุคลากรฝ่ายวิชาการ

“เด็กที่ได้ทำงานกลุ่มมีความกล้าแสดงออกมากขึ้น และได้เรียนรู้จากเพื่อนๆ ไม่ใช่แค่จากครูเพียงอย่างเดียว ซึ่งช่วยสร้างความสนุกและการเรียนรู้ที่มีความหมายมากขึ้น”

ครูผู้สอน

5.5 การสร้างสื่อและมีส่วนร่วมในสื่อ ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างและนำเสนอผลงานสื่อของตนเอง เพื่อแสดงความคิดและเรียนรู้การรู้เท่าทันสื่ออย่างลึกซึ้ง ดังตัวอย่างข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนี้

“การที่เด็กได้ลองผลิตสื่อ เช่น คลิปวิดีโอหรือโปสเตอร์ ทำให้เขาเข้าใจว่าเบื้องหลังสื่อแต่ละชิ้นมีเจตนาและเทคนิคบางอย่าง เด็กจะรู้เท่าทันได้จากการลงมือทำจริง”

อาจารย์คณะครุศาสตร์

“เราเห็นว่าเด็กที่ได้มีส่วนร่วมในการสร้างสื่อเอง จะมีความภาคภูมิใจ กล้าแสดงออก และเรียนรู้ที่จะคิดก่อนโพสต์หรือแชร์ข้อมูลมากขึ้น”

ผู้บริหารสถานศึกษา

“กระบวนการสร้างสื่อในชั้นเรียน ช่วยให้เด็กได้ฝึกการวางแผนการทำงานเป็นทีม และการประเมินสื่อจากมุมมองของผู้ผลิต ซึ่งเป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่ามาก”

บุคลากรฝ่ายวิชาการ

“การใช้เทคโนโลยีเชิงสร้างสรรค์ เช่น การใช้แอปพลิเคชัน
สำหรับการสร้างสื่อแบบอินเทอร์แอคทีฟช่วยสร้างการเรียนรู้ที่เป็นมิตร
และเข้าถึงได้”

ครูผู้สอน

5.6 การใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ ใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น แอปพลิเคชัน หรือ
เกมการศึกษา เพื่อเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ และเสริมสร้างทักษะด้านดิจิทัล

“การใช้แอปหรือเกมในห้องเรียนไม่ใช่เรื่องเล่นสนุกอย่างเดียว
แต่เป็นวิธีที่ทำให้เด็กอยากเรียนรู้มากขึ้น เพราะสื่อพวกนี้พูดภาษาของเขา”

อาจารย์คณะครุศาสตร์

“หากเราออกแบบกิจกรรมผ่านสื่อเทคโนโลยีที่ได้ก่อกำเนิด เช่น
การใช้ Kahoot หรือเกมจำลองสถานการณ์ เด็กจะมีความสนใจและเข้าใจ
เรื่องยาก ๆ ได้ง่ายขึ้น”

ผู้บริหารสถานศึกษา

“สื่อเทคโนโลยี เช่น แอปวาดภาพ ทำอินโฟกราฟิก หรือทำ
แบบทดสอบออนไลน์ ช่วยให้เด็กได้ฝึกคิดสร้างสรรค์และกล้าแสดงออกขึ้น”

บุคลากรฝ่ายวิชาการ

“การเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีทำให้เด็กไม่เบื่อ และยังช่วยพัฒนาไหว
พริบ ความเร็วในการคิด และความเข้าใจเกี่ยวกับสื่อยุคใหม่ไปพร้อม ๆ กัน”

ครูผู้สอน

5.7 การเรียนรู้ตลอดชีวิต ควรปลูกฝังแนวทางการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและเป็น
ธรรมชาติ เพื่อให้ผู้เรียนพร้อมปรับตัวกับโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังตัวอย่างข้อมูลที่ได้จาก
การสัมภาษณ์ ดังนี้

“การรู้เท่าทันสื่อไม่ใช่แค่เรื่องที่เรียนจบแล้วจบไป เด็กควรมี
ทัศนคติว่าเราต้องเรียนรู้ตลอดเวลา เพราะสื่อเปลี่ยนเร็วมาก”

อาจารย์คณะครุศาสตร์

“เป้าหมายของการศึกษาไม่ใช่แค่ให้ได้กจำความรู้ แต่ต้องสอน
ให้เขาหาองค์ความรู้เองได้ในอนาคต นี่คือหัวใจของการเรียนรู้ตลอด
ชีวิต”

ผู้บริหารสถานศึกษา

“การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นแนวคิดที่ยั่งยืน บุคคลที่มีศักยภาพใน
การเรียนรู้ตลอดชีวิตจะมีการพัฒนาทักษะและความรู้อย่างต่อเนื่อง”

บุคลากรฝ่ายวิชาการ

“ในห้องเรียน เราต้องสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมให้ได้กยารู้
อยากรเห็น และกล้าลองผิดลองถูก เพื่อให้เขาเป็นนักเรียนรู้ตลอดชีวิต”

ครูผู้สอน

ดังนั้น จุดเน้นของหลักสูตรเสริมควรสะท้อนบริบทผู้เรียนประถมศึกษาโรงเรียนสาธิตละออ
อุทิศ โดยเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง การใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ การร่วมมือ การคิด
เชิงวิพากษ์ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคดิจิทัลได้อย่างมี
คุณภาพ

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถ ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

การศึกษาเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อ
และความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ รวมถึงการสัมภาษณ์บุคลากรด้านการศึกษา เป็น
ขั้นตอนสำคัญในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรเสริมสำหรับนักเรียนประถมศึกษา เพื่อส่งเสริมการคิด
เชิงวิจารณ์ญาณในยุคดิจิทัล ในการเก็บข้อมูลพื้นฐานและวิเคราะห์ความต้องการนั้น ผู้วิจัยได้
สัมภาษณ์บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา รวมทั้งสิ้น 10 คน ได้แก่ อาจารย์คณะครุศาสตร์ สาขา
การประถมศึกษา มหาวิทยาลัยสวนดุสิต จำนวน 3 คน, ผู้บริหารโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ 1 คน, ฝ่าย
วิชาการโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ 1 คน และครูผู้สอนในโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ 5 คน ข้อมูลที่ได้รับ
จากการสัมภาษณ์นี้ถูกนำมาวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนโยบายของ
โรงเรียน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อนำเสนอข้อมูลในรูปแบบพรรณนา

ผลการวิเคราะห์นี้เป็นพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล ซึ่งมุ่งเน้นการเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา เมื่อพัฒนาร่างหลักสูตรเสร็จสิ้น ผู้วิจัยได้นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาและจัดการสนทนากลุ่มเพื่อสอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม รายละเอียดผลการดำเนินงานวิจัยมี ดังนี้

2.1 การพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

ผู้วิจัยได้ออกแบบและพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล โดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระดับประถมศึกษาอันเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมดิจิทัลได้อย่างปลอดภัย รอบคอบ และมีความรับผิดชอบต่องานสังคมและตนเอง หลักสูตรดังกล่าวได้รับการพัฒนาขึ้นโดยอิงจากแนวคิดเชิงทฤษฎีด้านการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) ควบคู่กับการวิเคราะห์บริบทผู้เรียนในระดับประถมศึกษา ทั้งในด้านพัฒนาการทางสติปัญญา ความสนใจ และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อ หลักสูตรนี้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีความหลากหลายและสอดคล้องกับวัยของผู้เรียน โดยใช้วิธีการจัดการเรียนรู้เน้นการมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อจริงในชีวิตประจำวัน เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการสังเกต วิเคราะห์ ตั้งคำถาม และสะท้อนความคิดอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้หลักสูตรยังเปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการอภิปราย แสดงความเห็นอย่างมีเหตุผล และเรียนรู้จากประสบการณ์ร่วมกันในชั้นเรียน เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดเชิงลึกและการสร้างทัศนคติที่เหมาะสมต่อการบริโภคสื่อในโลกยุคใหม่ โครงสร้างของหลักสูตรประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 6 ด้าน ได้แก่ 1) หลักการและเหตุผล ระบุพื้นฐานความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรจากปัญหาในสังคมดิจิทัล 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร กำหนดเป้าหมายเชิงพฤติกรรมด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ 3) สาระสำคัญ เนื้อหาและกิจกรรม นำเสนอหัวข้อสำคัญและกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ 4) ระยะเวลาการเรียนการสอน จัดโครงสร้างเวลาให้เหมาะสมกับระดับชั้น 5) สื่อและแหล่งการเรียนรู้ คัดเลือกสื่อดิจิทัลที่ทันสมัยและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย และ 6) การวัดและประเมินผล ใช้เครื่องมือที่ครอบคลุมทั้งพฤติกรรม ผลสัมฤทธิ์ และทัศนคติ มีกิจกรรมการเรียนรู้ 6 กิจกรรมที่ออกแบบไว้อย่างเป็นระบบ ได้แก่ 1) รู้และเข้าใจการเลือกบริโภคสื่อ 2) ประเภทของสื่อในชีวิตประจำวัน 3) การใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันและปลอดภัย 4) รอบรู้กฎหมายคอมพิวเตอร์ 5) มารยาทในการติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์ และ 6) การใช้ประโยชน์จากสื่ออย่างสร้างสรรค์ มีรายละเอียดของหลักสูตรเสริม ดังต่อไปนี้

1. ชื่อหลักสูตร

ภาษาไทย : หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

ภาษาอังกฤษ : DEVELOPMENT OF AN ENRICHMENT CURRICULUM ON MEDIA LITERACY IN THE DIGITAL ERA TO ENHANCE CRITICAL THINKING ABILITY FOR ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS

2. หลักการและเหตุผลของหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล

ในยุคดิจิทัลที่ข้อมูลข่าวสารสามารถแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็วแบบไร้พรมแดน สื่อทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นภาพ เสียง คลิปวิดีโอ หรือข้อความ ต่างมีอิทธิพลต่อวิถีคิดและพฤติกรรมของผู้คน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่อยู่ในช่วงวัยเรียนรู้ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะรับข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ โดยไม่ทันได้ตั้งคำถามหรือพิจารณาถึงความน่าเชื่อถือของเนื้อหา นักเรียนระดับประถมศึกษาเป็นกลุ่มที่อยู่ในช่วงวัยสำคัญในการวางรากฐานทักษะการคิดและทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ หากเด็กขาดเครื่องมือทางความคิดในการประเมินข้อมูล เด็กอาจเชื่อโดยไม่ไตร่ตรอง ตกเป็นเหยื่อของข่าวปลอม เนื้อหาบิดเบือน หรือแม้แต่การกลั่นแกล้งทางออนไลน์ (cyberbullying) ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อทั้งการเรียนรู้และพฤติกรรมในระยะยาว (UNESCO, 2021)

การรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) จึงได้รับการยอมรับว่าเป็น “ทักษะพื้นฐานที่จำเป็น” สำหรับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะสำหรับเด็กที่กำลังอยู่ในช่วงของการสร้างทักษะการคิดขั้นพื้นฐาน เช่น การสังเกต การตั้งคำถาม และการพิจารณาเหตุผล (Hobbs, 2010) ซึ่งจะเชื่อมโยงไปสู่ทักษะที่สูงขึ้นอย่าง “การคิดอย่างมีวิจารณญาณ” (Critical Thinking) การคิดอย่างมีวิจารณญาณช่วยให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ แยกแยะ และประเมินข้อมูลอย่างมีเหตุผล โดยไม่ถูกครอบงำจากอารมณ์หรืออคติส่วนบุคคล (Paul & Elder, 2014) การพัฒนาทักษะนี้จึงเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางความคิดที่มั่นคง ทำให้เด็กสามารถตัดสินใจได้อย่างรอบคอบ และสามารถรับมือกับความซับซ้อนของสื่อยุคใหม่ได้อย่างเหมาะสม

โรงเรียนในระดับประถมศึกษามีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังทักษะเหล่านี้ เนื่องจากเป็นช่วงวัยที่นักเรียนมีความยืดหยุ่นทางความคิด เปิดรับการเรียนรู้ และสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ง่ายกว่าช่วงวัยอื่น ๆ การเริ่มต้นสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อและการคิดอย่างมีวิจารณญาณตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจึงเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากที่สุด ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ที่ให้ความสำคัญกับทักษะแห่ง

ศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะการรู้เท่าทันเทคโนโลยีและสื่อดิจิทัล การคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ด้วยเหตุนี้ หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลจึงออกแบบในรูปแบบ “หลักสูตรระยะสั้น” โดยกำหนดเวลาเรียนเพียง 8 ชั่วโมง ครอบคลุม 6 หน่วยการเรียนรู้ กระจายเป็นรายสัปดาห์ในระยะเวลา 8 สัปดาห์ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ที่ละเอียดแต่สม่ำเสมอและต่อเนื่อง ซึ่งระยะเวลา 8 ชั่วโมงถือเป็นจุดสมดุลที่เหมาะสมระหว่าง “เนื้อหา” กับ “ภาระของผู้เรียนและครู” โดยใช้เวลาสัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง ไม่รบกวนวิชาหลักหรือกิจกรรมอื่นในตารางเรียนประจำ อีกทั้งยังเอื้อให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่เน้นกระบวนการคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้ข้อจำกัดของเวลา (Marzano, 2007) ในระยะเวลาดังกล่าวกิจกรรมในแต่ละหน่วยถูกออกแบบให้เน้นการตั้งคำถาม การอภิปรายกลุ่ม การจำลองสถานการณ์ และการวิเคราะห์กรณีศึกษาใกล้ตัว ซึ่งเป็นแนวทางที่ช่วยกระตุ้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Goodsett, 2020)

นอกจากนี้การจัดหลักสูตรเสริมในลักษณะนี้ยังเหมาะสมกับการนำไปใช้เป็น “ต้นแบบ” ที่สามารถนำไปต่อยอดหรือขยายผลเพิ่มเติมได้ในอนาคต ทั้งในรูปแบบกิจกรรมเสริมในรายวิชาเดิม หรือพัฒนาเป็นหน่วยเลือกเพิ่มเติมตามความสนใจของนักเรียน หลักสูตรเสริมนี้จึงเป็นการลงทุนทางการศึกษาเพื่อวางรากฐานความเข้าใจเกี่ยวกับสื่อในโลกดิจิทัล เสริมสร้างทักษะในการคิดวิเคราะห์ และพัฒนาภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้กับผู้เรียนระดับประถมศึกษา เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตในโลกยุคใหม่ได้อย่างมีวิจารณญาณ มีความรับผิดชอบ และเป็นพลเมืองดิจิทัลที่ใฝ่เรียนรู้อย่างยั่งยืน

3. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล

หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา มุ่งเน้นให้นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณผ่านกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อในบริบทของสังคมยุคดิจิทัล โดยจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่กระตุ้นให้นักเรียนรู้จักตั้งคำถาม วิเคราะห์เนื้อหา และแยกแยะข้อมูลที่ได้รับจากสื่ออย่างมีเหตุผล เพื่อให้สามารถเลือกบริโภคและใช้สื่อได้อย่างมีจริยธรรม ปลอดภัย และรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งยังส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำทักษะเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

4. โครงสร้างของหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล

หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลนี้พัฒนาขึ้นเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งมีอิทธิพลโดยตรงต่อชีวิตประจำวันของนักเรียนระดับประถมศึกษา เด็กในช่วงวัยนี้สามารถเข้าถึงสื่อดิจิทัลได้หลากหลายรูปแบบ แต่ยังคงขาดทักษะในการประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลหรือวิเคราะห์เจตนาของสื่ออย่างมีวิจารณญาณ อันอาจนำไปสู่ความเข้าใจผิด พฤติกรรมเลียนแบบที่ไม่เหมาะสม หรือการตกเป็นเหยื่อของสื่อที่เป็นภัยแฝงได้

ด้วยเหตุนี้ หลักสูตรจึงมุ่งเน้นการเสริมสร้าง “ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ” ควบคู่กับ “การรู้เท่าทันสื่อ” ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด วิเคราะห์ และสะท้อนตนอย่างมีระบบ โครงสร้างของหลักสูตรประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ หลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมาย สาระสำคัญ เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และแนวทางการวัดและประเมินผล ซึ่งทั้งหมดถูกออกแบบให้สอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียนระดับประถมศึกษา

4.1 โครงสร้างเวลาเรียน

หลักสูตรนี้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 6 หน่วยการเรียนรู้ ใช้เวลาทั้งสิ้น 8 ชั่วโมง ภายในระยะเวลา 8 สัปดาห์ โดยออกแบบให้เหมาะสมกับช่วงความสนใจของเด็กประถมศึกษา และไม่กระทบตารางเรียนหลักของโรงเรียน เพื่อให้สามารถบูรณาการได้ง่าย กิจกรรมเน้นการมีส่วนร่วม การคิดวิเคราะห์ และการอภิปรายในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน โดยมีกำหนดการจัดกิจกรรมดังนี้

ลำดับที่	กิจกรรมการเรียนรู้	เวลาเรียน	
		สัปดาห์ที่	จำนวนชั่วโมง
1	รู้และเข้าใจการเลือกบริโภคสื่อ	1	1
2	ประเภทของสื่อในชีวิตประจำวัน	2	1
3	การใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันและปลอดภัย	3	1
4	รอบรู้กฎหมายคอมพิวเตอร์	4	1
5	มารยาทในการติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์	5-6	2
6	การใช้ประโยชน์จากสื่อ	7-8	2
รวม			8

โครงสร้างเวลาเรียนนี้สะท้อนหลักการจัดการเรียนรู้แบบที่ต่อเนื่อง ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถค่อย ๆ สะสมความเข้าใจผ่านการมีส่วนร่วมที่สม่ำเสมอ อีกทั้งยังเอื้อต่อการทบทวน ผูกพัน และพัฒนาทักษะอย่างเป็นระบบภายในเวลาที่เหมาะสมสำหรับเด็กในช่วงวัยประถมศึกษา

4.2 การจัดการเรียนรู้

รูปแบบการสอนของหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลใช้การสอนแบบ 4MAT เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนตามความถนัดรายบุคคลทำให้ผู้เรียนเรียนรู้จากความสามารถของตนเอง โดยความถนัดของผู้เรียนประกอบด้วย 1) ผู้เรียนที่ถนัดการเรียนรู้โดยจินตนาการ (Imaginative Learners) คือ ผู้เรียนที่มีความถนัดในการรับรู้โดยจินตนาการ 2) ผู้เรียนที่ถนัดการวิเคราะห์ (Analytic Learners) คือ ผู้เรียนที่มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ได้ดี 3) ผู้เรียนที่ถนัดการใช้สามัญสำนึก (Commonsense Learners) คือ ผู้เรียนที่มีความสามารถในการรับรู้โดยประสบการณ์ที่เป็นนามธรรม 4) ผู้เรียนที่ถนัดการรับรู้จากประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมและนำสู่ คือ ผู้เรียนที่มีความถนัดในการเรียนรู้โดยการสำรวจ ค้นคว้า การค้นพบด้วยตนเอง ด้วยแนวคิดนี้เองทำให้เกิดเป็นแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ 8 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 สร้างประสบการณ์ คือ การกระตุ้นหรือสร้างแรงจูงใจจากประสบการณ์เดิม สถานการณ์ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับรู้และเชื่อมโยงประสบการณ์ที่รับรู้ให้เป็นของตนเอง

ขั้นที่ 2 วิเคราะห์ประสบการณ์ คือ สะท้อนความคิด การวิเคราะห์ข้อมูลจากประสบการณ์ และตรวจสอบประสบการณ์ที่ได้รับรู้

ขั้นที่ 3 ปรับประสบการณ์เป็นความคิดรวบยอด คือ การสรุปข้อมูล - ข้อเท็จจริงจากประสบการณ์ สถานการณ์ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ

ขั้นที่ 4 พัฒนาความคิดรวบยอด คือ การไตร่ตรองประสบการณ์ที่รับรู้จากการศึกษาแนวคิด หลักการ ทฤษฎี แหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนวิเคราะห์

ขั้นที่ 5 ลงมือปฏิบัติตามแนวคิดที่ได้เรียนรู้

ลงมือปฏิบัติตามสิ่งที่ได้รู้รับจากการศึกษาแนวคิด หลักการ ทฤษฎี แหล่งข้อมูลต่างๆ โดยผ่านประสาทสัมผัสเพื่อพัฒนาแนวคิดและทักษะต่าง ๆ

ขั้นที่ 6 สร้างชิ้นงานเพื่อสะท้อนความคิดรวบยอด คือ การลงมือปฏิบัติ การออกแบบชิ้นงาน ด้วยการ บูรณาการองค์ความรู้และความคิดรวบยอด

ขั้นที่ 7 วิเคราะห์ผลงานและแนวทางการนำไปประยุกต์ใช้ คือ การวิเคราะห์สิ่งที่รับรู้ แล้วนำไปประยุกต์หรือดัดแปลงสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น

ขั้นที่ 8 นำเสนอและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้กับผู้อื่น คือ การแลกเปลี่ยนสิ่งที่ได้เรียนรู้มากับผู้อื่น

1.3 การวัดและประเมินผล

การประเมินความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นกระบวนการที่สำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะในการวิเคราะห์ สรุปความ และตัดสินใจอย่างมีเหตุผลในชีวิตจริง การวัดและประเมินผลนี้ครอบคลุมองค์ประกอบหลัก 5 ด้าน ดังนี้

1. การนิยามปัญหา การนิยามปัญหาเป็นขั้นตอนสำคัญที่ผู้เรียนต้องทำความเข้าใจกับสถานการณ์หรือข้อมูลที่ได้รับ โดยศึกษาข้อมูล ข่าวสาร และประสบการณ์ต่างๆ เพื่อตระหนักถึงปัญหาที่แท้จริง พร้อมทำความเข้าใจถึงสาเหตุและความหมายของคำหรือข้อความที่เกี่ยวข้อง การนิยามปัญหาคือช่วยให้ผู้เรียนมีแนวทางในการคิดวิเคราะห์และกำหนดขอบเขตของปัญหาได้ชัดเจน

2. การวิเคราะห์และตีความ การวิเคราะห์และตีความช่วยให้ผู้เรียนสามารถพิจารณาและแยกแยะประเภทของข้อมูลในเรื่องที่ดู ฟัง หรืออ่านได้ เพื่อการตัดสินใจอย่างรอบคอบ โดยผู้เรียนจะพัฒนาทักษะในการแยกแยะข้อมูลเชิงประเด็น เช่น ข้อเท็จจริง ความคิดเห็น การคาดการณ์ และความเข้าใจที่ลึกซึ้ง เพื่อช่วยในการตัดสินใจที่มีเหตุผล

3. การพิจารณาตัดสินใจ ข้อมูล การพิจารณาตัดสินใจเป็นการฝึกให้ผู้เรียนสามารถประเมินความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลต่างๆ โดยใช้เหตุผลสนับสนุน เพื่อให้เกิดการลงข้อสรุปที่สมเหตุสมผล เช่น การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล พิจารณาแหล่งที่มา และประเมินเจตนาของแหล่งข้อมูลทั้งหมดนี้ช่วยให้ผู้เรียนมีความรอบคอบในการรับข้อมูลและตัดสินใจ

4. การแก้ปัญหา การแก้ปัญหาเป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนต้องประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้จากการสรุปและอ้างอิงจากข้อมูล เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติหรือหาทางแก้ไขที่มีประสิทธิภาพ การประเมินในขั้นตอนนี้จะพิจารณาความสามารถของผู้เรียนในการเลือกใช้วิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสม และตรวจสอบความเข้าใจในการประยุกต์ใช้ความรู้

5. การประเมินอย่างสมเหตุสมผล การประเมินอย่างสมเหตุสมผลช่วยให้ผู้เรียนสามารถพิจารณาถึงผลลัพธ์และคุณค่าของข้อมูลที่ใช้ในการตัดสินใจ โดยเน้นการคิดวิเคราะห์ถึงประโยชน์หรือผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้ข้อมูลนั้นๆ การวัดทักษะนี้จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถประเมินและปรับเปลี่ยนการตัดสินใจได้เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลง และเข้าใจถึงผลของการใช้ข้อมูลในมุมมองที่หลากหลาย

การวัดและประเมินผลความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณในทั้ง 5 ด้านนี้ จะช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดเชิงลึกและการตัดสินใจที่รอบคอบ การประเมินผลสามารถทำได้ผ่านกิจกรรมจำลองสถานการณ์ การแก้ปัญหาในชีวิตจริง หรือการทำแบบทดสอบเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล

4.5 ความสอดคล้องของขั้นตอนการสอนแบบ 4MAT ที่ส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

การสอนแบบ 4MAT เป็นแนวทางการสอนที่เน้นการพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณผ่านการเรียนรู้ที่มีโครงสร้างชัดเจนในแต่ละขั้นตอน การเรียนการสอนตามแบบ 4MAT นี้ไม่เพียงแต่ช่วยผู้เรียนเชื่อมโยงประสบการณ์กับเนื้อหาใหม่ แต่ยังสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิจรรย์ญาณอย่างเป็นระบบ เมื่อนำขั้นตอนการสอน 4MAT มาเปรียบเทียบกับกระบวนการพัฒนาความสามารถด้านการคิดวิจรรย์ญาณ พบว่าในแต่ละขั้นตอนของ 4MAT สอดคล้องกับทักษะที่จำเป็น เช่น การนิยามปัญหา การวิเคราะห์และตีความ การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล การแก้ปัญหา และการประเมินผลลัพธ์ ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นพื้นฐานสำคัญของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

รูปแบบการสอน 4MAT	ความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ที่เกิดระหว่างการจัดการเรียนรู้
ขั้นที่ 1 สร้างประสบการณ์ คือ การกระตุ้นหรือสร้างแรงจูงใจจากประสบการณ์เดิม สถานการณ์ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับรู้และเชื่อมโยงประสบการณ์ที่รับรู้ให้เป็นของตนเอง	การนิยามปัญหา คือ การศึกษาสถานการณ์ ข้อมูลข่าวสาร ประสบการณ์ต่างๆ เพื่อพิจารณาปัญหา ทำความเข้าใจถึงเหตุของปัญหา รวมถึงการนิยามความหมายของคำข้อความ
ขั้นที่ 2 วิเคราะห์ประสบการณ์ คือ สะท้อนความคิด การวิเคราะห์ข้อมูลจากประสบการณ์และตรวจสอบประสบการณ์ที่ได้รับรู้	การวิเคราะห์ ตีความ เรื่องที่ดู ฟัง หรืออ่าน เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจ คือ การพิจารณาจำแนกประเภทของข้อมูล
ขั้นที่ 3 ปรับประสบการณ์เป็นความคิดรวบยอด คือ การสรุปข้อมูล ข้อเท็จจริงจากประสบการณ์ สถานการณ์ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ	การวิเคราะห์ ตีความ เรื่องที่ดู ฟัง หรืออ่าน เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจ คือ การพิจารณาจำแนกประเภทของข้อมูล
ขั้นที่ 4 พัฒนาความคิดรวบยอด คือ การไตร่ตรอง ประสบการณ์ที่รับรู้จากการศึกษาแนวคิด หลักการ ทฤษฎี แหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนวิเคราะห์และ	การพิจารณาตัดสินใจข้อมูล คือ การลงข้อสรุปถึงความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลต่างๆ โดยการใช้เหตุผล
ขั้นที่ 5 ลงมือปฏิบัติตามแนวคิดที่ได้เรียนรู้ คือ ลงมือปฏิบัติตามสิ่งที่ได้รู้รับจากการศึกษาแนวคิด หลักการ ทฤษฎี แหล่งข้อมูลต่างๆ โดยผ่านประสบการณ์เพื่อพัฒนาแนวคิดและทักษะต่าง ๆ	การแก้ปัญหา คือ การประยุกต์ใช้การสรุปอ้างอิงหรือนำไปปฏิบัติ

รูปแบบการสอน 4MAT	ความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ที่เกิดระหว่างการจัดการเรียนรู้
ขั้นที่ 6 สร้างชิ้นงานเพื่อสะท้อนความคิดรวบยอด คือ การลงมือปฏิบัติ การออกแบบชิ้นงาน ด้วยการ บูรณาการ องค์ความรู้และความคิดรวบยอด	การแก้ปัญหา คือ การประยุกต์ใช้การสรุป อ้างอิงหรือนำไปปฏิบัติ
ขั้นที่ 7 วิเคราะห์ผลงานและแนวทางการนำไป ประยุกต์ใช้ คือ การวิเคราะห์สิ่งที่รับรู้ แล้วนำไปประยุกต์ หรือดัดแปลงสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น	การแก้ปัญหา คือ การประยุกต์ใช้การสรุป อ้างอิงหรือนำไปปฏิบัติ
ขั้นที่ 8 นำเสนอและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้กับผู้อื่น คือ การแลกเปลี่ยนสิ่งที่ได้เรียนรู้มากับผู้อื่น	การประเมินอย่างสมเหตุสมผล คือ การพิจารณาถึง ผลลัพธ์และประโยชน์จากการใช้ข้อมูล

2. เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้

หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลประกอบด้วยการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้าง ความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ซึ่งจัดการเรียน การสอนรูปแบบ 4MAT มีเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

ลำดับที่	เรื่อง	กิจกรรมการเรียนรู้	การประเมินผล
1	แรกเริ่มรู้เท่าทันสื่อ	รู้และเข้าใจการเลือกบริโภคสื่อ - กิจกรรมนี้ออกแบบมาเพื่อช่วยให้นักเรียน สามารถแยกแยะและประเมินคุณภาพของข้อมูล ข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ได้อย่างมีวิจารณญาณ โดยเน้นการให้ความรู้เกี่ยวกับการเลือกบริโภค สื่อที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับวัย รวมถึง ตระหนักถึงผลกระทบที่อาจเกิดจากการเสพสื่อที่ไม่เหมาะสม	1. ประเมินความสามารถอธิบาย ความหมาย ความสำคัญและ องค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ 2. ประเมินความสามารถด้านการ คิดอย่างมีวิจารณญาณ 3. ประเมินพฤติกรรมระหว่าง การจัดการเรียนการสอน
2	รู้ไว้ใช่ว่า..ประเภท ของสื่อใน ชีวิตประจำวัน	ประเภทของสื่อในชีวิตประจำวัน - ออกแบบมาให้นักเรียนมีความเข้าใจ เกี่ยวกับประเภทของสื่อต่าง ๆ ที่พบได้ใน ชีวิตประจำวัน เพื่อให้นักเรียนสามารถแยกแยะ และเข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ของสื่อแต่ละ ประเภท ตลอดจนพัฒนาทักษะการเลือกใช้สื่อให้ เหมาะสมกับการใช้งานและวัตถุประสงค์	1. ประเมินความสามารถอธิบาย ประเภทของสื่อ 2. ประเมินความสามารถ ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 3. ประเมินความพฤติกรรม ระหว่างการจัดการเรียนการสอน
3	รู้รับ รับรู้ ใช้ เทคโนโลยีอย่าง รู้เท่าทันและ ปลอดภัย	การใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันและปลอดภัย - กิจกรรมที่ให้นักเรียนมีความรู้และทักษะในการ ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างปลอดภัย ตระหนักถึง ผลกระทบจากการใช้งานที่ไม่เหมาะสม และ เรียนรู้วิธีการป้องกันตนเองจากความเสี่ยงต่าง ๆ	1. ประเมินความสามารถสามารถ วิเคราะห์สถานการณ์การใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศอย่าง ปลอดภัย

สัปดาห์ที่	เรื่อง	กิจกรรมการเรียนรู้	การประเมินผล
		ที่อาจเกิดขึ้นในโลกออนไลน์ เช่น การรักษาความปลอดภัยส่วนบุคคล การระมัดระวังข้อมูลที่แชร์ และการป้องกันภัยคุกคามจากสื่อออนไลน์	2. ประเมินความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 3. ประเมินพฤติกรรมระหว่างการจัดการเรียนการสอน
4	รอบรู้ รู้เท่าทันกฎหมายคอมพิวเตอร์	รอบรู้กฎหมายคอมพิวเตอร์ - กิจกรรมที่ให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายคอมพิวเตอร์และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องในการใช้งานสื่อและเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยกิจกรรมจะเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจสิทธิและหน้าที่ของตนเองในการใช้งานอินเทอร์เน็ต รวมถึงตระหนักถึงผลกระทบทางกฎหมายที่อาจเกิดขึ้นจากการกระทำต่าง ๆ ในโลกออนไลน์ เช่น การละเมิดลิขสิทธิ์ การโจมตีทางไซเบอร์ และการแชร์ข้อมูลส่วนบุคคล	1. ประเมินความสามารถสามารถวิเคราะห์สถานการณ์การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัย 2. ประเมินความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 3. ประเมินพฤติกรรมระหว่างการจัดการเรียนการสอน
5-6	รู้สัณนิท ก่อมนคิดสื่อสาร	มารยาทในการติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์ - กิจกรรมที่ให้นักเรียนมีความรู้และทักษะในการปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมในการสื่อสารผ่านสังคมออนไลน์ โดยเน้นให้ตระหนักถึงมารยาทในการสื่อสารและการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีความรับผิดชอบและเคารพผู้อื่น กิจกรรมนี้จะช่วยปลูกฝังพฤติกรรมสื่อสารที่สุภาพ สุจริต และเป็นมิตร ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในโลกออนไลน์	1. ประเมินความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการมารยาทพื้นฐานในการติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์ 2. ประเมินความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 3. ประเมินพฤติกรรมระหว่างการจัดการเรียนการสอน
7-8	ฉลาดรู้ ฉลาดใช้สื่อ	การใช้ประโยชน์จากสื่อ - กิจกรรมนี้ที่ให้นักเรียนเรียนรู้และเข้าใจวิธีการใช้สื่อต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ โดยมุ่งเน้นให้เห็นคุณค่าของสื่อในแง่ของการพัฒนาตนเอง การศึกษา และการสร้างแรงบันดาลใจ เพื่อให้นักเรียนสามารถเลือกใช้สื่อในการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะที่สำคัญต่อชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม	1. ประเมินความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากสื่อ 2. ประเมินความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 3. ประเมินพฤติกรรมระหว่างการจัดการเรียนการสอน

6. ระยะเวลาของการเรียนการสอน

ระยะเวลาของการเรียนการสอนทั้งหมด 8 สัปดาห์ ประกอบด้วยกิจกรรม ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้	เรื่อง	กิจกรรมการเรียนรู้	สัปดาห์ที่
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1	แรกเริ่มรู้เท่าทันสื่อ	รู้และเข้าใจการเลือกบริโภคสื่ออย่างมีวิจารณญาณ	สัปดาห์ที่ 1
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2	รู้ไว้ใช้ว่า..ประเภทของสื่อในชีวิตประจำวัน	ศึกษาและวิเคราะห์ประเภทของสื่อต่าง ๆ ที่พบในชีวิตประจำวัน	สัปดาห์ที่ 2
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3	รู้รับ รับรู้..ใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันและปลอดภัย	เรียนรู้การใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัย โดยเน้นเรื่องข้อมูลส่วนบุคคลและพฤติกรรมออนไลน์	สัปดาห์ที่ 3
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4	รอบรู้กฎหมายคอมพิวเตอร์	ทำความเข้าใจกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อ เช่น พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ ลิขสิทธิ์ ฯลฯ	สัปดาห์ที่ 4
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5	สัณนิษฐาน ก่อนคิดสื่อสาร	ทำความเข้าใจกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อ เช่น พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ ลิขสิทธิ์ ฯลฯ	สัปดาห์ที่ 5-6
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6	รู้ฉลาดรู้ ฉลาดใช้สื่อ	พัฒนาทักษะการใช้สื่อเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง เช่น การค้นคว้าและใช้แอปพลิเคชัน	สัปดาห์ที่ 7-8

7. สื่อและแหล่งการเรียนรู้

หน่วยการเรียนรู้	สื่อและแหล่งการเรียนรู้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1	1. วิดีทัศน์หนังสือเพื่อเป็นกรณีศึกษาตัวอย่าง 2. Power point เนื้อหาประกอบการเรียนรู้ 3. ใบความรู้เรื่อง การรู้เท่าทันสื่อและการเลือกบริโภคสื่อ
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2	1. แหล่งเรียนรู้ทางอินเทอร์เน็ต 2. ใบความรู้เรื่อง ประเภทของสื่อ 3. Power point เนื้อหาประกอบการเรียนรู้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3	1. วิดีโอเกี่ยวกับ พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ 2. ใบความรู้ เรื่อง รอบรู้ รู้เท่าทันกฎหมายคอมพิวเตอร์
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4	1. Application Padlet 2. วิดีทัศน์“การป้องกันภัยคุกคามบนอินเทอร์เน็ต” (URL: https://www.youtube.com/watch?v=aRlUtzMcE) 3. ใบความรู้ เรื่อง “การใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันและปลอดภัย” 4. ใบกิจกรรมเรื่อง รู้ทัน ห่วงไกลภัยคุกคาม
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5	1. วิดีโอเกี่ยวกับ พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ 2. ใบความรู้ เรื่อง รอบรู้ รู้เท่าทันกฎหมายคอมพิวเตอร์
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6	1. เกมตอบคำถามเกี่ยวกับหน้าที่ของสื่อ 2. ใบความรู้ รู้ฉลาดรู้ ฉลาดใช้สื่อ 3. วิทยากรพิเศษ

8. การวัดประเมินผล

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริม	กลยุทธ์สำหรับวิธีการวัดและการประเมินผล	สัปดาห์ที่ประเมิน
1. มีความสามารถด้านการคิดอย่างมี วิจาร์ณญาณ ทั้ง 5 ด้าน คือ การนิยาม ปัญหา, การวิเคราะห์ ตีความ เรื่องที่ดู ฟัง หรืออ่าน, การพิจารณาตัดสินข้อมูล, การแก้ปัญหา และการประเมินอย่าง สมเหตุสมผล	1. การวัดและประเมินจากการปฏิบัติ ตามสภาพจริง 2. การประเมินผลจากแบบวัด ความสามารถด้านการคิดอย่างมี วิจาร์ณญาณ	สัปดาห์ที่ 1-8

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริม	กลยุทธ์สำหรับวิธีการวัดและ การประเมินผล	สัปดาห์ที่ ประเมิน
	3. การประเมินการมีส่วนร่วมในชั้นเรียนและการทำงาน	
2. ผู้เรียนมีความรอบรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลครอบคลุมประเภทของสื่อ ซึ่งได้แก่ 1) สื่อที่มาจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ 2) สื่อที่มีเป้าหมายทางธุรกิจโฆษณา 3) สื่อที่สร้างค่านิยมและอุดมคติค่านิยม 4) สื่อทำให้มีผลทางการเมืองและสังคม	1. การวัดและประเมินจากการปฏิบัติตามสภาพจริง 2. การทดสอบความรู้ในเนื้อหารายวิชาการ 3. การประเมินการมีส่วนร่วมในชั้นเรียนและการทำงาน	สัปดาห์ที่ 1-8
3. เกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้	1. การวัดและประเมินจากการปฏิบัติตามสภาพจริง 2. การประเมินความกระตือรือร้นและการมีส่วนร่วม	สัปดาห์ที่ 1-8
4. อธิบายหลักการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าสารประเภทต่างๆ ได้	1. การวัดและประเมินจากการปฏิบัติตามสภาพจริง 2. การวัดและประเมินจากผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ 3. การประเมินการมีส่วนร่วมในชั้นเรียนและการทำงาน	สัปดาห์ที่ 1-8
5. วิเคราะห์และประเมินเนื้อหาและการนำเสนอของสื่อประเภทต่างๆ	1. การวัดและประเมินจากการปฏิบัติตามสภาพจริง 2. การวัดและประเมินจากผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ 3. การประเมินการมีส่วนร่วมในชั้นเรียนและการทำงาน	สัปดาห์ที่ 1-8
6. การใช้สื่อด้วยความรู้เท่าทัน และมีความรับผิดชอบต่อสังคม	1. การวัดและประเมินจากการปฏิบัติตามสภาพจริง 2. การประเมินการมีส่วนร่วมในชั้นเรียนและการทำงาน	สัปดาห์ที่ 1-4

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริม	กลยุทธ์สำหรับวิธีการวัดและ การประเมินผล	สัปดาห์ที่ ประเมิน
	3. การประเมินจากผลงานที่เป็น ชิ้นงาน	

2.2 ผลการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

ผลการสังเคราะห์ข้อมูลจากมุมมองและความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล ซึ่งผู้วิจัยได้จัดกระบวนการสนทนากลุ่ม (focus group) กับผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร จำนวน 7 คน โดยมีจุดประสงค์เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะ และสะท้อนความเหมาะสม ความชัดเจน และศักยภาพในการนำไปใช้จริง จากนั้นจึงนำผลดังกล่าวมาปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้นก่อนนำไปทดลองใช้

ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มสะท้อนให้เห็นแนวทางที่ชัดเจนในการพัฒนาหลักสูตรใน 5 ประเด็นสำคัญ ได้แก่

1. ด้านพื้นฐานทางวิชาการและการวิจัยของหลักสูตร ผู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นว่า หลักสูตรควรมีพื้นฐานทางทฤษฎีที่ชัดเจนและรองรับด้วยข้อมูลวิจัย เพื่อให้หลักสูตรมีความน่าเชื่อถือ และสามารถประเมินผลได้อย่างรอบด้าน โดยการประเมินควรครอบคลุมทักษะที่เป็นเป้าหมายหลัก และใช้เครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพอย่างเหมาะสม

2. ด้านการส่งเสริมสมรรถนะของผู้เรียน ข้อเสนอแนะระบุว่า หลักสูตรควรมุ่งเน้นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะการรู้เท่าทันสื่อ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์ โดยกิจกรรมควรออกแบบให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริง และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

3. ด้านการออกแบบกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณผู้เข้าร่วมเสนอให้มีการจำลองสถานการณ์จริงหรือข้อขัดข้องที่กระตุ้นการคิดวิเคราะห์ การตั้งคำถาม และการประเมินความน่าเชื่อถือของสื่อ ซึ่งจะช่วยพัฒนาแนวคิดอย่างมีเหตุผลและเสริมพลังการตัดสินใจของผู้เรียน

4. ด้านการเสริมสร้างความรู้เท่าทันสื่อ มีข้อเสนอให้ฝึกให้นักเรียนรู้จักแยกแยะข้อมูล ตรวจสอบแหล่งที่มา และเข้าใจผลกระทบของสื่อต่อความคิดและพฤติกรรม โดยเริ่มปลูกฝังตั้งแต่ระดับประถมศึกษา เพื่อวางรากฐานของการเป็นทั้ง “ผู้บริโภค” และ “ผู้ผลิตสื่อ” ที่มีความรับผิดชอบ

5. ด้านการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นและทันสมัย มีข้อเสนอแนะให้ครูออกแบบการเรียนรู้ที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสม เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม และปรับรูปแบบการสอนให้

สอดคล้องกับความหลากหลายของผู้เรียน การประเมินผลควรเป็นแบบต่อเนื่อง เพื่อนำข้อมูลไปพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบ

ดังนั้น การใช้ประโยชน์จากผลการสนทนากลุ่มผู้วิจัยได้นำข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมการพัฒนาเหล่านี้มาปรับปรุงหลักสูตรในด้านเนื้อหา กิจกรรม วิธีการจัดการเรียนรู้ และการวัดผล เพื่อให้หลักสูตรมีความสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนระดับประถมศึกษา และสามารถเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ยังช่วยเสริมความสมบูรณ์ของหลักสูตรในเชิงวิชาการ และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงในสถานศึกษา

2.3 ผลการประเมินความเหมาะสมหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

ตารางที่ 4.1 ผลการประเมินความเหมาะสมหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

รายการพิจารณา	ระดับความคิดเห็น		
	<i>M</i>	<i>SD</i>	ระดับ
1. หลักการและเหตุผลของหลักสูตรเสริม	4.72	0.49	มากที่สุด
1.1 มีทฤษฎีรองรับ	4.78	0.41	มากที่สุด
1.2 นำไปใช้ได้จริง และสามารถแก้ปัญหาได้	4.65	0.56	มากที่สุด
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริม	4.72	0.48	มากที่สุด
2.1 มีความชัดเจน	4.78	0.41	มากที่สุด
2.2 สามารถประเมินผลได้	4.65	0.56	มากที่สุด
3. รูปแบบของหลักสูตร	4.74	0.47	มากที่สุด
3.1 รายละเอียดชัดเจน	4.65	0.56	มากที่สุด
3.2 รูปแบบของหลักสูตรมีความเหมาะสม	4.83	0.38	มากที่สุด
4. โครงสร้างของหลักสูตรเสริม	4.73	0.45	มากที่สุด
4.1 เวลาจัดการเรียนการสอน	4.70	0.46	มากที่สุด

รายการพิจารณา	ระดับความคิดเห็น		
	<i>M</i>	<i>SD</i>	ระดับ
4.2 มีรายละเอียดครบถ้วน	4.75	0.43	มากที่สุด
5. การจัดการเรียนรู้	4.74	0.43	มากที่สุด
5.1 มีกลยุทธ์การสอนที่เหมาะสม	4.83	0.38	มากที่สุด
5.2 กลยุทธ์การสอนสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริม	4.65	0.48	มากที่สุด
6. เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้	4.03	0.78	มาก
6.1 เนื้อหาและกิจกรรมมีความเหมาะสมกับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา	3.83	0.87	มาก
6.2 ครอบคลุมจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริม	4.22	0.68	มาก
7. ระยะเวลาของการเรียนการสอน	4.78	0.42	มากที่สุด
7.1 เวลาจัดการเรียนการสอนมีความเหมาะสม	4.65	0.56	มากที่สุด
7.2 ระยะเวลาจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับ กิจกรรม	4.91	0.28	มากที่สุด
8. สื่อและแหล่งการเรียนรู้	4.68	0.47	มากที่สุด
8.1 สื่อและแหล่งการเรียนรู้สามารถส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้	4.70	0.46	มากที่สุด
8.2 สื่อและแหล่งการเรียนรู้ทำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริม	4.65	0.48	มากที่สุด
9. การวัดประเมินผล	4.68	0.47	มากที่สุด
9.1 ครอบคลุมสิ่งที่ต้องการวัด	4.70	0.46	มากที่สุด
9.2 สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	4.65	0.48	มากที่สุด
สรุปการพิจารณา	4.65	0.50	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.1 พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล โดยผู้เชี่ยวชาญ 7 คน พบว่า ค่าเฉลี่ยรวม ($M = 4.65$, $SD = 0.50$) อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงว่าหลักสูตรมีความเหมาะสมในภาพรวมอย่างดี รายการพบว่า องค์ประกอบที่ได้คะแนน

สูงสุดคือ ระยะเวลาการเรียนรู้ (M = 4.78, SD = 0.42) รองลงมาคือ รูปแบบหลักสูตร (M = 4.74, SD = 0.47) และ การจัดการเรียนรู้ (M = 4.74, SD = 0.43) ซึ่งสะท้อนถึงการออกแบบที่เหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริง ขณะที่ เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ ได้คะแนนน้อยที่สุด (M = 4.03, SD = 0.78) อยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านความเหมาะสมกับผู้เรียนระดับประถมศึกษา (M = 3.83, SD = 0.87) ควรได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม โดยสรุป หลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด ในเกือบทุกด้าน ยกเว้นด้านเนื้อหาและกิจกรรมที่ควรปรับปรุง เพื่อให้ตอบสนองผู้เรียนประถมศึกษา ได้ดียิ่งขึ้น

ตอนที่ 3 ผลการทดลองใช้หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้าง ความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา โดยจำแนก เป็นประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

3.1) ผลประเมินความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

จากการสร้างแบบประเมินความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณครอบคลุมองค์ประกอบในการวัด ได้แก่ ความสามารถในการนิยามปัญหา ความสามารถพิจารณาตัดสินข้อมูล ความสามารถในการตีความ ความสามารถในการแก้ปัญหาหรือการลงสรุปอย่างสมเหตุสมผล แบบทดสอบเป็นแบบเลือกตอบ (Multiple Choice) 4 ตัวเลือก ลักษณะของแบบทดสอบเป็นการกำหนดสถานการณ์ 6 สถานการณ์ สถานการณ์ละ 5 ข้อ รวมเป็น 30 ข้อ 30 คะแนน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ร้อยละ 70 เป็นระดับคะแนนที่ถือว่าผู้เรียนมีความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณอยู่ในระดับผ่านเกณฑ์ ซึ่งจะสามารถบ่งชี้ถึงความสามารถในการนิยามปัญหา ความสามารถพิจารณาตัดสินข้อมูล ความสามารถในการวิเคราะห์ ตีความ เรื่องที่ดู ฟัง หรืออ่าน เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจได้ ความสามารถในการแก้ปัญหา และความสามารถในการลงข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผล ผู้วิจัยพบผลประเมินความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ลำปาง จำนวน 20 คน ดังนี้

ตารางที่ 4.2 ตารางแสดงผลประเมินความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ลำปาง

ลำดับ ที่	ความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	ค่าเกณฑ์ ร้อยละ 70	M	SD	แปลผล	t	Sig.
1	ความสามารถในการนิยามปัญหา	4.20	4.50	0.80	มากที่สุด	2.15	.04
2	ความสามารถพิจารณาตัดสินข้อมูล	4.20	4.60	0.75	มากที่สุด	2.60	.02
3	ความสามารถในการวิเคราะห์ ตีความ เรื่องที่ดู ฟัง หรืออ่าน เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจได้	4.20	4.70	0.90	มากที่สุด	2.05	.05
4	ความสามารถในการแก้ปัญหา	4.20	4.80	0.80	มากที่สุด	2.90	.01
5	ความสามารถในการลงข้อสรุปอย่าง สมเหตุสมผล	4.20	4.40	0.85	มากที่สุด	2.10	.04
ภาพรวมทั้ง 5 ด้าน		21.00	23.00	0.85	-	2.48	.03

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.2 ผลการทดสอบความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณในภาพรวมพบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย ($M = 23.00$, $SD = 0.85$) ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ทุกด้าน ได้แก่ การนิยามปัญหา ($M = 4.50$, $SD = 0.80$), การพิจารณาตัดสินข้อมูล ($M = 4.60$, $SD = 0.75$), การวิเคราะห์และประเมินแหล่งข้อมูล ($M = 4.70$, $SD = 0.90$), การแก้ปัญหา ($M = 4.80$, $SD = 0.80$) และการลงข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผล ($M = 4.40$, $SD = 0.85$) แสดงว่านักเรียนสามารถใช้กระบวนการคิดเชิงวิจารณญาณได้ดี

3.2) ผลการเรียนรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

ผู้วิจัยได้ออกแบบแบบทดสอบเพื่อประเมินผลการเรียนรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ลำปาง โดยสร้างแบบทดสอบที่ครอบคลุมเนื้อหาและทักษะที่จำเป็น ข้อสอบเป็นแบบอัตนัยจำนวน 6 ข้อ รวมคะแนนเต็ม 30 คะแนน ซึ่งได้กำหนดเกณฑ์ร้อยละ 70 เป็นระดับคะแนนที่ถือว่าผู้เรียนมีผลการเรียนรู้อยู่ในระดับผ่านเกณฑ์ แบบทดสอบดังกล่าวครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับประเภทของสื่อ ได้แก่ 1) สื่อที่มาจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ เป็นสื่อที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์และการผลิตผลงานของมนุษย์ เช่น หนังสือ วารสาร วรรณกรรม ภาพยนตร์ ดนตรี และศิลปะต่าง ๆ 2) สื่อที่มีเป้าหมายทางธุรกิจโฆษณา เป็นสื่อที่มุ่งเน้นการโฆษณาสินค้าและบริการ เช่น โฆษณาทางโทรทัศน์ โซเชียลมีเดีย หรือเว็บไซต์ 3) สื่อที่สร้าง

ค่านิยมและอุดมคติ เป็นสื่อที่มุ่งส่งเสริมค่านิยมและอุดมคติในสังคม เช่น การส่งเสริมวัฒนธรรม การสร้างแรงบันดาลใจ หรือการปลูกฝังค่านิยมผ่านภาพยนตร์และโซเชียลมีเดีย 4) สื่อที่มีผลทางการเมือง เป็นสื่อที่มุ่งเน้นสร้างความคิดเห็นทางการเมือง เช่น ข่าวสาร การแสดงความเห็นทางสื่อสังคมออนไลน์ หรือการรณรงค์ทางการเมือง ทั้งนี้กิจกรรมที่ใช้ในแบบทดสอบมีความเชื่อมโยงกับการประเมินความรู้และทักษะที่จำเป็นสำหรับการรู้เท่าทันสื่อ ประกอบด้วย 1) การรู้และเข้าใจการเลือกบริโภคสื่อ 2) การรู้จักประเภทของสื่อในชีวิตประจำวัน 3) การใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันและปลอดภัย 4) การรอบรู้กฎหมายคอมพิวเตอร์ 5) มารยาทในการติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์ 6) การใช้ประโยชน์จากสื่อ จากการประเมินนักเรียนจำนวน 20 คน พบผลการเรียนรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลในแต่ละด้าน ดังนี้

ตารางที่ 4.3 ตารางแสดงผลประเมินความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล ของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ลำปาง

การทดสอบ	ค่าเกณฑ์ ร้อยละ	M	SD	แปลผล	t	Sig.
	70					
การรู้และเข้าใจการเลือกบริโภคสื่อ	3.50	4.50	0.85	มากที่สุด	5.26	.00
การรู้จักประเภทของสื่อในชีวิตประจำวัน	3.50	4.20	1.10	มาก	2.85	.01
สื่อที่สร้างค่านิยมและอุดมคติ	3.50	3.80	1.30	มาก	1.03	.31
การใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันและปลอดภัย	3.50	4.70	0.90	มากที่สุด	5.96	.00
มารยาทในการติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์	3.50	4.60	0.95	มากที่สุด	5.18	.00
การใช้ประโยชน์จากสื่อ	3.50	4.30	1.05	มากที่สุด	3.41	.00
รวม	21.00	26.10	2.67	-	8.54	.00

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4.3 การทดสอบความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า คะแนนเฉลี่ยรวม เท่ากับ 26.10 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 2.67 ซึ่งสูงกว่าค่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ทุกด้าน โดยมีคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดในด้านการใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันและปลอดภัย ($M = 4.70$, $SD = 0.90$) รองลงมาคือ มารยาทในการสื่อสารออนไลน์ ($M = 4.60$, $SD = 0.95$) การรู้จักเลือกบริโภคสื่อ ($M = 4.50$, $SD = 0.85$) การใช้ประโยชน์จากสื่อ ($M = 4.30$, $SD = 1.05$) การ

รู้จักประเภทของสื่อที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ($M = 4.20$, $SD = 1.10$) และสื่อที่สร้างค่านิยมและอุดมคติ ($M = 3.80$, $SD = 1.30$) แสดงว่านักเรียนมีความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในมิติต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

3.3) ผลการประเมินความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

ตารางที่ 4.4 แสดงความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

รายการ	ระดับความคิดเห็น		
	M	SD	ระดับ
1. ด้านผู้สอน	4.82	0.37	มากที่สุด
1.1 การถ่ายทอดความรู้ของผู้สอนมีความชัดเจน	4.91	0.28	มากที่สุด
1.2 ความสามารถในการอธิบายเนื้อหาได้อย่างชัดเจน	4.83	0.38	มากที่สุด
1.3 มีการเชื่อมโยงเนื้อหาในการจัดกิจกรรม	4.87	0.34	มากที่สุด
1.4 เนื้อหาในการจัดกิจกรรมครบถ้วน	4.65	0.48	มากที่สุด
2. ด้านสถานที่ / ระยะเวลา	4.64	0.56	มากที่สุด
2.1 สถานที่มีความเหมาะสม	4.65	0.56	มากที่สุด
2.2 ความพร้อมของอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์	4.61	0.57	มากที่สุด
2.3 ระยะเวลาในการอบรมมีความเหมาะสม	4.65	0.56	มากที่สุด
3. ด้านความรู้ความเข้าใจของผู้เรียน	4.64	0.68	มากที่สุด
3.1 ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องนี้ <u>ก่อน</u> การจัดกิจกรรม	3.83	0.87	มาก
3.2 ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องนี้ <u>หลัง</u> การจัดกิจกรรม	4.61	0.49	มากที่สุด
4. ด้านกิจกรรม	4.68	0.45	มากที่สุด
4.1 กิจกรรมมีความเหมาะสมกับเนื้อหา	4.65	0.48	มากที่สุด
4.2 กิจกรรมในหลักสูตรเสริมเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม	4.70	0.41	มากที่สุด
4.3 กิจกรรมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้	4.70	0.46	มากที่สุด
5. ด้านการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้	4.75	0.42	มากที่สุด
5.1 มีการส่งเสริมการสืบค้นข้อมูลที่เป็นประโยชน์	4.65	0.48	มากที่สุด
5.2 เปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้เรียน	4.78	0.41	มากที่สุด

รายการ	ระดับความคิดเห็น		
	M	SD	ระดับ
5.3 มีการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เหมาะสมในการทำกิจกรรม	4.83	0.38	มากที่สุด
ระดับความคิดเห็นโดยรวม	4.68	0.47	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.4 จากการประเมินระดับความคิดเห็นของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล พบว่า ระดับความคิดเห็นโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($M = 4.68$, $SD = 0.47$) โดยทุกด้านได้รับค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนี้ ด้านผู้สอน ได้คะแนนสูงที่สุด ($M = 4.82$, $SD = 0.37$) โดยเฉพาะ การถ่ายทอดความรู้ของผู้สอนมีความชัดเจน ($M = 4.91$, $SD = 0.28$) ด้านการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ($M = 4.75$, $SD = 0.42$) รายการที่ได้คะแนนสูงคือ การสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมในการทำกิจกรรม ($M = 4.83$, $SD = 0.38$) ด้านกิจกรรม ($M = 4.68$, $SD = 0.45$) รายการ กิจกรรมเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม และ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากันที่ ($M = 4.70$) ด้านสถานที่และระยะเวลา ($M = 4.64$, $SD = 0.56$) ได้รับการประเมินในระดับมากที่สุดอย่างสม่ำเสมอ ด้านความรู้ความเข้าใจของผู้เรียน ($M = 4.64$, $SD = 0.68$) แสดงถึงความเข้าใจเนื้อหาที่ได้รับจากกิจกรรมการเรียนรู้ ผลการประเมินสะท้อนให้เห็นว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อหลักสูตรในทุกมิติ ทั้งด้านผู้สอน กิจกรรม บรรยากาศการเรียนรู้ และความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนรู้

ตอนที่ 4 ผลการประเมินและรับรองหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา

ผลการประเมินและรับรองหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา ผู้วิจัยดำเนินการตามกระบวนการวิจัยในการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 4.1) ผลการปรับปรุงหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา และ 4.2) ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา

4.1 ผลการปรับปรุงหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา

ผู้วิจัยดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยอาศัยข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน ผ่านกระบวนการ สนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ซึ่งผู้เชี่ยวชาญมีความเชี่ยวชาญด้านหลักสูตร การสอน และเทคโนโลยีการศึกษา โดยข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญถูกนำไปใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรในประเด็นสำคัญ ดังนี้

4.1.1 โครงสร้างหลักสูตรที่ชัดเจนและสอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียน ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าหลักสูตรมีแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เป็นระบบ แต่ควรมีการปรับปรุงให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของนักเรียนประถมศึกษา โดยเฉพาะการใช้ สื่อการเรียนรู้ที่เข้าใจง่าย กิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย และเนื้อหาที่สามารถนำไปใช้ได้จริง นอกจากนี้การจัดโครงสร้างเนื้อหาควร เป็นลำดับขั้นตอนที่ชัดเจนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาจากทักษะพื้นฐานไปสู่ทักษะที่ซับซ้อนขึ้น

4.1.2 การบูรณาการทักษะการรู้เท่าทันสื่อและการคิดเชิงวิจารณญาณ ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลไม่ได้จำกัดเพียงแค่การเข้าใจสื่อออนไลน์ แต่เป็นทักษะสำคัญที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ดังนั้นควรมีการบูรณาการ การวิเคราะห์ ข้อมูล การแยกแยะข้อเท็จจริงกับความคิดเห็น การประเมินความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูล และการตัดสินใจเลือกข้อมูลที่เหมาะสมให้เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ของนักเรียน

4.1.3 การออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ ผู้เชี่ยวชาญเสนอให้ปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้ให้เป็นรูปแบบที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียนมากขึ้น เช่น กิจกรรมการวิเคราะห์ข่าวสาร ให้ผู้เรียนฝึกวิเคราะห์ข่าวปลอมและแยกแยะข้อมูลที่น่าเชื่อถือ, การอภิปรายเชิงวิพากษ์ กระตุ้นให้นักเรียนฝึกตั้งคำถามและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับสื่อที่พบในชีวิตประจำวัน และการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการปฏิบัติจริงและการทำงานเป็นกลุ่ม จะช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะที่สำคัญ เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกัน ซึ่งเป็นพื้นฐานของการเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีความรับผิดชอบ

4.1.4 การใช้เทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้ ผู้เชี่ยวชาญแนะนำให้เพิ่มการใช้สื่อดิจิทัลและเทคโนโลยีเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร เช่น การใช้ แพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ เพื่อเสริมการสอน, การใช้ วิดีโอการศึกษา และ อินโฟกราฟิก เพื่อช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้น และ การใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ และทำให้หลักสูตรสามารถปรับให้เข้ากับ วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายของนักเรียนในยุคดิจิทัล

4.1.5 การพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผลที่เหมาะสม ผู้เชี่ยวชาญเสนอให้ปรับปรุงแบบทดสอบวัดผล และ เครื่องมือประเมินทักษะการรู้เท่าทันสื่อ ให้สามารถสะท้อนความเข้าใจของนักเรียนได้อย่างแท้จริง เช่น แบบทดสอบวัดการคิดวิจารณ์ญาณ โดยให้ผู้เรียนวิเคราะห์เนื้อหาจากสื่อต่าง ๆ และแบบประเมินการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน เพื่อวัดการนำทักษะไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน

จากการนำแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุง ผู้วิจัยสามารถพัฒนาหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์มากขึ้นทั้งด้านเนื้อหา วิธีการจัดการเรียนรู้ และการประเมินผล ทำให้หลักสูตรสามารถพัฒนาทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเหมาะสมกับนักเรียนประถมศึกษาในบริบทของสังคมยุคดิจิทัลอย่างแท้จริง

4.2 ผลการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพของหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษาฉบับสมบูรณ์

ตารางที่ 4.5 แสดงผลการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพของหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษาฉบับสมบูรณ์

รายการพิจารณา	ระดับความคิดเห็น		
	M	SD	ระดับ
1. หลักการและเหตุผลของหลักสูตรเสริม	4.53	0.28	มากที่สุด
1.1 มีทฤษฎีรองรับ	4.54	0.26	มากที่สุด
1.2 นำไปใช้ได้จริง และสามารถแก้ปัญหาได้	4.52	0.30	มากที่สุด
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริม	4.80	0.34	มากที่สุด
2.1 มีความชัดเจน	4.91	0.31	มากที่สุด
2.2 สามารถประเมินผลได้	4.64	0.36	มากที่สุด
3. รูปแบบของหลักสูตร	4.70	0.38	มากที่สุด
3.1 รายละเอียดชัดเจน	4.54	0.50	มากที่สุด

รายการพิจารณา	ระดับความคิดเห็น		
	M	SD	ระดับ
3.2 รูปแบบของหลักสูตรมีความเหมาะสม	4.89	0.26	มากที่สุด
4. โครงสร้างของหลักสูตรเสริม	4.87	0.32	มากที่สุด
4.1 เวลาจัดการเรียนการสอน	4.85	0.42	มากที่สุด
4.2 มีรายละเอียดครบถ้วน	4.89	0.22	มากที่สุด
5. การจัดการเรียนรู้	4.80	0.30	มากที่สุด
5.1 มีกลยุทธ์การสอนที่เหมาะสม	4.93	0.39	มากที่สุด
5.2 กลยุทธ์การสอนสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริม	4.67	0.22	มากที่สุด
6. เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้	4.90	0.37	มากที่สุด
6.1 เนื้อหาและกิจกรรมมีความเหมาะสมกับ นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา	4.86	0.39	มากที่สุด
6.2 ครอบคลุมจุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริม	4.94	0.34	มากที่สุด
7. ระยะเวลาของการเรียนการสอน	4.89	0.36	มากที่สุด
7.1 เวลาจัดการเรียนการสอนมีความเหมาะสม	4.88	0.37	มากที่สุด
7.2 ระยะเวลาจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับ กิจกรรม	4.89	0.35	มากที่สุด
8. สื่อและแหล่งการเรียนรู้	4.52	0.31	มากที่สุด
8.1 สื่อและแหล่งการเรียนรู้สามารถส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้	4.51	0.23	มากที่สุด
8.2 สื่อและแหล่งการเรียนรู้ทำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริม	4.52	0.39	มากที่สุด
9. การวัดประเมินผล	4.83	0.35	มากที่สุด
9.1 ครอบคลุมสิ่งที่ต้องการวัด	4.95	0.27	มากที่สุด
9.2 สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	4.71	0.43	มากที่สุด
สรุปการพิจารณารวม	4.76	0.33	มากที่สุด

จากตารางที่ 4.5 ผลการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยรวม ($M = 4.76$, $SD = 0.33$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นว่าหลักสูตรมีความครบถ้วนและเหมาะสมต่อการนำไปใช้จริง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ ได้รับคะแนนสูงสุด ($M = 4.90$, $SD = 0.37$) แสดงถึงความเหมาะสมของเนื้อหาและกิจกรรมที่สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายนักเรียนระดับประถมศึกษา, ด้านระยะเวลาการจัดการเรียนรู้ ($M = 4.89$, $SD = 0.36$) และ ด้านโครงสร้างของหลักสูตร ($M = 4.87$, $SD = 0.32$) ได้คะแนนใกล้เคียงกัน บ่งชี้ว่าหลักสูตรมีการจัดลำดับเนื้อหาและเวลาเรียนได้อย่างเหมาะสมและครบถ้วน, ด้านการจัดการเรียนรู้ ($M = 4.80$, $SD = 0.30$) และ ด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ($M = 4.80$, $SD = 0.34$) แสดงถึงความชัดเจนของเป้าหมายและกลยุทธ์การเรียนรู้ที่ผู้สอนสามารถนำไปใช้ได้จริง, ด้านการวัดและประเมินผล ($M = 4.83$, $SD = 0.35$) ได้รับการพิจารณาว่ามีเครื่องมือและวิธีประเมินที่สอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตร, ด้านหลักการและเหตุผลของหลักสูตร ($M = 4.53$, $SD = 0.28$) และ ด้านสื่อและแหล่งการเรียนรู้ ($M = 4.52$, $SD = 0.31$) แม้จะได้คะแนนน้อยกว่าด้านอื่นเล็กน้อย แต่ยังอยู่ในระดับ มากที่สุด เช่นเดียวกัน ซึ่งสะท้อนถึงการออกแบบหลักสูตรที่ครอบคลุมทุกองค์ประกอบหลัก ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญยืนยันว่าหลักสูตรเสริมนี้มีความเหมาะสมอย่างยิ่งต่อการนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อและการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยสามารถพัฒนาต่อหรือปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development R&D) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา 2. พัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 3. ทดลองใช้หลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อ 3.1) ศึกษาความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล 3.2) ศึกษาผลการเรียนรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลหลังการใช้หลักสูตรเสริม 3.3) ศึกษาความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล 4. ประเมินและรับรองหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา โดยการวิจัยครั้งนี้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา ผู้วิจัยได้สร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ชุด คือ 1) แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นแบบทดสอบปรนัยแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ซึ่งครอบคลุม 5 องค์ประกอบ ได้แก่ การนิยามปัญหา การพิจารณาและตัดสินใจ ข้อมูล การวิเคราะห์และตีความ การแก้ปัญหา และการลงข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผล เครื่องมือผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน และมีค่าความเชื่อมั่น (KR-20) เท่ากับ 0.85 2) แบบทดสอบวัดความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเป็นแบบทดสอบอัตนัย จำนวน 6 ข้อ สร้างขึ้นโดยอิงจากกรอบแนวคิดด้านการรู้เท่าทันสื่อ ซึ่งประกอบด้วย การรู้จักประเภทของสื่อ การเข้าใจวัตถุประสงค์ของสื่อ การวิเคราะห์เนื้อหาในสื่อ การประเมินผลกระทบของสื่อ และการใช้สื่ออย่างปลอดภัยและสร้างสรรค์ 3) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ครอบคลุม 5 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้สอน ด้านกิจกรรม ด้านความรู้ที่ได้รับ ด้านสถานที่และระยะเวลา และด้านบรรยากาศในการเรียนรู้ และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย (M) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยผู้วิจัยมีผลการสรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

5.1 สรุปผลการศึกษา

การวิจัยและพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการจำเป็น การออกแบบและพัฒนาหลักสูตร การทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมาย และการประเมินผลในด้านต่าง ๆ เพื่อพิจารณาประสิทธิภาพของหลักสูตรที่พัฒนาขึ้น ผลการวิจัยที่ได้จากแต่ละขั้นตอนสามารถสรุปได้เป็นประเด็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรเสริมในการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

ผลจากการสัมภาษณ์ทรงคุณวุฒิและบุคลากรทางการศึกษา พบว่า นักเรียนระดับประถมศึกษา มีความเสี่ยงจากการบริโภคสื่อดิจิทัลโดยขาดทักษะในการคิดวิเคราะห์เนื้อหาและแยกแยะข้อมูลที่ถูกต้อง ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมการใช้สื่ออย่างขาดวิจารณญาณ แม้เด็กจะสามารถเข้าถึงสื่อได้ง่ายขึ้น แต่ยังขาดความเข้าใจในเจตนาของสื่อ ผลกระทบ และแนวทางการใช้สื่อเพื่อการพัฒนาตนเองอย่างเหมาะสม บุคลากรทางการศึกษาเห็นพ้องกันว่าควรจัดทำหลักสูตรเสริมที่เน้นการบูรณาการการรู้เท่าทันสื่อเข้ากับการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยออกแบบให้สอดคล้องกับพัฒนาการของนักเรียนระดับประถมศึกษา และมีความยืดหยุ่นต่อการประยุกต์ใช้ในรายวิชาต่าง ๆ ภายในหลักสูตรสถานศึกษา กิจกรรมการเรียนรู้ควรมีลักษณะเชิงรุก เช่น การวิเคราะห์คลิปสั้น การอภิปราย การตั้งคำถามเชิงลึก และการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ รวมถึงต้องมีเครื่องมือประเมินที่สามารถสะท้อนพฤติกรรมความคิด ความเข้าใจ และผลการเรียนรู้ได้อย่างรอบด้าน ดังนั้น จึงสรุปได้ว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาหลักสูตรเสริมที่ตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมสื่อในยุคดิจิทัล โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างรากฐานทางความคิดที่มั่นคงให้กับผู้เรียน และสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้จริงในระดับประถมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎี และผลการศึกษาความต้องการจำเป็นมาวิเคราะห์และใช้เป็นพื้นฐานในการออกแบบหลักสูตรเสริม โดยมีโครงสร้างหลักสูตรประกอบด้วย 6 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) หลักการและเหตุผล 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) สาระสำคัญและกิจกรรมการเรียนรู้ 4) ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม 5) สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ 6) การวัดและประเมินผล จากนั้นผู้วิจัยได้นำหลักสูตรเข้าสู่กระบวนการตรวจสอบความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน ที่มี

ความรู้ความเชี่ยวชาญด้านหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และเทคโนโลยีทางการศึกษา ผ่านแบบประเมินความเหมาะสมของหลักสูตร และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผลการประเมินพบว่า หลักสูตรมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดในทุกองค์ประกอบ ทั้งในด้านโครงสร้าง เนื้อหา และกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเฉพาะการออกแบบกิจกรรมที่ตอบสนองต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนระดับประถมศึกษา และมีจุดเน้นในการฝึกทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กิจกรรมการเรียนรู้ในหลักสูตรจัดเป็น 6 หน่วย ดังนี้ 1) รู้และเข้าใจการเลือกบริโภคสื่อ 2) ประเภทของสื่อในชีวิตประจำวัน 3) การใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันและปลอดภัย 4) รอบรู้กฎหมายคอมพิวเตอร์ 5) มารยาทในการติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์ และ 6) การใช้ประโยชน์จากสื่ออย่างสร้างสรรค์ กิจกรรมแต่ละหน่วยออกแบบให้ผู้เรียนได้ฝึกวิเคราะห์เนื้อหา ตั้งคำถาม ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของสื่อ รวมถึงทำงานกลุ่มและอภิปรายอย่างมีเหตุผล โดยใช้สื่อที่เหมาะสมกับวัย และเชื่อมโยงกับบริบทชีวิตจริงของนักเรียน ส่วนผลการวิเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญสะท้อนว่า หลักสูตรมีศักยภาพในการนำไปใช้จริงในโรงเรียนระดับประถมศึกษาโดยเฉพาะในบริบทของโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ลำปาง และสามารถตอบสนองต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. การทดลองใช้หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

การพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระดับประถมศึกษาแล้ว ผู้วิจัยได้นำหลักสูตรไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ลำปาง จำนวน 20 คน โดยจัดกิจกรรมตามหลักสูตรและเก็บข้อมูลผลลัพธ์ด้วยแบบวัดที่พัฒนาขึ้นเฉพาะ การสรุปผลจากการทดลองใช้หลักสูตรมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณภายหลังการใช้หลักสูตร

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบวัดความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ลำปาง จำนวน 20 คน พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยในทุกด้านสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวมทั้ง 5 ด้านเท่ากับ $M = 4.60$, $SD = 0.85$ จากคะแนนเต็ม 6 คะแนนต่อด้าน สะท้อนให้เห็นว่าหลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากผลการประเมินดังกล่าว สรุปได้ว่า หลักสูตรไม่ได้เพียงพัฒนากระบวนการคิดอย่างมีเหตุผลของผู้เรียนเท่านั้นแต่ยังปูพื้นฐานให้สามารถวิเคราะห์ข้อมูลจากสื่อต่าง ๆ ได้อย่างรอบด้าน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อในบริบทของโลกยุคดิจิทัล

3.2 ผลการเรียนรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล

จากการวิเคราะห์แบบทดสอบวัดความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล ซึ่งเป็นแบบอัตนัย จำนวน 6 ข้อ พบว่า นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 20 คน มีคะแนนเฉลี่ยในทุกด้านสูงกว่าค่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเฉพาะในด้านการใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันและปลอดภัย ($M = 4.70$, $SD = 0.90$) และความรู้และเข้าใจการเลือกบริโภคสื่อ ($M = 4.50$, $SD = 0.85$) แสดงถึงความสามารถในการตั้งคำถาม แยกแยะข่าวปลอม การตั้งคำถามเป็นส่วนตัว และการรับมือกับภัยคุกคามทางไซเบอร์ได้อย่างเหมาะสม นักเรียนยังมีความเข้าใจที่ดีในด้านการรยาทออนไลน์ การใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ และการจำแนกประเภทของสื่อในชีวิตประจำวัน ผลการประเมินชี้ให้เห็นว่าหลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมความรู้และทักษะที่จำเป็นในการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพในบริบทของผู้เรียนระดับประถมศึกษา

3.3 ความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตร

การประเมินความคิดเห็นของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อหลักสูตรในระดับ “มากที่สุด” ($M = 4.68$, $SD = 0.47$) โดยเฉพาะในด้านผู้สอน กิจกรรม และบรรยากาศในห้องเรียน ซึ่งได้รับการตอบรับเชิงบวกอย่างชัดเจน นักเรียนให้ความเห็นว่าเนื้อหา มีความชัดเจน เข้าใจง่าย กิจกรรมมีความหลากหลายและน่าสนใจ ช่วยให้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนเอื้อต่อการแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดกว้าง นอกจากนี้ ยังพบว่าคะแนนการประเมินตนเองด้านความรู้ความเข้าใจของผู้เรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญหลังการเรียนรู้ สะท้อนถึงความสามารถของหลักสูตรในการสร้างแรงจูงใจและส่งเสริมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในบริบทของนักเรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งผลลัพธ์ดังกล่าวสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และชี้ให้เห็นว่าหลักสูตรมีศักยภาพในการนำไปใช้จริงในบริบทของสถานศึกษาระดับประถมศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะสำคัญในยุคดิจิทัล

4. ผลการประเมินและรับรองหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา

การออกแบบและทดลองใช้หลักสูตรในสถานศึกษาจริง ขั้นตอนสุดท้ายของการวิจัยนี้คือ การประเมินและรับรองคุณภาพของหลักสูตร เพื่อยืนยันความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความพร้อมในการนำไปใช้จริง โดยใช้ข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญที่มีคุณวุฒิและประสบการณ์ตรงในด้านการจัดการเรียนรู้ การรู้เท่าทันสื่อ และการพัฒนาหลักสูตรในระดับประถมศึกษา กระบวนการประเมินยึดแนวทางการออกแบบหลักสูตรของ Saylor และ Alexander ซึ่งเน้นความ

สอดคล้องระหว่างจุดมุ่งหมาย เนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผล เพื่อให้สามารถส่งเสริมสมรรถนะของผู้เรียนได้จริง โดยผลการประเมินแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

4.1 ผลประเมินและรับรองหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา

จากการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรกับนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ลำปาง จำนวน 20 คน พบว่าผู้เรียนมีความก้าวหน้าอย่างชัดเจนทั้งด้านความรู้และทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลสะท้อนกลับจากการสังเกตและแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนมาปรับปรุงหลักสูตรในประเด็นสำคัญ เช่น 1) เพิ่มกิจกรรมฝึกกระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์ ตั้งคำถาม และตัดสินใจผ่านสถานการณ์จำลองที่ใกล้เคียงชีวิตจริง 2) เสริมเนื้อหาตัวอย่างเกี่ยวกับข่าวปลอม ความปลอดภัยทางไซเบอร์ และการตั้งค่าความเป็นส่วนตัว 3) ปรับการจัดกิจกรรมให้ยืดหยุ่นมากขึ้น รองรับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Active Learning) และการเรียนรู้ร่วมกัน (Collaborative Learning) นอกจากนี้ ได้มีการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ 7 คน ซึ่งเคยร่วมประเมินร่างหลักสูตรเบื้องต้น โดยให้ข้อเสนอแนะเชิงลึกเพิ่มเติม เช่น การเสริมความชัดเจนของคำอธิบายกิจกรรม การใช้สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย และการออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของเด็กระดับประถม

4.2 ผลการประเมินเพื่อรับรองคุณภาพของหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษาฉบับสมบูรณ์

ผู้วิจัยได้ปรับปรุงหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลตามข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว จึงได้จัดให้มีการประเมินคุณภาพหลักสูตรฉบับสมบูรณ์โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน ครอบคลุม 6 ด้านหลัก ได้แก่ 1) หลักการและเหตุผล 2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร 3) เนื้อหาและ

กิจกรรมการเรียนรู้ 4) ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม 5) สื่อและแหล่งเรียนรู้ 6) การวัดและประเมินผล ผลการประเมินพบว่า หลักสูตรมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุดในทุกด้าน โดยมีค่าเฉลี่ยรวม ($M = 4.76$, $SD = 0.33$) แสดงให้เห็นว่าผู้เชี่ยวชาญมีความเชื่อมั่นในความเหมาะสมของหลักสูตรทั้งด้านโครงสร้าง เนื้อหา วิธีการจัดการเรียนรู้ และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงในบริบทของโรงเรียนประถมศึกษา โดยเฉพาะในด้านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน การคิดเชิงวิพากษ์ และการใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทัน

5.2 การอภิปรายผล

การพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาจากผลการศึกษามีผลได้ดังนี้

1. การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรเสริม

จากผลการสัมภาษณ์บุคลากรทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ อาจารย์มหาวิทยาลัย ผู้บริหารฝ่ายวิชาการ และครูระดับประถมศึกษา สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นอย่างเร่งด่วนในการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การประเมินข้อมูล และการใช้สื่อดิจิทัลอย่างมีจริยธรรมและปลอดภัย บุคลากรให้ความเห็นว่าแม้นักเรียนระดับประถมศึกษาจะสามารถเข้าถึงสื่อดิจิทัลได้หลากหลายช่องทางและอย่างรวดเร็วแต่กลับพบว่ายังขาดความสามารถในการแยกแยะความน่าเชื่อถือของข้อมูลตลอดจนแนวทางที่ชัดเจนในการใช้สื่อเพื่อการเรียนรู้หรือการพัฒนาตนเอง ซึ่งสะท้อนช่องว่างของทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะอย่างยิ่งทักษะการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Saylor and Alexander (1974) ที่กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของการวิเคราะห์บริบทความต้องการของผู้เรียน และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรอบด้าน ซึ่งในกรณีนี้ความท้าทายด้านการบริโภคสื่ออย่างไร้การกลั่นกรองของนักเรียนประถมศึกษา กลายเป็นแรงผลักดันให้เกิดแนวทางการจัดการศึกษาที่จำเพาะต่อปัญหาและบริบทของผู้เรียนในปัจจุบัน นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้พบว่ากิจกรรมและแนวทางที่ผู้ให้ข้อมูลเสนอ เช่น การตั้งคำถาม การอภิปราย การสืบค้นข้อมูล และการตรวจสอบข่าวปลอม สอดคล้องกับแนวคิดลำดับขั้นพฤติกรรมการเรียนรู้ของ Bloom (1956) โดยเฉพาะในระดับสูง ได้แก่ การวิเคราะห์ (Analysis) และการประเมิน (Evaluation) ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบหลักของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การเชื่อมโยงกรอบแนวคิดนี้จึงช่วยให้การออกแบบหลักสูตรมีทิศทางที่ชัดเจนต่อการพัฒนาทักษะทางปัญญาของผู้เรียน และยังส่งเสริมการสร้างภูมิคุ้มกันทางความคิดที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในยุคสื่อดิจิทัลได้อย่างยั่งยืน

ในประเด็นของการบูรณาการหลักสูตรความคิดเห็นจากผู้บริหารและฝ่ายวิชาการที่เสนอให้หลักสูตรมีความยืดหยุ่นและสามารถเชื่อมโยงกับสาระวิชาหลัก เช่น ภาษาไทย สังคมศึกษา หรือกิจกรรมแนะแนว ได้อย่างกลมกลืน นับว่าเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับแนวคิด Integrated Curriculum ของ Drake (1998) ซึ่งเน้นการจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่เชื่อมโยงสหวิชา เพื่อพัฒนาองค์ความรู้แบบองค์รวม และเอื้อต่อการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง (Real-life context) ในด้านการประเมินผล ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มครูเสนอว่าควรมีการประเมินทั้งในรูปแบบเชิงปริมาณ เช่น การทดสอบ และเชิงคุณภาพ เช่น การสังเกต การวิเคราะห์ชิ้นงาน การสะท้อนคิดของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับ

แนวคิด Authentic Assessment ของ Wiggins (1990) ที่เน้นการประเมินโดยใช้ภาระงานที่แท้จริง (Real-world tasks) ในบริบทของการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อสะท้อนความสามารถได้อย่างรอบด้าน

ขณะเดียวกัน แนวทางการพัฒนาหลักสูตรที่เชื่อมโยงกับคุณลักษณะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ก็ตอกย้ำความสำคัญของกรอบ P21 Framework (Partnership for 21st Century Learning) ที่กำหนดให้การรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) การคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) และความเป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship) เป็นสมรรถนะสำคัญที่ผู้เรียนควรมี เพื่อสามารถดำรงชีวิตในโลกที่ข้อมูลท่วมท้นและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

จากทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นว่าการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในภาคสนาม สามารถหลอมรวมเป็นองค์ความรู้ที่มีพลังในการขับเคลื่อนการออกแบบหลักสูตรเสริมที่สอดคล้องกับบริบทการศึกษาในยุคดิจิทัล โดยเชื่อมโยงกับแนวคิดทางทฤษฎีทั้งด้านหลักสูตร การเรียนรู้ และการประเมินผลอย่างชัดเจน โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนระดับประถมศึกษาให้มีภูมิคุ้มกันทางปัญญา ใช้สื่ออย่างมีวิจารณญาณ มีจริยธรรม และปลอดภัย ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญในการดำรงชีวิตในสังคมยุคใหม่อย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

2. การพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

ในโลกยุคดิจิทัลปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศและสื่อออนไลน์มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนในทุกช่วงวัย โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีพฤติกรรมการบริโภคสื่ออย่างต่อเนื่องและหลากหลาย ทักษะการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) จึงกลายเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Partnership for 21st Century Learning, 2019) สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ซึ่งอยู่ในช่วงวัยที่กำลังพัฒนาแนวคิดและค่านิยม การเรียนรู้ที่จะรู้เท่าทันสื่อจึงไม่ใช่เพียงการใช้เทคโนโลยีได้เท่านั้น แต่ต้องสามารถคิด วิเคราะห์ แยกแยะ และใช้สื่ออย่างมีจริยธรรมและความรับผิดชอบ จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา ได้แก่ อาจารย์มหาวิทยาลัย ผู้บริหารโรงเรียน ฝ่ายวิชาการ และครูประจำชั้นในระดับประถมศึกษา ผู้วิจัยพบว่ามี ความจำเป็นเร่งด่วนในการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณควบคู่กับการรู้เท่าทันสื่อ โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคสื่อดิจิทัล การรับข่าวปลอม (fake news) และพฤติกรรมเลียนแบบที่ไม่เหมาะสม ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาทางสังคม อารมณ์ และคุณลักษณะของนักเรียนในระยะยาว (สมพร หลิมเจริญ, 2561) เพื่อตอบสนองต่อความจำเป็นดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดทางหลักสูตรมาใช้ในการพัฒนา “หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล” โดยอ้างอิงจากกรอบการออกแบบหลักสูตรของ Saylor and Alexander (1974) ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 6 ด้าน ได้แก่ (1) หลักการและเหตุผล (2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร (3) สาระสำคัญ เนื้อหา และ

กิจกรรมการเรียนรู้ (4) ระยะเวลาในการจัดกิจกรรม (5) สื่อและแหล่งเรียนรู้ และ (6) การวัดและประเมินผล กิจกรรมการเรียนรู้ถูกออกแบบให้สอดคล้องกับแนวทางการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ของ Bonwell & Eison (1991) และแนวคิด Bloom's Taxonomy ฉบับปรับปรุงของ Anderson & Krathwohl (2001) โดยเน้นการเรียนรู้ที่ครอบคลุมระดับการคิดขั้นสูง ได้แก่ การวิเคราะห์ (Analyze) การประเมิน (Evaluate) และการสร้างสรรค์ (Create) ซึ่งถือเป็นรากฐานของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เช่น การอภิปรายประเด็นข่าว การสืบค้นข้อมูลบนแพลตฟอร์มดิจิทัล และการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าว

นอกจากนี้ การประเมินผลยังใช้แนวคิด Authentic Assessment ของ Wiggins (1990) ที่เน้นการวัดผลจากการปฏิบัติจริงมากกว่าการสอบแบบดั้งเดิม เช่น การให้ผู้เรียนสร้างชิ้นงานสื่อด้วยตนเอง วิเคราะห์คลิปวิดีโอข่าว หรือเขียนสะท้อนคิดเกี่ยวกับสื่อที่พบเจอในชีวิตประจำวัน ซึ่งช่วยให้สามารถวัดพัฒนาการของผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน ซึ่งมีเนื้อหาหลักสูตรแบ่งออกเป็น 6 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ 1) รู้และเข้าใจการเลือกบริโภคสื่อ 2) ประเภทของสื่อในชีวิตประจำวัน 3) การใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันและปลอดภัย 4) รอบรู้กฎหมายคอมพิวเตอร์ 5) มารยาทในการติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์ และ 6) การใช้ประโยชน์จากสื่ออย่างสร้างสรรค์ กิจกรรมแต่ละหน่วยถูกออกแบบให้มีเป้าหมายชัดเจนในการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล การตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูล และการใช้สื่ออย่างมีจริยธรรม หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นนี้ได้รับการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน ผ่านกระบวนการ Focus Group Discussion และแบบประเมินความเหมาะสมเชิงปริมาณ ผลการประเมินสะท้อนว่าองค์ประกอบของหลักสูตรอยู่ในระดับ มากที่สุด ในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านความสอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียนระดับประถมศึกษา และความสามารถในการนำไปใช้จริงในบริบทของโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ลำปาง

ดังนั้นแล้วจึงเห็นได้ว่าการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในครั้งนี้ มิได้เป็นเพียงการตอบโต้เชิงนโยบายด้านการศึกษาในยุคดิจิทัล แต่ยังเป็นการวางรากฐานทางความคิดและคุณลักษณะของพลเมืองดิจิทัลที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ในโลกสมัยใหม่ได้อย่างมีสติ ปลอดภัย และมีจริยธรรม ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษาเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) และแนวทางของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 อย่างแท้จริง

3. ผลการศึกษาประสิทธิผลของหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทดลองใช้หลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้นกับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ลำปาง จำนวน 20 คน โดยดำเนินการจัดกิจกรรมการ

เรียนรู้ตามแผนการสอนที่ออกแบบไว้อย่างต่อเนื่อง จำนวน 6 ครั้ง และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือที่หลากหลาย ได้แก่ แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ แบบทดสอบวัดความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อ และแบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน เพื่อประเมินประสิทธิผลของหลักสูตรในด้านต่าง ๆ ดังนี้

3.1 ความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน

จากการทดลองใช้หลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้นกับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา มีผลการศึกษาพบว่า นักเรียนระดับประถมศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมตามหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล มีคะแนนความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่าค่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ในทุกองค์ประกอบ ได้แก่ ความสามารถในการนิยามปัญหา การพิจารณาตัดสินข้อมูล การวิเคราะห์และตีความสื่อ การแก้ปัญหา และการลงข้อสรุปอย่างมีเหตุผล ผลลัพธ์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมทักษะการคิดขั้นสูงในมิติต่าง ๆ ได้อย่างรอบด้าน ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดทางทฤษฎีที่เน้นการพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ให้เกิดขึ้นผ่านการเรียนรู้ที่มีความหมายและกระตุ้นการใช้เหตุผลอย่างมีระบบตามแนวคิดของ Ennis (1985) การคิดอย่างมีวิจารณญาณคือ ความสามารถในการให้เหตุผลอย่างมีแบบแผน การตั้งคำถามที่มีคุณภาพ และการประเมินข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งล้วนเป็นทักษะที่สามารถพัฒนาได้ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่กระตุ้นกระบวนการคิดเชิงวิเคราะห์ ในหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นได้จัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่ตอบสนองแนวคิดนี้ เช่น การตั้งคำถามจากข่าวสารในสื่อ การอภิปรายกลุ่มเกี่ยวกับข้อเท็จจริงและความคิดเห็น การวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าว และการสรุปข้อคิดเห็นส่วนตัว ซึ่งเปิดโอกาสให้นักเรียนฝึกฝนทักษะการคิดในสถานการณ์จริง

นอกจากนี้การใช้แนวคิดของ Dewey (1933) เรื่อง การคิดเชิงไตร่ตรอง (Reflective Thinking) ช่วยอธิบายกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้อย่างลึกซึ้ง Dewey ชี้ให้เห็นว่าการคิดไตร่ตรองเกิดจากสถานการณ์ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนสงสัย มีคำถาม และต้องไตร่ตรองข้อมูลก่อนตัดสินใจ ซึ่งตรงกับลักษณะของกิจกรรมในหลักสูตร เช่น การวิเคราะห์คลิปวิดีโอข่าวปลอม หรือการเปรียบเทียบความคิดเห็นที่หลากหลายจากสื่อออนไลน์ เพื่อให้ผู้เรียนตัดสินใจด้วยข้อมูลที่ผ่านการวิเคราะห์แล้ว

ในด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ แนวคิด Bloom's Taxonomy (1956) โดยเฉพาะในระดับการวิเคราะห์ (Analyze) ประเมินค่า (Evaluate) และสร้างสรรค์ (Create) ได้ถูกนำมาปรับใช้เพื่อวางโครงสร้างกิจกรรมให้พัฒนาทักษะการคิดอย่างลึกซึ้ง ตัวอย่างเช่น การให้ผู้เรียนวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียของการใช้เทคโนโลยีบางชนิดในชีวิตประจำวัน หรือการออกแบบโปสเตอร์เพื่อรณรงค์การใช้สื่ออย่างปลอดภัย ซึ่งล้วนแต่ต้องใช้การคิดระดับสูงทั้งสิ้น ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนที่เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในทุกองค์ประกอบ สะท้อนให้เห็นว่าการออกแบบหลักสูตรที่บูรณาการแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ

เข้ากับกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง สามารถสร้างประสบการณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่มีความหมาย (Meaningful Learning) และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทักษะอย่างแท้จริง ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลที่ผ่านกระบวนการ R&D อย่างเป็นระบบ มีการศึกษาความต้องการจากผู้เชี่ยวชาญ และออกแบบกิจกรรมตามแนวคิดทางการศึกษาที่มีความร่วมสมัย ส่งผลให้สามารถพัฒนาความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระดับประถมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นต้นแบบที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทอื่นได้อย่างเหมาะสม

3.2 ผลการเรียนรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียน

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้แบบวัดความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล ซึ่งเป็นแบบอัตนัยจำนวน 6 ข้อ พบว่า นักเรียนระดับประถมศึกษาที่ผ่านการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าค่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกองค์ประกอบ ($p < .05$) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเรื่องการเลือกบริโภคสื่ออย่างมีเหตุผล การจำแนกประเภทของสื่อ การใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัย และการแสดงมารยาทในการสื่อสารออนไลน์ ผลลัพธ์ดังกล่าวสะท้อนว่าหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันสื่อ และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ดังกล่าวในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Livingstone (2004) ที่ให้ความหมายของ การรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) ว่าเป็นความสามารถในการเข้าถึง วิเคราะห์ ประเมิน และสร้างสื่ออย่างมีจริยธรรม พร้อมทั้งเข้าใจบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของสื่อ ในระดับประถมศึกษา ความสามารถเหล่านี้ต้องพัฒนาผ่านการเรียนรู้ที่ออกแบบให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ ไม่ใช่เพียงรับรู้เนื้อหาเท่านั้น กิจกรรมในหลักสูตร เช่น การแยกแยะข่าวจริงข่าวลวง การวิเคราะห์ภาพโฆษณา หรือการอภิปรายผลกระทบของการสื่อสารบนโลกออนไลน์ ล้วนออกแบบให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะตามแนวคิดของ Potter (2001) ที่เน้นพัฒนาทั้งความรู้ (cognitive domain), ความเข้าใจ (affective domain) และทัศนคติที่เหมาะสมต่อการใช้สื่อ โดยเฉพาะการตั้งคำถามกับสิ่งที่เห็นในสื่อ การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล และการตระหนักถึงเจตนาารมณ์ของผู้ผลิตสื่อ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนมีแนวโน้มที่จะไม่ตกเป็นเหยื่อของข่าวปลอมหรือข้อมูลบิดเบือน

นอกจากนี้ การพัฒนาทักษะการรู้เท่าทันสื่อยังเชื่อมโยงโดยตรงกับมาตรฐาน Digital Citizenship ของ International Society for Technology in Education (ISTE, 2016) ที่เน้นให้นักเรียนเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีความรับผิดชอบ เข้าใจสิทธิของตนเอง และใช้งานเทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม หลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้นได้นำประเด็นเหล่านี้เข้าสู่ห้องเรียนอย่างมีรูปธรรม ผ่านการเรียนรู้ที่นักเรียนมีโอกาสวิเคราะห์ผลกระทบของการกลั่นแกล้งทางไซเบอร์ (Cyberbullying) การละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัว และการสื่อสารอย่างไม่เหมาะสมในสังคมออนไลน์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ที่

เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญจึงแสดงให้เห็นว่า นักเรียนไม่ได้เพียงแค่มีความรู้เกี่ยวกับสื่อแต่ยังสามารถเข้าใจ และนำไปใช้ได้จริง ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของการเรียนรู้แบบมีความหมาย (Meaningful Learning) ตามแนวคิดของ Novak (1998) ที่เน้นการสร้างการเชื่อมโยงระหว่างความรู้เดิมกับสถานการณ์ในชีวิตจริง ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าผลการวิจัยชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การออกแบบหลักสูตรที่เน้นกิจกรรมเชิงปฏิบัติ การคิดวิเคราะห์ และการเชื่อมโยงกับบริบทของผู้เรียน สามารถพัฒนาทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่อของนักเรียนระดับประถมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยวางรากฐานให้ผู้เรียนสามารถดำรงชีวิตในสังคมดิจิทัลได้อย่างรู้เท่าทัน รับผิดชอบ และมีจริยธรรม

3.3 ความคิดเห็นของผู้เรียนต่อหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นในระดับ มากที่สุด ($M = 4.68$, $SD = 0.47$) ครอบคลุมทุกด้าน โดยเฉพาะในด้านผู้สอน บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ซึ่งสะท้อนถึงความพึงพอใจในระดับสูงต่อรูปแบบและกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ในหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Deci & Ryan (1985) ในทฤษฎีแรงจูงใจภายใน (Self-Determination Theory: SDT) ที่ระบุว่า การเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จควรสร้างแรงจูงใจจากภายในผู้เรียน โดยกิจกรรมที่มีความหมายต่อผู้เรียน เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม และเอื้อต่อการพัฒนาตนเอง จะช่วยส่งเสริมความพึงพอใจ ความตั้งใจ และการเรียนรู้ที่ยั่งยืน ซึ่งลักษณะของกิจกรรมในหลักสูตรนี้ได้ออกแบบตามหลักการดังกล่าว โดยเน้นกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตจริงของนักเรียน เช่น การวิเคราะห์คลิปวิดีโอยอดนิยม การอภิปรายพฤติกรรม การใช้งานโซเชียลมีเดีย และการฝึกสร้างเนื้อหาอย่างมีจริยธรรม ในส่วนผู้สอนนักเรียนให้คะแนนสูงสุดในการถ่ายทอดเนื้อหาอย่างชัดเจน ($M = 4.91$, $SD = 0.28$) ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของ Gagné (1985) ที่กล่าวว่า ผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการจูงใจและกระตุ้นการเรียนรู้ โดยการนำเสนอเนื้อหาต้องชัดเจน มีโครงสร้าง และสอดคล้องกับระดับพัฒนาการของผู้เรียน ขณะเดียวกันความพึงพอใจในด้านบรรยากาศการเรียนรู้ ($M = 4.75$, $SD = 0.42$) บ่งชี้ว่า การจัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย เปิดกว้าง และเน้นการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนมีผลอย่างมากต่อทัศนคติที่ดีของนักเรียน ซึ่งสนับสนุนแนวคิดของ Vygotsky (1978) เรื่อง การเรียนรู้ทางสังคม (Social Constructivism) ที่เห็นว่าการเรียนรู้จะเกิดได้ดีที่สุดเมื่อผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่นในบริบทที่เหมาะสม ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมในหลักสูตรเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ ($M = 4.70$, $SD = 0.41$) และสามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริง ($M = 4.70$, $SD = 0.46$) ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของ Experiential Learning Theory ของ Kolb (1984) ที่เน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่าน

ประสบการณ์ตรง การลงมือทำ และการสะท้อนคิด ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจที่ลึกซึ้งและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในระยะยาว

ดังนั้นแล้วความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลในระดับประถมศึกษาสะท้อนถึงความเหมาะสมของหลักสูตรทั้งในด้านเนื้อหา วิธีการสอน บรรยากาศ และการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้อย่างแท้จริง ความพึงพอใจในระดับสูงเช่นนี้ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่แสดงถึงศักยภาพของหลักสูตรในการขยายผลและนำไปใช้ในวงกว้างได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การประเมินและรับรองหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา

การประเมินและรับรองหลักสูตรเป็นขั้นตอนสำคัญในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรเสริมโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพ นำไปใช้ได้จริง และสามารถตอบสนองต่อเป้าหมายทางการศึกษาในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลนี้ กระบวนการประเมินครอบคลุมทั้งการปรับปรุงเนื้อหา โครงสร้างหลักสูตร และการรับรองคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง ผลการดำเนินงานในขั้นตอนนี้สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการตรวจสอบความเหมาะสมและประสิทธิภาพของหลักสูตรในทุกมิติ โดยหลักสูตรได้ผ่านกระบวนการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 คน ซึ่งมีคุณสมบัติและประสบการณ์ในด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการประเมินผลการศึกษา ทั้งในระดับขั้นพื้นฐานและอุดมศึกษา ผู้เชี่ยวชาญได้ร่วมกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อพิจารณาองค์ประกอบของหลักสูตรทั้งในด้านเนื้อหา รูปแบบกิจกรรม ความสอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียน และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้จริงในห้องเรียน ผลการประเมินพบว่า หลักสูตรมีความสอดคล้องกับความจำเป็นของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะในด้านการส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ การวิเคราะห์สื่อ การป้องกันตนเองจากภัยออนไลน์ และการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม คະແນនເຄື່ອຍຈາກແບບປະເມີນໃນທຸກອົງປະກອບຢູ່ໃນລະດັບ ມາກທີ່ສຸດ ສະທ້ອນຕໍ່ຄວາມເໝາະສົມຂອງຫຼັກສູດທັງໃນດ້ານຈຸດມຸ່ງເໝາຍ ເນື້ອເກົ່າ ລະຍະເວລາ ສື່ການຮຽນຮູ້ ແລະວິທີການວັດຜົນ ນອກຈາກນີ້ຜູ້ພັດທະນາຫຼັກສູດຍັງໄດ້ນຳຂໍສະເໜີແນະນຳຂອງຜູ້ຮ່ວມການປັບປຸງຫຼັກສູດກ່ອນການນຳໄປທົດລອງໃຊ້ຈິງ ໂດຍມີການປັບປຸງພາສາໃຫ້ເໝາະກັບຜູ້ຮຽນ ລົດຄວາມສັບສົນຂອງເນື້ອເກົ່າບາງສ່ວນ ເພີ່ມກິດຈະກຳທີ່ເປີດເຜີຍໃຫ້ຜູ້ຮຽນໄດ້ອົບປະກອບສະເໜີ ແລະຝຶກວິເຄາະຮ່ວມກັນເປັນລະບົບມາດຕະຢູ່ ເຊິ່ງສອດຄ່ອງກັບແນວທາງຂອງ Tabata (1962) ທີ່ເສຍວ່າການພັດທະນາຫຼັກສູດຄວນມີຄວາມຍືດຍຸ່ນແລະເປີດຮັບການປັບປຸງຈາກຂໍສະເໜີແນະນຳທີ່ໄດ້ຈາກຜູ້ຮ່ວມການ ນອກຈາກນີ້ ແນວທາງຂອງ Goodsett (2020) ກໍ່ຍ້າວວ່າຫຼັກສູດໃນສຕວຸດສະຫວັດທີ 21 ຄວນເນັ້ນການໃຊ້ເຕັກໂນໂລຢີແລະສະຖານະການຈິງເປັນບຣິບທຂອງການຮຽນຮູ້ ເຊິ່ງຫຼັກສູດນີ້ໄດ້

รวมแนวคิดดังกล่าวไว้ในกิจกรรม เช่น การวิเคราะห์ข่าวปลอม การตั้งคำถามต่อโฆษณาในโซเชียลมีเดีย และการฝึกสร้างสื่อออนไลน์อย่างมีจริยธรรม

ดังนั้นแล้วนั้นการประเมินและรับรองหลักสูตรเสริมฉบับนี้ไม่เพียงแต่เป็นการยืนยันถึงคุณภาพของเนื้อหาและกิจกรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นการเสริมสร้างความมั่นใจว่า เมื่อหลักสูตรนี้ถูกนำไปใช้ในสถานศึกษาแล้ว จะสามารถส่งเสริมทักษะที่สำคัญสำหรับนักเรียนประถมศึกษาได้อย่างแท้จริง อาทิ การคิดอย่างมีเหตุผล การแยกแยะข้อมูลที่ต้องการ และการมีพฤติกรรมดิจิทัลที่รับผิดชอบ ซึ่งเป็นรากฐานที่มั่นคงของการดำรงชีวิตในโลกยุคดิจิทัลอย่างมีคุณภาพและปลอดภัย

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1. ควรส่งเสริมการบูรณาการหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเข้าสู่การเรียนการสอนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื่องจากผลการวิจัยชี้ว่า นักเรียนที่เรียนรู้ผ่านหลักสูตรสามารถพัฒนาทั้งการคิดอย่างมีวิจารณญาณและความสามารถในการรู้เท่าทันสื่อได้อย่างมีนัยสำคัญ การส่งเสริมให้โรงเรียนมีความยืดหยุ่นในการปรับใช้หลักสูตรให้เหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่นจะช่วยให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. ควรมีการพัฒนาครูผู้สอนให้มีทักษะและความรู้ในการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล เนื่องจากผลการวิจัยสะท้อนว่า ความสามารถของนักเรียนในการวิเคราะห์ข่าวสารและข้อมูลนั้น พัฒนาขึ้นผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีความหมาย ครูจึงควรได้รับการส่งเสริมให้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มสาระต่าง ๆ เพื่อสามารถบูรณาการเรื่องการรู้เท่าทันสื่อเข้าไปในหลากหลายรายวิชาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ควรมีระบบการประเมินและติดตามผลการจัดการเรียนการสอนด้านการรู้เท่าทันสื่ออย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการพัฒนาเครื่องมือวัดที่สามารถประเมินทักษะเชิงซ้อน เช่น การคิดอย่างมีวิจารณญาณในบริบทของสื่อดิจิทัล ซึ่งผลการวิจัยในครั้งนี้ได้สะท้อนให้เห็นความจำเป็นของการประเมินที่หลากหลาย เช่น การประเมินผลงาน การสังเกตพฤติกรรม และการสะท้อนคิด

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การขยายขอบเขตกลุ่มตัวอย่างควรขยายขอบเขตของกลุ่มตัวอย่างไปยังโรงเรียนในพื้นที่ที่หลากหลายขึ้น เช่น โรงเรียนในต่างสังกัด หรือพื้นที่ที่มีบริบทด้านสื่อและเทคโนโลยีแตกต่างกัน เพื่อศึกษาความแตกต่างด้านการเข้าถึงเทคโนโลยี สื่อดิจิทัล และผลลัพธ์ของการจัดการเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและความเป็นไปได้ในการนำผลวิจัยไปประยุกต์ใช้ในวงกว้างมากขึ้น

2. การพัฒนาเครื่องมือวัดที่หลากหลายและเน้นสถานการณ์จริง ควรพัฒนากิจกรรมและเครื่องมือวัดผลที่สามารถประเมินทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณในบริบทดิจิทัลได้อย่างลึกซึ้ง เช่น แบบประเมินสถานการณ์จำลอง (Scenario-based Assessment) หรือการใช้เกมเพื่อทดสอบการตัดสินใจในสถานการณ์สื่อออนไลน์จริง ซึ่งจะช่วยให้สามารถประเมินพฤติกรรมการใช้สื่อของนักเรียนได้แม่นยำและใกล้เคียงชีวิตจริงมากขึ้น

3. การมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการออกแบบหลักสูตร ควรส่งเสริมงานวิจัยที่ให้นักเรียนมีบทบาทในการออกแบบกิจกรรมหรือเนื้อหาในหลักสูตรมากขึ้น เช่น ผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เพื่อให้หลักสูตรสอดคล้องกับความสนใจ ความต้องการ และบริบทชีวิตของผู้เรียนมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมความเป็นเจ้าของ (ownership) ของการเรียนรู้ซึ่งนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ยั่งยืน

รายการอ้างอิง

- กมลรัตน์ วงศ์ถามาตย์. (2562). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างทักษะการสอนคิด วิเคราะห์ สำหรับนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์. กรุงเทพฯ : ศูนย์การวิจัยแห่งชาติ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *มาตรฐานฝึกอาชีพระยะสั้น 2560*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กาญจนา แก้วเทพ และกำจร หลุยยะพงศ์. (2560). การใช้ประโยชน์จากงานวิจัยด้วยเครื่องมือการสื่อสาร: แนวคิดและบทสังเคราะห์. นนทบุรี: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2557). *การคิดเชิงเปรียบเทียบ Comparative Thinking*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จริยา ทองหอม. (2560). การพัฒนาหลักสูตรออนไลน์เพื่อเสริมสร้างทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรม [ดุชนิพนธ์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ]. <https://pubhtml5.com/jibv/blaw/>
- ชลิต ชูกำแพง. (2559). *การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร: แนวคิดและกระบวนการ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2559). *การพัฒนาหลักสูตร: ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิพริ้นท์.
- โชติมา หนูพริก. (2560). การพัฒนาระบบประเมินการเรียนการสอนคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 [วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยศิลปากร]. <https://pubhtml5.com/jibv/blaw/>
- ดวงกมล สิ้นเพ็ง. (2554). *การพัฒนาผู้เรียนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้: การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตนา แคมมณี. (2556). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 17)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทิตนา แคมมณี. (2562). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 21)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญเลี้ยง ทุมทอง. (2553). *การพัฒนาหลักสูตร Curriculum Development*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บรรจง อมรชีวิน. (2556). *Critical Thinking การคิดอย่างมีวิจารณญาณ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรจงอมรชีวิน.

- ปัทมิตา รอดประพันธ์. (2559). การพัฒนาหลักสูตรเยาวชนรู้เท่าทันสื่อตามแนวทางการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. *Journal of Education and Innovation*, 18(4), 156–170.
- ประเวศน์ มหารัตน์สกุล. (2557). หลักการและวิธีการเขียนงานวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปัญญาชน.
- พชรภรณ์ เชียงสิน. (2560). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างการคิดอย่างมีวิจารณญาณทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 [ปริญญานิพนธ์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ]. <http://irithesis.swu.ac.th/dspace/bitstream/123456789/1766/1/g601120058.pdf>
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2553). วิธีการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์. (2556). ทักษะ 5C เพื่อการพัฒนาหน่วยการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอนอิงมาตรฐาน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2562). หลักสูตรวิชาศึกษาทั่วไป หลักการและวิธีดำเนินการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภรณ์ ศิริวิศาลสุวรรณ. (2562). การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างทักษะชีวิตในยุคดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. [วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยศิลปากร]. <http://irithesis-ir.su.ac.th/dspace/bitstream/123456789/2666/1/58253904.pdf>
- มารุต พัฒนา. (2562). จากหลักสูตรแกนกลางสู่หลักสูตรสถานศึกษา: กระบวนทัศน์ใหม่การพัฒนา. กรุงเทพฯ: จริยสุนิทางค์การพิมพ์.
- มาเรียม นิลพันธุ์. (2558). “บทปริทัศน์หนังสือ (Book Review).” *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 5(2), 348–353.
- วรรณดี สุทธินรากร, ภูเรศ อับดุลลดา, และสมเกียรติ สุทธินรากร. (2564). การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะและการจัดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยามปริทัศน์.
- วิภาวพรรณ พินลา. (2560). การศึกษาผลการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา และความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สำหรับนิสิตปริญญาตรีที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบอูบูนัยกับการจัดการเรียนรู้แบบนิรนัย. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ยุทธ ไกยวรรณ. (2559). การวิจัยและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- รัตน์ บัวสนธิ์. (2563). *การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ. (2561). *โครงสร้างการคิด GPAS*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- สมพร หลิมเจริญ. (2552). *การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2* [ปริญญานิพนธ์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ]. http://thesis.swu.ac.th/swudis/Cur_Re_Dev/Somporn_L.pdf
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2562). *การวิจัยศิลปกรรมศาสตร์*. รายงานการประชุม การประชุมวิชาการงานวิจัยนาฏกรรมแนวสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- สำนักคุ้มครองผู้บริโภคในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ (บส.). (2555). *สิทธิในการร้องเรียนของผู้บริโภคในกิจการโทรคมนาคม*. กรุงเทพฯ: สำนักคุ้มครองผู้บริโภคในกิจการกระจายเสียงและโทรทัศน์ (บส.).
- สิริพร ดิน้อย. (2561). *การพัฒนารูปแบบการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา*. วารสารบริหารการศึกษาบวบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 19(2), 289–300.
- อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล. (2562). *การวิจัยทางการศึกษาแนวคิดและการประยุกต์ใช้*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อารี พันธมณี. (2557). *ฝึกให้คิดเป็น คิดให้สร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2562). *ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Beauchamp, G. K., Bard, J., Thomas, L., & Boyse, E. A. (1981). *Distinctive urinary odors governed by the major histocompatibility locus of the mouse*. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 78(9), 5817–5820.
- Beyer, B. K. (1985). *Critical thinking: What is it?* *Social Education*, 49(4), 270–276.
- Bobbitt, F. (1918). *Scientific method in curriculum-making*. *The Curriculum Studies Reader*, 2.
- Bloom, B. S. (1956). *Taxonomy of educational objectives: The classification of educational goals. Handbook I: Cognitive domain*. Longmans, Green.
- Buckingham, D., Banaji, S., Carr, D., Cranmer, S., & Willett, R. (2005). *The media literacy of children and young people: A review of the research literature*. *Education and Information Technologies*.

- Candlin, C. N., & Murphy, D. (Eds.). (1987). *Language learning tasks* (Vol. 7). Prentice Hall.
- Caswell, H. L., & Campbell, D. S. (1935). *Curriculum development*. American Book Co.
- Crow, T. J. (1980). *Positive and negative schizophrenic symptoms and the role of dopamine*. *The British Journal of Psychiatry*, 137(4), 383–386.
- Decaroli, J. (1973). *Critical thinking*. *Social Education*, 37(1), 67–69.
- De Leyn, T., Waeterloos, C., De Wolf, R., Vanhaelewyn, B., Ponnet, K., & De Marez, L. (2021). *Teenagers' reflections on media literacy initiatives at school and everyday media literacy discourses*. *Journal of Children and Media*.
- Dressel, P., & Mayhew, L. B. (1957). *Critical thinking ability and disposition as factors of performance on a written critical thinking test*. *The Journal of General Education*, 46(2), 129–164.
- De Bono, E. (2017). *Six thinking hats*. Penguin UK.
- Ellis, R. (2003). *Task-based language learning and teaching*. Oxford University Press.
- Ennis, R. H. (1985). *A logical basis for measuring critical thinking skills*. *Educational Leadership*, 43(2), 44–48.
- Ennis, R. J., & Millman, J. (1985). *Cornell tests of critical thinking*. Pacific Grove, CA: Midwest.
- Göçmen, Ö., & Coşkun, H. (2019). *The effects of the six thinking hats and speed on creativity in brainstorming*. *Thinking Skills and Creativity*, 31, 284–295.
- Good, C. V. (1973). *Dictionary of education* (3rd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Goodsett, M. (2020). *Best practices for teaching and assessing critical thinking in information literacy online learning objects*. *The Journal of Academic Librarianship*, 46(5), 102163.
- Graves, M. A., Craves, M. A., & Townsend, J. S. (2000). *Applying the sport education curriculum model to dance*. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 71(8), 50–54.
- Halpern, R. (1999). *Active learning works! Until it doesn't: Measuring the effectiveness of activity-based learning exercises on information anxiety*. *Journal of Library & Information Services in Distance Learning*, 10(3–4), 242–253.

- Hilgard, E. R. (1962). *Impulsive versus realistic thinking: An examination of the distinction between primary and secondary processes in thought*. *Psychological Bulletin*, 59(6), 477–484.
- Joyce, B., & Weil, M. (1996). *Model of teaching (5th ed.)*. Boston: Allyn and Bacon.
- Joyce, B., Weil, M., & Calhoun, E. (2007). *Models of teaching (9th ed.)*. Boston, MA: Pearson Education Inc.
- Kneedler, P. E. (1987). *Assessment of the critical thinking skills in history-social science*. *Social Studies Review*, 27(3), 2–93.
- Kurland, H., Peretz, H., & Hertz-Lazarowitz, R. (1995). *Leadership style and organizational learning: The mediate effect of school vision*. *Journal of Educational Administration*.
- Lavatelli, C. S., & Stendler, F. (1972). *Readings on child behavior and development*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.
- Lee, L. (2005). *Using web-based instruction to promote active learning: Learners' perspectives*. *CALICO Journal* 22(3), 139–156.
- Lewis, A. J., & Miel, A. (1972). *Supervision for improved instruction*. Wadsworth Publishing Company.
- Livingstone, S., & Helsper, E. (2007). *Gradations in digital inclusion: Children, young people and the digital divide*. *New Media & Society*, 9(4), 671–696.
<https://doi.org/10.1177/1461444807080335>
- Lucidi, F., Mallia, L., Alivernini, F., Chirico, A., Manganello, S., Galli, F., ... & Zelli, A. (2017). *The effectiveness of a new school-based media literacy intervention on adolescents' doping attitudes and supplements use*. *Frontiers in Psychology*, 8, Article 749. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.00749>
- McCarthy, C. (1990). *Multicultural education, minority identities, textbooks, and the challenge of curriculum reform*. *Journal of Education*, 172(2), 118–129.
<https://doi.org/10.1177/002205749017200210>
- MacKenzie, I. D. (1964, November). *Inspection and maintenance of concrete in service*. *Journal Proceedings*, 61(11), 1345–1358.

- Mahdjoubi, L., & A-Rahman, M. A. (2009). *Effects of multimedia characteristics on novice CAD learners' practice performance*. Architectural Engineering and Design Management, 5(3), 214–225. <https://doi.org/10.3763/aedm.2009.1012>
- Milenkova, V., Keranova, D., & Peicheva, D. (2019, July). *Digital skills and new media and information literacy in the conditions of digitization*. In International Conference on Applied Human Factors and Ergonomics. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-20145-6_7
- Neagley, R. L., & Evans, N. D. (1967). *Handbook for effective curriculum development*. Prentice-Hall.
- Norris, S. P., & Ennis, R. H. (1989). *Evaluating critical thinking*. The Practitioners' Guide to Teaching Thinking Series. Critical Thinking Press and Software.
- Northern Illinois University. (1972). *Abstracts of graduate studies on the community (junior) college 1972-73*. Northern Illinois University.
- Nunan, D. (2001). *Computer-mediated collaborative learning*. System, 32(2), 165–183. [https://doi.org/10.1016/S0346-251X\(03\)00022-5](https://doi.org/10.1016/S0346-251X(03)00022-5)
- Nunan, D. (2004). *An introduction to task-based language teaching*. The Asian EFL Journal Quarterly, 7(1), 25–28.
- Oliva, P., Leonardi, J., Laurent, J. F., Delmas, C., Braconnier, J. J., Figlarz, M., & Guibert, A. D. (1982). *Review of the structure and the electrochemistry of nickel hydroxides and oxy-hydroxides*. Journal of Power Sources, 8(2), 229–255. [https://doi.org/10.1016/0378-7753\(82\)80009-0](https://doi.org/10.1016/0378-7753(82)80009-0)
- Partnership for 21st Century Learning. (2019). *Framework for 21st century learning definitions*. Battelle for Kids. <https://www.battelleforkids.org/networks/p21/frameworks-resources>
- Prabhu, N. S. (1987). *Second language pedagogy (Vol. 20)*. Oxford University Press.
- Quellmalz, E. S., & Pellegrino, J. W. (1985). *Technology and testing*. Science, 323(5910), 75–79. <https://doi.org/10.1126/science.323.5910.75>
- Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (1986). *Conceptions of teaching and the education of second language teachers*. TESOL Quarterly, 27(2), 193–216. <https://doi.org/10.2307/3586991>

- Robinson, R. (2001). *Critical thinking and artistic creation*. Journal of Aesthetic Education, 35(2), 77–85. <https://doi.org/10.2307/3333664>
- Ruggiero, D., & Watson, W. R. (1984). *Engagement through praxis in educational game design: Common threads*. Simulation & Gaming, 45(4–5), 471–490. <https://doi.org/10.1177/1046878114553570>
- Sadaf, A., & Johnson, B. L. (2017). *Teachers' beliefs about integrating digital literacy into classroom practice: An investigation based on the theory of planned behavior*. Journal of Digital Learning in Teacher Education, 33(4), 129–137.
- Saylor, J. G., & Alexander, W. M. (1974). *Planning curriculum for schools*. Holt McDougal.
- Shavelson, R. J., & Stern, P. (1981). *Research on teachers' pedagogical thoughts, judgments, decisions, and behavior*. Review of educational research, 51(4), 455–498.
- Shaver, J. P. (1968). *Lessons from the past: The future of an issues-centered social studies curriculum*. The Social Studies, 80(5), 192–196.
- Stobaugh, R. (2013). *Assessing critical thinking in middle and high schools: Meeting the Common Core*. Routledge. Educational Renaissance, 8, 30–47.
- Silver, E. A. (2009). *Cross-national comparisons of mathematics curriculum materials: what might we learn*. ZDM, 41(6), 827–832.
- Skehan, P. (1998). *Tasks and language performance*. Researching pedagogic tasks: Second language learning, teaching, and testing, 167–186.
- Taba, H., & Spalding, W. B. (1962). *Curriculum development: Theory and practice* (Vol. 37). New York: Harcourt, Brace & World.
- Trump, J. E., & Miller, S. L. (1973). *Carbon monoxide on the primitive Earth*. Earth and Planetary Science Letters, 20(1), 145–150.
- Tyler, R. W. (1949). *Basic principles of curriculum and instruction*. University of Chicago press.
- Watson, G. (1964). *Watson-Glaser critical thinking appraisal*. San Antonio, TX: Psychological Corporation.
- Wheeler, J. V. (1974). *Managing from the boundary: The effective leadership of self-managing work teams*. Academy of Management Journal, 46(4), 435–457. <https://doi.org/10.2307/256164>

- Willis, J. (1996). *A flexible framework for task-based learning*. In D. Willis & J. Willis (Eds.), *Challenge and change in language teaching* (pp. 52–62). Macmillan Education.
- Willis, J. (2007). *Brain-friendly strategies for the inclusion classroom*. Association for Supervision and Curriculum Development (ASCD).
- World Health Organization. (1997). *The world health report 1997: Conquering suffering; enriching humanity*. World Health Organization.
<https://www.who.int/whr/1997/en/>
- Wright, S. P. (1987). *Influences on students' academic growth during four years of college*. *Research in Higher Education*, 26(2), 161–179.
<https://doi.org/10.1007/BF00992254>

ภาคผนวก ก
รายนามผู้เชี่ยวชาญการสนทนากลุ่ม

รายนามผู้เชี่ยวชาญที่เข้าร่วมในการสนทนากลุ่ม

ที่	รายนามผู้เชี่ยวชาญ	สถานที่ทำงาน	ความเชี่ยวชาญ
1	รองศาสตราจารย์ ดร.จิระ จิตสุภา	หลักสูตรศึกษาศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาการ จัดการการศึกษาปฐมวัยและ ประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต	ด้านการศึกษาและการวิจัย และการประยุกต์ใช้ เทคโนโลยีในการศึกษา
2	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิยดา เหล่มตระกูล	คณบดีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง	ด้านการศึกษา และ สาขาวิชาวิธีวิทยาการวิจัย และการประเมิน
3	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัลยา ชนะภัย	ประธานหลักสูตรศึกษา ศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการ ประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต	ด้านการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนการ สอนในระดับประถมศึกษา
4	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุมาลี งามสมบัติ	ข้าราชการบำนาญ	ศึกษาศาสตร์ และการ วิเคราะห์และประเมินผล การดำเนินงานทาง การศึกษา
5	ดร.วัชรีย์ เหล่มตระกูล	ผู้อำนวยการกลุ่มนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการ จัดการศึกษา สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา ลำปาง เขต 1	ด้านการศึกษานิเทศติดตาม ประเมินผลทางการศึกษา
6	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กุลดา ชันคำ	อาจารย์ประจำหลักสูตร ศึกษาศาสตรบัณฑิต	ทางด้านการศึกษา
7	ดร.เอมอร ปันทะสืบ	อาจารย์ประจำหลักสูตร ศึกษาศาสตรบัณฑิต	ด้านการพั และการจัด สอน

ภาคผนวก ข

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ

ที่	รายนามผู้เชี่ยวชาญ	สถานที่ทำงาน	ความเชี่ยวชาญ
1	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนพรพรช พฤษะวัน	คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์การศึกษา นครนายก	ด้านหลักสูตรประถม การ จัดการเรียนรู้ และ เทคโนโลยีทางการศึกษา
2	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอมมิกา วชิรวินทร์	คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต	ด้านการจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาหลักสูตร ระดับประถมศึกษา
3	ดร.วาสนา จักรแก้ว	คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต ศูนย์การศึกษา ลำปาง	ด้านการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาหลักสูตร และ การส่งเสริมทักษะผู้เรียน ในศตวรรษที่ 21
4	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภาวรรณ สมุทรเผ่าจินดา	คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต	ด้านการพัฒนาหลักสูตร และการจัดการเรียนรู้ ระดับประถมศึกษาด้าน การบูรณาการเทคโนโลยี และทักษะศตวรรษที่ 21
5	อาจารย์อัศววัฒน์ วงศ์ฐิติคุณ	คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต	ด้านการวิจัยและ ประเมินผลการศึกษา

ภาคผนวก ค

หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมี
วิจาร์ณญาณ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

หลักสูตรเสริม

ด้านการรู้เท่าทันสื่อ ในยุคดิจิทัล

เพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

โดย ดวงเดือน วรรณกุล

หลักสูตรเสริม

ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถ

ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

1. ชื่อหลักสูตร

ภาษาไทย : หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถ
ด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

ภาษาอังกฤษ : DEVELOPMENT OF AN ENRICHMENT CURRICULUM ON MEDIA
LITERACY IN THE DIGITAL ERA TO ENHANCE CRITICAL THINKING
ABILITY FOR ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS

2. หลักการและเหตุผลของหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล

ในยุคดิจิทัลที่ข้อมูลข่าวสารสามารถแพร่กระจายได้อย่างรวดเร็วแบบไร้พรมแดน สื่อทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นภาพ เสียง คลิปวิดีโอ หรือข้อความ ต่างมีอิทธิพลต่อวิถีคิดและพฤติกรรมของผู้คน โดยเฉพาะเด็กและเยาวชนที่อยู่ในช่วงวัยเรียนรู้ ซึ่งมีแนวโน้มที่จะรับข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ โดยไม่ทันได้ตั้งคำถามหรือพิจารณาถึงความน่าเชื่อถือของเนื้อหา นักเรียนระดับประถมศึกษาเป็นกลุ่มที่อยู่ในช่วงวัยสำคัญในการวางรากฐานทักษะการคิดและทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ หากเด็กขาดเครื่องมือทางความคิดในการประเมินข้อมูล เด็กอาจเชื่อโดยไม่ไตร่ตรอง ตกเป็นเหยื่อของข่าวปลอม เนื้อหาบิดเบือน หรือแม้แต่การกลั่นแกล้งทางออนไลน์ (cyberbullying) ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อทั้งการเรียนรู้และพฤติกรรมในระยะยาว (UNESCO, 2021)

การรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) จึงได้รับการยอมรับว่าเป็น “ทักษะพื้นฐานที่จำเป็น” สำหรับการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะสำหรับเด็กที่กำลังอยู่ในช่วงของการสร้างทักษะการคิดขั้นพื้นฐาน เช่น การสังเกต การตั้งคำถาม และการพิจารณาเหตุผล (Hobbs, 2010) ซึ่งจะเชื่อมโยงไปสู่ทักษะที่สูงขึ้นอย่าง “การคิดอย่างมีวิจารณญาณ” (Critical Thinking) การคิดอย่างมีวิจารณญาณช่วยให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์ แยกแยะ และประเมินข้อมูลอย่างมีเหตุผล โดยไม่ถูกครอบงำจากอารมณ์หรืออคติส่วนบุคคล (Paul & Elder, 2014) การพัฒนาทักษะนี้จึงเป็นการสร้าง

ภูมิคุ้มกันทางความคิดที่มั่นคง ทำให้เด็กสามารถตัดสินใจได้อย่างรอบคอบ และสามารถรับมือกับความซับซ้อนของสื่อยุคใหม่ได้อย่างเหมาะสม

โรงเรียนในระดับประถมศึกษามีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังทักษะเหล่านี้ เนื่องจากเป็นช่วงวัยที่นักเรียนมีความยืดหยุ่นทางความคิด เปิดรับการเรียนรู้ และสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้ง่ายกว่าช่วงวัยอื่น ๆ การเริ่มต้นสร้างทักษะการรู้เท่าทันสื่อและการคิดอย่างมีวิจารณญาณตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจึงเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากที่สุด ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ที่ให้ความสำคัญกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะการรู้เท่าทันเทคโนโลยีและสื่อดิจิทัล การคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ด้วยเหตุนี้ หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลจึงออกแบบในรูปแบบ “หลักสูตรระยะสั้น” โดยกำหนดเวลาเรียนเพียง 8 ชั่วโมง ครอบคลุม 6 หน่วยการเรียนรู้ กระจายเป็นรายสัปดาห์ในระยะเวลา 8 สัปดาห์ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ทีละน้อยแต่สม่ำเสมอและต่อเนื่อง ซึ่งระยะเวลา 8 ชั่วโมงถือเป็นจุดสมดุลที่เหมาะสมระหว่าง “เนื้อหา” กับ “ภาระของผู้เรียนและครู” โดยใช้เวลาสัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง ไม่รบกวนวิชาหลักหรือกิจกรรมอื่นในตารางเรียนประจำ อีกทั้งยังเอื้อให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่เน้นกระบวนการคิดได้อย่างมีคุณภาพภายใต้ข้อจำกัดของเวลา (Marzano, 2007) ในระยะเวลาดังกล่าวกิจกรรมในแต่ละหน่วยถูกออกแบบให้เน้นการตั้งคำถาม การอภิปรายกลุ่ม การจำลองสถานการณ์ และการวิเคราะห์กรณีศึกษาใกล้ตัว ซึ่งเป็นแนวทางที่ช่วยกระตุ้นการคิดอย่างมีวิจารณญาณได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Goodsett, 2020)

นอกจากนี้การจัดหลักสูตรเสริมในลักษณะนี้ยังเหมาะสมกับการนำไปใช้เป็น “ต้นแบบ” ที่สามารถนำไปต่อยอดหรือขยายผลเพิ่มเติมได้ในอนาคต ทั้งในรูปแบบกิจกรรมเสริมในรายวิชาเดิมหรือพัฒนาเป็นหน่วยเลือกเพิ่มเติมตามความสนใจของนักเรียน หลักสูตรเสริมนี้จึงเป็นการลงทุนทางการศึกษาเพื่อวางรากฐานความเข้าใจเกี่ยวกับสื่อในโลกดิจิทัล เสริมสร้างทักษะในการคิดวิเคราะห์และพัฒนาภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้กับผู้เรียนระดับประถมศึกษา เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตในโลกยุคใหม่ได้อย่างมีวิจารณญาณ มีความรับผิดชอบ และเป็นพลเมืองดิจิทัลที่เฝ้าเรียนรู้อย่างยั่งยืน

3. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล

หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา มุ่งเน้นให้นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณผ่านกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อในบริบทของสังคมยุคดิจิทัล โดยจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่กระตุ้นให้นักเรียนรู้จักตั้งคำถาม วิเคราะห์เนื้อหา และแยกแยะข้อมูลที่ได้รับจากสื่ออย่างมีเหตุผล เพื่อให้สามารถเลือกบริโภคและใช้สื่อได้อย่างมีจริยธรรม ปลอดภัย และรับผิดชอบต่อสังคม ทั้งยังส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำทักษะเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

4. โครงสร้างของหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล

หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลนี้พัฒนาขึ้นเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ซึ่งมีอิทธิพลโดยตรงต่อชีวิตประจำวันของนักเรียนระดับประถมศึกษา เด็กในช่วงวัยนี้สามารถเข้าถึงสื่อดิจิทัลได้หลากหลายรูปแบบ แต่ยังคงขาดทักษะในการประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูลหรือวิเคราะห์เจตนาของสื่ออย่างมีวิจารณญาณ อันอาจนำไปสู่ความเข้าใจผิด พฤติกรรมเลียนแบบที่ไม่เหมาะสม หรือการตกเป็นเหยื่อของสื่อที่เป็นภัยแฝงได้

ด้วยเหตุนี้ หลักสูตรจึงมุ่งเน้นการเสริมสร้าง “ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ” ควบคู่กับ “การรู้เท่าทันสื่อ” ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด วิเคราะห์ และสะท้อนตนอย่างมีระบบ โครงสร้างของหลักสูตรประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ หลักการและเหตุผล จุดมุ่งหมาย สาระสำคัญ เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และแนวทางการวัดและประเมินผล ซึ่งทั้งหมดถูกออกแบบให้สอดคล้องกับพัฒนาการของผู้เรียนระดับประถมศึกษา

4.1 โครงสร้างเวลาเรียน

หลักสูตรนี้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 6 หน่วยการเรียนรู้ ใช้เวลาทั้งสิ้น 8 ชั่วโมง ภายในระยะเวลา 8 สัปดาห์ โดยออกแบบให้เหมาะสมกับช่วงความสนใจของเด็กประถมศึกษา และไม่กระทบตารางเรียนหลักของโรงเรียน เพื่อให้สามารถบูรณาการได้ง่าย กิจกรรมเน้นการมีส่วนร่วม การคิดวิเคราะห์ และการอภิปรายในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน โดยมีกำหนดการจัดกิจกรรมดังนี้

กิจกรรมการเรียนรู้	เวลาเรียน	
	สัปดาห์ที่	จำนวนชั่วโมง
รู้และเข้าใจการเลือกบริโภคสื่อ	1	1
ประเภทของสื่อในชีวิตประจำวัน	2	1
การใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันและปลอดภัย	3	1
รอบรู้กฎหมายคอมพิวเตอร์	4	1
มารยาทในการติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์	5-6	2
การใช้ประโยชน์จากสื่อ	7-8	2
รวม		8

โครงสร้างเวลาเรียนนี้สะท้อนหลักการจัดการเรียนรู้แบบที่ต่อเนื่อง ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถค่อย ๆ สะสมความเข้าใจผ่านการมีส่วนร่วมที่สม่ำเสมอ อีกทั้งยังเอื้อต่อการทบทวน ฝึกฝน และพัฒนาทักษะอย่างเป็นระบบภายในเวลาที่เหมาะสมสำหรับเด็กในช่วงวัยประถมศึกษา

4.2 การจัดการศึกษา

รูปแบบการสอนของหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลใช้การสอนแบบ 4MAT เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนตามความถนัดรายบุคคลทำให้ผู้เรียนเรียนรู้จากความสามารถของตนเอง โดยความถนัดของผู้เรียนประกอบด้วย 1) ผู้เรียนที่ถนัดการเรียนรู้โดยจินตนาการ (Imaginative Learners) คือ ผู้เรียนที่มีความถนัดในการรับรู้โดยจินตนาการ 2) ผู้เรียนที่ถนัดการวิเคราะห์ (Analytic Learners) คือ ผู้เรียนที่มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ได้ดี 3) ผู้เรียนที่ถนัดการใช้สามัญสำนึก (Commonsense Learners) คือ ผู้เรียนที่มีความสามารถในการรับรู้โดยประสบการณ์ที่เป็นนามธรรม 4) ผู้เรียนที่ถนัดการรับรู้จากประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมและน่ารู้ คือ ผู้เรียนที่มีความถนัดในการเรียนรู้โดยการสำรวจ ค้นคว้า การค้นพบด้วยตนเอง ด้วยแนวคิดนี้เองทำให้เกิดเป็นแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ 8 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 สร้างประสบการณ์ คือ การกระตุ้นหรือสร้างแรงจูงใจจากประสบการณ์เดิม สถานการณ์ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับรู้และเชื่อมโยงประสบการณ์ที่รับรู้ให้เป็นของตนเอง

ขั้นที่ 2 วิเคราะห์ประสบการณ์ คือ สะท้อนความคิด การวิเคราะห์ข้อมูลจากประสบการณ์ และตรวจสอบประสบการณ์ที่ได้รับรู้

ขั้นที่ 3 ปรับประสบการณ์เป็นความคิดรวบยอด คือ การสรุปข้อมูล - ข้อเท็จจริงจากประสบการณ์ สถานการณ์ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ

ขั้นที่ 4 พัฒนาความคิดรวบยอด คือ การไตร่ตรองประสบการณ์ที่รับรู้จากการศึกษาแนวคิด หลักการ ทฤษฎี แหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนวิเคราะห์

ขั้นที่ 5 ลงมือปฏิบัติตามแนวคิดที่ได้เรียนรู้

ลงมือปฏิบัติตามสิ่งที่ได้รับรู้จากการศึกษาแนวคิด หลักการ ทฤษฎี แหล่งข้อมูลต่างๆ โดยผ่าน ประสบการณ์เพื่อพัฒนาแนวคิดและทักษะต่าง ๆ

ขั้นที่ 6 สร้างชิ้นงานเพื่อสะท้อนความคิดรวบยอด คือ การลงมือปฏิบัติ การออกแบบชิ้นงาน ด้วยการ บูรณาการองค์ความรู้และความคิดรวบยอด

ขั้นที่ 7 วิเคราะห์ผลงานและแนวทางการนำไปประยุกต์ใช้ คือ การวิเคราะห์สิ่งที่รับรู้ แล้ว นำไปประยุกต์หรือดัดแปลงสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น

ขั้นที่ 8 นำเสนอและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้กับผู้อื่น คือ การแลกเปลี่ยนสิ่งที่ได้ เรียนรู้มากับผู้อื่น

4.3 การวัดและประเมินผล

การประเมินความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นกระบวนการที่สำคัญ เพื่อให้ ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะในการวิเคราะห์ สรุปความ และตัดสินใจอย่างมีเหตุผลในชีวิตจริง การวัด และประเมินผลนี้ครอบคลุมองค์ประกอบหลัก 5 ด้าน ดังนี้

6. การนิยามปัญหา การนิยามปัญหาเป็นขั้นตอนสำคัญที่ผู้เรียนต้องทำความเข้าใจกับ สถานการณ์หรือข้อมูลที่ได้รับ โดยศึกษาข้อมูล ข่าวสาร และประสบการณ์ต่างๆ เพื่อตระหนักถึง ปัญหาที่แท้จริง พร้อมทำความเข้าใจถึงสาเหตุและความหมายของคำหรือข้อความที่เกี่ยวข้อง การ นิยามปัญหาคือช่วยให้ผู้เรียนมีแนวทางในการคิดวิเคราะห์และกำหนดขอบเขตของปัญหาได้ชัดเจน

7. การวิเคราะห์และตีความการวิเคราะห์และตีความช่วยให้ผู้เรียนสามารถพิจารณาและ แยกแยะประเภทของข้อมูลในเรื่องที่ดู ฟัง หรืออ่านได้ เพื่อการตัดสินใจอย่างรอบคอบ โดยผู้เรียนจะ พัฒนาทักษะในการแยกแยะข้อมูลเชิงประเด็น เช่น ข้อเท็จจริง ความคิดเห็น การคาดการณ์ และ ความเข้าใจที่ลึกซึ้ง เพื่อช่วยในการตัดสินใจที่มีเหตุผล

8. การพิจารณาตัดสินใจข้อมูล การพิจารณาตัดสินใจข้อมูลเป็นการฝึกให้ผู้เรียนสามารถประเมิน ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลต่างๆ โดยใช้เหตุผลสนับสนุน เพื่อให้เกิดการลงข้อสรุปที่สมเหตุสมผล เช่น การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล พิจารณาแหล่งที่มา และประเมินเจตนาของแหล่งข้อมูล ทั้งหมดนี้ช่วยให้ผู้เรียนมีความรอบคอบในการรับข้อมูลและตัดสินใจ

9. การแก้ปัญหา การแก้ปัญหาเป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนต้องประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้จากการสรุป และอ้างอิงจากข้อมูล เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติหรือหาทางแก้ไขที่มีประสิทธิภาพ การประเมินในขั้นตอน

นี้จะพิจารณาความสามารถของผู้เรียนในการเลือกใช้วิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสม และตรวจสอบความเข้าใจในการประยุกต์ใช้ความรู้

10.การประเมินอย่างสมเหตุสมผล การประเมินอย่างสมเหตุสมผลช่วยให้ผู้เรียนสามารถพิจารณาถึงผลลัพธ์และคุณค่าของข้อมูลที่ใช้ในการตัดสินใจ โดยเน้นการคิดวิเคราะห์ถึงประโยชน์หรือผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้ข้อมูลนั้นๆ การวัดทักษะนี้จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถประเมินและปรับเปลี่ยนการตัดสินใจได้เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลง และเข้าใจถึงผลของการใช้ข้อมูลในมุมมองที่หลากหลาย

การวัดและประเมินผลความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณในทั้ง 5 ด้านนี้ จะช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดเชิงลึกและการตัดสินใจที่รอบคอบ การประเมินผลสามารถทำได้ผ่านกิจกรรมจำลองสถานการณ์ การแก้ปัญหาในชีวิตจริง หรือการทำแบบทดสอบเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล

4.4 ความสอดคล้องของขั้นตอนการสอนแบบ 4MAT ที่ส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

การสอนแบบ 4MAT เป็นแนวทางการสอนที่เน้นการพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณผ่านการเรียนรู้ที่มีโครงสร้างชัดเจนในแต่ละขั้นตอน การเรียนการสอนตามแบบ 4MAT นี้ไม่เพียงแต่ช่วยผู้เรียนเชื่อมโยงประสบการณ์กับเนื้อหาใหม่ แต่ยังสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิจารณ์ญาณอย่างเป็นระบบ เมื่อนำขั้นตอนการสอน 4MAT มาเปรียบเทียบกับกระบวนการพัฒนาความสามารถด้านการคิดวิจารณ์ญาณ พบว่าในแต่ละขั้นตอนของ 4MAT สอดคล้องกับทักษะที่จำเป็น เช่น การนิยามปัญหา การวิเคราะห์และตีความ การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล การแก้ปัญหา และการประเมินผลลัพธ์ ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นพื้นฐานสำคัญของการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

รูปแบบการสอน 4MAT	ความสามารถด้านการคิดอย่างมี วิจารณญาณที่เกิดระหว่างการจัดการเรียนรู้
ขั้นที่ 1 สร้างประสบการณ์ คือ การกระตุ้นหรือสร้างแรงจูงใจจากประสบการณ์เดิม สถานการณ์ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับรู้และเชื่อมโยงประสบการณ์ที่รับรู้ให้เป็นของตนเอง	- การนิยามปัญหา คือ การศึกษาสถานการณ์ ข้อมูลข่าวสาร ประสบการณ์ต่างๆ เพื่อพิจารณาปัญหา ทำความเข้าใจถึงเหตุของปัญหา รวมถึงการนิยามความหมายของคำข้อความ
ขั้นที่ 2 วิเคราะห์ประสบการณ์ คือ สะท้อนความคิด การวิเคราะห์ข้อมูลจากประสบการณ์และตรวจสอบประสบการณ์ที่ได้รับรู้	- การวิเคราะห์ ตีความ เรื่องที่ดู ฟัง หรืออ่าน เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจ คือ การพิจารณาจำแนกประเภทของข้อมูล

รูปแบบการสอน 4MAT	ความสามารถด้านการคิดอย่างมี วิจารณญาณที่เกิดระหว่างการจัดการเรียนรู้
ขั้นที่ 3 ปรับประสบการณ์เป็นความคิดรวบยอด คือ การสรุปข้อมูล ข้อเท็จจริงจากประสบการณ์ สถานการณ์ ข้อมูลข่าวสารต่างๆ	- การวิเคราะห์ ตีความ เรื่องที่ดู ฟัง หรืออ่าน เพื่อ นำไปสู่การตัดสินใจ คือ การพิจารณาจำแนกประเภท ของข้อมูล
ขั้นที่ 4 พัฒนาความคิดรวบยอด คือ การ ไตร่ตรองประสบการณ์ที่รับรู้จากการศึกษาแนวคิด หลักการ ทฤษฎี แหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อให้ผู้เรียน วิเคราะห์และ	- การพิจารณาตัดสินใจข้อมูล คือ การลงข้อสรุปถึง ความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลต่างๆ โดยการใช้ เหตุผล
ขั้นที่ 5 ลงมือปฏิบัติตามแนวคิดที่ได้เรียนรู้ คือ ลงมือปฏิบัติตามสิ่งที่ได้รับรู้จากการศึกษาแนวคิด หลักการ ทฤษฎี แหล่งข้อมูลต่างๆ โดยผ่านประสาท สัมผัสเพื่อพัฒนาแนวคิดและทักษะต่าง ๆ	- การแก้ปัญหา คือ การประยุกต์ใช้การสรุปอ้างอิง หรือนำไปปฏิบัติ
ขั้นที่ 6 สร้างชิ้นงานเพื่อสะท้อนความคิดรวบ ยอด คือ การลงมือปฏิบัติ การออกแบบชิ้นงาน ด้วย การ บูรณาการองค์ความรู้และความคิดรวบยอด	- การแก้ปัญหา คือ การประยุกต์ใช้การสรุปอ้างอิง หรือนำไปปฏิบัติ
ขั้นที่ 7 วิเคราะห์ผลงานและแนวทางการ นำไปประยุกต์ใช้ คือ การวิเคราะห์สิ่งที่รับรู้ แล้วนำไป ประยุกต์หรือดัดแปลงสิ่งที่เรียนรู้ไปใช้ประโยชน์ต่อ ตนเองและผู้อื่น	- การแก้ปัญหา คือ การประยุกต์ใช้การสรุปอ้างอิง หรือนำไปปฏิบัติ
ขั้นที่ 8 นำเสนอและแลกเปลี่ยน ประสบการณ์การเรียนรู้กับผู้อื่น คือ การแลกเปลี่ยน สิ่งที่ได้เรียนรู้มากับผู้อื่น	- การประเมินอย่างสมเหตุสมผล คือ การพิจารณาถึงผลลัพธ์ และประโยชน์จากการใช้ข้อมูล

5. เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้

หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลประกอบด้วยการจัดการเรียนรู้ที่เสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ซึ่งจัดการเรียนการสอนรูปแบบ 4MAT มีเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

ลำดับที่	เรื่อง	กิจกรรมการเรียนรู้	การประเมินผล
1	แรกเริ่มรู้เท่าทันสื่อ	รู้และเข้าใจการเลือกบริโภคสื่อ - กิจกรรมนี้ออกแบบมาเพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถแยกแยะและประเมินคุณภาพของข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ได้อย่างมีวิจารณญาณ โดยเน้นการให้ความรู้เกี่ยวกับการเลือกบริโภคสื่อที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับวัย รวมถึงตระหนักถึงผลกระทบที่อาจเกิดจากการเสพสื่อที่ไม่เหมาะสม	4. ประเมินความสามารถอธิบายความหมาย ความสำคัญและองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ 5. ประเมินความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 6. ประเมินพฤติกรรมระหว่างการจัดการเรียนการสอน
2	รู้ไว้ใช้ว่า.. ประเภทของสื่อในชีวิตประจำวัน	ประเภทของสื่อในชีวิตประจำวัน - ออกแบบมาให้นักเรียนมีความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทของสื่อต่าง ๆ ที่พบได้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้นักเรียนสามารถแยกแยะและเข้าใจถึงบทบาทและหน้าที่ของสื่อแต่ละประเภท ตลอดจนพัฒนาทักษะการเลือกใช้สื่อให้เหมาะสมกับการใช้งานและวัตถุประสงค์	4. ประเมินความสามารถอธิบายประเภทของสื่อ 5. ประเมินความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 6. ประเมินความพฤติกรรมระหว่างการจัดการเรียนการสอน
3	รู้รับ รู้รู้ ใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันและปลอดภัย	การใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันและปลอดภัย - กิจกรรมนี้ให้นักเรียนมีความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างปลอดภัย ตระหนักถึงผลกระทบจากการใช้งานที่ไม่เหมาะสม และเรียนรู้วิธีการป้องกันตนเองจากความเสี่ยงต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในโลกออนไลน์ เช่น การรักษาความเป็นส่วนตัว การระมัดระวังข้อมูลที่แชร์ และการป้องกันภัยคุกคามจากสื่อออนไลน์	1. ประเมินความสามารถสามารถวิเคราะห์สถานการณ์การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัย 2. ประเมินความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 3. ประเมินพฤติกรรมระหว่างการจัดการเรียนการสอน
4	รอบรู้ รู้เท่าทันกฎหมายคอมพิวเตอร์	รอบรู้กฎหมายคอมพิวเตอร์ - กิจกรรมนี้ให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกฎหมายคอมพิวเตอร์และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องในการใช้งานสื่อและเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยกิจกรรมจะเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจสิทธิและหน้าที่ของตนเองในการใช้งานอินเทอร์เน็ต รวมถึงตระหนักถึงผลกระทบทางกฎหมายที่อาจเกิดขึ้นจากการกระทำต่าง ๆ ในโลกออนไลน์ เช่น การละเมิดลิขสิทธิ์ การโจมตีทางไซเบอร์ และการแชร์ข้อมูลส่วนบุคคล	1. ประเมินความสามารถสามารถวิเคราะห์สถานการณ์การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างปลอดภัย 2. ประเมินความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ 3. ประเมินพฤติกรรมระหว่างการจัดการเรียนการสอน

สัปดาห์ ที่	เรื่อง	กิจกรรมการเรียนรู้	การประเมินผล
5-6	รู้จักนิต ก่อนคิด สื่อสาร	มารยาทในการติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์ - กิจกรรมที่ให้นักเรียนมีความรู้และทักษะในการปฏิบัติ ตนอย่างเหมาะสมในการสื่อสารผ่านสังคมออนไลน์ โดย เน้นให้ตระหนักถึงมารยาทในการสื่อสารและการใช้งาน เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีความรับผิดชอบและเคารพผู้อื่น กิจกรรมนี้จะช่วยปลูกฝังพฤติกรรมกรรมการสื่อสารที่สุภาพ สุจริต และเป็นมิตร ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้าง ความสัมพันธ์ที่ดีในโลกออนไลน์	1. ประเมินความรู้และเข้าใจ เกี่ยวกับมารยาทพื้นฐานในการ ติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์ 2. ประเมินความสามารถด้านการ คิดอย่างมีวิจารณญาณ 3. ประเมินพฤติกรรมระหว่างกา จัดการเรียนการสอน
7-8	ฉลาดรู้ ฉลาดใช้ สื่อ	การใช้ประโยชน์จากสื่อ - กิจกรรมที่ให้นักเรียนเรียนรู้และเข้าใจวิธีการใช้สื่อ ต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ โดยมุ่งเน้น ให้เห็นคุณค่าของสื่อในแง่ของการพัฒนาตนเอง การศึกษา และการสร้างแรงบันดาลใจ เพื่อให้นักเรียน สามารถเลือกใช้สื่อในการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะ ที่สำคัญต่อชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม	1. ประเมินความรู้และเข้าใจ เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากสื่อ 2. ประเมินความสามารถด้านการ คิดอย่างมีวิจารณญาณ 3. ประเมินพฤติกรรมระหว่างกา จัดการเรียนการสอน

6. ระยะเวลาของการเรียนการสอน

ระยะเวลาของการเรียนการสอนทั้งหมด 8 สัปดาห์ ประกอบด้วยกิจกรรม

หน่วยการเรียนรู้	เรื่อง	กิจกรรมการเรียนรู้	สัปดาห์ที่
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1	แรกเริ่มรู้เท่าทันสื่อ	รู้และเข้าใจการเลือกบริโภคสื่ออย่างมีวิจารณญาณ	สัปดาห์ที่ 1
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2	รู้ไว้ใช้ว่า..ประเภทของสื่อในชีวิตประจำวัน	ศึกษาและวิเคราะห์ประเภทของสื่อต่าง ๆ ที่พบในชีวิตประจำวัน	สัปดาห์ที่ 2
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3	รู้รับ รั้บรู้..ใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันและปลอดภัย	เรียนรู้การใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัย โดยเน้นเรื่องข้อมูลส่วนบุคคลและพฤติกรรมออนไลน์	สัปดาห์ที่ 3
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4	รอบรู้กฎหมายคอมพิวเตอร์	ทำความเข้าใจกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อ เช่น พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ ลิขสิทธิ์ ฯลฯ	สัปดาห์ที่ 4
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5	สัณนิค ก่อนคิดสื่อสาร	ทำความเข้าใจกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสื่อ เช่น พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ ลิขสิทธิ์ ฯลฯ	สัปดาห์ที่ 5-6
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6	รู้ฉลาดรู้ ฉลาดใช้สื่อ	พัฒนาทักษะการใช้สื่อเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง เช่น การค้นคว้าและใช้แอปพลิเคชัน	สัปดาห์ที่ 7-8

7. สื่อและแหล่งการเรียนรู้

หน่วยการเรียนรู้	สื่อและแหล่งการเรียนรู้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1	4. วิดีทัศน์หนังสือเพื่อเป็นกรณีศึกษาตัวอย่าง 5. Power point เนื้อหาประกอบการเรียนรู้ 6. ใบความรู้เรื่อง การรู้เท่าทันสื่อและการเลือกบริโภคสื่อ
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2	4. แหล่งเรียนรู้ทางอินเทอร์เน็ต 5. ใบความรู้เรื่อง ประเภทของสื่อ 6. Power point เนื้อหาประกอบการเรียนรู้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3	3. วิดีโอเกี่ยวกับ พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ 4. ใบความรู้ เรื่อง รอบรู้ รู้เท่าทันกฎหมายคอมพิวเตอร์
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4	5. Application Padlet 6. วิดีทัศน์“การป้องกันภัยคุกคามบนอินเทอร์เน็ต” (URL: https://www.youtube.com/watch?v=aRlUtizMcE) 7. ใบความรู้ เรื่อง “การใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันและปลอดภัย” 8. ใบกิจกรรมเรื่อง รู้ทัน ห่วงไกลภัยคุกคาม
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5	3. วิดีโอเกี่ยวกับ พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ 4. ใบความรู้ เรื่อง รอบรู้ รู้เท่าทันกฎหมายคอมพิวเตอร์
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6	4. เกมตอบคำถามเกี่ยวกับหน้าที่ของสื่อ 5. ใบความรู้ รู้ฉลาดรู้ ฉลาดใช้สื่อ 6. วิทยากรพิเศษ

8. การวัดประเมินผล

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริม	กลยุทธ์สำหรับวิธีการวัดและ การประเมินผล	สัปดาห์ที่ ประเมิน
1. มีความสามารถด้านการคิดอย่างมี วิจารณญาณ ทั้ง 5 ด้าน คือ การนิยาม ปัญหา, การวิเคราะห์ ตีความ เรื่องที่ดู ฟัง หรืออ่าน, การพิจารณาตัดสินข้อมูล, การแก้ปัญหา และการประเมินอย่าง สมเหตุสมผล	1. การวัดและประเมินจากการปฏิบัติ ตามสภาพจริง 2. การประเมินผลจากแบบวัด ความสามารถด้านการคิดอย่างมี วิจารณญาณ 3. การประเมินการมีส่วนร่วมในชั้น เรียนและการทำงาน	สัปดาห์ที่ 1-8
2. ผู้เรียนมีความรอบรู้ด้านการรู้เท่าทัน สื่อในยุคดิจิทัลครอบคลุมประเภทของ สื่อ ซึ่งได้แก่ 1) สื่อที่มาจากการ สร้างสรรค์ของมนุษย์ 2) สื่อที่มี เป้าหมายทางธุรกิจโฆษณา 3) สื่อที่สร้าง ค่านิยมและอุดมคติค่านิยม 4) สื่อทำให้ มีผลทางการเมืองและสังคม	1. การวัดและประเมินจากการปฏิบัติ ตามสภาพจริง 2. การทดสอบความรู้ในเนื้อหา รายวิชาการ 3. การประเมินการมีส่วนร่วมในชั้น เรียนและการทำงาน	สัปดาห์ที่ 1-8
3. เกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้	1. การวัดและประเมินจากการปฏิบัติ ตามสภาพจริง 2. การประเมินความกระตือรือร้น และการมีส่วนร่วม	สัปดาห์ที่ 1-8
4. อธิบายหลักการวิเคราะห์และ ประเมินคุณค่าสารประเภทต่างๆ ได้	1. การวัดและประเมินจากการปฏิบัติ ตามสภาพจริง 2. การวัดและประเมินจากผลการ วิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ 3. การประเมินการมีส่วนร่วมในชั้น เรียนและการทำงาน	สัปดาห์ที่ 1-8
5. วิเคราะห์และประเมินเนื้อหาและการ นำเสนอของสื่อประเภทต่างๆ	1. การวัดและประเมินจากการปฏิบัติ ตามสภาพจริง	สัปดาห์ที่ 1-8

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริม	กลยุทธ์สำหรับวิธีการวัดและ การประเมินผล	สัปดาห์ที่ ประเมิน
	2. การวัดและประเมินจากผลการ วิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ 3. การประเมินการมีส่วนร่วมในชั้น เรียนและการทำงาน	
6. การใช้สื่อด้วยความรู้เท่าทัน และมีความ รับผิดชอบต่อสังคม	1. การวัดและประเมินจากการปฏิบัติ ตามสภาพจริง 2. การประเมินการมีส่วนร่วมในชั้น เรียนและการทำงาน 3. การประเมินจากผลงานที่เป็น ชิ้นงาน	สัปดาห์ที่ 1-4

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 1

สัปดาห์ที่ 1	รู้และเข้าใจการเลือกบริโภคสื่อ
เรื่อง	แรกเริ่มรู้เท่าทันสื่อ
เวลาเรียน	1 ชั่วโมง

1. จุดประสงค์การเรียนรู้

1. ด้านความรู้ (K)

นักเรียนสามารถอธิบายความหมาย ความสำคัญ และองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อได้อย่างถูกต้องและชัดเจน

2. ด้านทักษะ (P)

นักเรียนสามารถแสดงความสามารถในการคิดวิเคราะห์และวิจารณ์จากการประเมินเนื้อหาของสื่อได้

3. ด้านคุณลักษณะ (A)

นักเรียนมีการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้

2. สาระสำคัญ

การรู้เท่าทันสื่อเป็นทักษะที่สำคัญในยุคดิจิทัล ซึ่งช่วยให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์ วิจารณ์ และตั้งคำถามเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้รับจากสื่อต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม โดยนักเรียนจะได้เรียนรู้ความหมาย ความสำคัญ และองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ รวมถึงหลักการเลือกบริโภคสื่ออย่างมีวิจารณญาณผ่านกรณีศึกษาจากหนังสือและตัวอย่างสื่อต่างๆ เนื้อหาในบทเรียนเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจว่าการเลือกบริโภคสื่ออย่างเหมาะสมมีความสำคัญ เนื่องจากสื่อต่างๆ อาจมีเจตนาหรือวัตถุประสงค์ที่แอบแฝง ซึ่งส่งผลต่อความคิดและพฤติกรรมของผู้บริโภค การรู้เท่าทันสื่อช่วยให้นักเรียนสามารถ

ป้องกันการถูกชักจูงหรือหลงเชื่อข้อมูลผิดพลาด และพัฒนาทักษะในการใช้สื่อเพื่อการเรียนรู้และการดำรงชีวิตอย่างปลอดภัยและสร้างสรรค์

3. สารการเรียนรู้

การรู้เท่าทันสื่อ คือ การที่เราไม่หลงเชื่อเนื้อหาที่ได้อ่าน ได้ยิน ได้ฟัง แต่สามารถคิด วิเคราะห์ สงสัย และรู้จักตั้งคำถามว่า สิ่งนั้นจริงหรือไม่จริง ใครเป็นคนให้ข้อมูลเขาต้องการสื่ออะไร หรือมีจุดมุ่งหมายแอบแฝง

การเลือกบริโภคสื่อต่าง ๆ ก่อนที่เราจะเชื่อสื่อ ควรตั้งคำถามเพื่อตรวจสอบก่อนเชื่อสื่อ ด้วยการตั้งคำถาม 5 ข้อ ได้แก่

- 1) สื่อนี้ใครเป็นเจ้าของสื่อ หมายถึง สื่อทั้งหลายล้วนแต่ถูกสร้างขึ้นโดยมีเจ้าของ มีเป้าหมายการสื่อสารที่ชัดเจนโดยใช้เทคนิคกลวิธีบางอย่าง เช่น มุมกล้อง สี เสียง หรือการตัดต่อในการนำเสนอเนื้อหา
- 2) สื่อนี้มีรูปแบบการนำเสนออย่างไรหมายถึง ลักษณะการ นำเสนอมีผลต่อการสร้างความรับรู้และสร้างความเป็นจริง เช่นถูกนำเสนอในรูปแบบของการเล่าข่าว การสัมภาษณ์ ยืนยันการใช้จริง ใช้การ์ตูน เพื่อเลือกการนำเสนอให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย
- 3) สื่อนี้ต้องการสื่อสารกับใคร หมายถึง หลากหลายรูปแบบการนำเสนอแตกต่างกันไปตามกลุ่มเป้าหมายเช่น เด็กจะใช้สื่อการ์ตูนหรือเด็กในรุ่นราวคราวเดียวกัน เพื่อสร้างความเป็นกันเองในการโน้มน้าวความสนใจ วัยรุ่นจะใช้ภาพเคลื่อนไหวและเพลงสนุกสนาน ใช้สีสันสดใส เป็นต้น
- 4) สื่อต้องการทำให้รับรู้และรู้สึกละอย่างไร มีอะไรไม่ถูกนำเสนอบ้าง บางสื่อพยายามนำเสนอข้อมูลด้านเดียวเช่นโฆษณาการทำศัลยกรรม นำเสนอคุณค่าความสำคัญของการสวยหล่อ โดยไม่นำเสนอคุณค่าด้านอื่นของความเป็นคนที่ไม่ต้องสวย หล่อก็มีคุณค่าและทำประโยชน์ ทำงานในสังคมได้
- 5) สื่อหวังผลทำให้เราเชื่อหรือทำอะไร การทำสื่อทุกอย่างหวังผลเสมอ เช่น นักการตลาดทำเพื่อหวังผลกำไร นักการเมืองหวังคะแนนนิยม หรือเพื่อประชาสัมพันธ์ถามให้ครบ 5 ข้อ แล้วค่อยตัดสินใจว่า สื่อที่รับอยู่นี้น่าเชื่อถือแค่ไหนมากน้อยเพียงใด

4. กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 สร้างประสบการณ์

1. ครูแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ ให้ชัดเจน ได้แก่ การเข้าใจความหมาย ความสำคัญ และองค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ
2. ครูนำเสนอกรณีตัวอย่างผ่านวีดิทัศน์หนังสือที่เกี่ยวกับการบริโภคสื่อ เช่น โฆษณาข่าวปลอม หรือบทความในสื่อออนไลน์
3. นักเรียนแบ่งกลุ่ม (3-5 คน) และร่วมกันวิเคราะห์กรณีตัวอย่าง โดยตอบคำถามพื้นฐาน เช่น

- ใครเป็นเจ้าของสื่อ
- เนื้อหาเป็นการนำเสนออย่างไร
- ใครคือกลุ่มเป้าหมายของสื่อนี้

ขั้นที่ 2 วิเคราะห์ประสบการณ์

1. นักเรียนแต่ละกลุ่มอภิปรายผลการวิเคราะห์กรณีตัวอย่าง พร้อมระบุ ปัญหาและผลกระทบ ที่อาจเกิดจากการบริโภคสื่อโดยไม่ไตร่ตรอง
2. ครูช่วยชี้แนะและเสริมข้อมูลในกรณีที่นักเรียนวิเคราะห์ได้ไม่ครบถ้วน

ขั้นที่ 3 ปรับประสบการณ์เป็นความคิดรวบยอด

1. ครูและนักเรียนร่วมกันอภิปราย เปรียบเทียบสถานการณ์ในกรณีตัวอย่าง กับสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน
2. สรุปแนวคิดสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการรู้เท่าทันสื่อ เช่น หลักการเลือกบริโภคสื่อ และการตั้งคำถามเพื่อประเมินความน่าเชื่อถือของสื่อ

ขั้นที่ 4 พัฒนาความคิดรวบยอด

1. ครูแจก ใบความรู้ที่มีข้อมูลสำคัญ เช่น ความหมายของการรู้เท่าทันสื่อ หลักการตั้งคำถาม 5 ข้อเพื่อประเมินความน่าเชื่อถือของสื่อ
1. นักเรียนอ่านและอภิปรายร่วมกันในกลุ่ม เพื่อทำความเข้าใจและเตรียมใช้ความรู้ในกิจกรรมถัดไป

ขั้นที่ 5 ลงมือปฏิบัติ

2. นักเรียนแต่ละกลุ่มเลือกตัวอย่างสื่ออื่น ๆ เช่น โฆษณา ข่าว หรือบทความ เพื่อใช้หลักการเลือกบริโภคสื่อ วิเคราะห์ และระบุแนวทางการแก้ไขปัญหาหากพบว่าเนื้อหาสื่อไม่น่าเชื่อถือ

ขั้นที่ 6 สร้างชิ้นงานเพื่อสะท้อนความเป็นตนเอง

3. นักเรียนออกแบบ โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์ ที่มีข้อมูลเกี่ยวกับการรู้เท่าทันสื่อ เพื่อเผยแพร่ความรู้ให้กับเพื่อน ๆ หรือชุมชน ข้อมูลในโปสเตอร์ควรมีหลักการเลือกบริโภคสื่อ 5 ข้อ พร้อมตัวอย่างที่เข้าใจง่าย

ขั้นที่ 7 วิเคราะห์ผลงานและแนวทางการนำไปประยุกต์ใช้

4. นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอ ผลงานโปสเตอร์ และแนวทางเผยแพร่ข้อมูลให้ผู้อื่นในชั้นเรียน

5. ครูให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม และช่วยนักเรียนปรับปรุงแผนการเผยแพร่ข้อมูล

ขั้นที่ 8 นำเสนอและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้กับผู้อื่น

6. นักเรียนทุกคนร่วมกันอภิปรายและสรุปความรู้ที่ได้เรียนรู้ในช่วงนี้ โดยครูทำหน้าที่สรุปประเด็นสำคัญเพิ่มเติม

5. ชิ้นงาน

1. การทำใบกิจกรรมแนวทางการแก้ปัญหาจากกรณีตัวอย่างจากหนังสือตามหลักการเลือกบริโภคสื่อต่าง ๆ (1.สื่อนี้ใครเป็นเจ้าของสื่อ 2. สื่อนี้มีรูปแบบการนำเสนออย่างไร 3. สื่อนี้ต้องการสื่อสารกับใคร 4. สื่อต้องการทำให้รับรู้และรู้สึกร้อยอย่างไร)

2. การทำโปสเตอร์หลักการเลือกบริโภคสื่อ

6. สื่อการเรียนการสอนในชั้นเรียน

1. วิดีทัศน์หนังสือสั้นกรณีตัวอย่างที่แสดงสถานการณ์เกี่ยวกับการเลือกบริโภคสื่อ เช่น การหลงเชื่อข่าวปลอม (Fake News) หรือผลกระทบจากการบริโภคสื่อที่ไม่มีวิจารณญาณ

2. สไลด์ประกอบการเรียนรู้ (PowerPoint) เนื้อหาเกี่ยวกับ ความหมายและความสำคัญของการรู้เท่าทันสื่อ หลักการตั้งคำถาม 5 ข้อสำหรับการเลือกบริโภคสื่อ ตัวอย่างกรณีศึกษาและแนวทางการวิเคราะห์

3. ใบความรู้สรุปเนื้อหาสำคัญที่นักเรียนต้องเรียนรู้ เช่น นิยามของการรู้เท่าทันสื่อ หลักการตั้งคำถาม 5 ข้อ เทคนิคการเลือกบริโภคสื่ออย่างเหมาะสม

4. ใบกิจกรรมวิเคราะห์กรณีตัวอย่าง โดยแบ่งเป็นหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับหลักการเลือกบริโภคสื่อ

7. การวัดประเมินผล

ผลการเรียนรู้	วิธีการวัดและประเมินผล	เครื่องมือ
1. ความสามารถอธิบาย ความหมาย ความสำคัญ และ องค์ประกอบของการรู้เท่าทัน สื่อ (K)	การตรวจใบกิจกรรม	ใบกิจกรรมที่เน้นการตอบ คำถามเกี่ยวกับการรู้เท่า ทันสื่อ
2. ความสามารถในการคิด วิเคราะห์และวิจารณ์ (P)	การประเมินจากการแสดง ความสามารถในการวิเคราะห์กรณี ตัวอย่าง	แบบประเมิน ความสามารถด้านการคิด วิเคราะห์และ วิจารณ์
3. การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การเรียนรู้ (A)	การสังเกตพฤติกรรมในระหว่าง การเรียนรู้ เช่น การทำงานกลุ่ม การแสดงความเห็น และความ รับผิดชอบ	แบบสังเกตพฤติกรรมการ เรียนรู้

8. เกณฑ์การประเมินผล

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			
	ปรับปรุง (0)	พอใช้ (1)	ดี (2)	ดีมาก (3)
1. ความสามารถอธิบาย ความหมาย ความสำคัญ และองค์ประกอบของ การรู้เท่าทันสื่อ (K)	ไม่สามารถ อธิบายหรือ แสดงความ เข้าใจได้	อธิบายได้ บางส่วน แต่ยัง ไม่ครบถ้วน	อธิบายได้ ถูกต้อง ครบถ้วนใน ประเด็นหลัก	อธิบายได้ ถูกต้อง ครบถ้วน และ สามารถ ยกตัวอย่าง
2. ความสามารถในการ คิด วิเคราะห์ และ วิจารณ์ (P)	ไม่สามารถ วิเคราะห์หรือ แสดงความ คิดเห็นได้	วิเคราะห์หรือ แสดงความ คิดเห็นได้ บางส่วน แต่ยัง ขาดความลึกซึ้ง	วิเคราะห์และ แสดงความ คิดเห็นได้ดี มี เหตุผลรองรับ ที่ชัดเจน	วิเคราะห์และ แสดงความ คิดเห็นได้อย่าง ลึกซึ้ง มีเหตุผล และการ เชื่อมโยงอย่าง ชัดเจน
3. การมีส่วนร่วมใน กิจกรรมการเรียนรู้ (A)	ไม่แสดงส่วน ร่วมหรือไม่ ปฏิบัติตาม คำแนะนำ	มีส่วนร่วมเพียง บางครั้ง แต่ยัง ไม่ต่อเนื่อง	มีส่วนร่วมใน กิจกรรมอย่าง ต่อเนื่องและ เหมาะสม	มีส่วนร่วมอย่าง กระตือรือร้น สนับสนุนเพื่อน ร่วมกลุ่ม และ แสดงทัศนคติที่ ดีต่อการเรียน

9. บันทึกผลหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1. ปัญหา/อุปสรรค

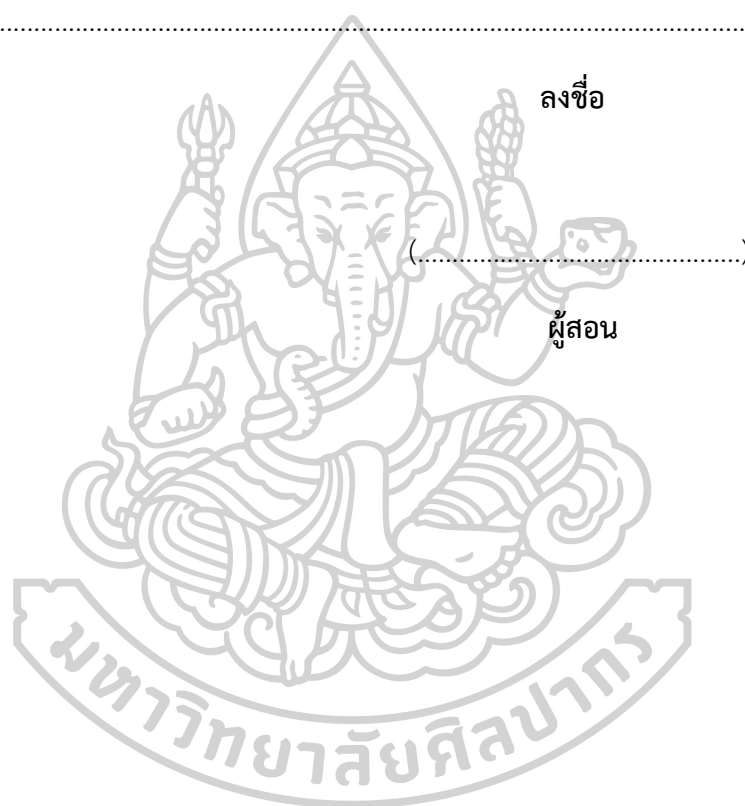
.....

.....

2. แนวทางแก้ไข/แนวทางการพัฒนา

.....

.....

แบบการประเมินความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ชื่อ.....นามสกุล.....ชั้น.....เลขที่.....

คำชี้แจง : ให้ผู้สอนสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน และขีด ✓ ลงในช่องที่ตรงกับคะแนน

ความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			
		ดีมาก (3)	ดี (2)	พอใช้ (1)	ปรับปรุง (0)
1. การนิยามปัญหา	การศึกษาศถานการณ์ ข้อมูลข่าวสาร ประสพการณ์ต่างๆ เพื่อพิจารณาปัญหา ทำความเข้าใจถึงเหตุของปัญหา รวมถึงการนิยามความหมายของคำข้อความ				
2. การวิเคราะห์ ตีความ เรื่องที่ดู ฟัง หรืออ่าน เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจ	การพิจารณาจำแนกประเภทของข้อมูล				
3. การพิจารณาตัดสินข้อมูล	การลงข้อสรุปถึงความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลต่างๆ โดยการใช้เหตุผล				
4. การแก้ปัญหา	การประยุกต์ใช้การสรุปอ้างอิงหรือนำไปปฏิบัติ				
5. การประเมินอย่างสมเหตุสมผล	การพิจารณาถึงผลลัพธ์และประโยชน์จากการใช้ข้อมูล				
สรุปผลการประเมิน					

ระดับคุณภาพ

- ดีมาก - 13 – 15 คะแนน
- ดี - 9 – 12 คะแนน
- พอใช้ - 1 – 8 คะแนน
- ต้องปรับปรุง - 0 คะแนน

สรุปการประเมินความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ชั้น.....ภาคเรียน.....ปีการศึกษา.....

รายชื่อนักเรียน	ความสามารถด้านการคิดอย่างมี วิจารณญาณ					รวมคะแนน	ระดับคุณภาพ
	การนิยามปัญหา	การวิเคราะห์ ตีความ เรื่องที่ดู ฟัง หรือ อ่าน เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจ	การพิจารณาตัดสินข้อมูล	การแก้ปัญหา	การประเมินอย่างสมเหตุสมผล		

สรุปผลการประเมินรายชั้นเรียน

ดีมาก คิดเป็นร้อยละ..... ดี คิดเป็นร้อยละ.....

พอใช้ คิดเป็นร้อยละ..... ปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ.....

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

ผู้สอน

แบบการประเมินพฤติกรรมระหว่างเรียน

ชื่อ.....นามสกุล.....ชั้น.....เลขที่.....

คำชี้แจง : ให้ผู้สอนสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน และขีด ✓ ลงในช่องที่ตรงกับคะแนน

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			
	ดีมาก (3)	ดี (2)	พอใช้ (1)	ปรับปรุง (0)
1. มีความรับผิดชอบ				
2. ใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา				
3. กระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรม				
4. ร่วมแสดงความคิดเห็น				
5. สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้				
สรุปผลการประเมิน				

ระดับคุณภาพ

- ดีมาก - 13 - 15 คะแนน
- ดี - 9 - 12 คะแนน
- พอใช้ - 1 - 8 คะแนน
- ต้องปรับปรุง - 0 คะแนน

แบบการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้

ชั้น.....ภาคเรียน.....ปีการศึกษา.....

รายนามนักเรียน	ความสามารถด้านการคิดอย่างมี วิจารณญาณ					รวมคะแนน	ระดับคุณภาพ
	มีความรับผิดชอบ	การใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา	กระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรม	ร่วมแสดงความคิดเห็น	สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้		

สรุปผลการประเมินรายชั้นเรียน

ดีมาก คิดเป็นร้อยละ..... ดี คิดเป็นร้อยละ.....
พอใช้ คิดเป็นร้อยละ..... ปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ.....

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน
(.....)

ผู้ประเมิน

ใบความรู้

เรื่อง การรู้เท่าทันสื่อและการเลือกบริโภคสื่อ

การรู้เท่าทันสื่อ หมายถึง ความสามารถในการตีความ วิเคราะห์ แยกแยะเนื้อหาสาระของสื่อ และโต้ตอบอย่างมีสติและรู้ตัว โดยตั้งคำถามต่อแหล่งที่มาของสื่อ เช่น ใครเป็นเจ้าของสื่อ สื่อนั้นถูกผลิตขึ้นภายใต้ข้อจำกัดใด ควรเชื่อหรือไม่ หรือมีค่านิยมและความเชื่อแฝงอยู่หรือไม่ การรู้เท่าทันสื่อช่วยให้เรามีวิจารณญาณและป้องกันการตกเป็นเหยื่อของการสื่อสารที่มีเป้าหมายแอบแฝง

องค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ

1. **การเปิดรับสื่อ** การเปิดรับสื่อมีหลายรูปแบบ เช่น การดู ฟัง อ่าน ซึ่งการเปิดรับสื่ออาจทำให้เกิดอารมณ์และความรู้สึก การแยกแยะความคิดและอารมณ์จะช่วยให้เราเห็นความจริงและสามารถแยกแยะสิ่งที่ถูกต้องได้
2. **การวิเคราะห์สื่อ** การวิเคราะห์องค์ประกอบของสื่อ เช่น วัตถุประสงค์ ประเภทของสื่อ และเป้าหมายของการนำเสนอ
3. **การเข้าใจสื่อ** การตีความหลังจากเปิดรับสื่อ โดยการเข้าใจอาจแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ ความรู้ และพื้นฐานการศึกษา
4. **การประเมินค่า** การประเมินเนื้อหา คุณภาพ และคุณค่าของสิ่งที่สื่อแนะนำเสนอ เช่น ความครบถ้วน ความถูกต้อง และความน่าเชื่อถือ
5. **การใช้สื่อให้เกิดประโยชน์** การนำสิ่งที่ได้รับจากสื่อไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตและสังคมรอบตัว

หลักการเลือกบริโภคสื่อ การรู้ทันสื่อสามารถเริ่มต้นด้วยการตั้งคำถาม 5 ข้อ เพื่อวิเคราะห์ มุมมองและความน่าเชื่อถือของสื่อ

1. **สื่อนี้ใครเป็นเจ้าของสื่อ** สื่อถูกสร้างขึ้นภายใต้เป้าหมายและเทคนิคเฉพาะ เช่น มุมกล้อง สี เสียง หรือการตัดต่อ
2. **สื่อนี้มีรูปแบบการนำเสนออย่างไร** รูปแบบการนำเสนอมีผลต่อการสร้างความรับรู้ เช่น การเล่าข่าว การสัมภาษณ์ หรือการ์ตูน
3. **สื่อนี้ต้องการสื่อสารกับใคร** สื่อมักออกแบบเนื้อหาเพื่อดึงดูดเป้าหมายเฉพาะ เช่น การใช้การ์ตูนสำหรับเด็ก หรือภาพเคลื่อนไหวที่สนุกสนานสำหรับวัยรุ่น

4. สื่อต้องการทำให้รับรู้และรู้สึกร้อย่างไร สื่อบางประเภทเน้นนำเสนอข้อมูลด้านเดียว เช่น การโฆษณาผลิตภัณฑ์ที่เน้นความงาม แต่ไม่พูดถึงคุณค่าด้านอื่น
5. สื่อหวังผลทำให้เราเชื่อหรือทำอะไร สื่อทุกชนิดมีเป้าหมาย เช่น การสร้างรายได้ การประชาสัมพันธ์ หรือการโน้มน้าวใจ

แหล่งอ้างอิง

สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ

(กสทช.). ทำไมเราถึงต้องรู้เท่าทันสื่อ. สืบค้นเมื่อ 28 กรกฎาคม 2565,

จาก <https://www.nbtc.go.th>

Patcharee Bonkham. (2017). 5 องค์ประกอบของการรู้เท่าทันสื่อ. Retrieved July 28, 2022, from <https://www.thaihealth.or.th>

ใบกิจกรรม
เรื่อง รู้และเข้าใจการเลือกบริโภคสื่อ

คำสั่ง ให้นักเรียนวิเคราะห์แนวทางการแก้ปัญหาจากกรณีตัวอย่างจากหนังสือ

ชื่อ - นามสกุล.....

เลขที่..... ชั้น.....

1 สื่อนี้ใครเป็นเจ้าของสื่อ	3 สื่อนี้ต้องการสื่อสารกับใคร
2 สื่อนี้มีรูปแบบการนำเสนออย่างไร	4 สื่อต้องการทำให้รับรู้และรู้สึกอย่างไร
5 บทสรุป	

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 2

สัปดาห์ที่ 2	ประเภทของสื่อ
เรื่อง	รู้ไว้ใช้ว่า..ประเภทของสื่อในชีวิตประจำวัน
เวลาเรียน	1 ชั่วโมง

1. จุดประสงค์การเรียนรู้

1. ด้านความรู้ (K)

เพื่อให้ นักเรียนสามารถอธิบายประเภทของสื่อได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน

2. ด้านทักษะ (P)

เพื่อให้ นักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์และวิจารณ์ตามต่อประเภทของสื่อ

3. ด้านคุณลักษณะ (A):

นักเรียนมีการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้

2. สาระสำคัญ

การเข้าใจประเภทของสื่อเป็นพื้นฐานสำคัญในการเลือกรับสื่ออย่างมีวิจารณญาณและปลอดภัย โดยสื่อสามารถแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ตามวัตถุประสงค์และผลกระทบที่มีต่อผู้รับสาร ซึ่งประกอบด้วย

1. สื่อที่สร้างขึ้นจากการคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ สื่อเหล่านี้ถูกออกแบบและผลิตด้วยความตั้งใจ เพื่อตอบสนองต่อวัตถุประสงค์เฉพาะ เช่น การสื่อสารข้อมูล ความบันเทิง หรือการส่งเสริมคุณค่าทางสังคม

2. สื่อที่มีเป้าหมายทางธุรกิจและโฆษณา สื่อประเภทนี้มักถูกสร้างขึ้นเพื่อแสวงหากำไร โดยมีความสัมพันธ์กับผู้สนับสนุนทางการเงินหรือธุรกิจโฆษณา อาจมีการบิดเบือนเนื้อหาเพื่อผลประโยชน์ทางการตลาด

3. **สื่อที่สร้างค่านิยมและอุดมคติ** สื่อสามารถกำหนดค่านิยม ความเชื่อ และมุมมองของผู้บริโภค เช่น การส่งเสริมความรุนแรงในละครโทรทัศน์ การสร้างภาพลักษณ์ที่ไม่สมจริง หรือการนำเสนอค่านิยมที่ไม่เหมาะสม

4. **สื่อที่มีผลกระทบต่อการเมืองและสังคม** สื่อเป็นเครื่องมือสำคัญที่กลุ่มอำนาจใช้ในการกำหนดความคิดเห็นของประชาชน อาจแฝงเนื้อหาที่มีวาระซ่อนเร้นหรือมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในสังคม

การรู้จักประเภทของสื่อช่วยให้นักเรียนมีความสามารถในการวิเคราะห์เนื้อหาและบริบทของสื่อได้ดีขึ้น รวมทั้งเลือกบริโภคสื่อที่เหมาะสมและส่งเสริมประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันของตนเองและสังคมโดยรวม

3. สารการเรียนรู้

1. สื่อคือสิ่งที่สร้างขึ้น สื่อเป็นผลผลิตจากกระบวนการสร้างสรรค์ของมนุษย์ โดยมีการวางแผนและจัดเตรียมเนื้อหาเพื่อตอบวัตถุประสงค์เฉพาะ
2. สื่อมีเป้าหมายทางธุรกิจโฆษณา สื่อผลิตขึ้นเพื่อสร้างรายได้และมักแฝงเนื้อหาที่สนับสนุนผู้สนับสนุนทางการเงิน
3. สื่อสร้างค่านิยมและอุดมคติ สื่อมีบทบาทสำคัญในการกำหนดค่านิยมของสังคม โดยอาจมีการนำเสนอเนื้อหาที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและทัศนคติ
4. สื่อส่งผลต่อการเมืองและสังคม สื่อเป็นเครื่องมือในการกำหนดทิศทางความคิดเห็นและพฤติกรรมของประชาชนเพื่อประโยชน์ของกลุ่มอำนาจ

4. กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 สร้างประสบการณ์

1. ครูแจ้ง วัตถุประสงค์การเรียนรู้ ในชั่วโมงเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเป้าหมายของกิจกรรม
2. ครูนำ รูปภาพหรือข่าวสาร ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ตามกระแสปัจจุบันมาให้นักเรียน สังเกตและแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับเนื้อหาในรูปภาพ/ข่าวสาร

ขั้นที่ 2 วิเคราะห์ประสบการณ์

3. นักเรียน เล่นเกมจับคู่ภาพ ข่าวหรือเนื้อหาเกี่ยวกับคำศัพท์เกี่ยวกับประเภทของสื่อต่าง ๆ

4. ครูและนักเรียนร่วมกัน สนทนา โดยใช้คำถามกระตุ้นการคิด เช่น ภาพ/ข่าวนี้เป็นสื่อประเภทใด และเนื้อหาในภาพ/ข่าวส่งผลอย่างไรต่อความคิดหรือความรู้สึก

ขั้นที่ 3 ปรับประสบการณ์เป็นความคิดรวบยอดหรือแนวคิด

5. ครูเฉลยเกมจับคู่ภาพและคำศัพท์ พร้อมทั้ง อธิบายประเภทของสื่อ ที่เกี่ยวข้อง
6. ครูช่วยเสริมสร้างความเข้าใจ โดยยกตัวอย่างกรณีศึกษาเพิ่มเติม

ขั้นที่ 4 พัฒนาความรู้ความคิด

7. ครูอธิบายประเภทของสื่อที่สำคัญ เช่น
 - สื่อที่สร้างขึ้นจากการคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์
 - สื่อที่มีเป้าหมายทางธุรกิจและโฆษณา
 - สื่อที่สร้างค่านิยมและอุดมคติ
 - สื่อที่มีผลกระทบต่อการเมืองและสังคม
8. นักเรียนบันทึกสาระสำคัญจากการเรียนรู้ในรูปแบบแผนผังความคิด

ขั้นที่ 5 ลงมือปฏิบัติตามแนวคิดที่ได้เรียนรู้

9. ครูแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม และให้จับฉลากเลือกประเภทของสื่อ (เช่น สื่อที่สร้างค่านิยมหรือสื่อที่มีผลกระทบทางการเมือง)
10. นักเรียนค้นคว้าข้อมูลหรือข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับประเภทของสื่อที่ได้รับมอบหมายผ่านแหล่งข้อมูลออนไลน์

ขั้นที่ 6 สร้างชิ้นงานเพื่อสะท้อนความเป็นตนเอง

11. นักเรียนแชร์ข้อมูลที่สืบค้นมาให้สมาชิกกลุ่ม และร่วมกัน วิเคราะห์ข้อดีและข้อเสีย ของสื่อที่เลือกมา
12. สร้าง แบบวิเคราะห์ หรือ โปสเตอร์ สรุปประเภทของสื่อที่กลุ่มเลือก

ขั้นที่ 7 วิเคราะห์ผลงานและแนวทางการนำไปประยุกต์ใช้

13. นักเรียนแต่ละกลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลและผลลัพธ์ ที่ได้จากสื่อ พร้อมเสนอแนวทางการรับมือหรือการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม

14. ครูช่วยเสริมความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะ

ขั้นที่ 8 นำเสนอและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้กับผู้อื่น

15. นักเรียนนำเสนอชิ้นงานที่ได้จัดทำในกลุ่ม พร้อมทั้งแลกเปลี่ยนความเห็นกับเพื่อนในชั้นเรียน
16. ครูช่วย สรุปสาระสำคัญ จากการนำเสนอและเชื่อมโยงกับการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

5. ชิ้นงาน

1. แบบวิเคราะห์ข้อดีและข้อเสียของประเภทสื่อต่าง ๆ
2. โปสเตอร์หรือแผนผังสรุปประเภทของสื่อ
3. รายงานสรุปผลการค้นคว้าของกลุ่ม

6. สื่อการเรียนการสอนในชั้นเรียน

1. ใบความรู้เรื่องประเภทของสื่อ
2. สไลด์นำเสนอเนื้อหาประเภทของสื่อและผลกระทบ
3. ภาพตัวอย่างประเภทของสื่อ
4. เกมจับคู่ภาพข่าวหรือสถานการณ์ต่าง ๆ กับประเภทของสื่อ เพื่อช่วยเสริมความเข้าใจ

แบบฟอร์มสำหรับให้นักเรียนเขียนวิเคราะห์และสะท้อนความคิดเกี่ยวกับประเภทของสื่อ

7. การวัดประเมินผล

การประเมิน	เครื่องมือ
1. ความสามารถอธิบายประเภทของสื่อได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน (K)	ตรวจใบกิจกรรม
2. ความสามารถในการคิดวิเคราะห์และวิจารณ์ญาณต่อประเภทของสื่อ(P)	ประเมินความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณในระหว่างเรียน
3. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ (A)	สังเกตพฤติกรรม

8.เกณฑ์การประเมิน

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			
	ปรับปรุง (0)	พอใช้ (1)	ดี (2)	ดีมาก (3)
1. ความสามารถอธิบายประเภทของสื่อได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน (K)	ไม่สามารถอธิบายประเภทของสื่อได้	อธิบายประเภทของสื่อได้แต่ไม่ครบถ้วนและไม่ให้เหตุผลประกอบ	อธิบายประเภทของสื่อได้ถูกต้องแต่ไม่สอดคล้องหรือไม่ครอบคลุมทุกประเด็น	อธิบายประเภทของสื่อได้และให้เหตุผลประกอบได้สอดคล้องครอบคลุมทุกประเด็น
2. ความสามารถในการคิดวิเคราะห์และวิจารณ์ญาณต่อประเภทของสื่อ(P)	ไม่เคยปฏิบัติพฤติกรรม	พฤติกรรมที่ปฏิบัติบางครั้ง	พฤติกรรมที่ปฏิบัติชัดเจนและบ่อยครั้ง	พฤติกรรมที่ปฏิบัติชัดเจนและสม่ำเสมอ
3. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ (A)	ไม่เคยปฏิบัติพฤติกรรม	พฤติกรรมที่ปฏิบัติบางครั้ง	พฤติกรรมที่ปฏิบัติชัดเจนและบ่อยครั้ง	พฤติกรรมที่ปฏิบัติชัดเจนและสม่ำเสมอ

9. บันทึกผลหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1. ปัญหา/อุปสรรค

.....

.....

.....

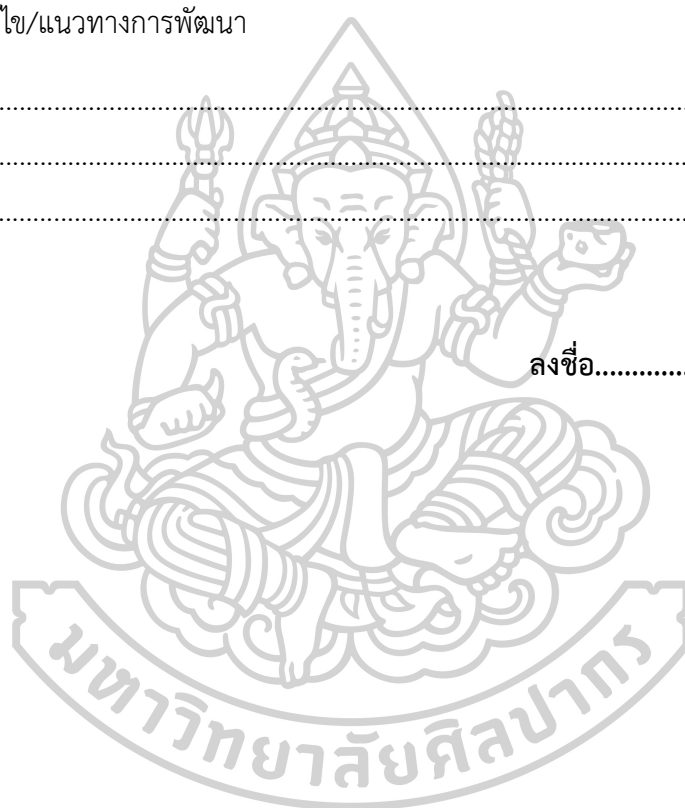
2. แนวทางแก้ไข/แนวทางการพัฒนา

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้สอน

สรุปการประเมินความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ชื่อ.....นามสกุล.....ชั้น.....เลขที่.....

คำชี้แจง : ให้ผู้สอนสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน และขีด ✓ ลงในช่องที่ตรงกับคะแนน

ความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			
		ดีมาก (3)	ดี (2)	พอใช้ (1)	ปรับปรุง (0)
1. การนิยามปัญหา	การศึกษาศถานการณ์ ข้อมูลข่าวสาร ประสพการณ์ต่างๆ เพื่อพิจารณาปัญหา ทำความเข้าใจถึงเหตุของปัญหา รวมถึงการนิยามความหมายของคำข้อความ				
2. การวิเคราะห์ ที่ความ เรื่องที่ดู ฟัง หรืออ่าน เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจ	การพิจารณาจำแนกประเภทของข้อมูล				
3. การพิจารณาตัดสิน ข้อมูล	การลงข้อสรุปถึงความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลต่างๆ โดยการใช้เหตุผล				
4. การแก้ปัญหา	การประยุกต์ใช้การสรุปอ้างอิงหรือนำไปปฏิบัติ				
5. การประเมินอย่าง สมเหตุสมผล	การพิจารณาถึงผลลัพธ์และประโยชน์จากการใช้ข้อมูล				
สรุปผลการประเมิน					

ระดับคุณภาพ

ดีมาก 13 – 15 คะแนน

ดี 9 – 12 คะแนน

พอใช้ 1 – 8 คะแนน

ต้องปรับปรุง 0 คะแนน

สรุปการประเมินความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ชั้น.....ภาคเรียน.....ปีการศึกษา.....

รายชื่อนักเรียน	ความสามารถด้านการคิดอย่างมี วิจารณญาณ					รวมคะแนน	ระดับคุณภาพ
	การนิยามปัญหา	การวิเคราะห์ตีความ เรื่องที่ดู ฟัง หรือ อ่าน เพื่อหาไปสู่การตัดสินใจ	การพิจารณาตัดสินข้อมูล	การแก้ปัญหา	การประเมินอย่างสมเหตุสมผล		

สรุปผลการประเมินรายชั้นเรียน

ดีมาก คิดเป็นร้อยละ.....ดี คิดเป็นร้อยละ.....
พอใช้ คิดเป็นร้อยละ.....ปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ.....

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน
(.....)

ผู้สอน

แบบการประเมินพฤติกรรมระหว่างเรียน

ชื่อ.....นามสกุล.....ชั้น.....เลขที่.....

คำชี้แจง : ให้ผู้สอนสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน และขีด ✓ ลงในช่องที่ตรงกับคะแนน

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			
	ดีมาก (3)	ดี (2)	พอใช้ (1)	ปรับปรุง (0)
1. มีความรับผิดชอบ				
2. ใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา				
3. กระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรม				
4. ร่วมแสดงความคิดเห็น				
5. สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้				
สรุปผลการประเมิน				

ระดับคุณภาพ

- ดีมาก - 13 – 15 คะแนน
- ดี - 9 – 12 คะแนน
- พอใช้ - 1 – 8 คะแนน
- ต้องปรับปรุง - 0 คะแนน

แบบการประเมินพฤติกรรมระหว่างเรียน

ชั้น.....ภาคเรียน.....ปีการศึกษา.....

รายนามนักเรียน	ความสามารถด้านการคิดอย่างมี วิจารณญาณ					รวมคะแนน	ระดับคุณภาพ
	มีความรับผิดชอบ	ใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา	กระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรม	ร่วมแสดงความคิดเห็น	สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้		

สรุปผลการประเมินรายชั้นเรียน

ดีมาก คิดเป็นร้อยละ.....ดี คิดเป็นร้อยละ.....
พอใช้ คิดเป็นร้อยละ.....ปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ.....

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

ผู้ประเมิน

ใบความรู้ เรื่อง ประเภทของสื่อ

การรู้เท่าทันสื่อ (Cognitive Theory of Media Literacy) เป็นแนวคิดที่ช่วยพัฒนาความรู้ และทักษะการรู้เท่าทันสื่อ โดยการวิเคราะห์ประเภทของสื่อต่าง ๆ มีรายละเอียดดังนี้:

1. สื่อที่สร้างขึ้น

สื่อเกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์เพื่อสื่อสารกับผู้รับสาร ผ่านกระบวนการผลิตที่ต้องมีการวางแผน คิดออกแบบ และเลือกสรรเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของผู้ส่งสาร กระบวนการนี้อาจสร้าง "ความรู้แฝง" (Tacit Knowledge) และ "ความจริงเทียม" (Virtual Reality) ทำให้ผู้รับสารซึมซับและเชื่อว่าเป็นความจริง เช่น

- โฆษณา ภาพความงามของนางแบบที่ผ่านการปรับแต่งด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อให้ดูสมบูรณ์แบบ

- ภาพข่าว เช่น กรณีภาพข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์ที่ถูกปรับแต่งเพื่อตอกย้ำความเชื่อบางอย่าง แม้สื่ออาจขอโทษภายหลัง แต่ผลกระทบต่อความเชื่อของผู้รับสารได้เกิดขึ้นแล้ว

2. สื่อที่มีเป้าหมายทางธุรกิจโฆษณา

สื่อมักดำเนินการในฐานะองค์กรธุรกิจที่ต้องสร้างกำไรและพึงพารายได้จากโฆษณา ส่งผลต่อเนื้อหาที่น่าสนใจ เช่น

- ต้นทุนสื่อ หนังสือพิมพ์ขายราคาถูกกว่าต้นทุนการผลิต รายได้หลักมาจากโฆษณา
- โฆษณาแฝง เช่น การแสดงโฆษณาในรูปแบบข่าวสาร หรือเนื้อหารายการทั่วไป

3. สื่อที่สร้างค่านิยมและอุดมคติ

สื่อสามารถสร้างและผลิตซ้ำค่านิยมที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและทัศนคติของผู้รับสาร เช่น:

- ค่านิยมความงาม สื่อนำเสนอว่าความงามคือความขาว ทำให้เกิดอคติทางเชื้อชาติและรูปลักษณ์

- ความรุนแรงในละคร การผลิตซ้ำความรุนแรงอาจทำให้ผู้รับสารมองว่าความรุนแรงเป็นเรื่องปกติ

- สื่อและอคติ เช่น การรายงานข่าวที่เสริมสร้างอคติทางเชื้อชาติและศาสนา

การรู้เท่าทันสื่อ

การเข้าใจบทบาทและผลกระทบของสื่อจะช่วยให้ผู้รับสารสามารถแยกแยะความจริงกับความเทียมที่สื่อนำเสนอ และป้องกันการหลงเชื่อในสิ่งที่สื่อผลิตซ้ำโดยไม่มีการวิเคราะห์อย่าง

รอบคอบ การรู้เท่าทันสื่อในแง่มุมเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานสำคัญในการบริโภคสื่ออย่างมีสติและ
 วิจารณ์ญาณในยุคที่ข้อมูลข่าวสารถูกนำเสนออย่างหลากหลายและซับซ้อน

แหล่งอ้างอิง

พูนสุข สุทธิสาร. (2562). *การรู้เท่าทันสื่อ: แนวคิดและหลักการวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
 ส่งเสริมความรู้ด้านสื่อและเทคโนโลยี.

Potter, W. James. (2016). *Media Literacy: Cognitive Theory and
 Applications*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

ศูนย์สื่อศึกษาเพื่อเด็กและเยาวชน. (2561). *คู่มือการรู้เท่าทันสื่อสำหรับครูและผู้ปกครอง*. สืบค้นเมื่อ
 วันที่ 22 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://www.childrenmedia.com>

UNESCO. (2013). *Global Framework on Media and Information Literacy*. สืบค้นเมื่อวันที่
 22 พฤศจิกายน 2564, จาก <https://www.unesco.org/mil>

วรารณ คำพิมาน. (2560). *ประเภทของสื่อ: การวิเคราะห์และผลกระทบต่อผู้รับสาร*. กรุงเทพฯ:
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ใบกิจกรรม เรื่อง ข้อดีข้อเสียประเภทของสื่อต่าง ๆ

คำสั่ง ให้นักเรียนวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียประเภทของสื่อต่าง ๆ

ชื่อ - นามสกุล.....
เลขที่.....ชั้น.....

ตัวอย่างข่าวตามประเภทของสื่อ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อดี

ข้อเสีย

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 3

สัปดาห์ที่ 3	การใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันและปลอดภัย
เรื่อง	รู้รับ รู้รู้...ใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันและปลอดภัย
เวลาเรียน	1 ชั่วโมง

1. จุดประสงค์การเรียนรู้

1. ด้านความรู้ (K)

นักเรียนสามารถวิเคราะห์สถานการณ์การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยแยกแยะภัยคุกคาม และแนวทางการป้องกันได้อย่างถูกต้อง

2. ด้านทักษะ (P)

นักเรียนแสดงความสามารถในการคิดวิเคราะห์สถานการณ์และใช้เหตุผลประกอบในการตัดสินใจแก้ปัญหาจากการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศ

3. ด้านคุณลักษณะ (A)

นักเรียนปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ และแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อการใช้งานเทคโนโลยีในชั้นเรียน

2. สาระสำคัญ

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในปัจจุบันมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตประจำวันของทุกคน แต่การใช้งานที่ขาดความระมัดระวังและขาดความรู้เท่าทันอาจก่อให้เกิดภัยคุกคามต่อข้อมูลส่วนตัวและความปลอดภัยทั้งในระดับบุคคลและสังคม ดังนั้น ผู้เรียนจึงจำเป็นต้องเรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับ ภัยคุกคามจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ รวมถึงวิธีการป้องกันอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังต้องรู้จัก การใช้

เทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบ เพื่อหลีกเลี่ยงการกระทำที่ส่งผลกระทบต่อผู้อื่น เช่น การเผยแพร่ข้อมูลเท็จ การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล หรือการแชร์ข้อมูลที่ไม่เหมาะสม

การมีความรู้เท่าทันเทคโนโลยีจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างมีวิจารณญาณ และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้งานเทคโนโลยีให้เหมาะสม ปลอดภัย และเป็นประโยชน์ต่อทั้งตนเองและสังคมในภาพรวม

3. สารการเรียนรู้

เทคโนโลยีมีความจำเป็นในชีวิตประจำวันของเราทุกคน เราต้องมีความรู้ความเข้าใจในการใช้เทคโนโลยีให้ถูกต้องปลอดภัย ทั้งกับตนเองและผู้อื่น

- 1) ภัยคุกคามจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการป้องกัน
 - การคุกคามทางเทคโนโลยี และการป้องกันภัยคุกคาม
- 2) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีความรับผิดชอบ
 - แนวทางการปฏิบัติเมื่อพบเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม
 - แนวทางการพิจารณาเนื้อหา ก่อนการเผยแพร่ข้อมูล

4. กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 สร้างประสบการณ์

ครูอธิบายวัตถุประสงค์การเรียนรู้และให้นักเรียนร่วมแสดงความคิดเห็นผ่าน Application Padlet โดยใช้คำถามว่า “นักเรียนใช้งาน Social Network ไต่บ้างในชีวิตประจำวัน”

ขั้นที่ 2 วิเคราะห์ประสบการณ์

ครูและนักเรียนร่วมอภิปรายว่า “การใช้งาน Social Network ในปัจจุบันมีความเสี่ยงที่จะเกิดภัยคุกคามอย่างไร”

ขั้นที่ 3 ปรับประสบการณ์เป็นความคิดรวบยอดหรือแนวคิด

นักเรียนศึกษา ใบความรู้ เรื่อง "การใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันและปลอดภัย" และร่วมแลกเปลี่ยนความเข้าใจกับเพื่อนในกลุ่ม

ขั้นที่ 4 พัฒนาความรู้ความคิด

ครูนำเสนอข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับภัยคุกคามจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น การโจรกรรมข้อมูล การหลอวง และเปิดวิดีโอ การป้องกันภัยคุกคามบนอินเทอร์เน็ต (URL: <https://www.youtube.com/watch?v=aRlUtizMcE>)

ขั้นที่ 5 ลงมือปฏิบัติตามแนวคิดที่ได้เรียนรู้

นักเรียนร่วมกิจกรรม "รู้ทัน ห่วงไกลภัยคุกคาม" โดยวิเคราะห์สถานการณ์สมมติ และออกแบบแนวทางป้องกัน

ขั้นที่ 6 สร้างชิ้นงานเพื่อสะท้อนความเป็นตนเอง

นักเรียนออกแบบรหัสผ่านที่ปลอดภัยและตรวจสอบความแข็งแกร่งของรหัสผ่านในเว็บไซต์ <https://howsecureismypassword.net>

ขั้นที่ 7 วิเคราะห์ผลงานและแนวทางการนำไปประยุกต์ใช้

นักเรียนอภิปรายข้อดี-ข้อเสียของรหัสผ่านที่ออกแบบและสรุปแนวทางป้องกันภัยคุกคามที่เหมาะสม

ขั้นที่ 8 นำเสนอและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้กับผู้อื่น

นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลการวิเคราะห์และแนวทางการป้องกันภัยคุกคาม พร้อมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนในชั้น

5. ชิ้นงาน

1. ใบกิจกรรมเรื่อง “รู้ทัน ห่วงไกลภัยคุกคาม”
2. แบบฝึกหัดออกแบบรหัสผ่านที่ปลอดภัย

6. สื่อการเรียนการสอนในชั้นเรียน

1. Application Padlet
2. วิดีโอ “การป้องกันภัยคุกคามบนอินเทอร์เน็ต”
(URL: <https://www.youtube.com/watch?v=aRlUtizMcE>)

3. ใบความรู้ เรื่อง “การใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันและปลอดภัย”
4. ใบกิจกรรมเรื่อง รู้ทัน ห่วงไกลภัยคุกคาม

7. การวัดประเมินผล

การประเมิน	เครื่องมือ
สามารถวิเคราะห์สถานการณ์การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยแยกแยะภัยคุกคามและแนวทางการป้องกัน(K)	ใบกิจกรรมเรื่อง “รู้ทัน ห่วงไกลภัยคุกคาม”
ความสามารถในการคิดวิเคราะห์สถานการณ์และใช้เหตุผลประกอบในการตัดสินใจแก้ปัญหาจากการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศ(P)	สังเกตพฤติกรรมการคิดระหว่างกิจกรรม
การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ และการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อการใช้งานเทคโนโลยีในชั้นเรียน(A)	แบบสังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วม

8. เกณฑ์การประเมิน

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			
	ปรับปรุง (0)	พอใช้ (1)	ดี (2)	ดีมาก (3)
สามารถวิเคราะห์สถานการณ์การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยแยกแยะภัยคุกคามและแนวทางการป้องกัน (K)	ไม่สามารถวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ได้/วิเคราะห์และประเมินไม่ถูกต้อง	วิเคราะห์และประเมินได้ถูกต้องว่าประเด็นใดเสี่ยงต่อภัยคุกคาม แต่ไม่ครบถ้วนและไม่ให้เหตุผลประกอบ	วิเคราะห์และประเมินได้ถูกต้อง ครบถ้วน ว่าประเด็นใดเสี่ยงต่อภัยคุกคามและให้เหตุผลประกอบได้แต่ไม่สอดคล้องหรือไม่ครอบคลุมทุกประเด็น	วิเคราะห์และประเมินได้ถูกต้อง ครบถ้วน ว่าประเด็นใดเสี่ยงต่อภัยคุกคามและให้เหตุผลประกอบได้ สอดคล้องครอบคลุมทุกประเด็น

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			
	ปรับปรุง (0)	พอใช้ (1)	ดี (2)	ดีมาก (3)
ความสามารถในการคิดวิเคราะห์สถานการณ์ และใช้เหตุผลประกอบในการตัดสินใจ แก้ปัญหาจากการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศ(P)	ไม่เคยปฏิบัติ พฤติกรรม	พฤติกรรมที่ ปฏิบัติบางครั้ง	พฤติกรรมที่ ปฏิบัติชัดเจน และบ่อยครั้ง	พฤติกรรมที่ ปฏิบัติชัดเจน และสม่ำเสมอ
การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ และการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อการใช้งานเทคโนโลยีในชั้นเรียน(A)	ไม่เคยปฏิบัติ พฤติกรรม	พฤติกรรมที่ ปฏิบัติบางครั้ง	พฤติกรรมที่ ปฏิบัติชัดเจน และบ่อยครั้ง	พฤติกรรมที่ ปฏิบัติชัดเจน และสม่ำเสมอ

9. บันทึกผลหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1. ปัญหา/อุปสรรค

.....

.....

.....

.....

.....

2. แนวทางแก้ไข/แนวทางการพัฒนา

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ

(.....)

ผู้สอน

แบบการประเมินพฤติกรรมระหว่างเรียน

ชื่อ.....นามสกุล.....ชั้น.....เลขที่.....

คำชี้แจง : ให้ผู้สอนสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน และขีด ✓ ลงในช่องที่ตรงกับคะแนน

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			
	ดีมาก (3)	ดี (2)	พอใช้ (1)	ปรับปรุง (0)
1. มีความรับผิดชอบ				
2. ใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา				
3. กระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรม				
4. ร่วมแสดงความคิดเห็น				
5. สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้				
สรุปผลการประเมิน				

ระดับคุณภาพ

- ดีมาก - 13 – 15 คะแนน
- ดี - 9 – 12 คะแนน
- พอใช้ - 1 – 8 คะแนน
- ต้องปรับปรุง - 0 คะแนน

แบบการประเมินพฤติกรรมระหว่างเรียน

ชั้น.....ภาคเรียน.....ปีการศึกษา.....

รายชื่อนักเรียน	ความสามารถด้านการคิดอย่างมี วิจารณญาณ					รวมคะแนน	ระดับคุณภาพ
	มีความรับผิดชอบ	ใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา	กระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรม	ร่วมแสดงความคิดเห็น	สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้		

สรุปผลการประเมินรายชั้นเรียน

ดีมาก คิดเป็นร้อยละ..... ดี คิดเป็นร้อยละ.....
พอใช้ คิดเป็นร้อยละ..... ปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ.....

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน
(.....)

ผู้ประเมิน

ใบความรู้

เรื่อง การใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันและปลอดภัย

ในยุคปัจจุบัน เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญกับชีวิตประจำวันของเราอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการเรียน การสื่อสาร หรือการหาข้อมูลต่าง ๆ เทคโนโลยีช่วยให้เราทำสิ่งต่าง ๆ ได้ง่ายและรวดเร็วมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกัน การใช้งานเทคโนโลยีโดยขาดความรู้และความระมัดระวัง อาจทำให้เกิดปัญหาหรือภัยคุกคามที่ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของเรา เช่น การถูกขโมยข้อมูล การหลอกลวง หรือการเจอเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม ดังนั้น เราจึงจำเป็นต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้งานเทคโนโลยีอย่างปลอดภัย เพื่อให้เราสามารถใช้งานได้อย่างถูกต้อง มีประโยชน์ และลดความเสี่ยงต่อภัยคุกคามต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ในโลกออนไลน์

1. ความหมายที่ควรรู้

เทคโนโลยี (Technology) คือการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการชีวิตประจำวัน เช่น การใช้โทรศัพท์มือถือ หรือการเรียนออนไลน์

สารสนเทศ (Information) คือข้อมูลหรือข่าวสารที่เรานำมาใช้ประโยชน์ เช่น ข้อมูลที่เราอ่านจากอินเทอร์เน็ต

เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology หรือ IT) การใช้คอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตเพื่อช่วยทำงาน เช่น การค้นหาข้อมูล ส่งข้อความ หรือเรียนรู้เรื่องใหม่ ๆ ในปัจจุบัน เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญกับชีวิตของพวกเรา แต่การใช้เทคโนโลยีอย่างไม่ระมัดระวังอาจนำมาซึ่งปัญหา เช่น การถูกขโมยข้อมูล หรือการเจอเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม

2. ภัยคุกคามจากการใช้เทคโนโลยีและวิธีป้องกัน

เทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้ชีวิตของเราสะดวกและเชื่อมต่อกันได้มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการค้นหาข้อมูล การสื่อสาร หรือการเรียนรู้ แต่ในขณะที่เทคโนโลยีมอบความสะดวกสบายให้กับเรา มันก็มีความเสี่ยงที่มาพร้อมกัน เช่น การถูกหลอกลวง การขโมยข้อมูลส่วนตัว หรือการเจอเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมภัยคุกคามเหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อทั้งชีวิตประจำวันและความปลอดภัยของเราได้ หากเราใช้งานเทคโนโลยีโดยขาดความระมัดระวัง การรู้เท่าทันภัยคุกคามและมีวิธีป้องกันที่ถูกต้องจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพื่อให้เราสามารถใช้งานเทคโนโลยีได้อย่างมั่นใจและปลอดภัย ทั้งต่อตัวเราเองและผู้อื่นในสังคม

วิธีป้องกันภัยคุกคาม

1. การตั้งรหัสผ่านที่ปลอดภัย

- ใช้รหัสผ่านที่เดายาก เช่น ตัวอักษรใหญ่ ตัวอักษรเล็ก ตัวเลข และสัญลักษณ์
- อย่าบอกหรือแชร์รหัสผ่านกับใคร

2. ระวังข้อมูลส่วนตัว

- ไม่โพสต์ข้อมูลส่วนตัว เช่น ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ หรือเลขบัตรประชาชนในที่สาธารณะ

3. หยุดแชร์ข้อมูลที่ไม่เหมาะสม

- ไม่แชร์ข่าวหรือข้อความที่ไม่มั่นใจว่าจริง
- ถ้าเจอเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม ให้แจ้งครูหรือผู้ใหญ่ที่ไว้ใจได้

3. การใช้เทคโนโลยีอย่างรับผิดชอบ

ในปัจจุบัน เทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ตกลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของเรา ช่วยให้เราสื่อสาร เรียนรู้ และทำงานได้สะดวกและรวดเร็วมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การใช้เทคโนโลยีโดยขาดความระมัดระวังหรือความรับผิดชอบ อาจส่งผลกระทบต่อทั้งตัวเราและผู้อื่น เช่น การแชร์ข้อมูลที่ไม่เหมาะสม การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล หรือการส่งต่อข้อมูลที่ไม่เป็นความจริง

ดังนั้น การใช้เทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบจึงเป็นสิ่งสำคัญ เราควรตระหนักถึงผลกระทบของการกระทำของเรา รู้จักคิดก่อนแชร์ และให้ความสำคัญกับความถูกต้องและความเหมาะสมของข้อมูล การใช้เทคโนโลยีอย่างรับผิดชอบไม่เพียงช่วยให้เราปลอดภัย แต่ยังช่วยสร้างสังคมออนไลน์ที่ดีและน่าอยู่สำหรับทุกคนก่อนแชร์ข้อมูลอะไรลงบนอินเทอร์เน็ต เราต้องคิดให้รอบคอบ โดยพิจารณา 4 ข้อนี้

1. **ความเป็นส่วนตัว** ข้อมูลที่เราจะแชร์มีใครเกี่ยวข้องบ้าง และจะกระทบใครบ้าง
2. **ความถูกต้อง** ข้อมูลนี้ถูกต้องและเชื่อถือได้หรือไม่
3. **ความปลอดภัย** ข้อมูลนี้จะทำให้ใครเดือดร้อนหรือไม่
4. **ความเหมาะสม** ข้อมูลนี้เหมาะสมกับการแชร์ต่อในที่สาธารณะหรือไม่

แหล่งอ้างอิง

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2560). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2562, จาก <http://www.rooyin.go.th/dictionary/index.php>
 ธงชัย แปกโงสง. (2561). *ภัยคุกคามจากเทคโนโลยี*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2562, จาก <https://sites.google.com/a/sesao8.go.th/kruzamcomputingscience>

สำนักงานกิจการยุติธรรม. (2560). *กฎหมายใหม่ 36.1 : 9 ข้อระวังภัย คนใช้โซเชียล*. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2562, จาก <https://www.facebook.com/weareoja>

A Time Design. (2561). *15 ข้อควรระวัง! ในการใช้ Social Media ให้ปลอดภัย รู้เท่าทัน ไม่ตกเป็นเหยื่อ*. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2562,

จาก <http://www.atimedesign.com/webdesign/how-to-use-social-media-safety>

สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจดิจิทัล. (2562). *การป้องกันภัยคุกคามในโลกดิจิทัล*. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2562, จาก <https://www.depa.or.th/th/article/digital-threat-protection>

วิดีโอเรื่อง “การป้องกันภัยคุกคามบนอินเทอร์เน็ต.” สืบค้นเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2562,

จาก <https://www.youtube.com/watch?v=aRIUitizMcE>

ใบกิจกรรมเรื่อง “รู้ทัน ห่วงไกลภัยคุกคาม

ชื่อ - นามสกุล.....
เลขที่..... ชั้น.....

คำชี้แจง จงตอบคำถามจากโจทย์ดังต่อไปนี้

“สมชาย มีพฤติกรรมการใช้ Username และ Password อย่างเดียวกัน คือ 12122555 ซึ่งเป็น วัน เดือน ปีเกิด ในการ Log in เข้าระบบ Social Network และ การทำธุรกรรมออนไลน์ บนอุปกรณ์เครื่องมือสื่อสาร Log out เวลาไม่ใช้งานแล้ว”

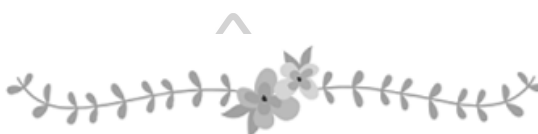
✖ จากข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าสมชายมีพฤติกรรมอย่างไร?

✖ พฤติกรรมของสมชายจะส่งผลเสียอย่างไร?

✖ แนวทางแก้ไขที่ถูกต้องควรเป็นอย่างไร?

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 4

สัปดาห์ที่ 4	รอบรู้กฎหมายคอมพิวเตอร์
เรื่อง	รอบรู้ รู้เท่าทันกฎหมายคอมพิวเตอร์
เวลาเรียน	1 ชั่วโมง

1. จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านความรู้ (K)

1. นักเรียนสามารถอธิบายความหมายและสาระสำคัญของกฎหมายคอมพิวเตอร์ (พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์) ได้

ด้านทักษะ (P)

2. นักเรียนสามารถวิเคราะห์กรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายคอมพิวเตอร์ และนำเสนอแนวทางการป้องกันการกระทำผิดได้อย่างมีวิจารณญาณ

ด้านคุณลักษณะ (A)

3. นักเรียนแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ และตระหนักถึงความสำคัญของการปฏิบัติตามกฎหมายคอมพิวเตอร์

2. สาระสำคัญ

กฎหมายคอมพิวเตอร์ หรือพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์) ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อควบคุมและป้องกันการกระทำผิดที่เกี่ยวข้องกับการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น การเผยแพร่ข้อมูลเท็จ การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล หรือการโจรกรรมข้อมูล

การเรียนรู้กฎหมายนี้ช่วยให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการใช้งานเทคโนโลยีอย่างถูกต้อง และปลอดภัย รวมถึงผลกระทบและบทลงโทษจากการกระทำผิด

การเรียนรู้สาระสำคัญของ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ยังช่วยให้นักเรียนมีวิจารณญาณในการใช้งาน เทคโนโลยี รู้จักแยกแยะสิ่งที่เหมาะสมและไม่เหมาะสม และปฏิบัติตนอย่างรับผิดชอบต่อสังคมดิจิทัล ในปัจจุบัน

3. สาระที่ควรเรียนรู้

1. ความหมายและความสำคัญของกฎหมายคอมพิวเตอร์ พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำ ความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์) คือกฎหมายที่ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อควบคุมการใช้งาน เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างถูกต้อง ปลอดภัย และป้องกันการกระทำผิดที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้งาน คอมพิวเตอร์

2. สาระสำคัญของ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ การกระทำที่ถือว่าผิดกฎหมาย เช่น การเผยแพร่ ข้อมูลเท็จ การละเมิดความเป็นส่วนตัว หรือการปลอมแปลงข้อมูล บทลงโทษสำหรับการกระทำผิด เช่น การจำคุกหรือการปรับเงิน

3. การปฏิบัติตนในการใช้งานคอมพิวเตอร์ ตระหนักถึงความสำคัญของการใช้งานเทคโนโลยี อย่างรับผิดชอบ และหลีกเลี่ยงการกระทำที่อาจละเมิดสิทธิของผู้อื่นหรือผิดกฎหมาย

4. ตัวอย่างกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ การแชร์ข่าวปลอมบนโซเชียลมีเดีย และการละเมิดความเป็นส่วนตัว เช่น การเผยแพร่ภาพส่วนตัวโดยไม่ได้รับอนุญาต

5. การตระหนักรู้และป้องกัน การตั้งรหัสผ่านที่ปลอดภัย การไม่เผยแพร่หรือแชร์ข้อมูลที่ไม่ เหมาะสม การรายงานเนื้อหาหรือกิจกรรมที่ผิดกฎหมายต่อผู้เกี่ยวข้อง

4. กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 สร้างประสบการณ์

1. ครูแจ้งวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ให้ชัดเจน เพื่อให้นักเรียนทราบเป้าหมายของ บทเรียน

2. ครุนำตัวอย่างข่าวหรือกรณีตัวอย่างที่เกี่ยวกับการกระทำผิดกฎหมายคอมพิวเตอร์ เช่น การเผยแพร่ข้อมูลเท็จ หรือการละเมิดความเป็นส่วนตัว มานำเสนอ
3. ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบของการกระทำดังกล่าว

ขั้นที่ 2 วิเคราะห์ประสบการณ์

ครูและนักเรียนร่วมกันวิเคราะห์กรณีตัวอย่างที่นำเสนอ เช่น การกระทำดังกล่าวขัดต่อกฎหมายคอมพิวเตอร์ในประเด็นใด และผลกระทบต่อผู้เกี่ยวข้อง และบทลงโทษที่กฎหมายกำหนด นักเรียนแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม พร้อมยกตัวอย่างจากประสบการณ์ของตนเอง

ขั้นที่ 3 ปรับประสบการณ์เป็นความคิดรวบยอดหรือแนวคิด

ครูฉายวิดีโอเกี่ยวกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ เพื่อให้นักเรียนเข้าใจสาระสำคัญ และนักเรียนอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับเนื้อหาวิดีโอและความสำคัญของ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์

ขั้นที่ 4 พัฒนาความรู้ความคิด

ครูแจก ใบความรู้ เรื่อง "รอบรู้ รู้เท่าทันกฎหมายคอมพิวเตอร์" และอธิบายสาระสำคัญเพิ่มเติม และนักเรียนอ่านสรุปใจความสำคัญ พร้อมตอบคำถามท้ายใบความรู้

ขั้นที่ 5 ลงมือปฏิบัติตามแนวคิดที่ได้เรียนรู้

นักเรียนแบ่งกลุ่มเพื่อค้นคว้าเนื้อหาเพิ่มเติมเกี่ยวกับกฎหมายคอมพิวเตอร์ และนักเรียนร่วมกันวางแผนออกแบบสารนิทัศน์ให้ความรู้เกี่ยวกับ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์

ขั้นที่ 6 สร้างชิ้นงานเพื่อสะท้อนความเป็นตนเอง

นักเรียนลงมือสร้างสารนิทัศน์ในรูปแบบที่เหมาะสม เช่น โปสเตอร์หรือแผ่นพับ ชิ้นงานต้องนำเสนอเนื้อหาที่ถูกต้อง เข้าใจง่าย และสร้างสรรค์

ขั้นที่ 7 วิเคราะห์ผลงานและแนวทางการนำไปประยุกต์ใช้

นักเรียนนำเสนอสารนิทัศน์ไปติดบอร์ดหน้าห้องเรียนหรือพื้นที่ที่กำหนด เพื่อเผยแพร่ความรู้ให้เพื่อน ๆ ในระดับชั้นอื่น และนักเรียนวิเคราะห์ข้อดี-ข้อเสียของสารนิทัศน์ของแต่ละกลุ่ม และเสนอแนวทางปรับปรุง

ขั้นที่ 8 นำเสนอและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้กับผู้อื่น

นักเรียนนำเสนอชิ้นงานของตนเอง พร้อมอธิบายเนื้อหาสำคัญที่ได้เรียนรู้ จากนั้นครูและนักเรียนร่วมกันสรุปบทเรียน โดยเน้นถึงสำคัญของการปฏิบัติตามกฎหมายคอมพิวเตอร์และการใช้เทคโนโลยีอย่างรับผิดชอบ

5. ชิ้นงาน

สารนิทัศน์เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายคอมพิวเตอร์ เช่น ชิ้นงานในรูปแบบโปสเตอร์ แผ่นพับ หรืออินโฟกราฟิกที่สร้างสรรค์

6. สื่อการเรียนการสอนในชั้นเรียน

1. วิดีโอเกี่ยวกับ พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์
2. ใบความรู้ เรื่อง รอบรู้ รู้เท่าทันกฎหมายคอมพิวเตอร์

7. การวัดประเมินผล

การประเมิน	เครื่องมือ
ความสามารถอธิบายความหมายและสาระสำคัญของกฎหมายคอมพิวเตอร์ (พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์) (K)	แบบตรวจสอบสารนิทัศน์
ความสามารถวิเคราะห์กรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายคอมพิวเตอร์ และนำเสนอแนวทางการป้องกันการกระทำผิดได้อย่างมีวิจารณญาณ (P)	แบบประเมินความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณในระหว่างเรียน
การแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ และตระหนักถึงความสำคัญของการปฏิบัติตามกฎหมายคอมพิวเตอร์ (A)	แบบสังเกตพฤติกรรม

8. เกณฑ์การประเมิน

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			
	ปรับปรุง (1)	พอใช้ (2)	ดี (3)	ดีมาก (4)
ความสามารถอธิบาย ความหมายและ สาระสำคัญของ กฎหมายคอมพิวเตอร์ (พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์) (K)	ไม่สามารถ วิเคราะห์และ ประเมิน สถานการณ์ได้/ วิเคราะห์และ ประเมินไม่ ถูกต้อง	วิเคราะห์และ ประเมินได้ ถูกต้องเกี่ยวกับ กฎหมาย คอมพิวเตอร์แต่ ไม่ครบถ้วนและ ไม่ให้เหตุผล ประกอบ	วิเคราะห์และ ประเมินได้ ถูกต้อง ครบถ้วน เกี่ยวกับ กฎหมาย คอมพิวเตอร์ และให้ เหตุผล ประกอบได้ แต่ไม่ สอดคล้อง หรือไม่ ครอบคลุมทุก ประเด็น	วิเคราะห์และ ประเมินได้ ถูกต้อง ครบถ้วน เกี่ยวกับ กฎหมาย คอมพิวเตอร์ และให้ เหตุผลประกอบ ได้สอดคล้อง ครอบคลุมทุก ประเด็น
ความสามารถวิเคราะห์ กรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องกับ กฎหมายคอมพิวเตอร์ และนำเสนอแนว ทางการป้องกันการ กระทำผิดได้อย่างมี วิจรรย์ญาณ (P)	ไม่เคยปฏิบัติ พฤติกรรม	พฤติกรรมที่ ปฏิบัติบางครั้ง	พฤติกรรมที่ ปฏิบัติชัดเจน และบ่อยครั้ง	พฤติกรรมที่ ปฏิบัติชัดเจน และสม่ำเสมอ
การแสดงพฤติกรรมที่ เหมาะสม มีส่วนร่วมใน กิจกรรมการเรียนรู้ และ	ไม่เคยปฏิบัติ พฤติกรรม	พฤติกรรมที่ ปฏิบัติบางครั้ง	พฤติกรรมที่ ปฏิบัติชัดเจน และบ่อยครั้ง	พฤติกรรมที่ ปฏิบัติชัดเจน และสม่ำเสมอ

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			
	ปรับปรุง (1)	พอใช้ (2)	ดี (3)	ดีมาก (4)
ตระหนักถึงความสำคัญ ของการปฏิบัติตาม กฎหมายคอมพิวเตอร์ (A)				

9. บันทึกผลหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1. ปัญหา/อุปสรรค

.....

.....

.....

2. แนวทางแก้ไข/แนวทางการพัฒนา

.....

.....

ลงชื่อ

(.....)

ผู้สอน

สรุปการประเมินความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ชื่อ.....นามสกุล.....ชั้น.....เลขที่.....

คำชี้แจง : ให้ผู้สอนสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน และขีด ✓ ลงในช่องที่ตรงกับคะแนน

ความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			
		ดีมาก (3)	ดี (2)	พอใช้ (1)	ปรับปรุง (0)
1. การนิยามปัญหา	การศึกษาสถานการณ์ ข้อมูลข่าวสาร ประสพการณ์ต่างๆ เพื่อพิจารณา ปัญหา ทำความเข้าใจถึงเหตุของ ปัญหา รวมถึงการนิยามความหมาย ของคำข้อความ				
2. การวิเคราะห์ ที่ความ เรื่องที่ดู ฟัง หรืออ่าน เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจ	การพิจารณาจำแนกประเภทของ ข้อมูล				
3. การพิจารณาตัดสิน ข้อมูล	การลงข้อสรุปถึงความน่าเชื่อถือของ แหล่งข้อมูลต่างๆ โดยการใช้เหตุผล				
4. การแก้ปัญหา	การประยุกต์ใช้การสรุปอ้างอิงหรือนำไปปฏิบัติ				
5. การประเมินอย่าง สมเหตุสมผล	การพิจารณาถึงผลลัพธ์และประโยชน์ จากการใช้ข้อมูล				
สรุปผลการประเมิน					

ระดับคุณภาพ

ดีมาก - 13 – 15 คะแนน

ดี - 9 – 12 คะแนน

พอใช้ - 1 – 8 คะแนน

ต้องปรับปรุง - 0 คะแนน

สรุปการประเมินความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ชั้น.....ภาคเรียน.....ปีการศึกษา.....

รายชื่อนักเรียน	ความสามารถด้านการคิดอย่างมี วิจารณญาณ					รวมคะแนน	ระดับคุณภาพ
	การนิยามปัญหา	การวิเคราะห์ ตีความ เรื่องที่ดู ฟัง หรือ อ่าน เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจ	การพิจารณาตัดสินข้อมูล	การแก้ปัญหา	การประเมินอย่างสมเหตุสมผล		

สรุปผลการประเมินรายชั้นเรียน

ดีมาก คิดเป็นร้อยละ..... ดี คิดเป็นร้อยละ.....
พอใช้ คิดเป็นร้อยละ..... ปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ.....

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน
(.....)

ผู้สอน

แบบการประเมินพฤติกรรมระหว่างเรียน

ชื่อ.....นามสกุล.....ชั้น.....เลขที่.....

คำชี้แจง : ให้ผู้สอนสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน และขีด ✓ ลงในช่องที่ตรงกับคะแนน

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			
	ดีมาก (3)	ดี (2)	พอใช้ (1)	ปรับปรุง (0)
1. มีความรับผิดชอบ				
2. ใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา				
3. กระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรม				
4. ร่วมแสดงความคิดเห็น				
5. สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้				
สรุปผลการประเมิน				

ระดับคุณภาพ

- ดีมาก - 13 – 15 คะแนน
- ดี - 9 – 12 คะแนน
- พอใช้ - 1 – 8 คะแนน
- ต้องปรับปรุง - 0 คะแนน

แบบการประเมินพฤติกรรมระหว่างเรียน

ชั้น.....ภาคเรียน.....ปีการศึกษา.....

รายนามนักเรียน	ความสามารถด้านการคิดอย่างมี วิจารณญาณ					รวมคะแนน	ระดับคุณภาพ
	มีความรับผิดชอบ	ใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา	กระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรม	ร่วมแสดงความคิดเห็น	สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้		

สรุปผลการประเมินรายชั้นเรียน

ดีมาก คิดเป็นร้อยละ.....ดี คิดเป็นร้อยละ.....

พอใช้ คิดเป็นร้อยละ.....ปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ.....

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

ผู้ประเมิน

ใบความรู้

เรื่องรอบรู้ รู้เท่าทันกฎหมายคอมพิวเตอร์

พระราชบัญญัติ (พ.ร.บ.) ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อควบคุมการใช้งานเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างถูกต้อง ป้องกันการกระทำผิดที่เกี่ยวข้องกับคอมพิวเตอร์ และสร้างความปลอดภัยในสังคมดิจิทัล โดยได้รับความเห็นชอบจากสภานิติบัญญัติแห่งชาติในเดือนธันวาคม 2559 และมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2560

สาระสำคัญของ พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ พ.ศ. 2560 (ฉบับที่ 2)

1. การฝากร้านใน Facebook, IG โดยไม่ได้รับอนุญาต ถือเป็นการรบกวน (สแปม) มีโทษปรับไม่เกิน 200,000 บาท
2. การส่ง SMS โฆษณาโดยไม่ได้รับความยินยอม หากผู้รับไม่สามารถปฏิเสธข้อมูลได้ จะถือเป็นสแปม มีโทษปรับไม่เกิน 200,000 บาท
3. การส่ง Email ขายนสินค้าโดยไม่ได้รับอนุญาต ถือเป็นสแปม มีโทษปรับไม่เกิน 200,000 บาท
4. การกด Like ในโพสต์ ไม่ถือว่าผิดกฎหมาย ยกเว้นในกรณีที่เกี่ยวข้องกับสถาบัน หรือการกระทำผิดตามมาตรา 112
5. การกด Share ข้อมูล การแชร์ข้อมูลที่ส่งผลกระทบต่อบุคคลที่ 3 อาจเข้าข่ายความผิด เช่น การเผยแพร่ข้อมูลเท็จ
6. พบข้อมูลผิดกฎหมายในระบบคอมพิวเตอร์ของตนเอง หากไม่ได้กระทำเอง ต้องแจ้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและลบข้อมูลออก เพื่อไม่ให้เจ้าของคอมพิวเตอร์มีความผิด
7. แอดมินเพจและเว็บไซต์ หากพบข้อความผิดกฎหมาย เมื่อแอดมินลบออกจากระบบ จะถือว่าพ้นความผิด
8. การโพสต์เนื้อหาลามกอนาจาร ห้ามโพสต์หรือเผยแพร่เนื้อหาที่เป็นลามกอนาจาร อาจเข้าข่ายความผิดตามกฎหมาย
9. การโพสต์เกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชน ต้องปิดบังใบหน้า ยกเว้นกรณีที่เป็นการเชิดชูหรือชื่นชม
10. การเผยแพร่ข้อมูลผู้เสียชีวิต ห้ามโพสต์ข้อมูลที่ก่อให้เกิดความเสียหาย เสื่อมเสียชื่อเสียง หรือถูกดูหมิ่น ญาติสามารถฟ้องร้องได้

11. การโพสต์ด่าว่าผู้อื่น หากเป็นข้อความที่ไม่มีข้อมูลจริง หรือถูกตัดต่อ ผู้โพสต์จะมีความผิดตามกฎหมาย มีโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 200,000 บาท

12. การละเมิดลิขสิทธิ์ ห้ามนำข้อความ เพลง รูปภาพ หรือวิดีโอที่มีลิขสิทธิ์ไปใช้โดยไม่ได้รับอนุญาต

13. การแชร์รูปภาพหรือข้อความในเชิงไม่พาดินชย การแชร์รูปภาพหรือข้อความที่ไม่มีวัตถุประสงค์ในเชิงพาดินชย เช่น การส่งภาพอวยพร ไม่ถือว่าผิดกฎหมาย

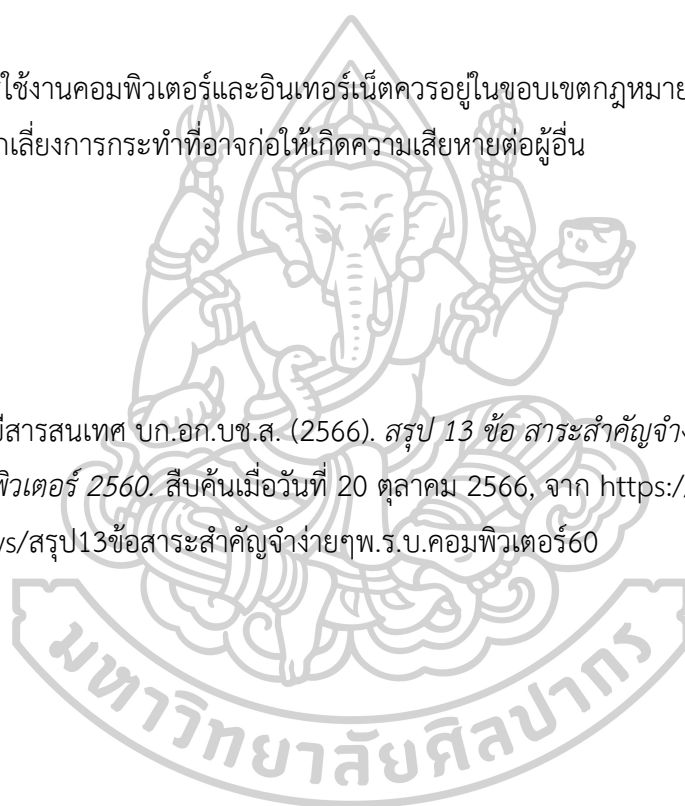
ข้อควรระวัง

1. การใช้งานคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตควรอยู่ในขอบเขตกฎหมาย
2. หลีกเลี่ยงการกระทำที่อาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่น

แหล่งอ้างอิง

ฝ่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ บก.อก.บช.ส. (2566). *สรุป 13 ข้อสาระสำคัญง่าย ๆ พ.ร.บ.*

คอมพิวเตอร์ 2560. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2566, จาก <https://www.sbpolicy.go.th/news/สรุป13ข้อสาระสำคัญง่าย ๆ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์60>

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 5

สัปดาห์ที่ 5-6	มารยาทในการติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์
เรื่อง	รู้สัณนิท ก่อนคิดสื่อสาร
เวลาเรียน	2 ชั่วโมง

1. จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านความรู้ (K)

1. นักเรียนสามารถอธิบายมารยาทพื้นฐานในการติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์ เช่น การใช้ อีเมล การแชท และการแสดงความคิดเห็นบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ได้อย่างถูกต้อง

ด้านทักษะ (P)

2. นักเรียนสามารถวิเคราะห์พฤติกรรมที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมในสังคมออนไลน์ พร้อม แสดงความคิดเห็นอย่างมีวิจารณญาณ

ด้านคุณลักษณะ (A)

3. นักเรียนแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมระหว่างการจัดการเรียนรู้ เช่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การแสดงความคิดเห็นอย่างสุภาพ และการติดต่อสื่อสารตามหลักมารยาทที่ดีในสังคมออนไลน์

2. สาระสำคัญ

ในยุคปัจจุบัน การติดต่อสื่อสารผ่านสังคมออนไลน์หรือโซเชียลมีเดียเป็นส่วนหนึ่งของ ชีวิตประจำวัน ซึ่งมีทั้งข้อดี เช่น การเชื่อมโยงผู้คน การเผยแพร่ข้อมูล และการแลกเปลี่ยนความ คิดเห็น แต่ในขณะเดียวกัน การใช้งานที่ขาดความระมัดระวังหรือมารยาทที่เหมาะสม อาจนำไปสู่ ปัญหา เช่น การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล การเผยแพร่ข้อมูลเท็จ หรือการสร้างความขัดแย้งในสังคม

ดังนั้น การเรียนรู้มารยาทพื้นฐานในการติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์จึงเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้นักเรียนสามารถใช้อีเมล การแชท และเครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างถูกต้องและเหมาะสม รู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบ และป้องกันตัวเองจากภัยที่อาจเกิดขึ้นจากการแชร์ข้อมูลส่วนตัวในโลกออนไลน์

การติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์ที่เหมาะสมไม่เพียงแต่ช่วยให้เกิดความปลอดภัยแก่ผู้ใช้งาน แต่ยังส่งเสริมการสร้างสังคมดิจิทัลที่มีความรับผิดชอบและสร้างสรรค์อีกด้วย

3. สาระการเรียนรู้

1. มารยาทในการใช้อีเมล

- การเขียนหัวข้อ (Subject) ให้ชัดเจนและตรงประเด็น
- การใช้ถ้อยคำสุภาพในการเขียนข้อความ
- การแนบไฟล์และจัดระเบียบเนื้อหาให้เหมาะสม
- การตอบกลับ (Reply) หรือส่งต่ออีเมล (Forward) ด้วยความระมัดระวัง

2. มารยาทในการแชทและการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์:

- การแสดงความคิดเห็นด้วยถ้อยคำสุภาพและสร้างสรรค์
- การหลีกเลี่ยงการใช้ข้อความที่อาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง หรือกระทบต่อผู้อื่น
- การหลีกเลี่ยงการแชร์หรือเผยแพร่ข้อมูลเท็จ หรือเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม
- การเคารพความเป็นส่วนตัวของผู้อื่น เช่น ไม่เผยแพร่ข้อมูลส่วนบุคคลโดยไม่ได้รับอนุญาต

3. ความสำคัญของการติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์อย่างปลอดภัย:

- การปกป้องข้อมูลส่วนตัวไม่ให้ตกไปอยู่ในมือของผู้ไม่หวังดี
- การหลีกเลี่ยงการกระทำผิดกฎหมาย เช่น การละเมิดลิขสิทธิ์ หรือการโพสต์ข้อความที่ผิดกฎหมาย
- การใช้งานสื่อออนไลน์อย่างมีความรับผิดชอบและส่งเสริมความเข้าใจอันดีในสังคม

4. กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 สร้างประสบการณ์

ครูแจ้งวัตถุประสงค์ให้นักเรียนก่อนการจัดการเรียนรู้และครูแจกกระดาษ ให้นักเรียนเขียนมารยาทที่ดีและไม่ดีในการติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์คนละ 1 ข้อ

ขั้นที่ 2 วิเคราะห์ประสบการณ์

นักเรียนแสดงความคิดเห็นถึงมารยาทที่ดีและไม่ดีในการติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์ที่ได้เขียนนั้นให้เพื่อนในชั้นและครู

ขั้นที่ 3 ปรับประสบการณ์เป็นความคิดรวบยอดหรือแนวคิด

ครูนำตัวอย่างโพสต์ทางออนไลน์ที่แสดงถึงมารยาทที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมมาให้ นักเรียนดู และอภิปรายร่วมกันเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารที่เหมาะสม

ขั้นที่ 4 พัฒนาความรู้ความคิด

ครูเพิ่มเติมความรู้จากใบความรู้ รู้สัณนิท ก่อนคิดสื่อสาร นักเรียนสรุปความรู้รูปแบบ Mind Mapping

ขั้นที่ 5 ลงมือปฏิบัติตามแนวคิดที่ได้เรียนรู้

เมื่อนักเรียนได้เรียนรู้การติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์ครูจึงมอบหมายให้นักเรียนสืบค้นตัวอย่างโพสต์และแสดงความคิดเห็นและทดลองส่งอีเมลตามหลักการต่าง ๆ ให้กับครู

สัปดาห์ที่ 6

ขั้นที่ 6 สร้างชิ้นงานเพื่อสะท้อนความเป็นตนเอง

นักเรียนแบ่งกลุ่มให้นักเรียนทำคลิปสั้น ๆ ไม่เกิน 5 นาที เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับมารยาทพื้นฐานในการติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์

ขั้นที่ 7 วิเคราะห์ผลงานและแนวทางการนำไปประยุกต์ใช้

นักเรียนนำเสนอคลิปมารยาทพื้นฐานในการติดต่อสื่อสารเพื่อให้ครูและนักเรียนคนอื่นร่วมกันแสดงความคิดเห็นต่อคลิป

ขั้นที่ 8 นำเสนอและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้กับผู้อื่น

ครูและนักเรียนสรุปบทเรียนและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับมารยาทพื้นฐานในการติดต่อสื่อสาร

5. ชิ้นงาน

- คลิปวิดีโอให้ความรู้เรื่องมารยาทพื้นฐานในการติดต่อสื่อสาร

6. สื่อการเรียนการสอนในชั้นเรียน

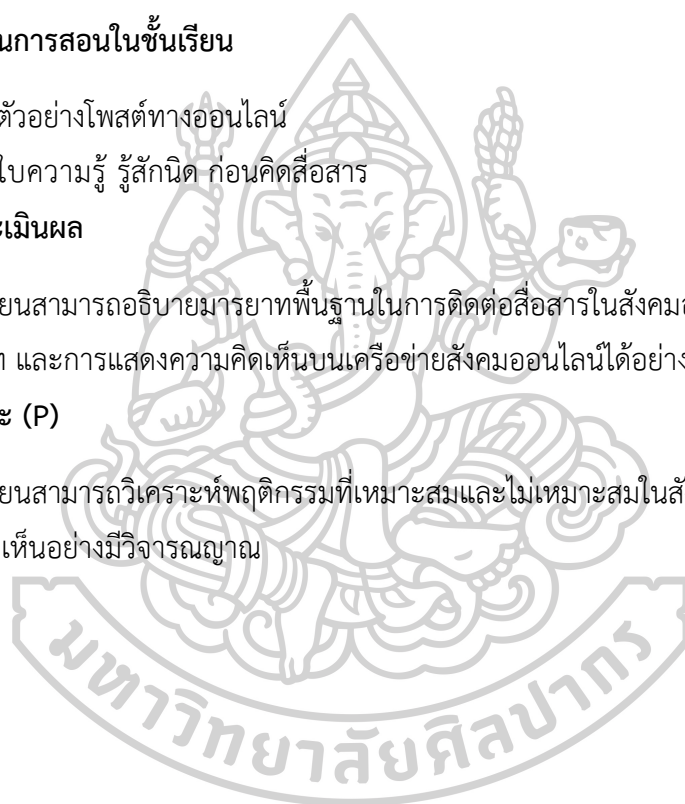
1. ตัวอย่างโพสต์ทางออนไลน์
2. ใบความรู้ รู้สักริด ก่อนคิดสื่อสาร

7. การวัดประเมินผล

1. นักเรียนสามารถอธิบายมารยาทพื้นฐานในการติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์ เช่น การใช้ อีเมล การแชท และการแสดงความคิดเห็นบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ได้อย่างถูกต้อง

ด้านทักษะ (P)

2. นักเรียนสามารถวิเคราะห์พฤติกรรมที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมในสังคมออนไลน์ พร้อมแสดงความคิดเห็นอย่างมีวิจารณญาณ

ด้านคุณลักษณะ (A)

4. นักเรียนแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมระหว่างการจัดการเรียนรู้ เช่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การแสดงความคิดเห็นอย่างสุภาพ และการติดต่อสื่อสารตามหลักมารยาทที่ดีในสังคมออนไลน์

การประเมิน	เครื่องมือ
ความสามารถอธิบายมารยาทพื้นฐานในการติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์ เช่น การใช้อีเมล การแชท และการแสดงความคิดเห็นบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ (K)	แบบประเมินคลิปมารยาทพื้นฐานในการติดต่อสื่อสาร
ความสามารถวิเคราะห์พฤติกรรมที่เหมาะสมและไม่เหมาะสมในสังคมออนไลน์ พร้อมแสดงความคิดเห็นอย่างมีวิจารณญาณ (P)	แบบประเมินความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณในระหว่างเรียน
การแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมระหว่างการจัดการเรียนรู้ เช่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การแสดงความคิดเห็นอย่างสุภาพ และการติดต่อสื่อสารตามหลักมารยาทที่ดีในสังคมออนไลน์(A)	แบบสังเกตพฤติกรรม

8. เกณฑ์การประเมิน

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			
	ปรับปรุง (1)	พอใช้ (2)	ดี (3)	ดีมาก (4)
ความสามารถอธิบายมารยาทพื้นฐานในการติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์ เช่น การใช้อีเมล การแชท และการแสดงความคิดเห็นบนเครือข่ายสังคมออนไลน์ (K)	ไม่สามารถอธิบายเกี่ยวกับมารยาทพื้นฐานในการติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์ได้	สามารถอธิบายเกี่ยวกับมารยาทพื้นฐานในการติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์ได้ถูกต้องแต่ไม่ครบถ้วนและไม่ให้เหตุผลประกอบ	สามารถอธิบายเกี่ยวกับมารยาทพื้นฐานในการติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์ได้ถูกต้องและให้เหตุผลประกอบได้แต่ไม่	สามารถอธิบายเกี่ยวกับมารยาทพื้นฐานในการติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์ได้ถูกต้องและให้เหตุผลประกอบได้สอดคล้องครอบคลุมทุกประเด็น

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			
	ปรับปรุง (1)	พอใช้ (2)	ดี (3)	ดีมาก (4)
			สอดคล้อง หรือไม่ ครอบคลุมทุก ประเด็น	
ความสามารถวิเคราะห์ พฤติกรรมที่เหมาะสม และไม่เหมาะสมใน สังคมออนไลน์ พร้อม แสดงความคิดเห็นอย่าง มีวิจารณญาณ (P)	ไม่เคยปฏิบัติ พฤติกรรม	พฤติกรรมที่ ปฏิบัติบางครั้ง	พฤติกรรมที่ ปฏิบัติชัดเจน และบ่อยครั้ง	พฤติกรรมที่ ปฏิบัติชัดเจน และสม่ำเสมอ
การแสดงพฤติกรรมที่ เหมาะสมระหว่าง การจัดการเรียนรู้ เช่น การมี ส่วนร่วมในกิจกรรม การ แสดงความคิดเห็นอย่าง สุภาพ และการ ติดต่อสื่อสารตามหลัก มารยาทที่ดีในสังคม ออนไลน์(A)	ไม่เคยปฏิบัติ พฤติกรรม	พฤติกรรมที่ ปฏิบัติบางครั้ง	พฤติกรรมที่ ปฏิบัติชัดเจน และบ่อยครั้ง	พฤติกรรมที่ ปฏิบัติชัดเจน และสม่ำเสมอ

9. บันทึกผลหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1. ปัญหา/อุปสรรค

.....

.....

2. แนวทางแก้ไข/แนวทางการพัฒนา

.....

.....

ลงชื่อ

(.....)

ผู้สอน

สรุปการประเมินความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ชื่อ.....นามสกุล.....ชั้น.....เลขที่.....

คำชี้แจง : ให้ผู้สอนสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน และขีด ✓ ลงในช่องที่ตรงกับคะแนน

ความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ	รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			
		ดีมาก (3)	ดี (2)	พอใช้ (1)	ปรับปรุง (0)
1. การนิยามปัญหา	การศึกษาสถานการณ์ ข้อมูลข่าวสาร ประสพการณ์ต่างๆ เพื่อพิจารณา ปัญหา ทำความเข้าใจถึงเหตุของ ปัญหา รวมถึงการนิยามความหมาย ของคำข้อความ				
2. การวิเคราะห์ ที่ความ เรื่องที่ดู ฟัง หรืออ่าน เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจ	การพิจารณาจำแนกประเภทของ ข้อมูล				
3. การพิจารณาตัดสิน ข้อมูล	การลงข้อสรุปถึงความน่าเชื่อถือของ แหล่งข้อมูลต่างๆ โดยการใช้เหตุผล				
4. การแก้ปัญหา	การประยุกต์ใช้การสรุปอ้างอิงหรือนำไปปฏิบัติ				
5. การประเมินอย่าง สมเหตุสมผล	การพิจารณาถึงผลลัพธ์และประโยชน์ จากการใช้ข้อมูล				
สรุปผลการประเมิน					

ระดับคุณภาพ

ดีมาก - 13 – 15 คะแนน

ดี - 9 – 12 คะแนน

พอใช้ - 1 – 8 คะแนน

ต้องปรับปรุง - 0 คะแนน

สรุปการประเมินความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ชั้น.....ภาคเรียน.....ปีการศึกษา.....

รายชื่อนักเรียน	ความสามารถด้านการคิดอย่างมี วิจารณญาณ					รวมคะแนน	ระดับคุณภาพ
	การนิยามปัญหา	การวิเคราะห์ ตีความ เรื่องที่ดู ฟัง หรือ อ่าน เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจ	การพิจารณาตัดสินข้อมูล	การแก้ปัญหา	การประเมินอย่างสมเหตุสมผล		

สรุปผลการประเมินรายชั้นเรียน

ดีมาก คิดเป็นร้อยละ..... ดี คิดเป็นร้อยละ.....
พอใช้ คิดเป็นร้อยละ..... ปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ.....

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน
(.....)

ผู้สอน

แบบการประเมินพฤติกรรมระหว่างเรียน

ชื่อ.....นามสกุล.....ชั้น.....เลขที่.....

คำชี้แจง : ให้ผู้สอนสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน และขีด ✓ ลงในช่องที่ตรงกับคะแนน

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			
	ดีมาก (3)	ดี (2)	พอใช้ (1)	ปรับปรุง (0)
1. มีความรับผิดชอบ				
2. ใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา				
3. กระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรม				
4. ร่วมแสดงความคิดเห็น				
5. สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้				
สรุปผลการประเมิน				

ระดับคุณภาพ

- ดีมาก - 13 – 15 คะแนน
- ดี - 9 – 12 คะแนน
- พอใช้ - 1 – 8 คะแนน
- ต้องปรับปรุง - 0 คะแนน

แบบการประเมินพฤติกรรมระหว่างเรียน

ชั้น.....ภาคเรียน.....ปีการศึกษา.....

รายชื่อนักเรียน	ความสามารถด้านการคิดอย่างมี วิจารณญาณ					รวมคะแนน	ระดับคุณภาพ
	มีความรับผิดชอบ	ใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา	กระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรม	ร่วมแสดงความคิดเห็น	สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้		

สรุปผลการประเมินรายชั้นเรียน

ดีมาก คิดเป็นร้อยละ..... ดี คิดเป็นร้อยละ.....

พอใช้ คิดเป็นร้อยละ..... ปรับปรุง คิดเป็นร้อยละ.....

ลงชื่อ.....ผู้ประเมิน

(.....)

ผู้ประเมิน

ใบความรู้

รู้สัณนิด ก่อนคิดสื่อสาร

มารยาทในการติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์

การติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์เป็นสิ่งสำคัญและมีบทบาทอย่างมากในชีวิตประจำวันของเรา ไม่ว่าจะเป็นการส่งข้อความผ่านแชต การใช้อีเมลเพื่อการทำงาน หรือการแสดงความคิดเห็นในโซเชียลมีเดีย อย่างไรก็ตาม การใช้เทคโนโลยีเหล่านี้โดยขาดมารยาทที่เหมาะสม อาจนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ เช่น ความเข้าใจผิด ความขัดแย้ง หรือการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล เพื่อให้การสื่อสารในโลกออนไลน์เป็นไปอย่างสร้างสรรค์และปลอดภัย เราจึงจำเป็นต้องเรียนรู้มารยาทพื้นฐาน เช่น การใช้อีเมลอย่างสุภาพ การแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ รวมถึงการปกป้องข้อมูลส่วนตัวจากผู้ไม่หวังดี การปฏิบัติตามมารยาทที่ดีไม่เพียงช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ของตัวเราเอง แต่ยังช่วยสร้างความเป็นมิตรและความปลอดภัยในสังคมออนไลน์อีกด้วย

1. มารยาทในการใช้อีเมล

- ใช้ภาษาสุภาพ ชัดเจน ตรงประเด็น เหมาะสมกับกาลเทศะ
- ใช้อักษรตัวหนาเฉพาะข้อความที่ต้องการเน้นเท่านั้น
- ระบุหัวเรื่อง ชื่อผู้ที่สื่อสาร และระบุตัวตนของผู้ส่งให้ชัดเจน
- ระบุชื่อ หรือตำแหน่งของผู้ที่จะสื่อสารให้ถูกต้องเหมาะสม
- ข้อความในอีเมลไม่ควรมีข้อความแสดงถึงเจตนาในทางเสื่อมเสีย ไม่ใช่ข้อความที่กำกวม แสดงถึงการตำหนิ คุณถูกใส่ร้ายผู้อื่นให้ได้รับความเสียหาย
- ไม่ลักลอบส่งอีเมลโดยการปลอมแปลงชื่อผู้ส่งจนทำให้ผู้รับเข้าใจผิด
- ไม่ส่งต่ออีเมลลูกโซ่
- ไม่ส่งอีเมลขายสินค้า โฆษณา หรือข้อความรบกวนผู้อื่น

2. มารยาทในการใช้แชตและเครือข่ายสังคมออนไลน์

เครือข่ายสังคมออนไลน์ หรือ โซเชียลมีเดีย (SOCIAL MEDIA) คือ เครือข่ายที่เชื่อมโยงคนหลายคนเข้าไว้ด้วยกันผ่านอินเทอร์เน็ต มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนเกือบทุก ๆ

ด้านซึ่งเครือข่ายสังคมออนไลน์มีทั้งข้อดี ข้อเสีย ซึ่งผู้ที่มีการเผยแพร่ข้อมูลส่วนตัวออกไป และทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลของใครก็ได้ ข้อมูลของที่เผยแพร่ออกไปจะมีความเสี่ยงที่จะโดนแอบอ้างหรือขโมยความเป็นส่วนตัว หรือขโมยความเป็นส่วนตัวบนโลกออนไลน์และอาจเป็นอันตรายต่อตัวเรามากกว่าที่คิด ฉะนั้นเราต้องดูแลตัวเอง ป้องกันไม่ให้เราเกิดภัยเนื่องจากการแชร์ข้อมูลส่วนตัวบนโลกออนไลน์ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

- ไม่ควรตั้งโปรไฟล์เป็นสาธารณะ

- ไม่ให้ข้อมูลส่วนตัวมากเกินไป ไม่ว่าจะเป็นวันเดือนปีเกิด เบอร์โทรศัพท์ ที่อยู่ บัตรประจำตัวประชาชน หรือบัตรเครดิตลงในโซเชียล ไม่ว่าจะเป็นอยู่ในรูปแบบข้อความ หรือรูปภาพ คิดให้รอบคอบก่อนโพสต์ข้อมูลใด ๆ

- คัดกรองคนที่ขอเป็นเพื่อน เราควรเช็คให้ดีกว่าก่อน ว่าคนนั้นเป็นใครเป็นเพื่อนของเพื่อนจริงหรือเปล่า และแอดเราเป็นเพื่อนเพื่อวัตถุประสงค์ใด ถ้าไม่เป็นเพื่อนของเพื่อนจริงเราก็ไม่ควรรับเพื่อนดีกว่าเพราะว่าเขาอาจมีวัตถุประสงค์อื่นในการที่เข้ามาเป็นเพื่อนกับเรา

- การเช็คอินในสถานที่ต่าง ๆ เป็นการบอกว่าตอนนี้คุณอยู่ที่ไหน บางครั้งการโพสรูปของเราว่าไปเที่ยวอยู่จะกลับบ้านวันนั้นวันนี้ถ้าเป็นการแชร์กันระหว่างเพื่อนก็ไม่มีไร แต่ถ้าคนอื่นที่ไม่ได้เป็นเพื่อนเราจริง ๆ ก็อาจจะเข้ามาประสงค์ร้ายได้

- ใช้ความระมัดระวังในการคลิกลิงก์ต่าง ๆ ที่มาจากการแชร์หรือข้อความ หลีกเลี่ยงลิงก์แปลกปลอมหรือมาจากคนที่ไม่รู้จัก ซึ่งโลกออนไลน์เดี๋ยวนี้ไม่ค่อยมีการกลั่นกรองข่าวสารที่ดีพอ เพราะอาจจะไปเจอลิงก์ข่าวปลอม หรืออาจเป็นลิงก์ที่นำไปสู่ไวรัสหรือช่องทางขโมยข้อมูลของเราแฮกเกอร์ได้

- ไม่ให้เบาะแสของรหัสผ่านกับคนอื่น หลายคนอาจจะแชร์ว่าแมวของเราชื่อว่าอะไร เราชอบกีฬาประเภทไหน แต่สิ่งเหล่านี้อาจจะกลายเป็นคำถามเมื่อเราลืมรหัสผ่าน เข้าอีเมลต่าง ๆ ซึ่งถ้ามีผู้ไม่ประสงค์ดีเข้ามาคอยติดตามก็อาจจะรู้ว่าเราชอบอะไรมีสัตว์เลี้ยงตัวไหน ชอบกีฬาเกมอะไรอะไร และเขาก็สามารถเอาไปใช้เพื่อที่จะได้เอารหัสผ่านมาได้

- ไม่โพสต์รูปที่ไม่เหมาะสม เช่น โพสต์รูปตัวเองเมา หรือ โพสต์รูปตัวเองกำลังถือปืน หรือโพสต์รูปที่สื่อไปทางอนาจาร หรืออื่น ๆ เพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นผลกระทบกับภาพลักษณ์ของตัวเอง

- เปิดใช้งาน DO NOT TRACK เพื่อป้องกันการติดตามและการเก็บข้อมูลของผู้ให้บริการ ซึ่งอาจรวมไปถึงผู้ไม่หวังดีที่ลักลอบเข้ามาขโมยข้อมูลด้วย

- ใช้วิจารณญาณอย่างสูงในการรับข่าวสาร และอย่าปักใจเชื่อข้อมูลที่เผยแพร่เข้ามาในทันที รวมทั้งการกล่าวอ้างถึงแหล่งที่มาของข้อมูลนั้น ๆ เพราะอาจมีการสวมรอย หรือสมอ้างจากผู้ไม่หวังดี เพื่อสร้างข่าว หรือสร้างความเสื่อมเสียต่อแหล่งที่มาขึ้นได้

- ไม่โพสต์เรื่องดราม่าต่าง ๆ เป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตส่วนตัว เช่น ว่าแฟนนอกใจ ทะเลาะกับเพื่อน ไม่พอใจเพื่อนร่วมงานอะไรต่าง ๆ การโพสต์แบบนี้จะเป็นการพาดพิงถึงบุคคลที่สาม อาจจะทำให้เกิด เรื่องบานปลายได้

- ยุคนี้เป็นสังคมเสรี มีอิสระทางความคิดเห็น แม้ว่าทุกคนจะมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น แต่ทุกคำพูดและการกระทำที่ไม่เหมาะสมก็สามารถเป็นเหตุในการฟ้องร้องได้ และศาลก็อาจจะรับฟัง คำร้องด้วย รวมถึงมี พ.ร.บ.ทางคอมพิวเตอร์

- ไม่ใช้ข้อความที่เป็นชนวนก่อให้เกิดปัญหาระหว่างบุคคลและกลุ่ม

- หลีกเลี่ยงการใช้อารมณ์หรือความรู้สึกที่มากเกินไปทั้งในการอ่านหรือแสดงความคิดเห็น

- ไม่สวมรอยหรือแอบอ้างโดยใช้ชื่อบุคคลอื่นในการแชท แสดงความคิดเห็น หรือทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย เพราะเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย

- ไม่ใช้ถ้อยคำที่ยั่วยุหรือทำร้าย เพื่อแสดงความคิดเห็น หรือความคิดเห็นที่ขัดแย้งกับผู้อื่น

แหล่งอ้างอิง

ธงชัย แบลกโธสง (2561). *ภัยคุกคามจากเทคโนโลยี*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2562, จาก <https://sites.google.com/a/sesao8.go.th/kruzam-computing-science>

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา (2560). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน 2562, จาก <http://www.rooyin.go.th>

สำนักงานกิจการยุติธรรม (2560). *กฎหมายใหม่ 36.1 : 9 ข้อระวังภัย คนใช้โซเชียล*. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2562, จาก <https://www.facebook.com/weareoja>

A Time Design (2561). *15 ข้อควรระวัง! ในการใช้ Social Media ให้ปลอดภัย รู้เท่าทันไม่ตกเป็นเหยื่อ*. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 พฤศจิกายน 2562, จาก <http://www.atimedesign.com>

กิจกรรมการเรียนรู้ที่ 6

สัปดาห์ที่ 7-8 การใช้ประโยชน์จากสื่อ

เรื่อง ฉลาดรู้ ฉลาดใช้สื่อ

เวลาเรียน 2 ชั่วโมง

จุดประสงค์การเรียนรู้

ด้านความรู้ (K)

1. นักเรียนสามารถอธิบายความหมายและประโยชน์ของการใช้สื่อได้อย่างถูกต้อง

ด้านทักษะ (P)

2. นักเรียนสามารถคิดวิเคราะห์การประเมินและเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสมในชีวิตประจำวัน

ด้านคุณลักษณะ (A)

3. นักเรียนแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม เช่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การตั้งคำถามที่สร้างสรรค์ และตระหนักถึงบทบาทของสื่อในสังคม

สาระสำคัญ

การเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากสื่อช่วยให้นักเรียนสามารถใช้สื่ออย่างเหมาะสมและเกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม โดยมีความสามารถในการประเมินคุณค่าของสื่อ เข้าใจบทบาทหน้าที่ของสื่อ และรู้จักนำสื่อไปใช้ในด้านต่าง ๆ เช่น การเรียนรู้ การสร้างความสัมพันธ์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตในมิติส่วนบุคคล สังคม และการพัฒนาเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการเมือง

สาระการเรียนรู้

1. การประเมินสื่อ

- การพิจารณาคุณค่าของสื่อ เช่น ความน่าเชื่อถือ ความเหมาะสม และจริยธรรมของสื่อ

- ประเมินใน 3 มิติ: องค์กรสื่อ ผู้ผลิต และเนื้อหาสาร
2. การใช้ประโยชน์จากสื่อในด้านต่าง ๆ
- การดำเนินชีวิต: การเรียนรู้ การบริโภคความบันเทิง การสร้างความสัมพันธ์
 - เพื่อสังคม: การทำกิจกรรมทางสังคม การส่งเสริมสิทธิพลเมือง
 - เพื่อการพัฒนา: การศึกษา เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม

กิจกรรมการเรียนรู้

สัปดาห์ที่ 1

ขั้นที่ 1 สร้างประสบการณ์

1. ครูแจ้งวัตถุประสงค์ให้นักเรียนก่อนการจัดการเรียนรู้
2. นักเรียนเล่นเกมตอบคำถามเกี่ยวกับหน้าที่ของสื่อ

ขั้นที่ 2 วิเคราะห์ประสบการณ์

ครูอภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับนักเรียนเกี่ยวกับหน้าที่ของสื่อในชีวิตประจำวัน พร้อมให้นักเรียนยกตัวอย่างสื่อที่พบเจอและพูดคุยถึงประโยชน์ที่ได้รับ

ขั้นที่ 3 ปรับประสบการณ์เป็นความคิดรวบยอดหรือแนวคิด

นักเรียนสืบค้นข้อมูลการใช้ประโยชน์จากสื่อทางอินเทอร์เน็ตและสรุปความรู้

ขั้นที่ 4 พัฒนาความรู้ความคิด

ครูเพิ่มเติมความรู้จากใบความรู้ รู้ฉลาดรู้ ฉลาดใช้สื่อ นักเรียนสรุปความรู้รูปแบบ Mind Mapping

สัปดาห์ที่ 2

ขั้นที่ 5 ลงมือปฏิบัติตามแนวคิดที่ได้เรียนรู้

ครูมอบหมายงานจากข้อมูลที่นักเรียนได้สืบค้น และจากที่ครูเพิ่มเติมความรู้ เพื่อให้นักเรียนตั้งคำถามประเด็นที่ยังสงสัย และอยากเรียนรู้เพิ่มเติม

ขั้นที่ 6 สร้างชิ้นงานเพื่อสะท้อนความเป็นตนเอง

นักเรียนร่วมรับฟังความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสื่อ และหลักการใช้ประโยชน์จากสื่อจากวิทยากรพิเศษ

ขั้นที่ 7 วิเคราะห์ผลงานและแนวทางการนำไปประยุกต์ใช้

นักเรียนถามคำถามประเด็นที่ยังสงสัย และอยากเรียนรู้เพิ่มเติมกับวิทยากร

ขั้นที่ 8 นำเสนอและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้กับผู้อื่น

ครูสรุปและแลกเปลี่ยนความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของสื่อ และหลักการใช้ประโยชน์จากสื่อกับนักเรียน

5. ชิ้นงาน

- โปสเตอร์หรืออินโฟกราฟิก “วิธีใช้สื่ออย่างปลอดภัยและสร้างสรรค์”

6. สื่อการเรียนการสอนในชั้นเรียน

1. เกมตอบคำถามเกี่ยวกับหน้าที่ของสื่อ
2. ใบความรู้ รู้ลารู้ ฉลาดใช้สื่อ
3. วิทยากรพิเศษ

7. การวัดประเมินผล

การประเมิน	เครื่องมือ
ความสามารถอธิบายความหมายและประโยชน์ของการใช้สื่อได้อย่างถูกต้อง (K)	แบบสังเกต
ความสามารถคิดวิเคราะห์การประเมินและเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสมในชีวิตประจำวัน (P)	แบบสังเกต
การแสดงผลพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสม เช่น การมีส่วนร่วมในกิจกรรม การตั้งคำถามที่สร้างสรรค์ และตระหนักถึงบทบาทของสื่อในสังคม (A)	แบบสังเกตพฤติกรรม

8. เกณฑ์การประเมิน

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			
	ปรับปรุง (1)	พอใช้ (2)	ดี (3)	ดีมาก (4)
ความสามารถอธิบายความหมายและประโยชน์ของการใช้สื่อได้อย่างถูกต้อง (K)	ไม่สามารถอธิบายเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากสื่อได้	สามารถอธิบายเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากสื่อได้ถูกต้องแต่ไม่ครบถ้วนและไม่ให้เหตุผลประกอบ	สามารถอธิบายเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากสื่อได้ถูกต้องและให้เหตุผลประกอบได้	สามารถอธิบายการใช้ประโยชน์จากสื่อ ได้ถูกต้องและให้เหตุผลประกอบได้ สอดคล้องครอบคลุมทุกประเด็น
ความสามารถคิดวิเคราะห์การประเมินและเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม	ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากสื่อได้อย่างเหมาะสมได้	สามารถใช้ประโยชน์จากสื่อได้อย่างเหมาะสมและ	สามารถใช้ประโยชน์จากสื่อได้อย่างเหมาะสมและ	สามารถใช้ประโยชน์จากสื่อได้อย่าง

รายการประเมิน	ระดับคุณภาพ			
	ปรับปรุง (1)	พอใช้ (2)	ดี (3)	ดีมาก (4)
เหมาะสมใน ชีวิตประจำวัน (P)		ไม่ให้เกิดผล ประกอบ	ให้เกิดผล ประกอบได้ สอดคล้อง หรือไม่ ครอบคลุมทุก ประเด็น	เหมาะสมได้ ถูกต้องและให้ เหตุผล ประกอบได้ สอดคล้อง ครอบคลุมทุก ประเด็น
การแสดงพฤติกรรม เรียนรู้ที่เหมาะสม เช่น การมีส่วนร่วมใน กิจกรรม การตั้งคำถามที่ สร้างสรรค์ และตระหนัก ถึงบทบาทของสื่อใน สังคม (A)	ไม่เกิดการ ตระหนักรู้ เกี่ยวกับใช้ ประโยชน์จาก สื่อได้อย่าง เหมาะสม	เกิดการ ตระหนักรู้ เกี่ยวกับใช้ ประโยชน์จาก สื่อได้อย่าง เหมาะสมแต่ บางครั้งยัง ต้องได้รับ คำแนะนำจาก ผู้อื่น	เกิดการ ตระหนักรู้ เกี่ยวกับใช้ ประโยชน์จาก สื่อได้อย่าง เหมาะสม	เกิดการ ตระหนักรู้ เกี่ยวกับใช้ ประโยชน์จาก สื่อได้อย่าง เหมาะสมและ นำไป ประยุกต์ใช้ได้ เหมาะสมกับ สถานการณ์

8. สรุปการประเมินผล

- ผ่าน มีระดับคุณภาพ พอใช้ขึ้นไป
- ไม่ผ่านมี ระดับคุณภาพ ปรับปรุง

9. บันทึกผลหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1. ปัญหา/อุปสรรค

.....

.....

.....

2. แนวทางแก้ไข/แนวทางการพัฒนา

.....

.....

.....

ใบความรู้

เรื่อง ฉลาดรู้ ฉลาดใช้สื่อ

การประเมินสื่อ หมายถึง การพิจารณาคุณค่าของสื่ออย่างมีหลักการและเหตุผล เพื่อให้ผู้รับสารสามารถเลือกใช้สื่อที่มีคุณภาพและเหมาะสมได้ การประเมินนี้อาศัยทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ และการคิดวิพากษ์ ซึ่งช่วยให้ผู้รับสารสามารถตัดสินใจเกี่ยวกับเนื้อหาสื่อได้อย่างรอบคอบ การประเมินสื่อมีความสำคัญยิ่งในยุคที่สื่อมวลชน สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อออนไลน์เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวัน สื่อเหล่านี้อาจส่งผลกระทบต่อทั้งในทางบวกและทางลบต่อสังคม ดังนั้น ผู้รับสารต้องมีความสามารถในการแยกแยะและประเมินสื่อต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง

1. การประเมินองค์กรสื่อ

องค์กรสื่อ คือหน่วยงานที่ผลิตและเผยแพร่เนื้อหาสารผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ และสื่อออนไลน์ การประเมินองค์กรสื่อช่วยให้ประชาชนผู้รับสารสามารถวิเคราะห์และตัดสินใจได้ว่าสื่อมีความน่าเชื่อถือและมีจริยธรรมหรือไม่

ตัวอย่างเกณฑ์การประเมินองค์กรสื่อ

- เจ้าขององค์กร ใครเป็นผู้สนับสนุนหรือควบคุมการทำงานของสื่อ
- นโยบายและแนวทางการทำงาน องค์กรสื่อมีจุดยืนและเป้าหมายอย่างไร
- ผลงานที่ผ่านมา ความน่าเชื่อถือของเนื้อหาที่เคยเผยแพร่
- เสียงสะท้อนจากประชาชน มุมมองของสังคมต่อองค์กรสื่อ
- ความเป็นอิสระ องค์กรสื่อมีอิทธิพลจากกลุ่มใดหรือถูกครอบงำหรือไม่

ตัวอย่างองค์กรสื่อ

- หนังสือพิมพ์ เช่น ไทยรัฐ, เดลินิวส์
- สถานีโทรทัศน์ เช่น ไทยพีบีเอส, TNN24
- สื่อออนไลน์ เช่น Facebook, Pantip

2. การประเมินผู้ผลิต

ผู้ผลิตคือบุคคลหรือทีมงานที่สร้างเนื้อหาสาร เช่น ข่าว บทความ หรือภาพยนตร์ ซึ่งผู้ผลิตควรปฏิบัติตามจริยธรรมและแนวทางการทำงานขององค์กรที่ตนสังกัด

ตัวอย่างเกณฑ์การประเมินผู้ผลิต

- ใครเป็นผู้ผลิต ตรวจสอบประวัติ ความน่าเชื่อถือ และความเชี่ยวชาญ
- วิธีการผลิตเนื้อหา การนำเสนอเนื้อหาเป็นไปตามหลักจริยธรรมหรือไม่
- เบื้องหลังการผลิต ตรวจสอบความเป็นอิสระและอิทธิพลที่อาจครอบงำการผลิต

3. การประเมินเนื้อหาสาระ

เนื้อหาสาระ หมายถึง ข้อมูลหรือข้อความที่สื่อนำเสนอผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น ข่าว ละคร หรือโฆษณา การประเมินเนื้อหาช่วยให้ผู้รับสารสามารถแยกแยะเนื้อหาที่เป็นประโยชน์จากเนื้อหาที่อาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิด

ตัวอย่างเกณฑ์การประเมินเนื้อหา

- ความถูกต้องของข้อมูล เนื้อหาอ้างอิงข้อเท็จจริงหรือเป็นเพียงความคิดเห็น
- ความเหมาะสม เนื้อหาสอดคล้องกับบริบททางสังคมหรือไม่
- ความน่าเชื่อถือ มีแหล่งอ้างอิงหรือหลักฐานที่ตรวจสอบได้

การใช้ประโยชน์จากสื่อเพื่อสังคม

1. เพื่อกิจกรรมทางสังคม

การทำโครงการร่วมกัน เช่น การหาบ้านให้สัตว์จรจัด หรือการบริจาคโลหิตที่ประชาสัมพันธ์ผ่านโซเชียลมีเดีย

2. เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

การเรียนรู้ผ่านสื่อ เช่น การทำอาหารสุขภาพ หรือการค้นคว้าข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตเพื่อการพัฒนาทักษะ

3. เพื่อส่งเสริมสิทธิพลเมือง

การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นปัญหาสังคม เช่น การใช้ Facebook หรือ Twitter เพื่อสะท้อนมุมมองเกี่ยวกับนโยบายรัฐ

บทบาทสำคัญของสื่อในสังคมประชาธิปไตย

สื่อเป็นช่องทางที่ช่วยให้ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์หรือประเด็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและส่วนรวม การใช้สื่ออย่างรับผิดชอบช่วยส่งเสริมสิทธิพลเมือง และสามารถผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวก

ตัวอย่าง

- การแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นการเมืองผ่าน Facebook หรือ Twitter
- การเขียนบทความหรือจดหมายถึงหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับปัญหาในชุมชน

การประเมินสื่อช่วยให้ประชาชนสามารถเลือกใช้สื่อที่มีคุณภาพและเหมาะสม การมีทักษะการคิดวิเคราะห์และวิพากษ์วิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ทำให้เราสามารถใช้อุปกรณ์ให้เกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคมอย่างแท้จริง

แหล่งอ้างอิง

คณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2556). 100

เรื่องน่ารู้ ผู้บริโภคสื่อวิทยุ-โทรทัศน์. กรุงเทพฯ: สำนักงาน กสทช.

ลักขมี คงลาภ และ อัสพร เสถียรทิพย์. (2555). การศึกษาการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากสื่อวิทยุและโทรทัศน์ของเด็กและเยาวชน. สำนักงาน กสทช.

6. ระยะเวลาของการเรียนการสอน

ระยะเวลาของการเรียนการสอนทั้งหมด 8 สัปดาห์ ประกอบด้วยกิจกรรม

หน่วยการเรียนรู้	หน่วยการเรียนรู้	ชื่อหน่วยการเรียนรู้	สัปดาห์ที่
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1	รู้และเข้าใจการเลือกบริโภคสื่อ	แรกเริ่มรู้เท่าทันสื่อ	สัปดาห์ที่ 1
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2	ประเภทของสื่อในชีวิตประจำวัน	รู้ไว้ใช่ว่า..ประเภทของสื่อในชีวิตประจำวัน	สัปดาห์ที่ 2

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3	การใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันและปลอดภัย	รู้รับ รู้รู้..ใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันและปลอดภัย	สัปดาห์ที่ 3
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4	รอบรู้กฎหมายคอมพิวเตอร์	รอบรู้กฎหมายคอมพิวเตอร์	สัปดาห์ที่ 4
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5	มารยาทในการติดต่อสื่อสารในสังคมออนไลน์	สัปดาห์ก่อนคิดสื่อสาร	สัปดาห์ที่ 5-6
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6	การใช้ประโยชน์จากสื่อ	รู้ฉลาดรู้ ฉลาดใช้สื่อ	สัปดาห์ที่ 7-8

7. สื่อและแหล่งการเรียนรู้

หน่วยการเรียนรู้	สื่อและแหล่งการเรียนรู้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1	7. วีดิทัศน์หนังสือเพื่อเป็นกรณีศึกษาตัวอย่าง 8. Power point เนื้อหาประกอบการเรียนรู้ 9. ใบความรู้เรื่อง การรู้เท่าทันสื่อและการเลือกบริโภคสื่อ
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2	7. แหล่งเรียนรู้ทางอินเทอร์เน็ต 8. ใบความรู้เรื่อง ประเภทของสื่อ 9. Power point เนื้อหาประกอบการเรียนรู้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3	5. วีดิโอเกี่ยวกับ พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ 6. ใบความรู้ เรื่อง รอบรู้ รู้เท่าทันกฎหมายคอมพิวเตอร์
หน่วยการเรียนรู้ที่ 4	9. Application Padlet 10.วีดิทัศน์ “การป้องกันภัยคุกคามบนอินเทอร์เน็ต” (URL: https://www.youtube.com/watch?v=aRlUtzMcE) 11.ใบความรู้ เรื่อง “การใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันและปลอดภัย” 12.ใบกิจกรรมเรื่อง รู้ทัน ห่วงไกลภัยคุกคาม
หน่วยการเรียนรู้ที่ 5	1. วีดิโอเกี่ยวกับ พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ 2. ใบความรู้ เรื่อง รอบรู้ รู้เท่าทันกฎหมายคอมพิวเตอร์
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6	7. เกมตอบคำถามเกี่ยวกับหน้าที่ของสื่อ 8. ใบความรู้ รู้ฉลาดรู้ ฉลาดใช้สื่อ 9. วิทยากรพิเศษ

8. การวัดประเมินผล

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริม	กลยุทธ์สำหรับวิธีการวัดและการประเมินผล	สัปดาห์ที่ประเมิน
มีความสามารถด้านการคิดอย่างมี วิจารณญาณ ทั้ง 4 ด้าน คือ ความสามารถในการนิยามปัญหา, ความสามารถพิจารณาตัดสินข้อมูล, ความสามารถในการวิเคราะห์ ตีความ เรื่องที่ดู ฟัง หรืออ่าน เพื่อนำไปสู่การ ตัดสินใจได้, ความสามารถในการ แก้ปัญหา และความสามารถในการลง ข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผล	1. การวัดและประเมินจากการ ปฏิบัติตามสภาพจริง 2. การประเมินผลจากแบบวัด ความสามารถด้านการคิดอย่างมี วิจารณญาณ 3. การประเมินการมีส่วนร่วมใน ชั้นเรียนและการทำงาน	สัปดาห์ที่ 1-8
ผู้เรียนมีความรอบรู้ด้านการรู้เท่าทัน สื่อในยุคดิจิทัลครอบคลุมประเภทของ สื่อ ซึ่งได้แก่ (1) สื่อที่มาจากการ สร้างสรรค์ของมนุษย์ (2) สื่อที่มี เป้าหมายทางธุรกิจโฆษณา (3) สื่อที่ สร้างค่านิยมและอุดมคติค่านิยม (4) สื่อทำให้มีผลทางการเมืองและสังคม	1. การวัดและประเมินจากการ ปฏิบัติตามสภาพจริง 2. การทดสอบความรู้ในเนื้อหา รายวิชาการ 3.การประเมินการมีส่วนร่วมในชั้น เรียนและการทำงาน	สัปดาห์ที่ 1-8
เกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้และเกิด ทักษะที่สำคัญในศตวรรษที่ 21	1. การวัดและประเมินจากการ ปฏิบัติตามสภาพจริง 2. การประเมินความกระตือรือร้น และการมีส่วนร่วม	สัปดาห์ที่ 1-8
อธิบายหลักการวิเคราะห์และประเมิน คุณค่าสารประเภทต่างๆ ได้	1. การวัดและประเมินจากการ ปฏิบัติตามสภาพจริง 2. การวัดและประเมินจากผลการ วิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ ความรู้ 3. การประเมินการมีส่วนร่วมใน ชั้นเรียนและการทำงาน	สัปดาห์ที่ 1-8

จุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริม	กลยุทธ์สำหรับวิธีการวัดและการประเมินผล	สัปดาห์ที่ประเมิน
วิเคราะห์และประเมินเนื้อหาและการนำเสนอของสื่อประเภทต่างๆ ตามแนวคิดและทฤษฎีการรู้เท่าทันสื่อ	1. การวัดและประเมินจากการปฏิบัติตามสภาพจริง 2. การวัดและประเมินจากผลการวิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้ 3. การประเมินการมีส่วนร่วมในชั้นเรียนและการทำงาน	สัปดาห์ที่ 1-8
การใช้สื่อด้วยความรู้เท่าทัน และมีความรับผิดชอบต่อสังคม	1. การวัดและประเมินจากการปฏิบัติตามสภาพจริง 2. การประเมินการมีส่วนร่วมในชั้นเรียนและการทำงาน 3. การประเมินจากผลงานที่เป็นชิ้นงาน	สัปดาห์ที่ 1-4

ภาคผนวก ง
เครื่องมือวิจัย

แบบทดสอบวัดความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

เรื่อง การรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล

สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

คำชี้แจง (กรุณาอ่านให้เข้าใจก่อนลงมือทำข้อสอบ)

(1) ข้อสอบปรนัย จำนวน 30 ข้อ (30 คะแนน) วัดความสามารถด้านการคิดอย่างมี
วิจารณญาณ ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 การนิยามปัญหา คือ การศึกษาสถานการณ์ ข้อมูลข่าวสาร ประสบการณ์
ต่างๆ เพื่อพิจารณาปัญหา ทำความเข้าใจถึงเหตุของปัญหา รวมถึงการนิยามความหมายของ
คำข้อความ

ด้านที่ 2 การวิเคราะห์ ตีความ เรื่องที่ดู ฟัง หรืออ่าน คือ การพิจารณาจำแนก
ประเภทของข้อมูลเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจ

ด้านที่ 3 การพิจารณาตัดสินข้อมูล คือ การลงข้อสรุปถึงความน่าเชื่อถือของ
แหล่งข้อมูลต่างๆ โดยการใช้เหตุผล

ด้านที่ 4 การแก้ปัญหา คือ การประยุกต์ใช้การสรุปอ้างอิงหรือนำไปปฏิบัติ

ด้านที่ 5 การประเมินอย่างสมเหตุสมผล คือ การพิจารณาถึงผลลัพธ์และประโยชน์
จากการใช้ข้อมูล

(2) ทำข้อสอบลงในกระดาษคำตอบ โดยเลือกตอบข้อที่ถูกต้องที่สุดเพียงข้อเดียว

(3) ให้นักเรียนเขียนชื่อ-นามสกุล และเลขที่ให้ชัดเจนด้วยปากกา

(4) เมื่อทำข้อสอบเสร็จแล้วให้ตรวจทานให้เรียบร้อย และส่งข้อสอบคืนพร้อม
กระดาษคำตอบ

(5) ใช้เวลาที่ใช้ในการจัดสอบ 50 นาที

สถานการณ์ที่ 1 ใช้ตอบคำถามข้อ 1-5

สำนักข่าวท้องถิ่นรายงานว่า พบเด็กหญิง 12 ปี ถูกล่อลวงผ่านทางเฟซบุ๊ก (Facebook) ผู้ปกครองชาว จ.ระยอง ร้องขอให้หน่วยงานภาครัฐและเอกชนช่วยติดตามหาบุตรสาวอายุ 12 ปี ถูกล่อลวงผ่านทางเฟซบุ๊ก (Facebook) โดยอาศัยสัญญาณการใช้โทรศัพท์มือถือจนเจอตัวอยู่ในพื้นที่ จ.สุโขทัย เจ้าหน้าที่พัฒนาสังคม จ.สุโขทัย เข้าพูดคุยเด็กหญิง อายุ 12 ปี ชาว จ.ระยอง หลังเด็กหญิงคนนี้หายตัวออกจากบ้านพัก และผู้ปกครองเข้าแจ้งความตำรวจ และประสานขอความช่วยเหลือจากมูลนิธิกระจกเงาและสื่อมวลชน จนพบว่าอาศัยอยู่ที่บ้านพักแห่งหนึ่งใน อ.สวรรคโลก จ.สุโขทัย

เจ้าหน้าที่ระบุว่า ก่อนหน้านี้ ได้รับการประสานจากผู้ปกครองว่าบุตรสาวถูกเพื่อนทางเฟซบุ๊ก (Facebook) ล่อลวงให้เดินทางไปพบที่สถานีขนส่งหมอชิต กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายนที่ผ่านมา ก่อนจะขาดการติดต่อไป โดยจากการตรวจสอบสัญญาณโทรศัพท์มือถือของเด็กหญิง ทำให้ทราบเบาะแสว่าเด็กหญิงเดินทางมาอาศัยอยู่ในพื้นที่ จ.สุโขทัย จึงประสานตำรวจภูธรสวรรคโลกออกตามหา จนพบว่าเด็กหญิงอาศัยอยู่กับเพื่อนหญิงคนหนึ่ง ขณะนี้ได้ประสานผู้ปกครองเดินทางมารับตัวแล้ว

1. เพราะเหตุใดเด็กหญิงวัย 12 ปี จึงตัดสินใจเดินทางไปพบที่สถานีขนส่งหมอชิต

- ก. เด็กหญิงต้องการเพื่อนในเฟซบุ๊ก (Facebook)
- ข. เด็กหญิงได้รับการเชิญชวนจากบุคคลในเฟซบุ๊ก (Facebook)
- ค. เด็กหญิงต้องการเดินทางไปจังหวัดสุโขทัย
- ง. เด็กหญิงต้องการหนีออกจากบ้าน

2. จากข่าวสรุปได้ว่า “เด็กหญิงวัย 12 ปี ถูกหลอกลวงเพราะใช้เวลาว่างสำหรับการเล่นเฟซบุ๊ก (Facebook) มากเกินไป” นักเรียนตัดสินใจอย่างไรต่อข้อความนี้

- ก. ข้อเท็จจริงสนับสนุนการสรุป
- ข. ข้อเท็จจริงคัดค้านการสรุป
- ค. ข้อเท็จจริงกับการสรุปไม่เกี่ยวข้องกัน
- ง. ข้อเท็จจริงไม่เพียงพอสำหรับการสรุป

3. กรณีข่าวเด็กหญิงวัย 12 ปี น่าจะมาจากแหล่งข่าวใดมากที่สุด

- ก. องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย
- ข. มูลนิธิกระจกเงาและสื่อมวลชน
- ค. พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- ง. ศูนย์รับแจ้งเด็กหายและสื่อต่างประเทศ

4. เมื่อนักเรียนรู้จักเพื่อนผ่านทางเฟซบุ๊ก (Facebook) และนำไปสู่การนัดหมายพบเจอ ในกรณีนี้นักเรียนควรทำอย่างไร

- ก. ควรไปเพราะเฟซบุ๊ก (Facebook) มีความปลอดภัยเพราะสามารถยืนยันตัวตนได้
- ข. ควรไปแต่ต้องชวนเพื่อนไปด้วย
- ค. ควรปรึกษาผู้ปกครองและตรวจสอบโปรไฟล์ในเฟซบุ๊กให้มั่นใจก่อนตัดสินใจ
- ง. ไม่ควรไปและแจ้งผู้ปกครองทันที

5. นักเรียนมีวิธีการป้องกันตัวอย่างไรจากภัยผ่านช่องทางออนไลน์

- ก. ใช้ระบบรักษาความปลอดภัยในทุกอุปกรณ์ที่เชื่อมต่อออนไลน์
- ข. แชร์สถานที่อย่างสม่ำเสมอเพื่อให้คนอื่นได้รู้จักสถานที่ท่องเที่ยวใหม่ ๆ
- ค. ไม่ควรเปลี่ยนรหัสผ่านบ่อย กรณีที่ลืมอาจส่งผลเสียต่อระบบโทรศัพท์ได้
- ง. ตั้งค่าความเป็นส่วนตัวและหลีกเลี่ยงการแชร์ข้อมูลส่วนตัวในที่สาธารณะ

สถานการณ์ที่ 2 ใช้ตอบคำถามข้อ 6-10

แม่รำไห่แทบขาดใจ!! รับศพลูกชายติดเกมจนถึงชั้นผูกคอฆ่าตัวตาย พร้อมเตือนให้เป็นอุทาหรณ์ อย่าปล่อยให้ลูกเล่นมือถือ หรือเกม เหตุเกิดบ้านเลขที่ 10 บ้านชัยสถาน หมู่ 10 ต.อุโมงค์ อ.เมือง จ.ลำพูน ที่เกิดเหตุพบเป็นโรงจอดรถ พบศพ นายเอ (นามสมมติ) อายุ 15 ปี ใช้เชือกแขวนคอตัวเองติดกับโรงรถ สภาพศพสวมกางเกงขาสั้นตัวเดียว ไม่สวมเสื้อ ทางญาติได้ช่วยกันปลดศพออกมาและพยายามให้เจ้าหน้าที่กู้ภัยอุโมงค์ช่วยกันปั๊มหัวใจ เนื่องจากแขวนคอตัวเองไม่นาน แต่ก็ไม่สามารถยื้อชีวิตได้

จากการสอบสวนญาติของผู้ตายทราบว่า ผู้ตายไม่ได้เรียนหนังสือ ช่วยญาติทำงานทั่วไป สาเหตุเบื้องต้นรับทราบจากญาติว่า ผู้ตายติดเกมออนไลน์บนมือถือจนมีนิสัยชอบความรุนแรง โมโหง่าย เกมมีชื่อว่า ROV เป็นเกมต่อสู้ ก่อนเกิดเหตุได้ไลน์ไปคุยกับเพื่อนลักษณะน้อยใจที่แม่ตักเตือน ก่อนที่จะบอกลาเพื่อน ซึ่งไม่คาดคิดว่าจะตัดสินใจแขวนคอตาย ซึ่งที่ผ่านมานั้นผู้ตายเคยพยายามฆ่าตัวตายหลายครั้ง จนกระทั่งล่าสุดเมื่อคืนที่ผ่านมา ได้แขวนคอตัวเองจนเสียชีวิต

6. ตามข่าวนายเอ (นามสมมติ) อายุ 15 ปี เสียชีวิตเพราะเหตุใด

- ก. เกิดความน้อยใจ
- ข. ไม่ได้เรียนหนังสือ
- ค. เล่นมือถือ และติดเกม
- ง. ขาดการดูแลจากผู้ปกครอง

7. เพราะเหตุใดจึง ไม่ควร ปล่อยให้เด็กเล่นมือถือ หรือเกมจนเกินไป

- ก. เด็กอาจมีพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการใช้ความรุนแรง
- ข. เด็กขาดระเบียบวินัยจนเสียด้านการเรียน
- ค. เด็กใช้เวลาว่างที่ไม่เกิดประโยชน์
- ง. เด็กอาจไม่สามารถพัฒนาทักษะทางสังคมได้อย่างเหมาะสม

8. จากข่าวเด็กติดเกมเป็นข้อมูลที่มาจากแหล่งใด มากที่สุด

- ก. พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- ข. มูลนิธิกระจกเงาและสื่อมวลชน
- ค. องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย
- ง. ศูนย์ส่งเสริมพฤติกรรมเด็กและเยาวชน

9. ผู้ปกครองควรปฏิบัติอย่างไรเมื่อเด็กติดเกม ติดมือถือ

- ก. ไม่ควรให้เด็กเล่นมือถือเป็นระยะเวลานาน และใช้ตามลำพัง
- ข. ควรเก็บโทรศัพท์เพื่อไม่ให้เด็กใช้ในการเล่นเกม
- ค. เมื่อเด็กมีพฤติกรรมรุนแรงควรเก็บโทรศัพท์ทันที
- ง. ควรพูดคุยและกำหนดเวลาการใช้งานร่วมกัน

10. ข้อใดปฏิบัติได้ ถูกต้องที่สุด ในการใช้เทคโนโลยี

- ก. แบ่งเวลาในการเล่นเกม และเล่นมือถือ
- ข. การใช้เทคโนโลยี และสื่อออนไลน์ต่างๆ ควรได้รับคำแนะนำจากผู้ปกครอง
- ค. ควรใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับวัย
- ง. ปรับพฤติกรรมโดยใช้เทคโนโลยีในเชิงสร้างสรรค์และปลอดภัย

สถานการณ์ที่ 3 ใช้ตอบคำถามข้อ 11-15

ตำรวจเปิดปฏิบัติการ "CIB Anti Online Scam" ปราบเครือข่ายแอปเงินกู้เงินออนไลน์ดอกเบี้ยยโหด จับ 2 ตัวการใหญ่ พร้อมลูกสมุนเช็กเส้นทางการเงินพบหมุนเวียนกว่า 500 ล้านบาท จากการสืบสวนพบว่ามีทำกันเป็นขบวนการ อีกทั้งยังพบว่า ระบบของแอปฯ เหล่านี้จะมีการโฆษณาเผยแพร่ให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ง่าย รวมถึงมีการให้ข้อมูลอันเป็นเท็จเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ มีการกำหนดการผ่อนชำระเงินกู้ในลักษณะที่เป็นการบิดเบือน และอำพราง เพื่อให้เหยื่อหลงเชื่อ แต่ในความเป็นจริงแล้วจะเป็นการคิดอัตราดอกเบี้ยเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด

หากลูกหนี้รายใดไม่สามารถชำระเงินกู้ที่กู้ยืมไว้ได้ จะถูกโทรศัพท์ข่มขู่ ด่าทอด้วยถ้อยคำหยาบคาย หรือมีโทรศัพท์ติดต่อไปยังพ่อแม่ ญาติพี่น้อง เพื่อนร่วมงาน พร้อมส่งข้อความทาง SMS แบนรูปภาพติดต่อใบหน้าของผู้เสียหายไปให้ เพื่อให้เข้าใจว่าผู้เสียหายเป็นผู้จำหน่ายเสพติด หรือค้าประเวณี สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้เสียหายเป็นอย่างมาก

11. ปัญหาสำคัญที่สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้เสียหายจนทำให้ตำรวจเปิดปฏิบัติการ "CIB Anti Online Scam" คือข้อใด

- ก. โทรศัพท์ข่มขู่
- ข. แอปเงินกู้เงินออนไลน์ดอกเบี้ยยโหด
- ค. ด่าทอด้วยถ้อยคำหยาบคาย
- ง. การปลอมแปลงเอกสารเพื่อหลอกลวง

12. ทำไมถึงมีผู้เสียหายจำนวนมากจากกู้เงินแบบออนไลน์

- ก. มีระบบบริการลูกค้าที่ดี
- ข. การใช้ข้อมูลที่ชัดเจนและครบถ้วน
- ค. มีการโฆษณาเผยแพร่ให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ง่าย
- ง. ไม่มีการตรวจสอบข้อมูลผู้กู้ที่เข้มงวด

13. จากเหตุการณ์นี้ผู้เสียหายกู้เงินจากช่องทางใด

- ก. แอปพลิเคชัน Tik Tok
- ข. แพลตฟอร์มแอปพลิเคชันเงินกู้ที่ผิดกฎหมาย
- ค. เว็พพ์ออนไลน์
- ง. เว็บไซต์อีคอมเมิร์ซ

14. ข้อใดเป็นวิธี ที่ดีที่สุด ในการป้องกันการตกเป็นเหยื่อของเงินกู้นอกระบบ

- ก. ศึกษารายละเอียดของผู้ให้กู้ เพื่อป้องกันการถูกเอารัดเอาเปรียบหรือการทวงหนี้โหด
- ข. ติดตามข่าวสารกลโกงอย่างต่อเนื่อง
- ค. เลือกกู้เงินในระบบ เพราะมีสัญญาการกู้เงินที่ชัดเจนและเป็นธรรมมากกว่า
- ง. หลีกเลี่ยงการใช้สื่อออนไลน์ที่เกี่ยวกับเงินกู้

15. กรณีที่ไม่ชำระเงินคืนให้กับเงินกู้นอกระบบจะส่งผลอย่างไร

- ก. ทวงหนี้ด้วยการข่มขู่
- ข. ยื่นฟ้องต่อศาล
- ค. มีกระบวนการยึดทรัพย์สิน
- ง. ขึ้นบัญชีดำทางการเงิน

สถานการณ์ที่ 4 ใช้ตอบคำถามข้อ 16-20

ประกาศกำจัดโฆษณาหลวงโลกของ "ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารถั่งเช่า" ให้สิ้นซาก
เนื่องจากการอวดอ้างสรรพคุณเป็นยารักษาสารพัดโรค เข้าข่ายหลอกลวงผู้บริโภค

ถั่งเช่าที่อนุญาตมี 2 กลุ่ม คือ ผลิตภัณฑ์สมุนไพร (ยาแผนโบราณ) และผลิตภัณฑ์อาหาร
ที่มีถั่งเช่าเป็นส่วนประกอบ เพื่อบำรุงร่างกายทั่วไป เสริมจากการรับประทานอาหารตามปกติ
ดังนั้น การโฆษณาว่า ผลิตภัณฑ์จากถั่งเช่าสามารถรักษาสารพัดโรค จึงเป็นการโฆษณาโดยไม่ได้
รับอนุญาต และโฆษณาอื้ออวดเกินจริง

เตือนผู้บริโภคโดยเฉพาะผู้ป่วย ผู้สูงอายุ อย่าหลงเชื่อโฆษณาเหล่านี้ เพราะนอกจากจะ
เสียเงินแล้ว ยังอาจทำให้โรคหรืออาการที่เป็นอยู่แย่ลง เสียโอกาสในการรักษา เนื่องจากไม่ได้รับ
การรักษาอย่างถูกต้องโดยแพทย์

16. เพราะเหตุใดจึงนิยมบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารถั่งเช่า

- ก. รับประทานเพื่อเสริมจากการรับประทานอาหารตามปกติ
- ข. บำรุงร่างกาย
- ค. โฆษณาอวดอ้างสรรพคุณเป็นยารักษาสารพัดโรค
- ง. เพื่อเพิ่มพลังงานและสมรรถภาพทางร่างกาย

17. ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารถั่งเช่าสามารถรักษาโรคต่างๆ ได้หากรับประทานในปริมาณที่เหมาะสม

- ก. ข้อเท็จจริงสนับสนุนการสรุป
- ข. ข้อเท็จจริงคัดค้านการสรุป
- ค. ข้อเท็จจริงกับการสรุปไม่เกี่ยวข้องกัน
- ง. ข้อเท็จจริงไม่เพียงพอสำหรับการสรุป

18. ข้อมูลของผลิตภัณฑ์เสริมอาหารถึงเข้าควรมาจากแหล่งที่มาใด

- ก. พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
- ข. กระทรวงสาธารณสุข
- ค. สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา
- ง. สมาคมส่งเสริมสุขภาพแห่งประเทศไทย

19. สาเหตุใดถึงหลงเชื่อบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารถึงเข้า

- ก. บุคคลในแวดวงบันเทิงเป็นพรีเซนเตอร์
- ข. ได้รับการรับรองจากกระทรวงสาธารณสุข
- ค. มีขนาดทดลองเพื่อชักจูงให้บริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารถึงเข้ามากขึ้น
- ง. การใช้คำโฆษณาที่เร้าใจและกระตุ้นความเชื่อมั่น

20. ผลกระทบใด มากที่สุด จากการบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารถึงเข้าเป็นยารักษาโรคต่าง

- ก. เสียโอกาสในการรักษาอย่างถูกต้องโดยแพทย์
- ข. เสียเงินเป็นจำนวนมาก
- ค. ทำให้โรคหรืออาการที่เป็นอยู่แย่ลง
- ง. เกิดอาการแพ้หรือผลข้างเคียงที่รุนแรง

สถานการณ์ที่ 5 ใช้ตอบคำถามข้อ 21-25

"สาวสุดเซ็งสั่งซื้อเสื้อออนไลน์หวังเซอร์ไพรส์แฟน แต่กลับได้ของไม่ต้องปก กลายเป็นเสื้อคนแก่ ต้องเอาไปให้พ่อใส่แทน" จากเหตุการณ์เมื่อสั่งของออนไลน์แล้วไม่ได้ของ ได้ของไม่ตรงปก หรือของปลอม รีบทำ 3 ขั้นตอนนี้

1. โทรแจ้งธนาคารอายัดบัญชีของมิจฉาชีพทันที เมื่อรู้ตัวว่าถูกโกง เราสามารถโทรไปที่ศูนย์รับแจ้งเหตุร้องเรียนที่ศูนย์บริหารการรับแจ้งความคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยี ภัยทางการเงิน จากมิจฉาชีพ ของธนาคารต่างๆ ได้ทันที ตลอด 24 ชั่วโมง
2. รวบรวมหลักฐาน เช่น หน้าโปรไฟล์เพจ โฆษณาในเพจ ภาพถ่ายสินค้า บทสนทนากับผู้ขาย สลิปโอนเงิน เป็นต้น
3. แจ้งความและยื่นคำฟ้องต่อศาล แจ้งความ ที่สถานีตำรวจใกล้บ้าน โดยแจ้งกับเจ้าหน้าที่ว่า "ขอให้ดำเนินคดีให้ถึงที่สุด" อย่าทำเพียงลงบันทึกประจำวันเด็ดขาด

21. ข้อใดต่อไปนี้เป็นเหตุใดในการโทรแจ้งธนาคารเพื่อยอายัดบัญชีเมื่อสั่งซื้อออนไลน์

- ก. ภูฟ้าสั่งของออนไลน์แล้วได้ของมาเกินจำนวนที่สั่ง
- ข. ไอเดียได้รับสินค้าที่ไม่ตรงปก
- ค. ปุ๊กก็รับสินค้าล่าช้า
- ง. พบว่าถูกหลอกให้โอนเงินและไม่ได้รับสินค้า

22. ข้อใดดังต่อไปนี้ ไม่ถูกต้อง

- ก. โทรแจ้งธนาคารอายัดบัญชีของมิจฉาชีพทันทีเมื่อรู้ตัวว่าถูกโกง
- ข. รวบรวมหลักฐาน เช่น หน้าโปรไฟล์เพจ โฆษณาในเพจ เป็นต้น
- ค. เมื่อได้รับสินค้าที่เป็นของปลอมรีบเดินทางไปคืนสินค้าทันที
- ง. แจ้งความที่สถานีตำรวจเพื่อติดตามคดี

23. ขั้นตอนเมื่อโดนโกงจากการสั่งซื้อของออนไลน์ควรมาจากแหล่งที่มาใด

- ก. สภาองค์กรของผู้บริโภค
- ข. สถานีตำรวจ
- ค. สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา
- ง. กองบังคับการปราบปรามอาชญากรรมทางเทคโนโลยี

24. ปัจจุบันกลโกงเพื่อหลอกซื้อของออนไลน์มีจำนวนมากผู้บริโภคควรปฏิบัติตนอย่างไรเพื่อไม่ให้ถูกหลอก

- ก. ติดตามข่าวสารกลโกงรูปแบบต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง
- ข. สั่งซื้อจำนวนมากๆ จะได้ในราคาถูก เพื่อป้องกันการเอาเปรียบจากผู้ขาย
- ค. ถ่ายคลิปวิดีโอทุกครั้งสำหรับการเปลี่ยนสินค้าเมื่อของชำรุด
- ง. ตรวจสอบรีวิวและความน่าเชื่อถือของร้านค้าก่อนสั่งซื้อ

25. สาวสั่งซื้อเสื้อออนไลน์หวังเซอร์ไพรส์แฟน แต่กลับได้ของไม่ต้องปก กลายเป็นเสื้อคนแก่สาวคนดังกล่าวควรทำอย่างไรจึงจะเหมาะสมที่สุด

- ก. ร้องเรียนผ่านคอลเซ็นเตอร์
- ข. ร้องเรียนที่ศูนย์บริหารการรับแจ้งความคดีอาชญากรรมทางเทคโนโลยี
- ค. ร้องเรียนทางเว็บไซต์
- ง. แจ้งปัญหากับเพจร้านค้าเพื่อให้ชี้แจงและแก้ไข

สถานการณ์ที่ 6 ใช้ตอบคำถามข้อ 26-30

นักเรียนชั้น ม.3 อายุ 15 ปี ถูกหลอกลวงให้โอนเงินเพื่อหาค่าคอมมิชชั่นจากการทำงาน กดรับออเดอร์สินค้า เป็นเหตุให้เครียดและทำร้ายตัวเอง

ดังนั้นเมื่อพบคำเชิญชวนให้ทำงานออนไลน์ ผ่านทางข้อความสั้น (SMS) หรือประกาศโฆษณาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, Instagram, TikTok อย่าเข้าไปติดต่อสมัครทำงานเป็นอันขาด มักจะมีการแอบอ้างสัญลักษณ์ของหน่วยงาน หรือบริษัทที่เกี่ยวข้องมาเพิ่มความน่าเชื่อถือ เช่น Shopee, Lazada เป็นต้น และหากสมัครทำงานไปแล้ว พบว่ามีการติดต่อให้วางเงินมัดจำ หรือเงินลงทุน หรือสำรองเงินก่อนจะทำงานได้ ให้เลิกคิดทันทีที่กำลังโดนมิจฉาชีพหลอกลวง อย่าโอนเงินไปเด็ดขาด

26. ต้นเหตุที่ทำให้เด็กเครียดและทำร้ายตัวเองคือข้อใด

- ก. ไม่ได้รับค่าคอมมิชชั่น
- ข. ถูกหลอกลวงให้โอนเงิน
- ค. ถูกชวนให้ทำงานออนไลน์
- ง. ถูกวิจารณ์ในสื่อสังคมออนไลน์

27. เพราะเหตุใดเด็กจำนวนมากถูกหลอกลวงคำเชิญชวนให้ทำงานออนไลน์

- ก. แอบอ้างสัญลักษณ์ของหน่วยงาน หรือบริษัทที่เกี่ยวข้องมาเพิ่มความน่าเชื่อถือ
- ข. ได้รับความสนใจเป็นจำนวนมาก
- ค. สมัครง่ายได้รับผลตอบแทนสูง
- ง. มีการโฆษณาในช่องทางที่หลากหลาย

28. สื่อในข้อใดต่อไปนี้ ไม่ใช่ รูปแบบการประกาศของมิจฉาชีพโฆษณาผ่านสื่อสังคมออนไลน์

- ก. Facebook
- ข. Instagram
- ค. Newspaper
- ง. TikTok

29. นักเรียนมีข้อสังเกตอย่างไรว่าคำเชิญชวนให้ทำงานออนไลน์เป็นมิจฉาชีพ

- ก. มีการรับรองจากหน่วยงานที่มีความน่าเชื่อถือ
- ข. สามารถตรวจสอบข้อมูลได้
- ค. โอนเงินเพื่อหารายได้จากการทำกิจกรรม
- ง. ใช้ข้อความเร่งเร้าให้รีบสมัคร เช่น "โอกาสสุดท้าย" หรือ "สมัครด่วนวันนี้!"

30. วิธีการใด ไม่ช่วย ป้องกันจากภัยเชิญชวนให้ทำงานออนไลน์

- ก. หลีกเลี่ยงข้อเสนอที่ฟังดูดี หรือมีผลตอบแทนสูง ทำงาน มีขั้นตอนไม่ซับซ้อน
- ข. ไม่ควรให้ผู้อื่นใดล่วงรู้รหัสการทำธุรกรรมการเงินของตนเอง
- ค. เมื่อได้รับคำเชิญชวนควรกดสมัครเพื่อรับโปรโมชั่นไว้ก่อน
- ง. ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของผู้ประกาศก่อนตอบรับข้อเสนอ

แบบทดสอบวัดความรู้
เรื่อง การรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

คำชี้แจง (กรุณาอ่านให้เข้าใจก่อนลงมือทำข้อสอบ)

- ดิจิตัล
- (1) ข้อสอบอัตนัย จำนวน 6 ข้อ (30 คะแนน) วัดความรู้เรื่องการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล
 - (2) ทำข้อสอบลงในกระดาษคำตอบที่ได้จัดเตรียมไว้ให้
 - (3) ให้นักเรียนเขียน ชื่อ-นามสกุล และเลขที่ ให้ชัดเจนด้วยปากกา
 - (4) เมื่อทำข้อสอบเสร็จแล้วให้ตรวจทานให้เรียบร้อย และส่งข้อสอบคืนพร้อมกระดาษคำตอบ
 - (5) ใช้เวลาที่ใช้ในการจัดสอบ 50 นาที

หมายเหตุ

- กรุณาตอบคำถามให้ครบทุกข้อ
- ใช้ถ้อยคำสุภาพและเขียนคำตอบด้วยลายมือที่อ่านง่าย
- หากพบข้อสงสัยระหว่างการสอบ ให้นักเรียนยกมือแจ้งครูผู้คุมสอบ

ห้ามนำข้อสอบออกห้องสอบโดยเด็ดขาด

แบบทดสอบวัดความรู้

เรื่อง การรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล

ชื่อ-สกุล.....

เลขที่..... ชั้น.....

คำชี้แจง ให้นักเรียนตอบคำถามลงในกระดาษคำตอบที่จัดเตรียมไว้ให้ พร้อมอธิบายเหตุผลหรือยกตัวอย่างที่เหมาะสมในแต่ละข้อ

1. ถ้านักเรียนเห็นข่าวที่แชร์ในอินเทอร์เน็ต นักเรียนจะรู้ได้อย่างไรว่าข่าวนั้นเป็นข่าวจริงหรือข่าวปลอม ให้อธิบายและยกตัวอย่าง (5 คะแนน)

.....

.....

.....

2. เมื่อเพื่อนแชร์ข่าวที่อาจเป็นข่าวลวงมาทางสื่อออนไลน์ นักเรียนจะมีวิธีปฏิบัติอย่างไร พร้อมอธิบายเหตุผล (5 คะแนน)

ที่มา: <https://www.antifakenewscenter.com/tag/โฆษณาชวนเชื่อ/>

.....

.....

.....

3. นักเรียนสามารถใช้สื่อออนไลน์ให้เกิดประโยชน์กับตนเองได้อย่างไรบ้าง จงยกตัวอย่าง (5 คะแนน)

4. อธิบายถึงมารยาทที่ดีในการสื่อสารในยุคดิจิทัลที่นักเรียนควรปฏิบัติ พร้อมยกตัวอย่างที่เหมาะสม (5 คะแนน)

5. น้องสดีใส่หน้ากากอนามัยแทนตัวเองเมื่อใช้งานโซเชียล น้องสดีจะมีความผิดตามกฎหมายคอมพิวเตอร์หรือไม่ เพราะเหตุใด (5 คะแนน)

6. เมื่อนักเรียนพบโฆษณาที่เข้าข่ายหลอกลวงหรือโอ้อวดเกินจริง นักเรียนควรปฏิบัติอย่างไร พร้อมยกตัวอย่างแนวทางการป้องกันภัยจากโฆษณาในลักษณะนี้ (5 คะแนน)

แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อ

หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล

คำชี้แจง

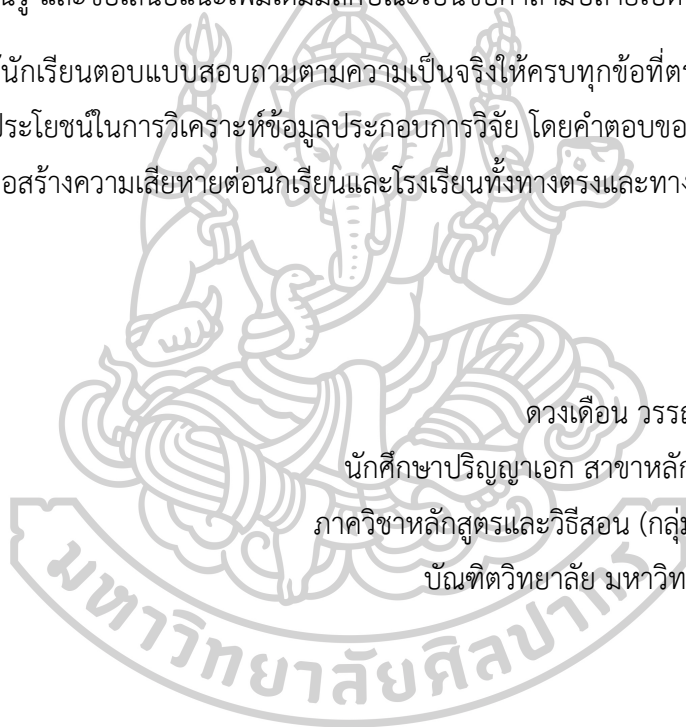
1. แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล มีวัตถุประสงค์เพื่อนำความคิดเห็นของนักเรียนไปใช้ในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้
2. แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เรียนที่มีต่อหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้ ด้านที่ 1 ด้านวิทยากร ด้านที่ 2 ด้านสถานที่ / ระยะเวลา ด้านที่ 3 ด้านความรู้ความเข้าใจของผู้เข้ารับการอบรม ด้านที่ 4 ด้านกิจกรรม ด้านที่ 5 ด้านการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมมีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิด
3. ให้นักเรียนตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริงให้ครบทุกข้อที่ตรงกับความพึงพอใจของนักเรียน เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบการวิจัย โดยคำตอบของนักเรียนไม่มีผลกระทบ ต่อคะแนน หรือสร้างความเสียหายต่อนักเรียนและโรงเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม

ดวงเดือน วรรณกุล

นักศึกษาปริญญาเอก สาขาหลักสูตรและการสอน

ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน (กลุ่มวิชาการประถมศึกษา)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

คำชี้แจง ให้นักเรียนทำเครื่องหมาย ☒ ที่ตรงกับความพึงพอใจของนักเรียน ตามเกณฑ์ 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง พึงพอใจมากที่สุด

4 หมายถึง พึงพอใจมาก

3 หมายถึง พึงพอใจปานกลาง

2 หมายถึง พึงพอใจน้อย

1 หมายถึง พึงพอใจน้อยที่สุด

รายการ	ระดับความ คิดเห็น				
	5	4	3	2	1
1.ด้านผู้สอน					
1.1 การถ่ายทอดความรู้ของผู้สอนมีความชัดเจน					
1.2 ความสามารถในการอธิบายเนื้อหาได้อย่างชัดเจน					
1.3 มีการเชื่อมโยงเนื้อหาในการจัดกิจกรรม					
1.4 เนื้อหาในการจัดกิจกรรมครบถ้วน					
2. ด้านสถานที่ / ระยะเวลา					
2.1 สถานที่มีความเหมาะสม					
2.1 ความพร้อมของอุปกรณ์วัสดุอุปกรณ์					
2.1 ระยะเวลาในการอบรมมีความเหมาะสม					
3. ด้านความรู้ความเข้าใจของผู้เข้ารับการอบรม					
3.1 ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องนี้ <u>ก่อน</u> การจัดกิจกรรม					
3.2 ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องนี้ <u>หลัง</u> การจัดกิจกรรม					
4. ด้านกิจกรรม					
4.1 กิจกรรมมีความเหมาะสมกับเนื้อหา					
4.2 กิจกรรมในหลักสูตรเสริมเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม					

รายการ	ระดับความ คิดเห็น				
	5	4	3	2	1
4.3 กิจกรรมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้					
5. ด้านการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้					
5.1 มีการส่งเสริมการสืบค้นข้อมูลที่เป็นประโยชน์					
5.2 เปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของผู้เรียน					
5.3 มีการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เหมาะสมในการทำกิจกรรม					

ความคิดเห็นของนักเรียน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร บุคลากรโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ และคณาจารย์คณะครุศาสตร์
เกี่ยวกับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อ
ส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน และวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา ข้อมูลที่ได้จะเป็นแนวทางในการออกแบบหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลต่อไป

2. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้มีนิยามสำคัญ ดังต่อไปนี้

2.1 หลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา คือ มวลประสบการณ์และการเรียนรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อที่สร้างความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา จัดขึ้นเพื่อเสริมสร้างหลักสูตรเดิมที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยหลักสูตรเสริมมีองค์ประกอบดังนี้ 1. หลักการและเหตุผล 2. จุดมุ่งหมาย 3. สาระสำคัญ เนื้อหาและกิจกรรม ได้แก่ การเรียนรู้ประเภทของสื่อเกิดจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์, การเรียนรู้ประเภทของสื่อที่มีเป้าหมายทางธุรกิจโฆษณา, การเรียนรู้ประเภทของสื่อที่สร้างค่านิยมและอุดมคติค่านิยมและการเรียนรู้ประเภทของสื่อที่ทำให้มีผลทางการเมืองและสังคม 4.ระยะเวลาของการเรียนการสอน 5. สื่อและแหล่งการเรียนรู้ 6. การวัดประเมินผล

2.2 ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ คือ พฤติกรรมของนักเรียนที่บ่งชี้ถึงความสามารถในการนิยามปัญหา ความสามารถพิจารณาตัดสินข้อมูล ความสามารถในการวิเคราะห์ ตีความ เรื่องที่ดู ฟัง หรืออ่าน เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจได้ ความสามารถในการแก้ปัญหาและความสามารถในการลงข้อสรุปอย่างสมเหตุสมผล

2.3 การรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล หมายถึง ความรู้ ความเข้าใจ ด้านการรู้เท่าทันสื่อ ของนักเรียนระดับประถมศึกษาที่ครอบคลุมประเภทของสื่อ คือ 1. สื่อที่มาจากการสร้างสรรค์ของมนุษย์ 2. สื่อมีเป้าหมายทางธุรกิจโฆษณา 3. สื่อสร้างค่านิยมและอุดมคติค่านิยม 4. สื่อทำให้มีผลทางการเมือง

2.4 นักเรียน คือ ผู้เรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ลำปาง

3. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้มี 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

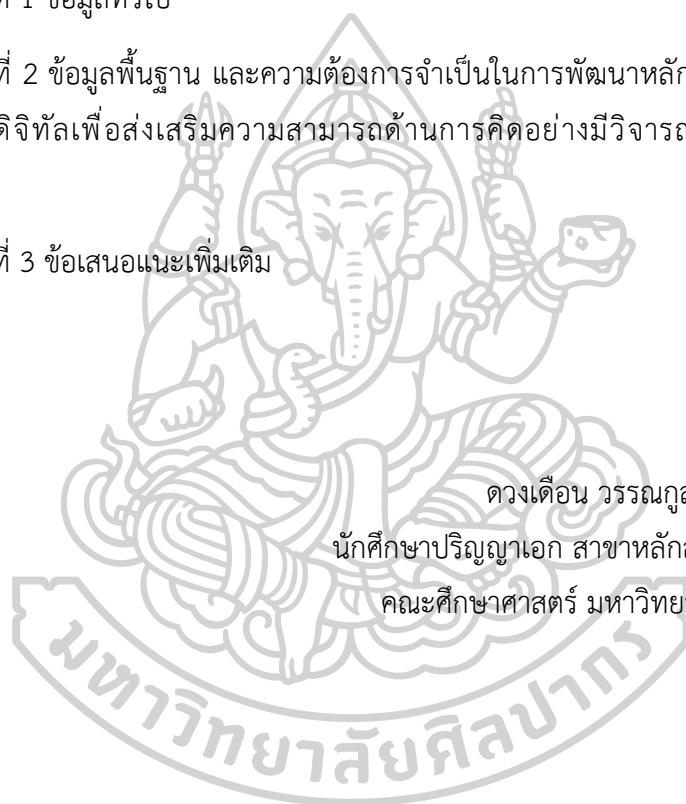
ตอนที่ 2 ข้อมูลพื้นฐาน และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ดวงเดือน วรรณกุล

นักศึกษาปริญญาเอก สาขาหลักสูตรและการสอน

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ชื่อ.....นามสกุล.....

วุฒิการศึกษา.....

ตำแหน่ง.....

สถานภาพของผู้สัมภาษณ์

- ☐ อาจารย์คณะครุศาสตร์ สาขาการประถมศึกษา มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
- ☐ ผู้บริหารโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ
- ☐ บุคลากรฝ่ายวิชาการโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ
- ☐ ครูผู้สอนโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ

ตอนที่ 2 ประเด็นสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา

1. ท่านคิดว่าการรู้เท่าทันสื่อ และความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณมีความจำเป็นอย่างไรต่อนักเรียนประถมศึกษา

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่ามีความจำเป็นอย่างไรที่ต้องพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา

.....

.....

.....

3. ท่านคิดว่าหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลจะนำไปสู่การพัฒนาความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในระดับประถมศึกษาได้อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

4. ท่านคิดว่าหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ควรเป็นลักษณะแบบใด (โครงสร้างของหลักสูตร ระยะเวลา กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล รูปแบบ วิธีการสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ)

.....

.....

.....

.....

.....

5. ท่านคิดว่าหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษาควรมีจุดเน้นอย่างไร เพื่อตรงต่อความต้องการของผู้เรียนในระดับประถมศึกษาโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ และสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของโรงเรียน

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้สัมภาษณ์

(ดวงเดือน วรรณกุล)

นักศึกษาปริญญาเอก สาขาหลักสูตรและการสอน

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

แบบวิเคราะห์เอกสาร วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล

เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา

คำชี้แจง แบบวิเคราะห์เอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ นโยบายการจัดการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา โดยมีหัวข้อดังนี้

1. ประเภทเอกสาร

- ☐ 1) หนังสือ ☐ 2) ตำรา ☐ 3) บทความ
☐ 4) วารสาร ☐ 5) รายงานการวิจัย ☐ 6) อื่น ๆ ระบุ.....

2. ชื่อเอกสาร.....

3. ชื่อผู้แต่ง และปีที่พิมพ์.....

4. สถานที่พิมพ์.....

5. วันที่ศึกษา.....

6. ประเด็นที่ศึกษา.....

7. สรุปประเด็นสำคัญ.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้วิเคราะห์

(ดวงเดือน วรรณกุล)

แบบตรวจสอบคุณภาพชุดเครื่องมือวิจัย

แบบวิเคราะห์เอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องฉบับนี้เป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับการเก็บข้อมูลพื้นฐานและหาความจำเป็น (Need Analysis)

ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ นโยบายการจัดการศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านความรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา

คำชี้แจง

1. ขอความอนุเคราะห์ท่านกรุณาทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องความคิดเห็นของท่านโดยมีเกณฑ์การให้คะแนนในระบบ IOC ดังนี้

ให้ 1 คะแนน เมื่อแน่ใจว่าสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

ให้ 0 คะแนน เมื่อไม่แน่ใจว่าสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

ให้ -1 คะแนน เมื่อแน่ใจไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

2. ขอความกรุณาท่านผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นเพิ่มเติมในประเด็นที่ยังไม่สมบูรณ์โดยการเขียนข้อเสนอแนะไว้ท้ายข้อความนั้น ๆ

ขอขอบพระคุณในความกรุณาของท่านมานโอกาสนี้

ดวงเดือน วรรณกุล

นักศึกษาปริญญาเอก สาขาหลักสูตรและการสอน

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

รายการ	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	เหมาะสม +1	ไม่แน่ใจ 0	ไม่เหมาะสม -1	
1. ประเภทเอกสาร 1) หนังสือ 2) ตำรา 3) บทความ 4) วารสาร 5) รายงานการวิจัย 6) อื่น ๆ ระบุ				
2. ชื่อเอกสาร				
3. ชื่อผู้แต่ง และปีที่พิมพ์				
4. สถานที่พิมพ์				
5. วันที่ศึกษา				
6. ประเด็นที่ศึกษา				
7. สรุปประเด็นสำคัญ				

ขอขอบพระคุณในความกรุณาของท่านมานโอกาสนี้

ดวงเดือน วรรณกุล

นักศึกษาปริญญาเอก สาขาหลักสูตรและการสอน

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้ทรงคุณวุฒิ

แบบตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร บุคลากรโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ และคณาจารย์คณะครุศาสตร์ เกี่ยวกับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษาฉบับนี้เป็นเครื่องมือที่ใช้สำหรับการเก็บข้อมูลพื้นฐานและหาความจำเป็น (Need Analysis) แบบวิเคราะห์เอกสารวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา

คำชี้แจง

1. ขอความอนุเคราะห์ท่านกรุณาทำเครื่องหมาย (✓) ลงในช่องความคิดเห็นของท่านโดยมีเกณฑ์การให้คะแนนในระบบ IOC ดังนี้

ให้ +1 คะแนน เมื่อแน่ใจว่าข้อความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

ให้ 0 คะแนน เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

ให้ -1 คะแนน เมื่อแน่ใจว่าข้อความไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

2. ขอความกรุณาท่านผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นเพิ่มเติมในประเด็นที่ยังไม่สมบูรณ์โดยการเขียนข้อเสนอแนะไว้ท้ายข้อความนั้น ๆ

ขอขอบพระคุณในความกรุณาของท่านมานโอกาสนี้

ดวงเดือน วรรณกุล

นักศึกษาปริญญาเอก สาขาหลักสูตรและการสอน

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ประเด็นสัมภาษณ์	ความคิดเห็น			ข้อเสนอแนะ
	เหมาะสม +1	ไม่แน่ใจ 0	ไม่เหมาะสม -1	
1. ท่านคิดว่าการรู้เท่าทันสื่อ และความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณมีความจำเป็นอย่างไรต่อนักเรียนประถมศึกษา				
2. ท่านคิดว่ามีความจำเป็นอย่างไรที่ต้องพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา				
3. ท่านคิดว่าหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลจะนำไปสู่การพัฒนาความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในระดับประถมศึกษาได้อย่างไร				
4. ท่านคิดว่าหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา โรงเรียนสาธิตละอออุทิศควรเป็นลักษณะแบบใด (โครงสร้างของหลักสูตร ระยะเวลา กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล รูปแบบ วิธีการสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ)				
5. ท่านคิดว่าหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษาควรมีจุดเน้นอย่างไร เพื่อตรงต่อความต้องการของผู้เรียนในระดับประถมศึกษาโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ และสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของโรงเรียน				

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

ขอขอบพระคุณในความกรุณาของท่านมานโอกาสนี้

ดวงเดือน วรรณกุล

นักศึกษาปริญญาเอก สาขาหลักสูตรและการสอน

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้ทรงคุณวุฒิ

ภาคผนวก ฉ
คุณภาพของเครื่องมือการวิจัย

ผลการประเมินความสอดคล้องของแบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร บุคลากรโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ และคณาจารย์คณะครุศาสตร์เกี่ยวกับความต้องการจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

สำหรับนักเรียนประถมศึกษา

ประเด็นสัมภาษณ์	คะแนนความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ					ค่า ดัชนี ความ สอดคล้อง	แปล ผล
	1	2	3	4	5		
1. ท่านคิดว่าการรู้เท่าทันสื่อ และความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณมีความจำเป็นอย่างไรต่อนักเรียนประถมศึกษา	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
2. ท่านคิดว่ามีความจำเป็นอย่างไรที่ต้องพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา	+1	+1	+1	+1	0	0.80	ใช้ได้
3. ท่านคิดว่าหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลจะนำไปสู่การพัฒนาความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนในระดับประถมศึกษาได้อย่างไร	+1	+1	0	+1	0	0.60	ใช้ได้
4. ท่านคิดว่าหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ควรเป็นลักษณะแบบใด (โครงสร้างของหลักสูตร ระยะเวลา กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล รูปแบบ วิธีการสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ)	+1	+1	+1	0	+1	0.80	ใช้ได้

ประเด็นสัมภาษณ์	คะแนนความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ					ค่า ดัชนี ความ สอดคล้อง	แปล ผล
	1	2	3	4	5		
5. ท่านคิดว่าหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมี วิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษาควรมี จุดเน้นอย่างไร เพื่อตรงต่อความต้องการของผู้เรียนใน ระดับประถมศึกษาโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ และ สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของโรงเรียน	+1	+1	+1	0	+1	0.80	ใช้ได้

ผลการประเมินความสอดคล้องของแบบวิเคราะห์เอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่
เกี่ยวข้องการพัฒนาหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้าน
การคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา

รายการ	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ค่าดัชนี	แปลผล
	1	2	3	4	5	ความ สอดคล้อง	
1. ประเภทเอกสาร 1) หนังสือ 2) ตำรา 3) บทความ 4) วารสาร 5) รายงานการวิจัย 6) อื่น ๆ ระบุ	+1	+1	+1	0	+1	0.80	ใช้ได้
2. ชื่อเอกสาร	+1	+1	0	+1	+1	0.80	ใช้ได้
3. ชื่อผู้แต่ง และปีที่พิมพ์	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
4. สถานที่พิมพ์	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
5. วันที่ศึกษา	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้

ผลการประเมินความเหมาะสมของแบบประเมินหลักสูตรเสริมด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุค
ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนประถมศึกษา

รายการพิจารณา	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ค่าดัชนี ความ สอดคล้อง	แปลผล
	1	2	3	4	5		
1. หลักการและเหตุผลของหลักสูตรเสริม							
1.1 มีทฤษฎีรองรับ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
1.2 นำไปใช้ได้จริง และ สามารถแก้ปัญหาได้	+1	+1	0	+1	0	0.60	ใช้ได้
2. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรเสริม							
2.1 มีความชัดเจน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
2.2 สามารถประเมินผลได้	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
3. รูปแบบของหลักสูตร							
3.1 รายละเอียดชัดเจน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
3.2 รูปแบบของหลักสูตรมี ความเหมาะสม	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
4. โครงสร้างของหลักสูตรเสริม							
4.1 เวลาจัดการเรียนการสอน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
4.2 มีรายละเอียดครบถ้วน	+1	+1	+1	0	+1	0.60	ใช้ได้
5. การจัดการเรียนรู้							
5.1 มีกลยุทธ์การสอนที่ เหมาะสม	+1	0	+1	+1	+1	0.60	ใช้ได้
5.2 กลยุทธ์การสอนสอดคล้อง กับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เสริม	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
6. เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้							
6.1 เนื้อหาและกิจกรรมมี ความเหมาะสมกับ นักเรียน ระดับชั้นประถมศึกษา	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
6.2 ครอบคลุมจุดมุ่งหมายของ หลักสูตรเสริม	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
7. ระยะเวลาของการเรียนการสอน							
7.1 เวลาจัดการเรียนการสอน มีความเหมาะสม	+1	0	+1	+1	+1	0.60	ใช้ได้

รายการพิจารณา	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ค่าดัชนี ความ สอดคล้อง	แปลผล
	1	2	3	4	5		
7.2 ระยะเวลาจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับ กิจกรรม	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
8. สื่อและแหล่งการเรียนรู้							
8.1 สื่อและแหล่งการเรียนรู้สามารถส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
8.2 สื่อและแหล่งการเรียนรู้ทำให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริม	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
9. การวัดประเมินผล							
9.1 ครอบคลุมสิ่งที่ต้องการวัด	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
9.2 สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร	+1	+1	+1	0	+1	0.60	ใช้ได้

**ผลการประเมินความเหมาะสมของแบบประเมินความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา**

จุดประสงค์	สถานการณ์	ข้อ	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ค่าดัชนี ความ สอดคล้อง	แปลผล
			1	2	3	4	5		
1. เพื่อวัด ความ สามารถด้าน การคิดอย่าง มี วิจารณญาณ ด้านการ นิยามปัญหา การวิเคราะห์ ตีความ เรื่อง ที่ดู ฟัง หรือ อ่าน เพื่อ นำไปสู่การ ตัดสินใจ การ พิจารณาการ แก้ปัญหา และการ ประเมิน อย่าง สมเหตุสมผล	1	1. เพราะเหตุใด เด็กหญิงวัย 12 ปี จึงตัดสินใจเดินทาง ไปพบที่สถานีนขนส่ง หมอชิต ก. เด็กหญิง ต้องการเพื่อนในเฟซ บุ๊ก (Facebook) ข. เด็กหญิงได้รับ การเชิญชวนจาก บุคคลในเฟซบุ๊ก (Facebook) ค. เด็กหญิง ต้องการเดินทางไป จังหวัดสุโขทัย ง. เด็กหญิง ต้องการหนีออกจาก บ้าน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
		2. จากข่าวสรุปได้ว่า เด็กหญิงวัย 12 ปี ถูกหลอกลวงเพราะ ใช้เวลาว่างสำหรับ การเล่นเฟซบุ๊ก (Facebook) มาก เกินไป นักเรียน ตัดสินใจอย่างไรต่อ ข้อความนี้	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้

จุดประสงค์	สถานการณ์	ข้อ	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ค่าดัชนี ความ สอดคล้อง	แปลผล
			1	2	3	4	5		
		ก. ข้อเท็จจริงสนับสนุน การสรุป ข. ข้อเท็จจริง คัดค้านการสรุป ค. ข้อเท็จจริงกับการ สรุปไม่เกี่ยวข้องกัน ง. ข้อเท็จจริงไม่ เพียงพอสำหรับการ สรุป							
		3. กรณีข่าวเด็กหญิง วัย 12 ปี น่าจะมา จากแหล่งข่าวใดมากที่สุด ก. องค์การ กระจายเสียงและ แพร่ภาพสาธารณะ แห่งประเทศไทย ข. มูลนิธิกระจก เงาและสื่อมวลชน ค. พัฒนาสังคม และความมั่นคงของ มนุษย์ ง. ศูนย์รับแจ้งเด็ก หายและสื่อ ต่างประเทศ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
		4. เมื่อนักเรียนรู้จัก เพื่อนผ่านทางเฟ ซบุ๊ก (Facebook) และนำไปสู่การนัด หมายพบเจอในกรณี	+1	+1	0	+1	+1	0.80	ใช้ได้

จุดประสงค์	สถานการณ์	ข้อ	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ค่าดัชนี ความ สอดคล้อง	แปลผล
			1	2	3	4	5		
		นี้นักเรียนควรทำ อย่างไร ก. ควรไปเพราะเฟซบุ๊ก (Facebook) มีความปลอดภัย เพราะสามารถยืนยันตัวตนได้ ข. ควรไปแต่ต้องชวนเพื่อนไปด้วย ค. ควรปรึกษาผู้ปกครองและตรวจสอบโปรไฟล์ในเฟซบุ๊กให้มั่นใจก่อนตัดสินใจ ง. ไม่ควรไปและแจ้งผู้ปกครองทันที							
		5. เมื่อนักเรียนรู้มีวิธีการป้องกัน ตัวอย่างใดจากภัย ผ่านช่องทาง ออนไลน์ ก. ใช้ระบบรักษาความปลอดภัยในทุกอุปกรณ์ที่เชื่อมต่อออนไลน์ ข. แชรสถานที่อย่างสม่ำเสมอเพื่อให้คนอื่นได้รู้จักสถานที่ท่องเที่ยวใหม่ ๆ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้

จุดประสงค์	สถานการณ์	ข้อ	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ค่าดัชนี ความ สอดคล้อง	แปลผล
			1	2	3	4	5		
		ค. ไม่ควรเปลี่ยนรหัสผ่านบ่อยกรณีที่ลืมอาจส่งผลเสียต่อระบบโทรศัพท์ได้ ง. ตั้งค่าความเป็นส่วนตัวส่วนตัวและหลีกเลี่ยงการแชร์							
2. เพื่อวัดความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณด้านการนิยามปัญหาการวิเคราะห์ตีความ เรื่องที่ดู ฟัง หรืออ่าน เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจ การพิจารณาตัดสินใจข้อมูล การแก้ปัญหาและการประเมินอย่างสมเหตุสมผล	2	6. ตามข่าวนายเอ (นามสมมติ) อายุ 15 ปี เสียชีวิตเพราะเหตุใด ก. เกิดความน้อยใจ ข. ไม่ได้เรียนหนังสือ ค. เล่นมือถือ และติดเกม ง. ขาดการดูแลจากผู้ปกครอง	+1	+1	0	+1	+1	0.80	ใช้ได้
		7. เพราะเหตุใดจึงไม่ควร ปล่อยให้เด็ก	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้

จุดประสงค์	สถานการณ์	ข้อ	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ค่าดัชนี ความ สอดคล้อง	แปลผล
			1	2	3	4	5		
		เล่นมือถือนี้อ หรือเกมจนเกินไป ก. เด็กอาจมีพฤติกรรมที่เสี่ยงต่อการใช้ความรุนแรง ข. เด็กขาดระเบียบวินัยจนเสียด้านการเรียน ค. เด็กใช้เวลาว่างที่ไม่เกิดประโยชน์							
		8. จากข่าวเด็กติดเกมเป็นข้อมูลที่มาจากแหล่งใด มากที่สุด ก. พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ข. มูลนิธิกระเจาและสื่อมวลชน ค. องค์การกระจายเสียงและแพร่ภาพสาธารณะแห่งประเทศไทย ง. ศูนย์ส่งเสริมพฤติกรรมเด็กและเยาวชน	+1	+1	0	+1	+1	0.80	ใช้ได้
		9. ผู้ปกครองควรปฏิบัติอย่างไรเมื่อเด็กติดเกม ติดมือถือ ก. ไม่ควรให้เด็กเล่นมือถือเป็นระยะ	+1	+1	+1	0	0	0.60	ใช้ได้

จุดประสงค์	สถานการณ์	ข้อ	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ค่าดัชนี ความ สอดคล้อง	แปลผล
			1	2	3	4	5		
		เวลานาน และใช้ตามลำพัง ข. ควรเก็บโทรศัพท์เพื่อไม่ให้เด็กใช้ในการเล่นเกม ค. เมื่อเด็กมีพฤติกรรมรุนแรง ควรเก็บโทรศัพท์ทันที ง. ควรพูดคุยและกำหนดเวลาการใช้งานร่วมกัน							
		10. ข้อใดปฏิบัติได้ถูกต้องที่สุด ในการใช้เทคโนโลยี ก. แบ่งเวลาในการเล่นเกม และเล่นมือถือ ข. การใช้เทคโนโลยีและสื่อออนไลน์ต่างๆ ควรได้รับคำแนะนำจากผู้ปกครอง ค. ควรใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับวัย ง. ปรับพฤติกรรมโดยใช้เทคโนโลยีในเชิงสร้างสรรค์และปลอดภัย	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
3. เพื่อวัดความ	3	11. ปัญหาสำคัญที่สร้างความเดือดร้อน	+1	+1	0	+1	+1	0.80	+ ใช้ได้

จุดประสงค์	สถานการณ์	ข้อ	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ค่าดัชนี ความ สอดคล้อง	แปลผล
			1	2	3	4	5		
สามารถด้านการ การคิดอย่าง มี วิจารณ์ญาณ ด้านการ นิยามปัญหา การวิเคราะห์ ตีความ เรื่อง ที่ดู ฟัง หรือ อ่าน เพื่อ นำไปสู่การ ตัดสินใจ การ พิจารณา ตัดสินใจข้อมูล การ แก้ปัญหา และการ ประเมิน อย่าง สมเหตุสมผล		ให้กับผู้เสียหายจน ทำให้ตำรวจเปิด ปฏิบัติการ “CIB Anti Online Scam” คือข้อใด ก. โทรศัพท์ข่มขู่ ข. แอปเงินกู้เงิน ออนไลน์ดอกเบี้ย โหด ค. ด่าทอด้วยถ้อยคำ หยาบคาย ง. การปลอมแปลง เอกสารเพื่อ หลอกลวง							
		12. ทำให้ถึงมี ผู้เสียหายจำนวน มากจากกู้เงินแบบ ออนไลน์ ก. มีระบบบริการ ลูกค้าที่ดี ข. การใช้ข้อมูลที่ ชัดเจนและครบถ้วน ค. มีการโฆษณา เผยแพร่ให้ประชาชน	+1	0	0	+1	+1	0.60	ใช้ได้

จุดประสงค์	สถานการณ์	ข้อ	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ค่าดัชนี ความ สอดคล้อง	แปลผล
			1	2	3	4	5		
		ทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ง่าย ง. ไม่มีการตรวจสอบข้อมูลผู้กู้ที่เข้มงวด							
		13. จากเหตุการณ์นี้ ผู้เสียหายกู้เงินจากช่องทางใด ก. แอปพลิเคชัน Tik Tok ข. แพลตฟอร์มแอปพลิเคชันเงินกู้ที่ผิดกฎหมาย ค. เว็บไซต์ออนไลน์ ง. เว็บไซต์อีคอมเมิร์ซ	+1	0	0	+1	+1	0.60	ใช้ได้
		14. ข้อใดเป็นวิธี ที่ดีที่สุด ในการป้องกันการตกเป็นเหยื่อของเงินกู้ยืมในระบบ ก. ศึกษารายละเอียดของผู้ให้กู้ เพื่อป้องกันการถูกเอารัดเอาเปรียบหรือการทวงหนี้โหด ข. ติดตามข่าวสารกลโกงอย่างต่อเนื่อง ค. เลือกกู้เงินในระบบ เพราะมีสัญญาการกู้เงินที่ชัดเจนและเป็นธรรมมากกว่า	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้

จุดประสงค์	สถานการณ์	ข้อ	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ค่าดัชนี ความ สอดคล้อง	แปลผล
			1	2	3	4	5		
		ง. หลีกเลี่ยงการใช้ สื่อออนไลน์ที่ เกี่ยวกับเงินกู้							
		15. กรณีที่ไม่ชำระ เงินคืนให้กับเงินกู้ นอกระบบจะส่งผล อย่างไร ก. ทวงหนี้ด้วยการ ข่มขู่ ข. ยื่นฟ้องต่อศาล ค. มีกระบวนการยึด ทรัพย์สิน ง. ขึ้นบัญชีดำทาง การเงิน	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
4. เพื่อวัด ความ สามารถด้าน การคิดอย่าง มี วิจารณญาณ ด้านการ นิยามปัญหา การวิเคราะห์ ตีความ เรื่อง ที่ดู ฟัง หรือ อ่าน เพื่อ นำไปสู่การ ตัดสินใจ การ พิจารณา ตัดสินใจข้อมูล	4	16. เพราะเหตุใดจึง นิยมบริโภค ผลิตภัณฑ์เสริม อาหารถึงเข้า ก. รับประทานเพื่อ เสริมจากการ รับประทานอาหาร ตามปกติ ข. บำรุงร่างกาย ค. โฆษณาอวดอ้าง สรรพคุณเป็นยา รักษาสารพัดโรค ง. เพื่อเพิ่ม พลังงานและ สมรรถภาพทาง ร่างกาย	+1	+1	0	+1	+1	0.80	ใช้ได้

จุดประสงค์	สถานการณ์	ข้อ	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ค่าดัชนี ความ สอดคล้อง	แปลผล
			1	2	3	4	5		
การ แก้ปัญหา และการ ประเมิน อย่าง สมเหตุสมผล									
		17. ผลิตภัณฑ์เสริม อาหารถึงเข้า สามารถรักษาโรค ต่างๆ ได้หาก รับประทานในบริ มาณที่เหมาะสม ก. ข้อเท็จจริงสนับสนุน การสรุป ข. ข้อเท็จจริง คัดค้านการสรุป ค. ข้อเท็จจริงกับการ สรุปไม่เกี่ยวข้องกัน ง. ข้อเท็จจริงไม่ เพียงพอสำหรับการ สรุป	0	+1	+1	+1	+1	0.80	ใช้ได้
		18. ข้อมูลของ ผลิตภัณฑ์เสริม อาหารถึงเข้าครม จากแหล่งที่มาใด ก. พัฒนาสังคมและ ความมั่นคงของ มนุษย์ ข. กระทรวง สาธารณสุข	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้

จุดประสงค์	สถานการณ์	ข้อ	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ค่าดัชนี ความ สอดคล้อง	แปลผล
			1	2	3	4	5		
		ค. สำนักงาน คณะกรรมการ อาหารและยา ง. สมาคมส่งเสริม สุขภาพแห่งประเทศไทย							
		19. สาเหตุได้ถึง หลงเชื่อบริโภค ผลิตภัณฑ์เสริม อาหารถึงเข้า ก. บุคคลในแวดวง บันเทิงเป็นพรีเซน เตอร์ ข. ได้รับการรับรอง จากกระทรวง สาธารณสุข ค. มีขนาดทดลอง เพื่อชักจูงให้บริโภค ผลิตภัณฑ์เสริม อาหารถึงเข้ามากขึ้น ง. การใช้คำ โฆษณาที่เร้าใจและ กระตุ้นความเชื่อมั่น	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
		20. ผลกระทบใด มากที่สุด จากการ บริโภคผลิตภัณฑ์ เสริมอาหารถึงเข้า เป็นยารักษาโรคต่าง ก. เสียโอกาสในการ รักษาอย่างถูกต้อง โดยแพทย์	+1	0	+1	+1	0	0.60	ใช้ได้

จุดประสงค์	สถานการณ์	ข้อ	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ค่าดัชนี ความ สอดคล้อง	แปลผล
			1	2	3	4	5		
		ข. เสียเงินเป็น จำนวนมาก ค. ทำให้โรคหรือ อาการที่เป็นอยู่แย่ ลง ง. เกิดอาการแพ้ หรือผลข้างเคียงที่ รุนแรง							
5. เพื่อวัด ความ สามารถด้าน การคิดอย่าง มี วิจารณญาณ ด้านการ นิยามปัญหา การวิเคราะห์ ตีความ เรื่อง ที่ดู ฟัง หรือ อ่าน เพื่อ นำไปสู่การ ตัดสินใจ การ พิจารณา ตัดสินใจข้อมูล การ	5	21. ข้อใดต่อไปนี้เป็น เหตุใดในการโทรแจ้ง ธนาคารเพื่ออายัด บัญชีเมื่อสั่งซื้อ ออนไลน์ ก. ภูฟ้าสั่งของ ออนไลน์แล้วได้ของ มาเกินจำนวนที่สั่ง ข. ไอเดียได้รับสินค้า ที่ไม่ตรงปก ค. ปูกี้ได้รับสินค้า ล่าช้า ง. พบว่าถูกหลอก ให้โอนเงินและไม่ได้ รับสินค้า	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
		22. ข้อใดดังต่อไปนี้ ไม่ถูกต้อง ก. โทรแจ้งธนาคาร อายัดบัญชีของ มิจณาสีพทันทีเมื่อ รู้ตัวว่าถูกโกง	+1	0	0	+1	+1	0.60	ใช้ได้

จุดประสงค์	สถานการณ์	ข้อ	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ค่าดัชนี ความ สอดคล้อง	แปลผล
			1	2	3	4	5		
		ข. รวบรวมหลักฐาน เช่น หน้าโปรไฟล์ เพจ โฆษณาในเพจ เป็นต้น ค. เมื่อได้รับสินค้าที่ เป็นของปลอมรีบ เดินทางไปคืนสินค้า ทันที ง. แจ้งความที่สถานี ตำรวจเพื่อติดตาม คดี							
		23. ขั้นตอนเมื่อโดน โกงจากการสั่งของ ออนไลน์ควรมาจาก แหล่งที่มาใด ก. สภาองค์กรของ ผู้บริโภค ข. สถานีตำรวจ ค. สำนักงาน คณะกรรมการ อาหารและยา ง. กองบังคับการ ปราบปราม อาชญากรรมทาง เทคโนโลยี	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
		24. ปัจจุบันกลโกง เพื่อหลอกซื้อของ ออนไลน์มีจำนวน มากผู้บริโภคควร ปฏิบัติตนอย่างไร เพื่อไม่ให้ถูกหลอก	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้

จุดประสงค์	สถานการณ์	ข้อ	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ค่าดัชนี ความ สอดคล้อง	แปลผล
			1	2	3	4	5		
		ก. ติดตามข่าวสาร กลโกงรูปแบบต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ข. สั่งของจำนวน มากๆ จะได้ในราคา ถูก เพื่อป้องกันการ เอาเปรียบจากผู้ขาย ค. ถ่ายคลิปวิดีโอทุก ครั้งสำหรับการ เปลี่ยนสินค้าเมื่อของ ชำรุด ง. ตรวจสอบรีวิว และความน่าเชื่อถือ ของร้านค้าก่อน สั่งซื้อ							
		25. ข้อใดต่อไปนี้เป็น เหตุใดในการโทรแจ้ง ธนาคารเพื่ออายัด บัญชีเมื่อสั่งซื้อ ออนไลน์ ก. ภูฟ้าสั่งของ ออนไลน์แล้วได้ของ มาเกินจำนวนที่สั่ง ข. ไอดินได้รับสินค้า ที่ไม่ตรงปก ค. ปุ๊กก็รับสินค้า ล่าช้า ง. พบว่าถูกหลอก ให้โอนเงินและไม่ได้ รับสินค้า	+1	+1	+1	+1	0	0.080	ใช้ได้

จุดประสงค์	สถานการณ์	ข้อ	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ค่าดัชนี ความ สอดคล้อง	แปลผล
			1	2	3	4	5		
6. เพื่อวัด ความ สามารถด้าน การคิดอย่าง มี วิจารณญาณ ด้านการ นิยามปัญหา การวิเคราะห์ ตีความ เรื่อง ที่ดู ฟัง หรือ อ่าน เพื่อ นำไปสู่การ ตัดสินใจ การ พิจารณา ตัดสินใจมูล การ แก้ปัญหา และการ ประเมิน อย่าง สมเหตุสมผล	6	26. ต้นเหตุให้ทำให้ เด็กเครียดและทำ ร้ายตัวเองคือข้อใด ก. ไม่ได้รับค่า คอมมิชชั่น ข. ถูกหลอกลวงให้ โอนเงิน ค. ถูกชวนให้ทำงาน ออนไลน์ ง. ถูกวิจารณ์ในสื่อ สังคมออนไลน์	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
		27. เพราะเหตุใดเด็ก จำนวนมากถูกหลอก คำเชิญชวนให้ ทำงานออนไลน์ ก. แอบอ้าง สัญลักษณ์ของ หน่วยงาน หรือ บริษัทที่เกี่ยวข้องมา เพิ่มความน่าเชื่อถือ	+1	+1	+1	0	+1	0.080	ใช้ได้

จุดประสงค์	สถานการณ์	ข้อ	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ค่าดัชนี ความ สอดคล้อง	แปลผล
			1	2	3	4	5		
		ข. ได้รับความสนใจ เป็นจำนวนมาก ค. สมัครง่ายได้รับ ผลตอบแทนสูง ง. มีการโฆษณาใน ช่องทางที่ หลากหลาย							
		28. สื่อในข้อใด ต่อไปนี้ ไม่ใช่ รูปแบบการประกาศ ของมิชชันนารีโฆษณา ผ่านสื่อสังคม ออนไลน์ ก. Facebook ข. Instagram ค. Newspaper ง. TikTok	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
		29. นักเรียนมี ข้อสังเกตอย่างไรว่า คำเชิญชวนให้ ทำงานออนไลน์เป็น มิชชันนารี ก. มีการรับรองจาก หน่วยงานที่มีความ น่าเชื่อถือ ข. สามารถ ตรวจสอบข้อมูลได้ ค. โอนเงินเพื่อหา รายได้จากการทำ กิจกรรม	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้

จุดประสงค์	สถานการณ์	ข้อ	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					ค่าดัชนี ความ สอดคล้อง	แปลผล
			1	2	3	4	5		
		ง. ใช้ข้อความเร่งเร้าให้รีบสมัคร เช่น “โอกาสสุดท้าย” หรือ “สมัครด่วนวันนี้!”							
		30. วิธีการใด ไม่ช่วยป้องกันจากภัยเชิงชวนให้ทำงานออนไลน์ ก. หลีกเลี่ยงข้อเสนอที่ฟังดูดี หรือมีผลตอบแทนสูง ทำง่าย มีขั้นตอนไม่ซับซ้อน ข. ไม่ควรให้ผู้อื่นใดล่วงรู้รหัสการทำธุรกรรมการเงินของตนเอง ค. เมื่อได้รับคำเชิญชวนควรกดสมัครเพื่อรับโปรโมชั่นไว้ก่อน ง. ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของผู้ประกาศก่อนตอบรับข้อเสนอ	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้

**ผลการวิเคราะห์คุณภาพของแบบประเมินความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ
ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา**

การวิเคราะห์คุณภาพของแบบประเมินความสามารถด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผู้วิจัยได้พิจารณาค่าทางสถิติของข้อคำถามแต่ละข้อ โดยใช้เกณฑ์การพิจารณา ดังนี้

1. ค่าความยาก (Difficulty Index: p) ให้อยู่ในช่วง 0.20 – 0.80 เพื่อให้ข้อคำถามมีความยากเหมาะสมกับผู้เรียนระดับประถมศึกษา

2. ค่าอำนาจจำแนก (Discrimination Index: r) ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.20-1.00 ขึ้นไป เพื่อให้ข้อคำถามสามารถจำแนกผู้ที่มีความสามารถแตกต่างกันได้

ข้อคำถามที่ผ่านเกณฑ์ทั้งสองตัวแปรจะ ผ่าน และ นำไปใช้ ส่วนข้อใดไม่ผ่านเกณฑ์ใดเกณฑ์หนึ่ง จะไม่ผ่าน และ ตัดทิ้ง จากการนำไปใช้จริง ผลการวิเคราะห์คุณภาพของข้อคำถามทั้ง 65 ข้อ แสดงไว้ในตารางต่อไปนี้

ข้อ	สถานการณ์	ค่าความยาก (p)	ค่าอำนาจจำแนก (r)	ผลการพิจารณา	ผลการคัดเลือก
1	ภัยออนไลน์	0.08	0.15	ไม่ผ่าน	ตัดทิ้ง
2		0.03	0.05	ไม่ผ่าน	ตัดทิ้ง
3		0.43	0.25	ผ่าน	นำไปใช้
4		0.38	0.25	ผ่าน	นำไปใช้
5		0.33	0.25	ผ่าน	นำไปใช้
6		0.28	0.25	ผ่าน	นำไปใช้
7		0.18	0.15	ไม่ผ่าน	ตัดทิ้ง
8		0.13	0.15	ไม่ผ่าน	ตัดทิ้ง
9		0.18	0.05	ไม่ผ่าน	ตัดทิ้ง
10		0.28	0.25	ผ่าน	นำไปใช้
11		0.33	0.35	ผ่าน	นำไปใช้
12	ภัยร้ายจากเกม	0.78	0.35	ผ่าน	นำไปใช้
13		0.68	0.45	ผ่าน	นำไปใช้
14		0.08	0.05	ไม่ผ่าน	ตัดทิ้ง
15		0.08	0.15	ไม่ผ่าน	ตัดทิ้ง
16		0.03	0.05	ไม่ผ่าน	ตัดทิ้ง
17		0.73	0.25	ผ่าน	นำไปใช้
18		0.73	0.45	ผ่าน	นำไปใช้
19		0.60	0.30	ผ่าน	นำไปใช้
20		0.78	0.25	ผ่าน	นำไปใช้
21		0.08	0.05	ไม่ผ่าน	ตัดทิ้ง

ข้อ	สถานการณ์	ค่าความยาก (p)	ค่าอำนาจจำแนก (r)	ผลการพิจารณา	ผลการคัดเลือก
22		0.03	0.05	ไม่ผ่าน	ตัดทิ้ง
23	CIB ทลายขบวนการเงินกู้ออนไลน์	0.08	0.05	ไม่ผ่าน	ตัดทิ้ง
24		0.63	0.25	ผ่าน	นำไปใช้
25		0.75	0.40	ผ่าน	นำไปใช้
26		0.53	0.25	ผ่าน	นำไปใช้
27		0.60	0.30	ผ่าน	นำไปใช้
28		0.08	0.05	ไม่ผ่าน	ตัดทิ้ง
29		0.07	0.05	ไม่ผ่าน	ตัดทิ้ง
30		0.13	0.05	ไม่ผ่าน	ตัดทิ้ง
31		0.60	0.30	ผ่าน	นำไปใช้
32		0.55	0.30	ผ่าน	นำไปใช้
33	รู้ทันโฆษณาหลวง	0.73	0.45	ผ่าน	นำไปใช้
34		0.73	0.25	ผ่าน	นำไปใช้
35		0.18	0.15	ไม่ผ่าน	ตัดทิ้ง
36		0.08	0.05	ไม่ผ่าน	ตัดทิ้ง
37		0.08	0.05	ไม่ผ่าน	ตัดทิ้ง
38		0.45	0.30	ผ่าน	นำไปใช้
39		0.75	0.50	ผ่าน	นำไปใช้
40		0.70	0.02	ผ่าน	นำไปใช้
41		0.58	0.35	ผ่าน	นำไปใช้
42		0.18	0.05	ไม่ผ่าน	ตัดทิ้ง
43		0.06	0.05	ไม่ผ่าน	ตัดทิ้ง
44	เซอร์ไพรส์สินค้าออนไลน์	0.03	0.05	ไม่ผ่าน	ตัดทิ้ง
45		0.68	0.55	ผ่าน	นำไปใช้
46		0.67	0.25	ผ่าน	นำไปใช้
47		0.70	0.40	ผ่าน	นำไปใช้
48		0.40	0.30	ผ่าน	นำไปใช้
49		0.10	0.10	ไม่ผ่าน	ตัดทิ้ง
50		0.07	0.15	ไม่ผ่าน	ตัดทิ้ง
51		0.03	0.05	ไม่ผ่าน	ตัดทิ้ง
52		0.60	0.35	ผ่าน	นำไปใช้
53		0.13	0.05	ไม่ผ่าน	ตัดทิ้ง
54	รู้ทันมิจฉาชีพ	0.80	0.40	ผ่าน	นำไปใช้
55		0.73	0.25	ผ่าน	นำไปใช้
56		0.18	0.15	ไม่ผ่าน	ตัดทิ้ง
57		0.15	0.10	ไม่ผ่าน	ตัดทิ้ง
58		0.18	0.05	ไม่ผ่าน	ตัดทิ้ง

ข้อ	สถานการณ์	ค่าความยาก (p)	ค่าอำนาจจำแนก (r)	ผลการพิจารณา	ผลการคัดเลือก
59		0.48	0.25	ผ่าน	นำไปใช้
60		0.60	0.30	ผ่าน	นำไปใช้
61		0.60	0.70	ผ่าน	นำไปใช้
62		0.55	0.40	ผ่าน	นำไปใช้
63		0.18	0.05	ไม่ผ่าน	ตัดทิ้ง
64		0.18	0.05	ไม่ผ่าน	ตัดทิ้ง
65		0.70	0.50	ผ่าน	นำไปใช้

ผลการประเมินความเหมาะสมของแบบทดสอบวัดความรู้ด้านการรู้เท่าทันสื่อในยุคดิจิทัล
สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา

ประเด็นคำถาม	คะแนนความคิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ					ค่า ดัชนี ความ สอดคล้อง	แปล ผล
	1	2	3	4	5		
1. ให้นักเรียนอธิบายความหมายและยกตัวอย่าง การรู้เท่าทันสื่ออย่างถูกต้อง	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้
2. เมื่อเพื่อนแชร์ข่าวตามภาพประกอบมานักเรียน มีวิธีปฏิบัติอย่างไร 	0	+1	0	+1	0	0.60	ใช้ได้
3. นักเรียนจงบอกพฤติกรรมใดที่เป็นการสุ่มเสี่ยง ในการใช้สื่อออนไลน์ 5 ข้อ	0	+1	0	+1	+1	0.60	ใช้ได้
4. ให้นักเรียนอธิบายถึงมารยาทในการสื่อสารใน ยุคดิจิทัลที่ดี	+1	0	+1	+1	+1	0.80	ใช้ได้
5. น้องสไต เมื่อใช้งานในโซเชียลจะใช้นามสมมติ น้องสไตจะมีความผิดตามกฎหมาย คอมพิวเตอร์ หรือไม่ เพราะเหตุใด	0	+1	+1	+1	+1	0.80	ใช้ได้
6. เมื่อนักเรียนพบโฆษณาที่เข้าข่าย หลอกลวง โ้อ วดเกินจริง นักเรียนมีวิธีปฏิบัติอย่างไร	+1	+1	+1	+1	+1	1.00	ใช้ได้

รายการ	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					คะแนน ความเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ	แปล ผล
		1		2	3		
1. ด้านวิทยากร							
1.1 การถ่ายทอดความรู้ของผู้สอนมีความชัดเจน	+1	+1		+1	+1	1.00	ใช้ได้
1.2 ความสามารถในการอธิบายเนื้อหาได้อย่างชัดเจน	+1	+1		+1	+1	1.00	ใช้ได้
1.3 มีการเชื่อมโยงเนื้อหาในการจัดกิจกรรม	+1	+1		+1	+1	1.00	ใช้ได้
1.4 เนื้อหาในการจัดกิจกรรมครบถ้วน	+1	+1		0	+1	0.60	ใช้ได้
2. ด้านสถานที่ / ระยะเวลา							
2.1 สถานที่ที่มีความเหมาะสม	+1	+1		+1	+1	1.00	ใช้ได้
2.2 ความพร้อมของอุปกรณ์โสตทัศนูปกรณ์	+1	+1		+1	+1	1.00	ใช้ได้
2.3 ระยะเวลาในการอบรมมีความเหมาะสม	+1	+1		+1	+1	1.00	ใช้ได้
3. ด้านความรู้ความเข้าใจของผู้เข้ารับการอบรม							
3.1 ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องนี้ <u>ก่อน</u> การจัดกิจกรรม	0	+1		0	+1	0.60	ใช้ได้
3.2 ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องนี้ <u>หลัง</u> การจัดกิจกรรม	0	+1		0	+1	0.60	ใช้ได้
4. ด้านกิจกรรม							
4.1 กิจกรรมมีความเหมาะสมกับเนื้อหา	+1	+1		+1	+1	1.00	ใช้ได้
4.2 กิจกรรมในหลักสูตรเสริมเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม	+1	+1		+1	+1	1.00	ใช้ได้
4.3 กิจกรรมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้	+1	+1		+1	+1	1.00	ใช้ได้
5. ด้านการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้							

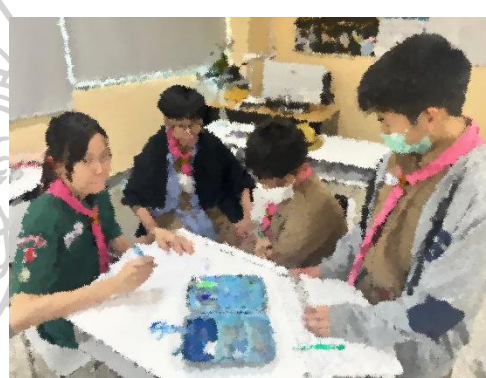
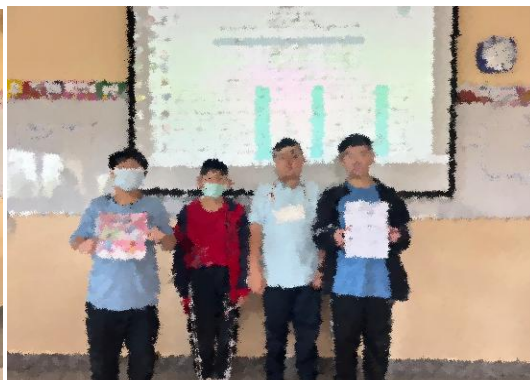
รายการ	คะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					คะแนน ความ คิดเห็นของ ผู้เชี่ยวชาญ	แปล ผล
		1		2	3		
5.1 มีการส่งเสริมการสืบค้นข้อมูลที่เป็นประโยชน์	0	0		+1	+1	0.60	ใช้ได้
5.2 เปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเรียน	+1	+1		+1	+1	1.00	ใช้ได้
5.3 มีการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เหมาะสมในการทำกิจกรรม	0	0		+1	+1	0.60	ใช้ได้

ภาคผนวก ข
ตัวอย่างภาพการดำเนินการวิจัย

[illegible]

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล

นางดวงเดือน วรรณกุล

วุฒิการศึกษา

พ.ศ. 2562 กศ.ม. (ประถมศึกษา)

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

พ.ศ. 2550 ค.บ. (การศึกษาปฐมวัย)

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

